

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

CZU: 343.77:343(478)(094.4)(043)

NEGRITU LUDMILA

**DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ
A BUNURILOR**

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Teză de doctor în drept

Conducător științific

EȘANU Adriana,

doctor în drept, conferențiar universitar,

Autor:

CHIȘINĂU, 2024

© Negritu Ludmila, 2024

Cuprinsul

ADNOTARE (în limbile română, engleză, rusă)	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. CERCETAREA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII PENALE PENTRU DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ A BUNURILOR	18
1.1. Studiu doctrinar asupra temei tezei prin prisma materialelor științifice.....	18
1.2. Natura juridică și fundamentarea incriminării distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor	38
1.3. Concluzii la capitolul 1.....	48
2. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNILOR DE DISTRUGERE SAU DETERIORARE INTENȚIONATĂ A BUNURILOR PREVĂZUTE LA ALIN.(1) ȘI ALIN.(2) ART.197 CP RM	50
2.1. Semnele constitutive obiective ale infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM.....	50
2.1.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM.....	50
2.1.2. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM.....	88
2.2. Semnele constitutive subiective ale infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM.....	112
2.2.1. Subiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM.....	112
2.2.2. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM... ..	117
2.3. Semnele circumstanțiale agravante prevăzute la alin.(2) art.197 CP RM.....	130
2.4. Concluzii la Capitolul 2.....	150
3. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNILOR DE DISTRUGERE SAU RISIPIRE A BUNURILOR BĂNCII PREVĂZUTE LA ALIN.(3) ART.197 CP RM	152
3.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM.....	152
3.2. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM.....	168
3.3. Subiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM.....	181
3.4. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM.....	187
3.5. Concluzii la Capitolul 3.....	192
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	194
BIBLIOGRAFIE	201
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	228
CURRICULUM VITAE AL AUTORULUI	229

ADNOTARE

Negritu Ludmila, „Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor”, teză de doctor în drept la Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal. Chișinău, 2024

Structura lucrării. Teza cuprinde: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 313 titluri, 193 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: distrugere, deteriorare, risipire, bun, proprietate, patrimoniu, infracțiuni, proporții mari, proces de administrare, bancă comercială, incendiere, explozie, modalitate periculoasă.

Scopul lucrării rezidă în realizarea unei cercetări sistematice, sub aspect dogmatic, exegetic și critic, privind răspunderea penală pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, în vederea perfecționării cadrului incriminator și a optimizării procesului de aplicare a prevederilor art.197 CP RM.

Obiectivele cercetării: fundamentarea incriminării faptelor prejudiciabile prevăzute la art.197 CP RM prin optica contemporană a criteriilor de criminalizare; disocierea infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor de unele fapte similare; reliefaarea curenților tehnico-legislative ce îngreunează interpretarea prevederilor art.197 CP RM; proiectarea unui model legislativ de incriminare a faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, prin raportare la alte modele pertinente de reglementare penală (art.197 CP RM) etc.

Noutatea și originalitatea științifică a studiului consistă în realizarea unei analize juridico-penale complexe a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, amplificată cu practică judiciară. Aportul autorului la ridicarea nivelului de cercetare în materie se atestă în *soluționarea problemei științifice actuale de importanță majoră*, care constă în optimizarea instrumentarului de interpretare a normelor penale prevăzute la art.197 CP RM și în adaptarea modelului legislativ de incriminare din perspectiva principiului legalității și a evitării supraincriminării faptelor prejudiciabile (excluderea paralelismului juridic), toate acestea în vederea eficientizării procesului de calificare a faptelor prejudiciabile cercetate și a mecanismului juridico-penal de apărare socială contra acestora.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării se exprimă prin efectuarea unei investigații științifice ample a temeiului real al răspunderii penale pentru fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, precum și a temeiului juridic al răspunderii pentru infracțiunea corespunzătoare, constând în componentele de infracțiune prevăzute la art.197 CP RM. Teza de doctorat reprezintă o bază conceptuală care descrie la nivel teoretic: principiile aplicării normelor de incriminare prevăzute la art.197 CP RM în procesul de încadrare juridică a faptelor; modalitățile de ajustare a cadrului incriminator în vederea eliminării paralelismelor juridice, dar și modalitățile normative și faptice ale infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor în acord cu tendințele actuale care vizează *modus operandi* al făptuitorilor.

Implementarea rezultatelor științifice își găsește materializare în procesul de instruire a studenților, masteranzilor din cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic din Republica Moldova, în elaborarea materialelor științifico-didactice, precum și în activitatea practică a organelor de drept.

ANNOTATION

Negritu Ludmila, „Intentional destruction or damage to property”, PhD thesis in speciality 554.01 - Criminal law and criminal executional law. Chisinau, 2024

The structure of the paper. The thesis includes: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 313 titles, 193 basic text pages. The obtained results are published in 11 scientific works.

Keywords: destruction, damage, waste, property, patrimony, offence, large proportions, administration process, commercial bank, arson, explosion, dangerous manner.

The purpose of the work lies in carrying out a systematic research, from a dogmatic, exegetical and critical aspect, regarding the criminal liability for the crime of intentional destruction or damage to property, with a view to perfecting the incriminating framework and optimizing the process of applying the provisions of art.197 CC RM.

The objectives of the research: substantiation of the criminalization of the prejudicial deeds provided for in art.197 of the CC RM through the contemporary lens of the criminalization criteria; dissociating the crime of intentional destruction or damage to property from some similar acts; highlighting the technical-legislative deficiencies that make it difficult to interpret the provisions of art.197 of the CC RM; designing of a legislative model for criminalizing the act of intentional destruction or damage to property, by referring to other pertinent models of criminal regulation (art.197 of the CC RM), etc.

Scientific novelty and originality of the study consists in carrying out a complex legal-criminal analysis of the crimes of intentional destruction or damage to property, amplified with judicial practice. The author's contribution to raising the level of research in the matter is evidenced *in the solution of the current scientific problem of major importance*, which resides in the optimization of the instruments for the interpretation of the criminal norms provided for in art.197 of the CC RM and the adaptation of the legislative model of criminalization from the perspective of the principle of legality and the avoidance of overcriminalization of prejudicial deeds (exclusion of legal parallelism), all this in order to make the process of qualifying the investigated offences and the legal-criminal social defense mechanism more efficient.

The theoretical importance and the applied value of the work is expressed by carrying out an extensive scientific investigation of the real basis of criminal liability for the act of intentional destruction or damage to property, as well as the legal basis of liability for the corresponding crime, consisting of the components of the crime provided for in art.197 of the CC RM. The doctoral thesis represents a conceptual basis that describes at a theoretical level: the principles of applying the rules of incrimination provided for in art.197 of the CC RM in the process of legal framing of the criminal acts; the ways of adjusting the criminal framework in order to eliminate legal parallels, but also the normative and factual modalities of the intentional crimes of destruction or damage to property in accordance with the current trends regarding the *modus operandi* of the perpetrators.

The implementation of scientific results finds its materialization in the training process of students, master's students in higher education institutions with a legal profile in the Republic of Moldova, in the development of scientific-didactic materials, as well as in the practical activity of legal bodies.

АННОТАЦИЯ

Негриту Людмила, „Умышленное уничтожение или повреждение имущества”, диссертация на соискание ученой степени доктора права, Специальность 554.01 – Уголовное право и уголовно-исполнительное право. Кишинёв, 2024 г.

Структура работы. Диссертация включает: Введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 313 названий, 193 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 11 научных статьях.

Ключевые слова: уничтожение, повреждение, растрата, собственность, имущество, преступления, крупные размеры, административный процесс, коммерческий банк, поджог, взрыв, опасный способ.

Цель работы заключается в проведении систематического исследования в догматическом, экзегетическом и критическом аспектах, относительно уголовной ответственности за преступление умышленного уничтожения или повреждения имущества, с целью совершенствования инкриминирующей базы и оптимизации процесса применяя положения ст.197 УК РМ.

Задачи исследования: обоснование криминализации вредных деяний, предусмотренных ст.197 УК РМ, через современную оптику критериев криминализации; отделение преступления умышленного уничтожения или повреждения имущества от некоторых аналогичных деяний; выявление технико-законодательных недостатков затрудняющих толкование положений ст.197 УК РМ; разработка законодательной модели криминализации деяния умышленного уничтожения или повреждения имущества (ст. 197 УК РМ) путем ссылки на другие соответствующие модели уголовного регулирования и т.д.

Научная новизна и оригинальность исследования заключается в проведении комплексного уголовно-правового анализа преступлений, связанных с умышленным уничтожением или повреждением имущества, подкреплённого судебной практикой. Вклад автора в повышение уровня исследования данной проблемы проявляется *в решении актуальной научной проблемы важнейшего значения*, заключающейся в оптимизации инструментария толкования уголовных норм, предусмотренных ст.197 УК РМ и в адаптации законодательной модели криминализации с точки зрения принципа законности и недопущения чрезмерной криминализации вредных деяний (исключение правового параллелизма), все это для того, чтобы сделать процесс квалификации расследуемых деяний и уголовно-правовой механизм социальной защиты более эффективными.

Теоретическая значимость и прикладное значение работы выражаются в проведении обширного научного исследования реальных оснований уголовной ответственности за деяния умышленного уничтожения или повреждения имущества, а также правовых оснований ответственности за соответствующее преступление, состоящих из составов преступления, предусмотренных ст.197 УК РМ. Докторская диссертация представляет собой концептуальную основу, описывающую на теоретическом уровне: принципы применения норм инкриминирования, предусмотренных ст.197 УК РМ, в процессе правовой квалификации преступных деяний; способы корректировки инкриминирующей базы с целью устранения правовых параллелей, а также нормативные и фактические способы преступлений умышленного уничтожения или повреждения имущества в соответствии с современными тенденциями, направленными на образ действий преступников.

Внедрение научных результатов находит свою материализацию в процессе обучения студентов, магистрантов в высших учебных заведениях юридического профиля в Республике Молдова, в разработке научно-дидактических материалов, а также в практической деятельности правоохранительных органов.

LISTA ABREVIERILOR

- a. – anul
- alin. – alineat
- art. – articol
- lit. – literă
- pct. – punct
- n.a.* – nota autorului
- nr. – număr
- p. – pagină
- paragr. – paragraf
- sec. – secol
- secț. – secțiune
- CNPF – Comisia Națională a Pieței Financiare
- CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
- CP RM – Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 2002, republicat în 2009
- CP al României – Codul penal al României în redacția din 2009
- CP FR – Codul penal al Federației Ruse în redacția din 1996
- CP al Italiei – Codul penal al Republicii Italia în redacția din 1930
- CP al Franței – Codul penal al Republicii Franța în redacția din 1990
- CPP RM – Codul de procedură penală al Republicii Moldova în redacția din 2003, republicat în 2012
- CC RM – Codul Civil al Republicii Moldova în redacția din 2002, republicat în 2018
- RSFSR – Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă
- UE – Uniunea Europeană

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, fapte prejudiciabile incriminate la art.197 CP RM, fac parte din categoria infracțiunilor contra patrimoniului, săvârșite în lipsa unui scop special. Rațiunea incriminării acestora derivă, în prim-plan, din obiectul juridic generic caracteristic, pe care îl formează relațiile sociale cu privire la patrimoniu, conceput în calitate de valoare socială fundamentală, ca un ansamblu de drepturi și obligații patrimoniale și, deopotrivă, o universalitate de bunuri ce aparțin persoanei fizice sau juridice. Pericolul social al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, este determinat, pe de o parte, de necesitatea apărării nu doar a patrimoniului, dar și a altor valori sociale, care pot fi lezate în plan facultativ – securitatea publică, viața și sănătatea persoanei, iar, pe de altă parte, de particularitățile personalității făptuitorului. Infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor reprezintă un obstacol în exercitarea dreptului de proprietate și, subsecvent, în dezvoltarea relațiilor patrimoniale, reducând inițiativele economice, oportunitățile de dezvoltare socioeconomice, socioculturale, sociopolitice ale societății.

Potrivit datelor statistice [1], fiecare a doua infracțiune este contra patrimoniului. În structura criminalității din Republica Moldova infracțiunile contra patrimoniului au o pondere de 43,1%.

Investigarea științifică a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor este condiționată și de impactul extrem de negativ al urmărilor prejudiciabile pe care le generează acestea asupra stării materiale a persoanelor fizice și juridice, precum și asupra economiei *per ansamblu*, mai ales în ipoteza variantei agravate prevăzute la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM.

Potrivit indicilor statistici [213], prezentați de Inspectoratul General pentru situații de urgență, privind incendiile, în perioada ianuarie-aprilie a anului 2023 s-au produs 524 de incendii, dintre care 74 de incendii intenționate, ceea ce constituie 14% din numărul total de incendii produse în perioada menționată. Sectorul cel mai afectat din cauza incendiilor este cel locativ particular, urmat de incendierea mijloacelor de transport, cu ponderea de 77% și, respectiv, de 13%. Pagubele cauzate în urma acestora sunt de ordinul milioanelei de lei. Recrudescența acestui flagel în societățile moderne se resimte tot mai mult, securitatea civilă a mai multor state europene raportează dublarea, chiar și cvadruplarea cazurilor de incendii voluntare în ultimii ani. Stabilindu-se factorii potențiali ai acestui fenomen care privesc caracterul precar al contextului socioeconomic actual, stilul de viață urban, condițiile social-familiale legate de dezagregarea familiilor, care atrag după sine vulnerabilități în sfera educației societății, înțelegem persistența acestora, respectiv putem prognoza o dinamică pozitivă a acestui fenomen periculos în societatea contemporană.

Ca urmare a cercetării practicii judiciare prezentate pe Portalul Național al instanțelor de judecată [210], în perioada 2010-2023 au fost adoptate circa 90 de sentințe judecătorești în baza

alin.(1) și (2) art.197 CP RM. Infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor constatate judiciar sunt săvârșite preponderent prin modalitatea incendierii (lit.a) alin.(2) art.197 CP RM). Așadar, instrumentele represive de apărare și, deopotrivă, restrictive, aplicate pentru protecția proprietății publice și private, rămân a fi în continuare niște mijloace valabile la începutul celui de-al treilea mileniu.

Proprietatea reprezintă baza puterii economice, care aliniază întregul sistem de relații social-economice, determinând producția, consumul, distribuția și redistribuirea resurselor economice. Coraportul dintre proprietate și patrimoniu este determinat de structura părții și a întregului. Astfel, operarea în denumirea Capitolului VI al Părții speciale a Codului penal în redacția din 2002 cu titulatura „Infracțiuni contra patrimoniului” în detrimentul denumirii „Infracțiuni contra proprietății”, a marcat momentul reconceptualizării apărării proprietății. În încercarea de a adapta legea penală la condițiile social-economice și economico-politice, legiuitorul a extins, reieșind din noțiunea legală a patrimoniului, conceptul proprietății la cel de patrimoniu, ceea ce implicit a condus la extinderea materială a conceptului de bun. Metamorfozele conceptuale, pe de o parte, au determinat extinderea protecției legii penale, pe de altă parte, s-a creat necesitatea de a veni cu precizări legale în ceea ce privește conținutul conceptului de bun în funcție de norma de drept penal care face uz de acest termen și, propriu-zis, delimitarea tranșantă a obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM – spectrul de bunuri incident; caracterul juridic al bunurilor – bunuri străine; bunuri în calitate de obiect al proprietății comune; bunuri în proprietate publică sau privată.

Intervenția legiuitorului, prin Legea pentru modificarea unor acte normative, nr.247 din 29.07.2022 [153], în sensul diversificării răspunderii penale pentru infracțiunile contra patrimoniului specificate la art.186-192 CP RM, a determinat necesitatea verificării oportunității de a diversifica răspunderea penală în acest sens și pentru faptele de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor.

Distrugerea sau deteriorarea bunurilor nu se rezumă la semnul constitutiv al laturii obiective – fapta prejudiciabilă, așa cum este cazul art.197 CP RM, ci operează ca metodă, urmare prejudiciabilă sau scop infracțional, inclusiv în conținutul unor variante agravate (în cadrul altor componente de infracțiune), ceea ce implică necesitatea investigării punctuale a acestora din perspectiva formelor de exprimare tehnico-legislativă și a limitelor de cuprindere materială, respectiv analiza și soluționarea concurenței de norme.

Exactitatea și claritatea formei de exprimare a normelor juridice, în mod special al normelor juridico-penale, asigură obținerea efectelor acțiunii lor și a eficacității sistemului de drept, *per ansamblu*. Studiile științifice realizate în domeniul dreptului penal de multe ori se rezumă la înțelegerea dispozițiilor normative prin intermediul exegezelor semantice și dogmatice, dar

interpretării sistematice și teleologice și se alocă o atenție precară. În acest sens, forma de exprimare a normelor de drept prevăzute la art.197 CP RM nu este lipsită de carențe tehnico-legislative sub aspectul redactării obiectului material, a modalităților laturii obiective, a circumstanței agravante de la alin.(2) lit.a), a dispoziției de la alin.(3) art.197 CP RM în esență.

Mai mult ca atât, ca urmare a fraudei bancare în raport cu cele trei bănci – B.C. „Banca Socială” S.A., „Banca de Economii” S.A. și B.C. „Unibank” – rezultată în urma unui șir de operațiuni bancare și interbancare ilegale în perioada anilor 2012-2014 [232], în perioada premergătoare noilor amendamente aduse legii penale, a determinat legiuitorul să reconceptualizeze răspunderea penală pentru administratorii de bancă, în scopul consolidării sistemului de sancțiuni în sfera activității bancare, în intenția de a crea premise legale ale apărării patrimoniului băncilor și a stabilității sistemului bancar național. În aceste condiții a fost adoptată Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.180 din 25.07.2014 [143], prin care Codul penal al Republicii Moldova a fost completat, *inter alia*, cu alin.(3) art.197 și cu art.134¹³, cel din urmă definind noțiunea de administrator al băncii. De aceea, importanța temei de cercetare se datorează și actualității subiectului răspunderii penale a administratorului de bancă pentru distrugerea sau risipirea bunurilor acesteia în procesul de administrare. Reglementarea penală a faptelor din sectorul financiar-bancar se explică prin ponderea tot mai semnificativă a sistemului financiar-bancar în economia Republicii Moldova, mai ales în contextul extinderii fenomenului de globalizare, al intensificării relațiilor economice de piață, precum și al relațiilor economice internaționale. Contracurarea eficientă a faptelor prejudiciabile comise de administratorul de bancă pare a fi irealizabilă în formula dispoziției de la alin.(3) al art.197 CP RM, din cauza imperfecțiunilor de care suferă cadrul incriminator al acestei fapte, inclusiv a modificării legislației privind activitatea băncilor care a condus la imposibilitatea identificării subiectului infracțiunii din pricina neefectuării remaniierilor legislative necesare în conținutul de referință al Codului penal al Republicii Moldova.

Încadrarea temei în preocupările internaționale. Infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor atentează la una dintre valorile sociale fundamentale care este protejată atât prin intermediul instrumentelor legislative naționale, cât și internaționale. Instituirea dreptului la proprietate este concepută într-un context cronologic anterior elaborării primelor acte normative scrise, constituind obiect de reglementare al unor acte rudimentare încă în legislațiile antice, proces care persistă până în contemporaneitate. Interesul față de apărarea proprietății este unul vădit, prezent în mod firesc în preocupările internaționale, respectiv față de protecția proprietății împotriva agresiunii criminale, în egală măsură. Dreptul de proprietate este consacrat în sistemul european de protecție a drepturilor omului, și anume – în art.1 din Protocolul nr.1 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale din 1950; în art.17 al Declarației franceze a

drepturilor omului și ale cetățeanului din 1789; în art.21 al Convenției americane privitoare la drepturile omului din 1969; în art.17 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 2010. Odată cu acordarea Republicii Moldova, la 23 iunie 2022, a statutului de țară candidată la aderarea la Uniunea Europeană, armonizarea legislației și a politicilor sale la cele europene, precum și perfecționarea cadrului normativ incriminator constituie una dintre preocupările ei de bază. Sediul materiei pentru activitățile de prevenire a criminalității la nivelul Uniunii Europene constituie: art.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană [246] și art.29 din Tratatul de la Amsterdam [247], în acesta din urmă menționându-se că prevenirea criminalității „organizate sau de altă natură” este un mijloc de îndeplinire a obiectivului de a oferi cetățenilor un nivel ridicat de protecție într-un spațiu de libertate, securitate și justiție. Totodată, art.67 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene [245] prevede că UE urmărește să asigure un înalt nivel de securitate prin măsuri de prevenire și combatere a criminalității (..) și, după caz, prin apropierea legislațiilor penale ale statelor membre ale UE. Obiectivul cel din urmă enunțat privește și cadrul reglementării și sancționării infracțiunilor din domeniul bancar. Normele juridice care vizează răspunderea administratorului de bancă în procesul de administrare sunt inspirate din tendințele reglementărilor prezente la nivel internațional, ca urmare a recomandărilor Comisiei Europene și a Grupului de experți de nivel înalt privind supravegherea financiară în Uniunea Europeană, ale Comitetului Basel pentru supraveghere bancară, care au ca obiective consolidarea supravegherii bancare și a regimului național de sancțiuni în sectorul financiar-bancar. Ca reacție la procesele de globalizare bancară, marile puteri și comunitatea bancară internațională au instituit, prin Comitetul de la Basel pentru supraveghere bancară, un for metodologic menit să asigure consolidarea sistemelor naționale de supraveghere bancară și mobilizarea țărilor în a coopera în cadrul unui sistem unitar de măsuri de supraveghere bancară pe plan mondial.

Încadrarea temei în preocupările naționale, zonale. Răspunderea penală pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor constituie obiectul reglementării și al cercetărilor doctrinare atât la nivel național, cât și la nivelului oricărui alt stat de drept. Demersul investigativ întreprins are ca suport un șir de lucrări științifice la tema prezentei teze de doctorat, elaborate de către: S. Brînză, Al. Borodac, V. Cușnir, V. Stati, A. Barbăneagră, L. Gîrla, Iu. Tabarcea, I. Macari, I. Selevestru (*Republica Moldova*); Al. Boroi, V. Dobrinioiu, N. Neagu, Gh. Ivan și M-C. Ivan, Ad. Vlășceanu și A. Barbu, V. Păvăleanu, M. Basarab, V. Pașca, L. Ciobanu, V. Dascălu, D. Diaconescu, C. Duvac, N. Conea, I. Pașcu, M.A. Hotca, M. Gorunescu (*România*); A. Pagliaro, S. Marani, P. Franceschetti, G. Fiandaca, E. Musco, S. Tovani, M. De Giorgio, M. Guagliani, F. Mantovani, Al. Cadoppi, St. Canestrari, P. Veneziani, G. Bonilini, M. Confortini, E. Mazzantini, G. Lattanzi, E. Lupo (*Italia*); U.S. Yudina, A.V. Cernousova, F.F. Nabiev, I.G.

Șevcenko, E.M. Pliutina, L.M. Faizrahmanova, A.V. Naumov, A.G. Bezverkhov, S.A. Budanov, A.Z. Dokshokov, S.A. Eliseev, A.V. Zarubin, V.M. Lebedev, S.M. Kochoi, L.L. Kruglikova, A. Kuznetsov, N.A. Lopașenko, A.S. Mironchik, F.F. Nabiev, A.B. Naumov, E.M. Plyutina, A.Yu. Posokhov, A.P. Sevryukov, G.M. Semenenko, K.A. Sklyarov, M.V. Stepanov, S.A. Tropin, Yu. Usik, N.A. Shishkin, N.D. Eriașvili (*Federația Rusă*); G. Guezo, M.-L. Rassat, R. Ollard (Franța); G. Binder (*Anglia*).

Încadrarea temei în preocupările colectivului de cercetare. În cadrul Departamentului Drept Penal al Facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova s-au evidențiat un șir de cercetători care s-au dedicat analizei temeiului de drept și de fapt al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, acoperind o parte din problematica inerentă subiectului cercetat. Printre aceștia putem enumera: S. Brînză, V. Stati, L. Gîrla, Iu. Tabarcea, I. Macari.

Încadrarea temei în context interdisciplinar și transdisciplinar. Pentru efectuarea cercetării de drept penal întreprinse asupra temei tezei de doctorat și realizarea obiectivelor propuse a fost necesară soluționarea unor întrebări de ordin conceptual și hermeneutic, a căror răspunsuri se regăsesc la intersecția dreptului penal cu alte discipline de studiu, respectiv, care aparțin dreptului penal (partea generală), dreptului constituțional, dreptului civil, dreptului afacerilor, dreptului muncii, dreptului bancar, dreptului procesual penal, dreptului ecologic, filozofiei juridice, criminologiei, tehnicii juridice și legislative, metodologiei juridice, axiologiei dreptului. În acest sens, drept suport științific au servit tratările următorilor doctrinari: Gr. Ardelean, Gh. Beleiu, J. Bengoetxea, J. Bentham, I. Biriș, Al. Boroii, Gh. Botea, A. Mironescu, M. Buruiană, O. Efrim, N. Eșanu, V. Cociug, A. Andronic, S. Copețchi, I. Hadîrcă, A. I. Coste, I. Craiovan, G. J.-L. D'albora, A. Darovannaia, I. Gorobeț, R. Dimatteo, R. Garofalo, Gh. Gladchi, M. Grama, S. Botnaru, A. Șavga, V. Grosu, N. Henry, G. Luțescu, I. Macari, G. Marra, V. Masarone, B. Negru, N. Osmochescu, A. Smochină, M. Ojoga, C. Paonessa, C. Papanaga, M.C. Popa, V. Popa, R.K. Popper, I. Sferdian, J.E. Stake, A. Stan, V. Stoica, V. Terzea, M. Trapani, D. Vasiloii ș.a.

Prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare referitoare la tema aleasă. Nivelul de elaborare a concepției științifice privind răspunderea penală pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor este insuficient, mai cu seamă în doctrina națională, fapt ce se particularizează printr-o cercetare segmentară a infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, la nivel de articole științifice și studii științifico-didactice, care acoperă doar parțial necesitățile educaționale și științifico-practice. Rezultatele cercetărilor anterioare la tema tezei de doctor sunt circumscrise următoarelor particularități ale răspunderii penale pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, și anume privesc stabilirea sintetică a semnelor obiectului juridic generic și ale obiectului juridic special, fără a se distinge influența noțiunii de patrimoniu asupra acestora.

Sunt determinate semnele subiectului, atât ale celui general, cât și ale celui special al infracțiunilor consemnate la art.197 CP RM, dar nu sunt stabilite efectele abrogării parțiale a Legii instituțiilor financiare, nr. 550/1995 (actualmente – Legea cu privire la lichidarea băncilor [133]), care conținea în mod expres definiția legală a noțiunii de administrator de bancă, respectiv asupra identificării categoriei de administratori de bancă pasibili de răspundere penală potrivit normelor incriminatoire investigate. Sunt tratate semnele distinctive generale ale victimei infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM și mai puțin semnele speciale ale victimei infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii. Sunt expuse soluții doar parțiale privind rezolvarea concurenței de norme, fără a fi stabilite niște criterii clare și tranșante de delimitare a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor. În comparație cu rezultatele expuse în doctrina penală a altor state, în literatura de specialitate națională s-a acordat spațiu insuficient pentru cercetarea obiectului material, neluându-se în considerare particularitățile formelor legale de deținere a bunurilor în proprietate. De asemenea, sunt analizate modalitățile normative ale laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, fără a se da o apreciere tranșantă a legăturii dintre acestea cu modalitatea de apreciere a daunelor reale cauzate prin infracțiune. În doctrina națională și a altor state este analizată forma de vinovăție specifică infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, dar lipsește o analiză pertinentă a laturii subiective a componenței de infracțiune consemnate la alin.(3) art.197 CP RM, în condițiile în care legiuitorul a omis prescrierea expresă a acesteia. Sunt atestate rezultate extrem de precare cu referință la definirea modalității normative „risipirea” bunurilor băncii, la stabilirea modalităților faptice caracteristice și a condițiilor de aplicare a acesteia. Totalitatea tezelor și exegezelor formulate au fost luate în considerare la configurarea concepției teoretice de soluționare a problemei privind răspunderea penală pentru infracțiunile prevăzute la art.197 CP RM, fiind consemnate în proces acele aspecte care au fost omise din analiza juridico-penală la tema cercetării în cauză, precum și particularitățile răspunderii penale pentru infracțiunile enunțate, care au suferit modificări conceptuale ca urmare a amendamentelor efectuate la cadrul legislativ extrapenal, incident instituirii răspunderii penale pentru faptele prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM.

Aprecierile evidențiate permit a conchide asupra necesității imperioase de a efectua un studiu științific aprofundat privind tema supusă cercetării.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei de doctor rezidă în realizarea unei cercetări sistematice, sub aspect dogmatic, exegetic și critic, privind răspunderea penală pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, în vederea perfecționării cadrului incriminator și a optimizării procesului de aplicare a prevederilor de la art.197 CP RM.

Întru realizarea scopului evocat, s-au propus următoarele **obiective de cercetare**:

- decelarea polemicii doctrinare circumscrise răspunderii penale pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, consemnate la art.197 CP RM;

- fundamentarea incriminării faptelor prejudiciabile prevăzute la art.197 CP RM prin optica contemporană a criteriilor de criminalizare;

- analiza elementelor constitutive ale componentelor de infracțiune prevăzute la art.197 CP RM;

- disocierea infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor de unele fapte penale și nepenale similare;

identificarea soluțiilor de încadrare în contextul abordării problemelor referitoare la concurența de norme penale și concursul de infracțiuni, privite în raport cu calificarea faptei conform art.197 CP RM;

- analiza temeiurilor și a oportunității care au determinat incriminarea faptei de risipire a bunurilor băncii de către administratorul băncii și dislocarea acesteia în grupul infracțiunilor contra patrimoniului;

- studiul practicii judiciare în materia aplicării art.197 CP RM pentru a releva corespondența dintre prescripțiile penale în vigoare, modul de interpretare și realizare efectivă ale acestora;

- reliefaarea curențelor tehnico-legislative în conținutul art.197 CP RM;

- proiectarea unui model legislativ de incriminare a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art.197 CP RM), prin raportare la alte modele pertinente de reglementare penală.

Ipoteza de cercetare. Cercetarea pornește de la asumția că modelul de incriminare consacrat la art.197 CP RM oferă o protecție penală suficientă împotriva faptelor prejudiciabile ce atentează la integritatea, substanța și potențialul de utilizare a bunurilor, iar beneficiarul și destinatarul legii penale se prevalează de previzibilitate și claritate în procesul de aplicare a normei de incriminare. Totuși, studiul practicii judiciare, dar și a exegezelor doctrinare ne conving despre incidența a mai multor probleme de încadrare juridică în raport cu art.197 CP RM, fapt ce generează dubii rezonabile din perspectiva respectării criteriilor de legalitate, oportunitate, aplicabilitate și eficiență a normelor penale prevăzute la art.197 CP RM; latura obiectivă nu acoperă întreg spectrul de modalități normative specifice infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM în raport cu posibilele modalități de a opera ale făptuitorilor; agravanta prevăzută la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM este pasibilă de interpretări multiple, redacția căreia exprimă un semn estimativ calitativ a cărei parametri delimitativi nu sunt suficienți pentru aplicarea corectă a acesteia în temeiul *ratio legis*-ului care a fundamentat-o; structura art.197 CP RM trebuie să fie în concordanță cu cerințele de tehnică legislativă, iar componentele de infracțiune pe care le conține trebuie să reflecte semnele

caracteristice unei componente materiale de infracțiune, componentă ce este inerentă rațiunii de a incrimina o faptă contra patrimoniului; modalitatea normativă „risipirea” bunurilor băncii, prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM, indică asupra unui paralelism normativ cu norma de incriminare prevăzută la alin.(2¹) art.191 CP RM ș.a.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificare a metodelor de cercetare alese. În prezenta teză de doctorat s-au aplicat metode de referință domeniului cercetării juridice, precum metode de cunoaștere juridică, cât și metode de interpretare a normelor juridice, cum ar fi: analiza și sinteza, raționamentul inductiv și deductiv, metoda tehnico-juridică (metoda dogmatică, metoda exegetică, critica, metoda dialectică), formal-juridică, sistemică, istorico-juridică, comparativă, modelarea de drept, statistica penală, practica judiciară, metode de analiză cantitativă. Cele din urmă metode au fost aplicate inclusiv pentru a determina cantitativ numărul de cauze judiciare din practica judecătorească națională, intentate în temeiul art.197 CP RM. În acest scop au fost analizate hotărârile judecătorești publicate pe site-ul oficial al Ministerului Justiției „Portalul Național al instanțelor de judecată”. În prezenta cercetare s-a uzitat de un model complex de interpretare care însumează metoda interpretării gramaticale, sistematice, istorice, logice și teleologice, directivele raționamentului juridic, „algoritmul” de analiză a componentei de infracțiune, experiența decizională a instanțelor naționale, a Curții Constituționale a Republicii Moldova și a altor state, raționamentul axiologic juridic.

Baza legală și empirică a studiului o constituie: a) normele Părții generale și normele Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova; b) practica judiciară; c) hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție; d) hotărârile Curții Constituționale; e) reglementările extrapenale din legislația Republicii Moldova și a unor țări străine. Baza științifică în materia răspunderii penale pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor o constituie literatura de specialitate juridico-penală, propriu-zis operele reputaților autori contemporani din Republica Moldova, precum și din alte state (e.g. România, Franța, Italia, Federația Rusă etc.)

Caracterul novatoriu al lucrării constă într-o încercare de pionierat la nivel național de a realiza o cercetare de amploare consacrată investigației problemelor răspunderii penale pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor. Aportul nostru la ridicarea nivelului de cercetare în materie se atestă în ***soluționarea problemei științifice de importanță majoră*** ce constă în optimizarea instrumentarului de interpretare a normelor penale prevăzute la art.197 CP RM și în adaptarea modelului legislativ de incriminare din perspectiva principiului legalității și a evitării supraincriminării faptelor prejudiciabile (excluderea paralelismului juridic), toate acestea în vederea eficientizării procesului de calificare a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor și a mecanismului juridico-penal de apărare socială contra acestora.

Sumarul capitolelor tezei. Teza de doctorat elaborată cuprinde: Introducerea; trei capitole; concluzii generale și recomandări; bibliografia constituită din 313 titluri, declarația privind asumarea răspunderii și Curriculum-ul Vitae al autorului.

Capitolul 1 „Cercetarea situației în domeniul răspunderii penale pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor” al acestei teze este dedicat analizei descriptive și critice a literaturii de specialitate naționale și a altor state (monografii, articole științifice, materiale ale conferințelor științifice), axată prioritar pe decelarea problematicii circumscrise incriminării faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, pe interpretarea preceptelor incriminatoare vizate și, deopotrivă, pe aplicarea prevederilor art.197 CP RM. În paragrafele ce le conțin sunt expuse diverse opinii, exegeze doctrinare relevante privind conceptele fundamentale, categoriile juridice operaționale antrenate în demersul științific efectuat, care privesc elementele de identificare ale infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor și ale infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii de către administratorul acesteia, precum și problematica aplicării acestora. Grație studiului literaturii cercetate s-a reușit să se stabilească problemele privind răspunderea penală pentru infracțiunile prevăzute la art.197 CP RM și să se traseze direcțiile de soluționare ale acestora.

Reieșind din eterogenitatea infracțiunilor dislocate sub egida art.197 CP RM, s-a decis expunerea analizei elementelor caracteristice în două capitole diferite.

Capitolul 2 „Analiza juridico-penală a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM” concentrează în sine cercetarea semnelor constitutive și calificative ale componentelor de infracțiune prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM. De asemenea, au fost supuse analizei considerațiile exegetice, dar și rezultatele interpretării judiciare a modalităților laturii obiective a infracțiunii în vederea identificării criteriilor obiective de evaluare a daunei cauzate prin infracțiune. O atenție deosebită s-a acordat delimitării obiectului material al infracțiunii, prin reperarea a patru caractere de bază ale acestuia: caracterul juridic, social, economic și fizic. S-a identificat obiectul material, având în vedere formularea de la alin.(1) art.197 CP RM „distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor” (sublinierea ne aparține – *n.a.*). În acest sens, au fost relevate trăsăturile obiectului material sub aspect de „bunuri străine” sau „bunuri proprii” pentru făptuitor și situațiile cu titlu de excepție când obiectul material constituie obiect al proprietății comune. Deopotrivă, în acest compartiment sunt cercetate modalitățile normative ale laturii obiective din perspectiva argumentării necesității de a fi suplinite, reieșind din analiza temeiului real al răspunderii penale și a modelelor legislative de incriminare a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor prevăzute în alte state. S-a analizat aplicarea lit.a) alin.(2) art.197 CP RM prin prisma relevării situațiilor faptice incidente și a funcției sintagmei estimative „o altă modalitate

periculoasă” la interpretarea respectivei prevederi. S-a elucidat algoritmul de calificare a faptelor de distrugere sau deteriorare a bunurilor săvârșite prin incendiere, explozie sau prin alte asemenea procedee, ca metodă de comitere a infracțiunii, în varianta-tip, precum și în varianta calificată. S-a examinat oportunitatea diversificării răspunderii penale pentru faptele de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, având ca punct de plecare exemplele de răspundere penală nuanțată în baza sistemului circumstanțelor agravante, aplicat în cadrul unităților structurale de tehnică legislativă prevăzute în Capitolul VI al Părții speciale a Codului penal – Infracțiuni contra patrimoniului. Totodată, a fost supus cercetării conținutul agravantelor prevăzute la art.197 CP RM și condițiile aplicării acestora. S-au analizat urmările prejudiciabile ale infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor din perspectiva formelor, gravității și a gradului de cuprindere a acestora în dispozițiile alin.(1) și alin.(2) ale art.197 CP RM, inclusiv s-a argumentat necesitatea suplینirii semnelor calificative cu noi conținuturi. Reieșind din natura generică a normei de incriminare prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM, au fost identificate criteriile de calificare a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor în situațiile de concurență de norme.

Capitolul 3 „Analiza juridico-penală a infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM” este dedicat studiului juridico-penal al infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii săvârșite de administratorul acesteia în procesul de administrare. Infracțiunea numită, ca urmare a unei exegeze anevoioase datorate terminologiei ambigue de care face uz legiuitorul și a lipsei unor interpretări judiciare, a fost supusă unei investigații pe orizontală din perspectiva reglementărilor incidente ale Codului penal al Republicii Moldova, cât și al altor state. Totodată, cercetarea a fost orientată și spre o analiză diacronică a reglementărilor penale, în vederea dezvăluirii naturii sale juridice și, astfel, a identificării plenare a particularităților sale distinctive. În contextul ipotezei normei de incriminare specificate la alin.(3) art.197 CP RM și al recunoașterii faptei de risipire ca posibilă modalitate faptică de săvârșire a infracțiunii de delapidare a averii străine (art.191 CP RM) a fost dezvăluit conținutul acesteia prin prisma celei din urmă, dar și prin intermediul altor infracțiuni ale căror semne constitutive caracteristice coincid. Conceperea infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii de către administratorul băncii ca fapte penale specifice domeniului dreptului penal al afacerilor a direcționat demersul nostru investigativ asupra semnelor subiective prin prisma specificului laturii subiective caracteristice anume acestui gen de infracțiuni. Studiarea legislației bancare și a modificărilor operate la aceasta, în calitate de cadru extrapenal de reglementare a infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor de către administratorul băncii, a constituit o sarcină indispensabilă în scopul distingării trăsăturilor subiectului special al infracțiunii în cauză și a ambianței de comitere a acesteia.

1. CERCETAREA SITUAȚIEI ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII PENALE PENTRU DISTRUGEREA SAU DETERIORAREA INTENȚIONATĂ A BUNURILOR

1.1. Studiu doctrinar asupra temei tezei prin prisma materialelor științifice

Proprietatea a fost protejată de cele mai vechi izvoare și continuă să fie apărată până astăzi prin mijloace juridice, implicit prin legea penală, care incriminează faptele de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor.

Trebuie să recunoaștem că apariția izvoarelor legale de protecție contra faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor se datorează în mare parte ideilor și concepțiilor reputaților oameni de știință, care au influențat, direct sau indirect, politica penală în domeniul de referință. Iată de ce prezenta cercetare o vom debuta cu analiza celor mai relevante studii științifice realizate la tema tezei. Accesul la un spectru variat de literatură de specialitate ne-a determinat să identificăm acele surse doctrinare care au importanță la circumscrierea polemicii științifice actuale, reieșind din nevoile pragmatice ale aplicării eficiente a legii penale în vigoare și racordării acesteia la cele mai înalte standarde de respectare a garanțiilor constituționale caracteristice statelor de drept.

Pornind de la concepția enunțată de autorul R. Garofalo [107, p.4], cea a delictului natural și a categoriilor sale, unde infracțiunea de distrugere sau deteriorare a bunurilor (proprietății) se încadrează în categoria de infracțiuni *malum in se*, înțelegem că tema ce vizează răspunderea penală pentru numita infracțiune constituie obiectul comun de cercetare asiduă pentru întreaga comunitate științifică la nivel global, indiferent de stat, regim politic sau sistem de drept ș.a.

Totuși, nu se poate face abstracție de faptul că o anumită viziune doctrinară este marcată de mai mulți factori, printre care sistemul legislativ al statului exponent al căruia se află cercetătorul. De aceea, corectitudinea științifică ne impune să purcedem la o tratare separată a materialelor științifice publicate în țară și peste hotare, *alias* criteriul de analiză va constitui apartenența autorilor la o anumită țară.

Așa cum este și firesc, vom începe cu sursele doctrinare autohtone, iar prima publicație științifică pe care dorim să o menționăm la tema prezentei investigații este cea elaborată de profesorul S. Brînză, cu titlul *Evoluția reglementărilor privind protecția penală a proprietății pe teritoriul Republicii Moldova*, publicată în a.2001 [20]. Aceasta se distinge prin valoare deosebită datorită metodei științifice istorico-comparative aplicate și grație modului organic de înlănțuire a reglementărilor penale care s-au succedat în timp sub imperiul unui complex de factori social-economici, politici, juridici și internaționali. Autorul analizează particularitățile ocrotirii proprietății prin mijloace de drept penal începând cu perioada antichității și până la sfârșitul sec. al XX-lea. În urma analizei istoricului reglementărilor penale în sfera distrugerii sau deteriorării infracționale a bunurilor se constată caracterul atemporal al fenomenului în cauză, ceea ce vorbește despre

persistența procesului de incriminare a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a averii străine în toate formele existente. Din cele relatate, o atenție deosebită este acordată de legiuitorii predecesori faptelor de distrugere prin incendiere: în Pravila Sf. Apostoli, sec.XVI [20, p.101]; în Pravila lui Vasile Lupu, a. 1646 – incendierea viței-de-vie, pomilor, pădurii ș.a. [20, p.134]; în Condica Criminalicească a Moldovei, a.1856-1864 [20, p.149]; Pravila de Sobor, a.1649 [20, p.183]; în Codul de pedepse criminale și corecționale, a.1884 [20, p.200], în care incendierea presupunea „nimicirea averii străine cu ajutorul focului, săvârșită intenționat”, respectiv legiuitorul stabilește sancțiuni mai aspre pentru incendierea unei clădiri locuite, incendiere prin care se crea un pericol de grad sporit pentru oameni, pentru incendierea pădurii, dar și pentru provocarea exploziei cu ajutorul gazelor sau inundării. Actele sau documentele scrise, spre exemplu cambia, testamentul, ocupau un loc deosebit în rândul obiectelor materiale mobile ale distrugerii sau deteriorării averii străine [20, p.206].

Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 1961 prevedea infracțiunea de distrugere la art.127, fiind o infracțiune contra proprietății, comisă fără scop de cupiditate, și anume: „nimicirea sau deteriorarea premeditată a averii de stat sau obștești”, având și altă componentă: „nimicirea sau deteriorarea intenționată a averii cetățenilor” (art.151). În baza sancțiunilor stabilite se observă o protecție deosebită în favoarea proprietății de stat. Agravanta de la art.151 din Codul penal în redacția din 1961 prevedea „nimicirea sau deteriorarea intenționată a averii personale a cetățenilor, săvârșită prin incendiere sau printr-o altă metodă ce prezintă un pericol social sau care a cauzat victime omenești ori alte urmări grave, pentru care se aplica privațiune de la 2 la 10 ani. Preluăm, cu titlu „axiomatic”, opinia autorului formulată în acest studiu, potrivit căreia în legea penală a R.S.S.M. termenul „nimicire” este unul literar, și nu juridic. Termenul juridic indicat ar fi „distrugere”, cu același înțeles [20, p.374-375].

Din reglementările penale analizate, unul dintre argumentele care se deduc pentru explicarea folosirii locuțiunii „averii străine” ar fi faptul că arderea propriei averi, în prezența unor condiții care fac imposibil pericolul pentru viața și averea altor persoane, nu putea fi pedepsită, de aceea legiuitorul a concretizat „distrugerea sau deteriorarea averii străine”.

În continuarea relevării aspectului diacronic al reglementărilor penale care privesc infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, înscrise la art.197 CP RM, este oportun a cita publicația științifică a cărui titlu este *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*, semnată de profesorul I. Macari în 2003 [162]. Autorul atribuie infracțiunea menționată categoriei de infracțiuni contra averii proprietarului săvârșite fără scop de profit, afirmând că „aceste infracțiuni, cu toate că nu sunt săvârșite din interes material (vinovatul nu câștigă nimic și nu se înavuțește), prejudiciază în mare parte averea proprietarului”[162, p.176]. Interes reprezintă

exegeza înaintată de autor cu privire la agravanta „alte urmări grave” (lit.b) alin.(2) art. 197 CP RM), care, în opinia sa, „pot avea alt caracter decât material: imposibilitatea de a îndeplini condițiile contractului, pierderea clienților, îmbolnăvirea de o boală gravă din care cauză persoana a rămas fără surse de existență, decesul persoanei, vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății din imprudență” [162, p.176].

Următoarea lucrare la care facem referință o constituie materialul științifico-didactic ***Manualul de drept penal: Partea Specială: Pentru învățământul universitar***, semnat de profesorul A. Borodac, editat în anul 2004 [14]. În conținutul acestui manual este analizată din punct de vedere juridico-penal infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art.197 CP RM) în cadrul compartimentului „Infracțiuni contra patrimoniului, însoțite de distrugerea, deteriorarea, însușirea, pierderea sau pieirea bunurilor proprietarului”[14, p.211-212]. Această lucrare marchează pentru studiul de față bazele conceptuale și perspectiva interpretativă a normelor de incriminare prevăzute la art.197 CP RM în redacția Codului penal al R. Moldova din 2004. Autorul citat, deopotrivă, se expune asupra agravantei „alte urmări grave”, care, în viziunea acestuia, presupune: sinuciderea victimei, schilodirea sau mutilarea cuiva, sistarea pe un timp îndelungat a activității unei întreprinderi, lăsarea fără locuințe a unui număr considerabil de oameni, daune materiale în proporții deosebit de mari, a căror valoare depășește 1500 u.c. de amendă etc. [14, p.212]. Este de menționat că această circumstanță calificativă lipsește din redacția actuală a art.197 CP RM ca urmare a abrogării acesteia și substituirii respectivului semn calificativ cu texte clare și previzibile, cele din urmă constituind niște deziderate exprimate de legiuitor, dar care au fost realizate parțial, în opinia noastră. Chestiunea în cauză o vom supune unei analize minuțioase în paragr. 2.1.3.

O altă lucrare de o contribuție considerabilă pentru acest studiu, monografia ***Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului***, publicată în anul 2005, a cărui autor este S. Brînză [22], vizează analiza obiectului juridic al infracțiunilor contra patrimoniului în general, iar Capitolul III, secțiunea II, paragr.3 este dedicat în special analizei obiectului juridic și material al infracțiunilor săvârșite prin distrugere sau tulburare de posesie, în plan comparat cu legea penală a României (art.217). Stabilirea obiectului juridic al infracțiunii produce o continuă disonanță în doctrină, deoarece reprezintă una dintre cele mai complicate sarcini în știința dreptului penal. Autorul stăruie asupra trăsăturilor obiectului infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor, punctând asupra esenței obiectului de apărare penală a acestei categorii distincte în cadrul infracțiunilor contra patrimoniului, și anume - starea de fapt a bunurilor. Atingerea stării de fapt a bunurilor, sub raportul fie al integrității și al potențialului lor de utilizare, fie al pașnicei și deplinei lor folosințe, are loc, de cele mai multe ori, prin aplicarea violenței care duce la distrugerea sau deteriorarea (degradarea) bunurilor a celor în drept să le dețină. O aserțiune importantă din doctrina penală,

alegată de autor, este conceptul de „stricare”, aplicat ca termen generic pentru diferite acte [inclusiv pentru distrugere, deteriorare sau degradare], prin care se lezează sau se alterează substanța bunului și face imposibilă utilizarea lui potrivit destinației sale, sau se diminuează posibilitatea acestei utilizări [22, p.467-468]. Această din urmă idee o decelăm în scopul identificării teoretice a spectrului de acte materiale, care să întrunească multitudinea variantelor normative susceptibile fie să lezeze integritatea, să altereze substanța bunului, fie să prejudicieze utilizarea după destinația dată bunului.

O altă teză susținută în monografia citată este criteriul de delimitare a „deteriorării” infracționale de „deteriorarea” din afara ilicitului penal care rezidă în (im)posibilitatea utilizării bunului respectiv fără reparație, restaurare și alte asemenea acțiuni de reabilitare. Considerăm că această limită delimitativă subliniată poate fi reconsiderată atunci când acțiunile prejudiciabile iau forma faptei penale de vandalism, în modalitatea „pângăririi”, prevăzută la art.288 CP RM.

În continuarea sondării situației în domeniul răspunderii penale pentru infracțiunile prevăzute la art.197 CP RM facem referință la *Comentariul Codului penal al Republicii Moldova* [3], în redacția de până la 14.04.2009, în care regăsim interpretarea art.197 CP RM, dată de *V. Cușnir*. Exegezele formulate au contribuit la realizarea unei analize diacronice a parcursului incriminatoriu al infracțiunilor respective, deopotrivă la formularea unei aprecieri critice a amendamentelor operate cu ajutorul interpretărilor oferite de autor. Cele mai relevante observații privesc subiectul infracțiunii, despre care se menționează că „bunul trebuie să aparțină altei persoane decât proprietarului” [3, p.410], ceea ce considerăm pasibil de nuanțare în situația extinderii obiectului de protecție penală, odată cu adoptarea legii penale prin care s-a consacrat protecția patrimoniului, privit ca ansamblu de drepturi și obligații patrimoniale, precum și a bunurilor care-l compun. Alt aspect relevat se referă la agravanta de la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM – modalitatea periculoasă de comitere, unde autorul concepe „prin o altă modalitate periculoasă” drept „orice altă metodă de distrugere sau deteriorare a bunurilor care reprezintă pericol pentru viața sau sănătatea celor din jur (împroșcarea cu acizi, cu substanțe toxice, provocarea inundației etc.)” [3, p.411]. Pe lângă exemplele propuse, am preluat în arsenalul de argumente, puse la baza propunerilor *de lege ferenda*, aserțiunea autorului potrivit căreia metoda periculoasă trebuie să prezinte pericol pentru viața sau sănătatea persoanei, dar în acest context nu am reperat careva mențiuni legate de afectarea mai multor bunuri, obiecte aflate în afara intenției infracționale, însă supuse pericolului distrugerii sau deteriorării luând în considerare metoda de comitere a infracțiunii.

O altă lucrare științifică la care facem referință este Manualul *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная* [265], cu modificările și completările de până la 10 octombrie 2010, ai cărui autori sunt *L. Gîrla* și *Iu. Tabarcea*, fiind datat cu anul 2010. În interpretarea oferită de

autori, relevăm o abordare relativ distinctă a obiectului juridic special; respectiv, aceștia consideră că obiectul juridic special este constituit din „relațiile sociale privind utilizarea patrimoniului”[265, p.381]. Susținem aserțiunea exprimată privind obiectul material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM, potrivit căreia acesta îl pot forma bunurile mobile sau imobile care se află în circuitul civil, fie bunurile care sunt scoase din circuitul civil sau acestea se găsesc într-un circuit limitat [265, p.382].

În contextul investigației întreprinse prezintă interes publicația cu titlul *Manualul judecătorului pentru cauze penale*, ai cărei autori sunt *M. Poalelungi, I. Dolea și T. Vâzdoagă*, datat cu anul 2013 [205]. Perspectiva interpretativă a autorilor menționați anticipează câteva soluții pentru rezolvarea posibilei concurențe de norme, în sensul art.118 CP RM, unde art.197 CP RM „distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor” constituie o parte a unității legale de infracțiune, iar întregul este regăsit în următoarele componente de infracțiune prevăzute la lit.e) alin.(2) art.189 CP RM, art.192² CP RM, art.193 CP RM, lit.b) sau c) alin.(3) art.257 CP RM, art.285, lit.b) alin.(2) art.349 CP RM și altele [205, p.696].

Discursul interpretativ pe marginea infracțiunilor contra patrimoniului în lipsa unui scop special, este continuat în publicația *Infracțiuni contra patrimoniului, săvârșite în lipsa unui scop special (art.193, 197 și 199 CP RM): aspecte teoretice și practice*, elaborată de *S. Brînză*, datată cu anul 2015 [25, p.11]. Grație acestei lucrări, în care sunt propuse procedee de interpretare și criterii de delimitare a infracțiunilor specificate la art.193, 197 și 199 CP RM de faptele conexe de factură penală sau nepenală, am reușit să surprindem o anumită perspectivă a aplicării art.197 CP RM, mai ales în ceea ce privește modalitatea alternativă a alin.(3) art.197 CP RM: risipirea bunurilor băncii de către administratorul băncii în procesul de administrare.

Următoarea publicație științifică pe care o consemnăm poartă titulatura *Tratat de drept penal. Partea Specială* (Vol.I), autori – *S. Brînză și V. Stati*, datată cu anul 2015 [28, 979-985]. Acest tratat de drept penal este unic printre lucrările elaborate la nivel național de așa amplitudine, prezintă un interes deosebit, deoarece reflectă poziția doctrinară autohtonă vizavi de interpretarea art.197 CP RM. *Primo*, am luat în vizor că obiectul exegezelor înaintate de autori privesc prioritar semnele constitutive și calificative ale infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM, iar alin.(3) art.197 CP RM a fost supus unei analize juridico-penale mai concise, ceea ce ne-a determinat să aprofundăm cercetarea acestei variante-tip de incriminare, distinctă, în opinia noastră, de varianta-tip de la alin.(1) art.197 CP RM. În acest sens, prezintă interes interpretarea laturii subiective, care nu a fost stabilită în mod expres de legiuitor, a subiectului infracțiunilor date, a modalității de risipire a bunurilor de către administratorul băncii, a condițiilor aplicării acesteia, precum și investigarea *ratio legis*-ului numitelor infracțiuni, incriminate printr-o componentă formală, și nu

una materială, cea din urmă componentă, de fapt, fiind caracteristică pentru criminalizarea faptelor îndreptate contra patrimoniului.

Printre subiectele polemizate raportate la tema cercetării, autorii se expun asupra modalităților laturii obiective, prevăzute de legiuitorul român în cadrul componentei de infracțiune corespondente (art.253 Cod penal al României), și anume: „aducerea în stare de neîntrebuințare a unui bun” și „împiedicarea luării măsurilor de conservare ori de salvare a unui bun”. În situația primei modalități, aceștia consideră că lipsirea de posibilitatea de întrebuințare a bunului nu exclude posibilitatea dispunerii faptice de acel bun, care urmează sustragerii lui. În prezența unor astfel de condiții vor fi aplicabile doar prevederile de la art.186, art.187, art.188, art.190, art.191 sau art.192 CP RM [28, p.982]. Reieșind din cele expuse, înțelegem că autorii admit tacit și existența altor condiții în care aducerea în stare de neîntrebuințare ar putea fi comisă în lipsa unui scop de cupiditate. În raport cu cea de-a doua modalitate invocată, susținem aserțiunea precum că aceasta constituie o formă pasivă de distrugere sau deteriorare a bunurilor și nu este necesară prevederea acesteia în calitate de modalitate normativă independentă în structura laturii obiective. Toate aceste aspecte au facilitat cercetarea amplă a ambelor modalități, în paragr. 2.1.2 din prezenta teză.

Modalitățile de distrugere sau deteriorare a bunurilor nu trezesc careva dificultăți de interpretare. Cele din urmă mai mult preocupă sub aspectul potențialului lor de a acoperi toate faptele de influențare prejudiciabilă asupra bunurilor materiale, care intră sub incidența infracțiunilor cu titlu de *nomen iuris*, prevăzute la art.197 CP RM, astfel pentru a putea institui răspunderea penală și a identifica fără dificultate dispoziția vizată a normei penale.

Un articol științific pertinent obiectului nostru de cercetare cu titlul ***Conotații tehnico-juridice ale răspunderii penale a administratorului băncii***, este semnat de V. Stati [237]. Întemeiat și argumentat se expune autorul asupra unor carențe tehnico-juridice de care suferă norma de incriminare de la alin.(3) art.197 CP RM. Propriu-zis, susține autorul, „abrogarea art.3 al Legii instituțiilor financiare, nr.550-XIII din 21 iulie 1995, are ca efect imposibilitatea aplicării art.134¹³ CP RM și a normelor penale specificate în cadrul acestuia. Or, deoarece lipsește norma complitoare (art.3 al Legii nr. 550/1995), nu poate fi aplicată norma complinită (art.134¹³ CP RM)”. O altă carență tehnico-juridică, evidențiată de autor, este legată de răspunderea penală a administratorului băncii, și anume „ține de discrepanța între textul în limba română al legii penale și traducerea acestuia în limba rusă” a dispozițiilor delapidării averii străine săvârșite de administratorul unei bănci [...]” (alin.(2¹) art.191 CP RM) și „[...] risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare [...]” (alin.(3) art.197 CP RM). Drept urmare, autorul conchide că în alin.(3) art.197 CP RM prin „risipire” nu se are în vedere „delapidare”. Susținem acest punct de vedere, dar este inevitabil ca termenul „risipire” din contextul

marcat să nu fie interpretat în mod arbitrar, din moment ce se face uz de acesta în formularea mai multor componente de infracțiune, dacă nu direct (art.381 CP RM - Risipirea sau pierderea patrimoniului militar), atunci în subtext (alin.(2¹) art.191 CP RM), creând confuzie și paralelisme între diferite dispoziții de incriminare.

Un articol științific de referință, *Problemele aplicării răspunderii pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor (art.197 din Codul penal al Republicii Moldova)*, semnat de S. Brînză și V. Stati [30], punctează asupra legăturii dintre infracțiunile prevăzute la art.197 CP RM și infracțiunile prevăzute la art.201¹, 287, 323 și 335 din CP RM. Cu ajutorul unor exemple din practica judiciară se argumentează prezența concurenței de norme și a concursului de infracțiuni care vizează norma de drept prevăzută la art.197 CP RM și necesitatea soluționării corecte a acestora în vederea sporirii calității hotărârilor judecătorești și evitării deficiențelor legate de calificarea infracțiunilor. În studiul respectiv s-au evidențiat câteva principii importante la calificarea art.197 CP RM, iar un interes deosebit a prezentat analiza unui potențial concurs ideal dintre art.197 CP RM și art.323 CP RM (Favorizarea infracțiunii). În această privință, autorii consemnează, întemeiat, că „dacă favorizarea infracțiunii este legată de săvârșirea unei alte infracțiuni (de exemplu, de distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari, săvârșită prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă), această altă infracțiune va forma concursul cu infracțiunea prevăzută la art.323 CP RM. Concursul în cauză este posibil numai dacă acea altă infracțiune nu epuizează în întregime conținutul favorizării infracțiunii”, cea din urmă având un caracter subsidiar și subsecvent.

Continuăm șirul cercetării materialelor științifice cu lucrările autorilor din Federația Rusă, aceasta deoarece modelul incriminator al art.197 CP RM se apropie foarte mult de cel pe care îl regăsim în Codul penal al Federației Ruse în redacția din a.1996.

Debutăm în acest sens cu lucrarea *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*, elaborată de un colectiv de cercetători, sub coordonarea profesorului A.V. Naumov [283, p.451-453]. În acest comentariu de drept penal special, se analizează infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, prevăzute la art.167 CP FR. Ne-a suscitat atenția două ipoteze exegetice. Se susține că obiectul material al infracțiunii în cauză îl poate constitui orice bunuri mobile sau imobile, inclusiv cele care sunt retrase din circuitul civil, cu excepția celor care formează obiectul altor componente de infracțiune. În acest sens, observăm o disonanță doctrinară, soluția căreia poate fi identificată cu ajutorul interpretării sistematice a normelor de drept pertinente.

O altă idee se referă la conceptul de deteriorare și aspectele sale definitorii care stabilesc particularitățile acțiunii ce necesită a fi constatate pentru încadrarea juridică a faptei în limitele unității legale de infracțiune. Astfel, autorul concepe deteriorarea ca aducere în stare de

neîntrebuințare parțială. În rezultatul deteriorării, potrivit autorului, acestea trebuie să piardă doar o parte din destinația lor stabilită, respectiv bunurile nu pot fi potrivite pentru utilizare fără reparație sau refacerea lor. Disputabil este dacă bunul poate sau nu poate fi folosit în cazul deteriorării și cum influențează acest fapt calificarea faptei? De aici apare ca firească și o altă întrebare: Cum se va calcula prejudiciul efectiv cauzat, dacă bunul este funcțional. Se va lua în calcul uzura, randamentul adaptat la gradul de uzură și capacitatea de funcționare a acestuia la momentul anterior deteriorării ilicite? Din moment ce cadrul fenomenologic al infracțiunii de deteriorare prezintă potențial de a genera mai multe rezultate prejudiciabile, acest fapt necesită constatarea lor pentru stabilirea modului de evaluare a prejudiciului material. Deteriorarea, explicată prin aducerea în stare de neîntrebuințare parțială, indică că o parte a bunului nu poate fi utilizată, dar poate fi o deteriorare care să influențeze doar aspectul estetic care diminuează valoarea bunului și să nu influențeze funcționalitatea acestuia și poate fi deteriorare care să influențeze parțial funcționalitatea, dar nu neapărat să-l aducă în stare de neîntrebuințare. Reieșind din cele invocate, conchidem că deteriorarea, din punct de vedere semantic, înglobează în sine mai multe conotații, respectiv a strica, defecta, uza. Astfel, sensul termenului juridic „deteriorare” nu neapărat se juxtapune cu „aducerea în stare de neîntrebuințare”, respectiv cu posibilitatea reluării funcționalității acestuia doar prin reparație, refacere, restabilire ș.a. Aceste considerațiuni indică asupra necesității de a suplini modalitățile laturii obiective în vederea delimitării clare a rezultatelor prejudiciabile, a stabilirii criteriilor de evaluare a celor din urmă și a diferențierii faptei de deteriorare a bunurilor în raport cu alte modalități normative inerente infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM.

Următoarea lucrare relevantă la tema tezei de doctor este intitulată *Уголовная ответственность за уничтожение или повреждение чужого имущества по УК России*, semnată de *L.M. Faizrahmanova* [301]. Reieșind din practica de urmărire penală și cea judiciară a Federației Ruse, care indică un număr semnificativ de cazuri de încălcări penale asupra proprietății, care este proprietate comună a soților sau a altor persoane (comună în devălmășie sau comună pe cote-părți), dată fiind importanța socioeconomică a proprietății, precum și din practica statelor dezvoltate cu economie de piață, autoarea conchide asupra necesității tragerii la răspundere penală pentru infracțiunea de distrugere sau deteriorare a proprietății-comune [301, p.5]. Împărtășim această idee în limitele respectării condițiilor privind atingerea gradului de prejudiciabilitate penală conferit de quantumul daunei reale cauzate victimei infracțiunii și de pericolul real al lezării unei valori sociale suplimentare.

Din literatura de specialitate a Federației Ruse consemnăm lucrarea *Уничтожение или повреждение имущества. Проблемы квалификации и соотношения со смежными составами преступлений (по материалам судебной практики Краснодарского края)*,

elaborată de *E.M. Pliutina* [286, p.21-22]. Susținem opinia autoarei, cu anumite excepții, potrivit căreia interesul patrimonial al proprietarului poate fi apărat și de alte norme, decât cele penale, mai puțin represive, prin forme de răspundere juridică civilă. Însă autoarea nu este de acord cu tragerea la răspundere penală a proprietarului pentru distrugerea sau deteriorarea proprietății comune, pe cote-părți sau în devălmășie și cu atât mai mult cu introducerea a unui nou articol în Codul penal al Federației Ruse „distrugerea sau deteriorarea proprietății proprii sau proprietății comune”, după modelul propus în doctrina penală rusă.

Luăm în atenție și articolul științific intitulat, *Уничтожение, повреждение и насильственное хищение чужого имущества: проблемы законодательной регламентации*, semnat de I.G. Șevcenko [305], în care este abordat raportul dintre semnele constitutive și cele calificative, dintre infracțiunile de sustragere nonviolentă și cele de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor prin prisma pericolului social pe care îl reflectă fiecare categorie în parte. Autoarea conchide, justificat, asupra necesității respectării de către legiuitor, din perspectivă sistemică a normelor sancționatoare, a unei poziții uniforme privind atribuirea nivelului de pericolozitate infracțiunilor săvârșite din motive de cupiditate și în lipsa acestora, considerând că infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor nu cedează după gravitatea urmărilor care le produc sustragerilor nonviolente. În acest sens, se pledează pentru înăsprirea pedepsei penale, în baza criteriului cantitativ al prejudiciului material pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată, respectiv pentru o diferențiere a răspunderii penale mai accentuate, corespunzător proporțiilor, mari și deosebit de mari.

Este de menționat o teză de doctor la tema supusă prezentei investigații cu titlul *Уголовно-правовые и криминологические аспекты умышленных уничтожения или повреждения чужого имущества (на примере Республики Башкортостан)*, susținută în 2017 de *F.F. Nabiev* [282, p.7]. În lucrare se precizează că în cazul infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a unei locuințe, făptuitorul încalcă un obiect suplimentar de protecție - dreptul constituțional al unei persoane la locuință, ceea ce conferă faptei un pericol social sporit. Autorul constată că cea mai comună modalitate de săvârșire a acestor acte (peste 60%) se comit prin metoda incendierii. Astfel de acte încalcă nu doar dreptul de proprietate, ci și privează victima de dreptul la locuință în unele cazuri. În acest sens, autorul pe bună-dreptate consideră necesară, în astfel de circumstanțe, agravarea răspunderii penale.

Următoarea publicație care merită a fi menționată este articolul cu titlul *К вопросу о снижении возраста уголовной ответственности за совершение преступления, предусмотренного ч.1 ст. 167 УК РФ*, elaborat de *A.V. Cernousova* [303, p.39-40]. În opinia cercetătoarei, este necesar de a coborî limita de vârstă a răspunderii penale la cea de 14 ani pentru

alin.(1) art.167 CP FR, corespondentul alin.(1) art.197 CP RM, deoarece în condițiile actuale se produce o socializare mai precoce. De asemenea, susține că minorii de la o vârstă fragedă posedă lucruri, inclusiv scumpe (telefon mobil, I-pad-uri) și din acest considerent ei înțeleg de mici valoarea lucrurilor. Potrivit studiilor la care face referință, adolescenții de 14 ani au o reprezentare deplină a principiilor morale de bază și a valorilor acceptate de societate, a normelor necesare de conduită în diferite domenii de activitate. În opinia noastră ca o persoană să poată fi trasă la răspundere penală ea trebuie să întrunească toate condițiile formării nu doar a factorului intelectual, dar și volitiv, deopotrivă, în virtutea principiului caracterului personal al răspunderii penale, (art.6 CP RM) ea trebuie să aibă capacitatea bio-psiho-socio-economică de a suporta consecințele pedepsei penale. Considerând că aceste facultăți nu le poate întruni pe deplin un minor de 14 ani, nu susținem această inițiativă.

Un alt studiu științific pe care îl luăm în vizor – *К вопросу об уголовной ответственности за уничтожение или повреждение имущества* - este semnat de *U.S. Iudina* [311]. Autoarea analizează imperfecțiunile în modul de redactare a dispoziției privind infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată și din imprudență a patrimoniului, în varianta de bază de incriminare. Susținem problematica relevată de autoare, în limita care poate fi ajustată la contextul legii penale a Republicii Moldova. Aceasta consideră că, în practică, se comit greșeli la calificarea juridico-penală a faptelor conform normelor generale sau speciale. În acest sens, autoarea analizează distrugerea sau deteriorarea bunurilor pe post de consecință penală și de metodă de comitere a unei infracțiuni. Este de părere că sunt situații de reglementare penală, unde consecințele nu sunt indicate direct, dar prin interpretare se subînțeleg ca fiind prevăzute în dispoziția articolului [311, p.86-87]. Relevarea acestei problematice a evidențiat necesitatea completării dispoziției normei de incriminare de la art.197 CP RM cu modalități suplimentare care ar dezvălui plenar natura fenomenologică a infracțiunii analizate.

O altă lucrare științifică a aceleiași autoare citate mai sus cu denumirea *Дифференциация уголовной ответственности за уничтожение или повреждение чужого имущества*, publicată în anul 2022 [312], prezintă parțial problematica care interesează modelul național de incriminare a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată. *U.S. Iudina* punctează asupra temeiurilor răspunderii penale și a problemelor de calificare a distrugerii și deteriorării intenționate a bunurilor altor persoane, delimitarea acestora de infracțiunile conexe sub aspectul elementelor și semnelor componente lor și de alte încălcări legale adiacente după structura reglementării. Una dintre tematicile dezbătute în lucrare vizează aplicarea oricărei agravante prevăzute la articolul de referință doar în cazul constatării daunei în proporțiile stabilite în varianta-tip a infracțiunii de distrugere sau deteriorare a bunurilor. Autoarea, ținând cont de experiența legislațiilor străine și

dezvoltarea legislației interne, afirmă necesitatea realizării unei diferențieri a răspunderii penale pentru infracțiunea de distrugere sau deteriorare a bunurilor, prin intermediul semnelor calificative și supra-calificative [312, p.10-11]; respectiv, categoria infracțiunilor analizate cere o mai mare varietate și exactitate reflectată în modelele legislative adoptate. Problematika circumscrisă reprezintă o premisă pentru a decela vulnerabilitățile caracteristice incriminării faptelor prejudiciabile de la art.197 CP RM în ceea ce privește diversificarea răspunderii penale.

În continuare vom analiza sursele doctrinare din România, iar o primă publicație științifică românească relevantă este manualul de *Drept penal special*, autor - V. Păvăleanu [199], în care este expusă analiza juridico-penală a infracțiunilor de distrugere prevăzute la art.253 Cod penal al României, prin disecția componenței de infracțiuni după elementele sale constitutive. Autorul evidențiază modalitățile normative alternative prin care se poate realiza elementul material al infracțiunii de distrugere, și anume: distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a unui bun aparținând altuia ori împiedicarea luării măsurilor de conservare sau de salvare a unui astfel de bun [199, p.226].

Suscită interesul nostru acțiunea de aducere în stare de neîntrebuințare a unui bun și împiedicarea luării măsurilor de conservare sau de salvare a unui bun, modalități pe care nu le regăsim în art.197 CP RM. Considerăm că dispoziția unei norme juridico-penale, în sensul codificării acțiunilor / inacțiunilor-tip prejudiciabile care profilează o infracțiune de rezultat (sublinierea ne aparține – *n.a.*) trebuie să le listeze pe cele care configurează identitatea unui grup omogen de infracțiuni, așa încât destinatarului legii să-i fie clar și accesibil textul incriminator, deopotrivă să nu încarce norma penală fără necesitate. Suntem de părere că în cazul infracțiunii cercetate modalitatea împiedicării luării măsurilor de conservare sau de salvare a unui bun nu conferă dispoziției penale calitate, ci cantitate, deoarece rezultatul prejudiciabil rezidă în distrugere, fie deteriorare sau risipire, produs în proporții mari, ceea ce, propriu-zis, îi și conferă pondere penală faptei infracționale în varianta de bază și nu modurile de acțiune pentru a obține aceste rezultate. Atunci când metodele, mijloacele de săvârșire a laturii obiective implică, în sine, un pericol social sporit, legiuitorul le incriminează expres prin agravarea pedepsei penale.

O altă lucrare pe care dorim să o subliniem aici - *Noul Cod penal comentat prin raportare la Codul penal anterior* - aparține autorilor *Ad. Vlășceanu* și *A. Barbu*, publicată în anul 2014 [5]. În acest comentariu de drept penal este analizat deopotrivă art.253 CP al României, iar interes a prezentat pentru noi concepția autoarelor privind obiectul material special al infracțiunii de distrugere, și anume: interpretarea prevederii de la alin.(2) art.253 – „*distrugerea unui înscris sub semnătură privată, care aparține în tot sau în parte altei persoane și servește la dovedirea unui drept de natură patrimonială, [...]*”. În optica conceptuală a acestora, un înscris sub semnătură

privată care atestă un drept patrimonial poate fi contractul de vânzare-cumpărare a unui bun mobil, subscris privat, în situația când paguba este cauzată de imposibilitatea de a dovedi existența dreptului de proprietate asupra bunului mobil. În cele mai multe cazuri, în doctrina românească se exemplifică testamentul olograf. În viziunea exegetică a autoarelor, dacă s-a comis distrugerea unui contract de vânzare-cumpărare a unui imobil, înscris autentic încheiat în fața notarului public, care poate elibera o copie după înscrisul autentic pentru dovedirea dreptului de proprietate asupra bunului imobil, nu constituie infracțiunea de distrugere prevăzută în varianta de bază, ci infracțiunea de sustragere sau distrugere de înscrisuri, prevăzută la alin.(1) art.259 CP al României [5, p.556-557]. Cele menționate ne-au servit drept premisă pentru a formula o soluție în situația concurenței de norme dintre art.197 CP RM și art.360 CP RM și de a analiza ipoteza calificării distrugerii unui document care are valoare patrimonială (spre exemplu, titlul de valoare între privați).

O altă investigație științifică ce merită a fi consemnată este cu denumirea ***Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal***, care aparține cercetătorilor în drept penal Gh. Ivan și M-C. Ivan [129]. În lucrarea menționată se analizează infracțiunile de distrugere după „algoritmul” prestabilit de analiză juridico-penală, cu invocarea practicii judiciare. Prin optica autorilor, modalitatea laturii obiective de împiedicare a luării măsurilor de conservare ori de salvare a unui bun reprezintă desfășurarea oricărei activități de natură să zădărnicească luarea măsurilor menite de a-l apăra de pericolul distrugerii [129, p.222]. În exemplificarea acestei modalități normative este invocat un *casus* din practica judiciară [84] care reliefează circumstanțele comiterii infracțiunii de distrugere prin distrugerea propriilor bunuri, prin metoda incendierii, care din cauza extinderii a cauzat o pagubă materială vecinului. Pe bună dreptate, legiuitorul român a stabilit expres la alin.(5) art.253 CP al României că dispozițiile prevăzute la alin.(3) și alin.(4) se aplică chiar dacă bunul aparține făptuitorului (sublinierea ne aparține – *n.a.*). Alineatele vizate prevăd bunurile din patrimoniul cultural și, respectiv, distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a unui bun, săvârșită prin incendiere, explozie ori prin orice alt asemenea mijloc și dacă este de natură să pună în pericol alte persoane sau bunuri. O altă idee pe care dorim s-o scoatem în evidență este interpretarea autorilor privind calitatea înscrisului sub semnătură privată, în calitate de obiect material prevăzut la alin.(2) art.253 CP al României, de a fi apt sau nu să producă consecințe juridice. Din moment ce înscrisul sub semnătură privată, potrivit dispoziției citate, trebuie să servească la dovedirea unui drept de natură patrimonială, prin distrugerea acestuia, fapta trebuie să cauzeze o pagubă. Considerăm că un înscris sub semnătură privată în calitate de dovadă a existenței unui drept patrimonial trebuie să întrunească condițiile de formă, conținut și de eficiență a actelor

juridice stabilite de legea civilă (Titlul III, Capitolul II din Codul civil al RM) pentru ca să intre în sfera de protecție propriu-zisă a dreptului civil și, subsecvent, a dreptului penal.

O altă publicație de referință este cea cu titlul ***Drept Penal. Partea Specială***, elaborată de V. Dobrinoiu și N. Neagu [100]. Autorii analizează obiectul juridic special ca fiind mulțimea de relații sociale referitoare la apărarea existenței și a stării de fapt a bunurilor și a altor valori care fac obiectul patrimoniului privat sau public [100, p.309]. Susținem aserțiunea potrivit căreia exercitarea dreptului de proprietate ar fi de neconceput dacă legea penală nu ar apăra existența și capacitatea de folosire a bunurilor ce formează obiectul acestor drepturi, însă respectiva formulare este una prea cuprinzătoare. Considerăm că identificarea corectă și cât mai exactă a valorilor sociale, a relațiilor sociale, a drepturilor și libertăților ce se vor protejate, respectiv, care potențial pot fi lezate prin infracțiunea de distrugere sau deteriorare a bunurilor, contribuie la delimitarea acesteia de alte infracțiuni și, mai cu seamă, la identificarea cât mai punctuală a acțiunilor/inacțiunilor incidente producerii rezultatelor infracționale. Ne raliem opiniei doctrinarilor care susțin că obiectul juridic special este circumscris relațiilor sociale care se referă la integritatea, substanța și potențialul de utilizare a bunurilor. Astfel, termenii „integritate”, „substanță” și sintagma „potențialul de utilizare” ne direcționează gândirea spre acțiunile/inacțiunile care pot periclita integritatea, substanța, fie potențialul de utilizare. Respectiv, deducem drepturile inerente acestora: dreptul de a dispune de bun în integralitatea elementelor sale care-l compun și a proprietăților caracteristice acestora, ca un tot funcțional, după cum a fost conceput de producător/proprietar, dreptul de a folosi bunul după destinația atribuită de proprietar, dreptul de a folosi bunul în scopul satisfacerii nevoilor proprii, precum și de a culege nestingherit produsele lui.

O altă publicație științifică, care prezintă o sursă de interes în vederea comprehensiunii infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM, infracțiune pusă în sarcina administratorului de bancă, este manualul ***Dreptul penal al afacerilor***, coordonat de Al. Boroii [16]. Această sursă a servit pentru a releva problematica legată de stabilirea vinovăției în cazul infracțiunilor analizate, interes determinat de lipsa concretizării în dispoziția normei a formei de vinovăție ce-i incumbă subiectului special în vederea tragerii lui la răspundere penală. Corespunzător, în concepția autorilor manualului „forma de vinovăție [în dreptul penal al afacerilor] se bazează pe concepția normativistă și nu clasică, psihologică, (..) astfel se consideră că însăși încălcarea unor reguli instituite în dreptul afacerilor evidențiază o vinovăție din partea făptuitorilor, care în calitate de agenți comerciali, economici trebuiau să cunoască și să respecte reglementările instituției” [16, p.12].

După cum putem remarca, spre deosebire de literatura de specialitate autohtonă, cea a altor state se caracterizează printr-un interes sporit față de infracțiunile de distrugere sau deteriorare a bunurilor. Și deoarece Codul penal al României este de inspirație italiană, în cele ce urmează vom

analiza infracțiunea care face obiectul tezei noastre de doctorat în doctrina juridică italiană. Este o realitate că, în prezent, reglementările penale cu cea mai largă influență în dreptul european aparțin în continuare spațiului italian și german. Convergența reglementărilor ce se conțin în Codul penal al României cu cele din aceste legislații și cu cele pe care ele le-au inspirat (dreptul spaniol, elvețian, portughez) a marcat valența științifică necesară investigației noastre datorită supunerii reglementărilor penale vizate unui proces de armonizare mai avansat la standardele actuale ale dreptului european.

Ab initio, remarcăm că patrimoniul doctrinar italian este bogat la capitolul dat, astfel că distrugerea sau deteriorarea bunurilor se bucură de un viu interes, tematica în cauză făcând obiectul unor studii juridico-penale, criminologice, criminalistice. Deoarece aspectele criminologice și criminalistice nu intră în sfera de interes a tezei noastre, am considerat inoportun de a le pune la baza teoretico-metodologică a studiului nostru, motiv din care vom lua ca reper doar studiile juridico-penale.

O primă lucrare științifică la care facem referință este cea a autorului italian *A. Pagliaro*, intitulată *Principi di Diritto Penale: Parte Speciale. Delitti contro il patrimonio*, datată cu anul 2003 [191]. Obiectul principal al analizei juridico-penale îl constituie de asemenea infracțiunile de distrugere, incriminate de legiuitorul italian la art.635 CP al Italiei. *Expressis verbis*, norma în cauză prevede: „*Orice persoană care distruge, dispersează [împrăștie, risipește], deteriorează sau aduce în stare de neîntrebuințare, totală sau parțială, bunuri mobile sau imobile ale altora este pedepsită cu închisoare până la un an sau cu amendă de până la 309 euro.*” Această dispoziție legislativă a fost valabilă până în anul 2016, ca ulterior componența de infracțiune în varianta-tip să fie dezincriminată, fiind păstrate doar componentele calificate ale infracțiunilor de distrugere de bunuri.

În concepția autorului, această categorie de infracțiune, printre infracțiunile contra patrimoniului, se apropie cel mai mult de o componență de drept civil al ilicitului extracontractual, diferența referindu-se la structura elementului subiectiv și varietatea obiectului material, care în cazul infracțiunii cere dolul și se răsfrânge doar asupra bunurilor materiale, excluzându-se cele imateriale și acțiunea lezivă directă asupra drepturilor, cele din urmă specifice reglementării delictuale civile [191, p.268]. Importanța atribuirii faptei de distrugere ilicitului penal sau civil sau dezincriminării parțiale reprezintă în doctrina italiană o chestiune foarte disputată până la momentul actual. Astfel este oportun de a revedea argumentele de fapt și de drept ale incriminării faptei de distrugere sau deteriorare a bunurilor consemnate la art.197 CP RM.

Caracterul străin al bunurilor pentru subiectul infracțiunilor de distrugere, deteriorare sau aducere în stare de neîntrebuințare este de asemenea supus polemicii doctrinare. Lucrurile asupra

căroră se atentează trebuie să-i fie străine făptuitorului. În vederea relevării unor aspecte particulare ale principiului general, A. Pagliaro consemnează că printre „lucrurile străine” se enumeră și lucrurile comune, deținute *pro quota*, cu excepția lucrurilor fungibile și exceptând ca dauna să se răsfrângă doar pe o cotă nesuperioară celei ce-i aparține făptuitorului” [191, p.276]. În susținerea tezei respective, autorul menționează că în cazul în care se confirmă pericolul social, pentru a se configura infracțiunea de distrugere, deteriorare, disipare sau aducere în stare de neîntrebuințare nu mai poate fi invocată cerința ca bunul sau bunurile să fie străine. A. Pagliaro susține teza potrivit căreia străine sunt lucrurile care nu sunt în proprietatea făptuitorului, precum și teza opusă, în acord cu care sunt străine acele lucruri care nu-i aparțin într-un anumit mod, adică când asupra lor își exercită un drept și altcineva, care în situația concretă apare cu o relevanță socială mai mare sau egală cu respectul la un eventual drept datorat de autorul infracțiunii [191, p.275-276].

O analiză doctrinară cu referință la modalitățile laturii obiective a infracțiunii de distrugere o regăsim în lucrarea *I reati contro il patrimonio*, semnată de S. Marani și P. Franceschetti [164, p.291-296]. Autorii abordează exegetic acțiunile prejudiciabile alternative, și anume: distrugerea, deteriorarea, dispersarea și aducerea în stare de neîntrebuințare totală sau parțială a lucrurilor ce aparțin altuia. Dacă termenii „distrugere” și „deteriorare” în mare parte nu creează dificultăți de interpretare și aplicare, atunci acțiunea de dispersare [risipire, împrăștiere], aducerea în stare de neîntrebuințare determină anumite dificultăți în acest sens. Autorii citați menționează că fapta de dispersiune (risipire) nu presupune cauzarea unei daune fizice unui lucru, în materialitatea și esența sa, ci o daună care reiese din faptul imposibilității recuperării acelui lucru sau dificultății de a-l recupera de către cel îndreptățit (un exemplu prezentat este eliberarea păsărilor din colivie ș.a.). Aceste considerente ne-au determinat să cercetăm oportunitatea adoptării respectivelor modalități în dispoziția normei de incriminare prevăzute la art.197 CP RM.

Fundamentul incriminării îl constituie apărarea patrimoniului altuia. Autorii s-au expus asupra conceptului de obiect material al infracțiunii studiate, prin care se înțelege orice entitate susceptibilă să posedă o materialitate proprie, exteriorizată, capabilă de a satisface o nevoie, chiar și numai spirituală, a persoanei. În cazul art.197 CP RM, legiuitorul moldav condiționează tragerea la răspundere penală pentru cauzarea unor daune în proporții mari, ceea ce presupune o divergență de viziune în sfera ierarhiilor de valori protejate prin legea penală.

Considerăm oportună intervenția legiuitorului de a prescrie în mod analitic mai multe modalități alternative care să confere o identitate normativă cât mai precisă infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor, respectiv prin care se pot exprima acțiunile sau inacțiunile prejudiciabile ce poate leza substanța, integritatea, capacitatea și posibilitatea de a folosi bunul. În acest sens, este binevenită preluarea ca exemple de incriminare a modelelor legislative ale

României, Italiei, Franței ș.a. Din anumite considerente, legiuitorul Republicii Moldova a considerat oportun de a consemna expres modalitatea de risipire a bunurilor doar în cadrul componenței de infracțiune de la alin.(3) art.197 CP RM, infracțiune ce vizează activitatea ilegală a administratorului unei bănci în procesul de administrare.

Una dintre publicațiile de specialitate care inspectează cumulativ aspectul juridico-penal și criminologic este intitulată *Diritto penale. Parte Speciale. I delitti contro il patrimonio*, care aparține autorilor *G. Fiandaca* și *E. Musco* [105]. Aceștia consideră că problema definiției conceptului de patrimoniu, în calitate de concept dogmatic, fie ca obiect juridic de categorie, rămâne unul dintre cele mai controversate în cadrul întregii științe juridice. În acest sens, afirmă că folosirea termenului „patrimoniu” constituie o etichetă de sinteză pentru a indica că legea penală apără întregul complex de drepturi și de raporturi juridice cu caracter patrimonial care aparțin unei persoane [105, p.4]. Susținem necesitatea de a elabora o noțiune autonomă a patrimoniului, distinctă, cel puțin în parte, de cea civilă, aceasta fiind necesar de realizat pentru că patrimoniul ca valoare socială protejată de legea penală, la rândul său, se încarcă de valențe teleologice tipice conectate la problematica obiectelor juridice penalmente relevante. Prin urmare, interpretul acestui concept poate opta pentru una dintre definițiile existente, cea strict tehnico-juridică, civilă, fie economică sau mixtă, ceea ce conduce la o interpretare neuniformă a normelor penale vizate.

O altă lucrare de drept penal circumscrisă analizei infracțiunilor de cauzare de daune prin distrugere, deteriorare, disipare sau aducere în stare de neîntrebuințare pe care o consemnăm este a cercetătorilor *M. De Giorgio*, *M. Guagliani* și *S. Tovani*, cu denumirea *I reati contro il patrimonio* [68, p.253-258]. Considerând că numitele fapte dintotdeauna au fost stigmatizate și sancționate, autorii afirmă că discrepanțele exegetice care persistă în analiza juridico-economică a infracțiunilor în cauză sunt afectate de etimologia și evoluția lingvistică a termenului latin *damnum*, ca urmare a traducerilor acestuia din limbile vechi indoeuropene și etrusce, care caracterizează legislația penală și civilă actuală. Latinescul *damnum* dezvăluie o legătură intimă cu ideea de „ruptură” sau „fractură” a unui *corpus*, apreciabil natural (incluzând și consecințele economice legate de leziune, rezultate ulterioare). O altă idee a autorilor pe care o susținem vizează criteriul delimitativ dintre „infracțiunea de cauzare de daune” (art.635 CP al Italiei) și infracțiunea de pângărire și deteriorare a lucrurilor altuia (art.639 CP al Italiei), cea din urmă fiind corespondenta infracțiunii de vandalism, în modalitatea „pângăririi”, incriminată în Codul penal al Republicii Moldova în varianta-tip (art.288 alin.(1), criteriu care constă în caracterul valoric și capacitatea de folosință. Autorii susțin că în cazul infracțiunii de distrugere, deteriorare, dispersare sau aducere în stare de neîntrebuințare se reduce în mod apreciabil valoarea bunului și, cel puțin parțial, capacitatea de folosință, astfel creând necesitatea unei intervenții restauratoare, iar cea de-a doua infracțiune produce doar o

alterare temporară, care nu afectează funcționalitatea, al cărui aspect original, indiferent de cost, este ușor integrabil.

Următoarea publicație pe care o consemnăm - *Codice Penale commentato con dottrina e giurisprudenza* - aparține autorilor *Al. Cadoppi, St. Canestrari și P. Veneziani*, datată cu anul 2011 [32]. În acest Comentariu de Drept penal, însoțit de practică judiciară relevantă, este cercetată, sub aspect tehnico-juridic, natura subsidiară a reglementării infracțiunilor de distrugere, deteriorare, disipare sau aducere în stare de neîntrebuințare a bunurilor. Autorii se expun asupra formei de reglementare a respectivei infracțiuni, relevând configurația sa de *genus*, în raport cu alte infracțiuni privind distrugerea sau deteriorarea de bunuri care au rolul de *species*. În mod special, în lucrare se abordează teza responsabilității penale a proprietarului bunului pentru distrugerea comisă în dauna posesorului sau titularului dreptului de posesie sau folosință asupra aceluiași bun. Spre deosebire de autorii citați, în practica judiciară la care se face trimitere, se susține ideea interpretării restrictive a caracterului străin al bunurilor, excluzând în totalitate orice responsabilitate penală din partea proprietarului, recunoscând doar consecințele de ordin civil ale conduitei prejudiciabile față de uzufructuar sau alt titular de drept, ultimele cu titlu de exemple. O altă idee care merită a fi subliniată este diferența de concept care există dintre victimă și subiectul pasiv al infracțiunii de distrugere. Atât autorii, cât și Curtea Supremă de Justiție a Italiei au reținut importanța distingerii victimei de subiectul pasiv; respectiv, prima se configurează în persoana care suportă un prejudiciu patrimonial evaluabil (proprietarul) și cel de-al doilea l-ar constitui titularul unui drept asupra bunului, de exemplu, în temeiul contractului de comodat [32, p.6314-6315].

O altă contribuție doctrinară la abordarea temei supuse investigației este adusă de lucrarea *Codice Penale Commentato*, elaborată în 2012 de *G. Bonillini și M. Confortini* [13]. În procesul „travaliului” interpretativ al elementelor infracțiunilor de distrugere, deteriorare, disipare sau aducere în stare de neîntrebuințare autorii stăruie asupra identificării interesului legal protejat prin incriminarea infracțiunilor în cauză, abordării caracterului străin al lucrurilor lezate prin infracțiune, asupra scopului infracțional, asupra delimitării victimei de subiectul pasiv al infracțiunii de distrugere, asupra elementului obiectiv și subiectiv ș.a. Autorii inspectează norma penală de la art.635 CP al Italiei din perspectiva obiectului juridic special principal, care îl identifică ca interes al persoanei, fie ea fizică sau juridică, o entitate, pentru intangibilitatea lucrului, mobil sau imobil, pentru păstrarea capacității acestuia de a servi scopului prin destinația conferită lucrului de titularul de drept al acestuia, independent de valoarea economică care îi este proprie. Aceștia consideră că legiuitorul italian protejează interesele patrimoniale, dar, în realitate, și libertatea de a dispune de lucrurile proprii [13, p.3229].

Deopotrivă, în viziunea acestor autori, descrierea conduitei este centrată pe cauzarea faptei prejudiciabile, respectiv ei poziționează distrugerea, în conformația *nomen iuris*, în categoria infracțiunilor „în formă liberă”. Interpretarea caracterului străin al lucrurilor, semn prevăzut expres de legiuitor, în optica autorilor este definibil în funcție și în corelație strânsă cu obiectul juridic special al infracțiunii, și anume: 1. Când lucrul este în proprietatea altora, fiind exclusă subiectivitatea activă pentru proprietar; 2. Când asupra lucrului alții au drept de posesie sau folosință, real sau personal, sau simpla deținere ori când există un simplu raport de fapte. În cel de-al doilea caz, este necesar de a face o individualizare a situației și a oportunității de a reține acest semn calificativ care ar atrage răspunderea proprietarului, *de iure* al lucrului, drept criteriu de individualizare servind aprecierea pericolozității diverselor conduite ofensive și stabilirea sferei de interese afectate. Autorii citați consideră că dreptul de garanție nu intră sub incidența obiectului juridic al infracțiunilor de distrugere, deteriorare, disipare sau aducere în stare de neîntrebuințare a bunurilor fiind vorba de o simplă relație de custodie [13, p.3229-3230].

Spre deosebire de legiuitorul Republicii Moldova, legiuitorul italian în cadrul normelor în cauză operează cu termenul *lucruri*, și nu *bunuri*. Nu susținem întocmai această abordare terminologică. *Primo*, din cauza aspectului semantic curent al acestui termen; or, lucru poate semnifica, în dependență de context, atât chestiune, fapt, fenomen, problemă, situație, cât și tot ceea ce există și care este conceput ca unitate de sine stătătoare, în afară de ființe. *Secundo*, lucrurile ca și categorie juridică generală, care exprimă entitățile materiale, în sensul dreptului civil, există și în afara unui patrimoniu, adică în raport cu acestea pot exista drepturi și obligații civile, dar pot fi și extrapatrimoniale (aer, apă, lumina solară, căldura solară). Pe de altă parte, legiuitorul Republicii Moldova face uz de termenul „bunuri”, care de asemenea nu reprezintă cea mai reușită formulare tehnico-legislativă, din moment ce în categoria bunurilor mobile, ca termen civil, sunt incluse și energiile sau obiectele necorporale, obiecte care sunt în afara protecției instituite prin art.197 CP RM.

Următoarea publicație ce merită a fi evidențiată este teza de doctor cu tema *Il sistema dei delitti contro il patrimonio: tipologie aggressive e scopi di tutela*, susținută în 2017 de E. Mazzantini [167, p.322]. Cercetătorul dedică pct.4, 4.1, 4.2 ale Capitolului IV, intitulat „Agresiune directă asupra patrimoniului altuia”, infracțiunilor de cauzare de daune („Danneggiamento” - art.635 CP al Italiei). Prospecțiunile doctrinare ale autorului efectuate în rezultatul unui excurs istorico-evolutiv privind parcursul incriminatoriu, dar și ale analizei comparative a faptelor de distrugere, deteriorare, dispersare sau aducere în stare de neîntrebuințare ca ilicit penal sau civil, le-am preluat parțial în arsenalul de argumente, necesar pentru a demonstra propriile teze. În acest sens, autorul a remarcat o tendință care se reflectă în disciplina „delictului civil”, prin

dematerializarea faptului vătămător și structurarea lui în jurul componentei prejudiciului, la rândul său, înțeles în termeni juridico-patrimoniali, nefiind însoțită în mod necesar de deteriorarea reală a substratului material al averii prejudiciate. Pe când în disciplina infracțiunii (sublinierea ne aparține – *n.a.*) există o dublă nevoie, și anume: conduita reprimată să fie definită pe baza – nu doar a rezultatului său, ci și a modalităților agresiunii (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și că aceste modalități să fie de natură să confere faptei prejudiciabile fizionomia caracterului infracțional. Totodată, autorul menționează că „singurul element indefectibil al componentei de infracțiune este rezultatul modificării materiale și/sau funcționale a lucrului (mobil sau imobil) al altora (sublinierea ne aparține – *n.a.*), care își asumă tehnic înfățișarea faptului material al cauzei, iar stabilirea modalităților normative indică asupra rezultatului cerut pentru calificarea unei fapte drept infracțiune” [167, p.335].

Altă sursă doctrinară ce merită a fi relevată - *Codice Penale. Rassegna di giurisprudenza e dottrina* - aparține autorilor *G. Lattanzi* și *E. Lupo* [130, p.1081-1090]. Autorii analizează din perspectivă juridico-penală infracțiunile prevăzute la art.635 CP al Italiei. Aceștia fac trimitere la amendamentele legislative ale acestui articol, ultima modificare, care ne interesează, fiind operată în anul 2016, prin care infracțiunea de distrugere parțial a fost dezincriminată. Varianta-tip de la alin.(1) art.653 CP al Italiei a fost calificată ca ilicit civil, respectiv: „Oricine distruge, dispersează, deteriorează sau aduce în stare de neîntrebuințare, totală sau parțială, lucrurile mobile sau imobile ale altora este pasibil de sancțiune pecuniară civilă de la 100 de euro până la 8000 de euro, cu excepția cazurilor prevăzute la art.635 CP al Italiei”. După aceste amendamente, componența de bază prevede aplicarea violenței asupra persoanei sau amenințarea cu aplicare ei ori cu ocazia manifestărilor care se desfășoară într-un loc public sau deschis publicului sau săvârșirea delictului prevăzut la art.331 CP al Italiei, făptuitorul este pedepsit cu închisoare de la 6 luni la 3 ani [130, p.1081]. Trebuie să evidențiem faptul că legiuitorul italian nu a cuantificat prejudiciul material pentru a califica faptele de cauzare de daune prin distrugere, deteriorare, dispersare, aducere în stare de neîntrebuințare drept infracțiuni.

Autorii citați *supra* analizează posibilitatea comiterii infracțiunii de distrugere prin comportament omisiv, afirmând că în doctrina penală nu există o unitate de opinie vizavi de săvârșirea infracțiunilor menționate prin omisiune, dar evidențiază că majoritatea doctrinarilor admit în mod sigur posibilitatea realizării ilicitului prin omisiune în măsura în care subiectul activ este titular al unei obligații juridice de garanție în raport cu bunul lezat [130, p.1086]. *G. Lattanzi* și *E. Lupo* afirmă că invocarea limitativă a modalităților laturii obiective constituie, în realitate, fapta prejudiciabilă care în mod strict trebuie să se producă, adică acea acțiune care este susceptibilă să cauzeze un rezultat de ordinul alterării structurale sau funcționale a unui lucru sau deteriorarea de o

anumită consistență și evidență, pentru a se putea configura infracțiunea [130, p.1086]. Din aceste din urmă aserțiuni doctrinare observăm că modelul legislativ italian de incriminare a infracțiunii de distrugere, deteriorare, dispersare sau aducere în stare de neîntrebuințare, totală sau parțială, a bunurilor este axat pe o componentă formală de infracțiune și prezintă cea mai amplă structură a laturii obiective.

Într-un final, vom lua în vizor câteva surse doctrinare publicate în Franța. Ne interesează în primul rând teza de doctorat cu tema *Responsabilité pénale du dirigeant: regard critique*, susținută în 2016 de G. Guezo [113]. Aceasta este axată pe studiul amplu și critic al răspunderii penale a administratorului. Opiniile evocate de acest autor ne-au ajutat să concluzionăm că faptele de risipire a bunurilor, incriminate la alin.(3) art.197 CP RM, săvârșite de administratorul de bancă în privința bunurilor băncii, întrunesc trăsăturile unor infracțiuni din domeniul afacerilor, nu doar din cauza subiectului calificat, ci, mai cu seamă, a ambianței în care se săvârșește infracțiunea – exercitarea atribuțiilor de serviciu și realizarea interesului social corporativ în procesul de gestiune a unei afaceri, care implică mult mai multe responsabilități și riscuri [113, p.41], cu atât mai mult în domeniul financiar-bancar.

Autorul menționează că „în dreptul penal [francez] al afacerilor, obsesia de a păstra responsabilitatea penală a administratorului duce adesea la modificarea elementului legal, dezvoltarea standardelor lacunare (...) sunt foarte des ilustrarea „unui sistem normativ deficitar” [113, p.36-37].

O altă publicație care merită a fi notată este intitulată *Droit Pénal Spécial. Infractions de Code Pénal*, autor M.-L. Rassat, datată cu anul 2018 [215, p.325-342]. Lucrarea conține o analiză de drept penal a infracțiunilor contra bunurilor, făcându-se delimitarea între infracțiunile contra lucrurilor care cauzează daune materiale și cele care cauzează pagube legale. Subtitlul II al lucrării este dedicat infracțiunilor care cauzează daune materiale lucrurilor, printre care distrugerea, degradarea sau deteriorarea unui bun ce aparține altuia, care se pedepsește cu doi ani închisoare și cu amendă de 30.000 de euro, dacă nu rezultă doar o pagubă ușoară. (art.322-1 CP al Franței). Autorul consideră că daunele juridice aduse lucrurilor sunt întotdeauna intenționate, pe când daunele materiale aduse lucrurilor pot fi intenționate și din imprudență. Pe lângă aceste trăsături, autorul mai consemnează că o particularitate distinctivă a infracțiunilor de distrugere prin incendiere a lucrului ce-i aparține titularului de drept, este pericolul distructiv pe care îl poartă în sine această modalitate, datorat dinamicii proprii și a susceptibilității de a scăpa de sub control și, imaginabil, chiar dacă acesta nu a cauzat un prejudiciu patrimoniului cuiva, riscul de a fi cauzat bunurilor străine mereu există. Aceasta din urmă aserțiune o împărtășim pe deplin, reieșind din

superioritatea prerogativelor acordate de dreptul de proprietate în raport cu un risc potențial, dar practic imposibil de estimat.

Autorul se referă, per general, la modalitățile posibile de vătămare materială a unui lucru, și anume: 1. Prin distrugere, făcând acel bun să dispară ca obiect specific; 2. Prin deteriorare, fără a-l distruge în totalitate, făcându-l impropriu pentru utilizarea prevăzută; 3. Prin degradare, care presupune o deteriorare, dar fără a-l priva de utilizare; 4. Prin cauzarea unei pagube, dacă rezultatul actului este o daună ușoară adusă integrității inițiale a obiectului. Autorul menționează că nici Codul penal francez din 1810 și nici cel actual nu au reușit să acopere toate cele patru modalități faptice menționate.

Este de subliniat importanța reflectării în dispoziția normei de incriminare a tuturor formelor și metodelor tipice efective prin care poate fi obținută urmarea prejudiciabilă prin care se aduce atingere obiectului juridic special al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, deoarece urmarea prejudiciabilă constituie veriga de conexiune între obiectul apărării penale și elementul material al infracțiunii, în special acțiunea (inacțiunea), metodele și mijloacele de influențare asupra obiectului.

1.2. Natura juridică și fundamentarea incriminării distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor

Premisele care au determinat supunerea faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor răspunderii penale sunt multiple. Legiuitorul pune la temelia actului de creare a normelor penale valorile juridico-penale care au importanță pentru viața socială, pentru conviețuirea socială, pentru existența și dezvoltarea societății, într-o ierarhie fundamentată pe priorități provizorii în funcție de necesitățile social-umane caracteristice unei anumite perioade în evoluția civilizației.

Societatea contemporană și statul sunt capabile să asigure o dezvoltare economică sustenabilă, bazată pe o atitudine prudentă față de baza materială și tehnică edificată de generațiile anterioare, pe aplicarea eficientă a principiilor economisirii resurselor și tehnologiei, exprimând respectul pentru proprietate și capacitatea antreprenorială. Cu alte cuvinte, pentru a asigura o dezvoltare economică progresivă și pentru a crea condiții pentru o creștere economică intensivă, este necesar să se protejeze drepturile și libertățile omului, pacea și armonia civilă, respectul pentru resursele naturale, să se păstreze unitatea statului și să se mențină potențialul material și tehnic existent. Dezvoltarea socioeconomică a țării necesită un cadru juridic eficient pentru contracararea distrugerii și a deteriorării intenționate a proprietății, care decurge din paradigma economică a conservării depline a resurselor, impune îmbunătățirea procesului și a criteriilor de creare a normelor de drept penal, a

procesului legislativ și de aplicare a legii penale. Metamorfozele socioeconomice și politice perpetue induc necesitatea ajustării continue a cadrului de reglementare a dreptului penal la noile relații sociale, care necesită o abordare interpretativă nouă a legii, fie incriminarea sau dezincriminarea unor fapte.

Tratamentul conceptual al infracțiunilor contra patrimoniului trebuie revizuit, ca urmare a multor deficiențe existente în sistemul diferențierii răspunderii penale pentru diferite infracțiuni contra patrimoniului, a percepției unei pericolozități sociale sporite a infracțiunilor cu scop de cupiditate în raport cu cele care nu-l înfățișează în mod direct, a ambiguităților ce persistă în sistemul legislativ de stabilire a semnelor constitutive și calificative ale infracțiunilor de distrugere și de deteriorare intenționată a bunurilor, ceea ce determină delimitarea anevoioasă a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare, ca urmare a operării acestora *de lege lata* în cadrul componentelor de infracțiune ca faptă prejudiciabilă, metodă, scop al infracțiunii, urmare prejudiciabilă ș.a., generând erori în cadrul calificării juridico-penale a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor. Respectiv, toate acestea conduc la diminuarea protecției juridice a proprietății și, corespunzător, la ineficiența legii penale. Din păcate, există încă o tendință de creștere a numărului de erori în procesul de calificare juridică a comportamentului infracțional al făptuitorilor și în ce privește individualizarea răspunderii acestora pentru încălcări ale proprietății, erori având drept cauză anume inconsecvența recomandărilor științifice adresate practicienilor.

J. Bentham afirma că „pentru a înțelege mai bine avantajele dreptului, trebuie să ne străduim să ne formăm o idee clară despre proprietate. Vom vedea că nu există nicio proprietate naturală și că aceasta este în întregime opera legii” [9, p.111].

În epoca contemporană, la intersecția disciplinelor sociologie, biologie și drept s-a prefigurat o nouă concepție, potrivit căreia proprietatea nu mai este privită doar ca o invenție socială, după cum afirma J. Bentham, ci ca „un ansamblu de sentimente încorporate în creierul nostru pentru a rezolva problemele de supraviețuire cu care s-au confruntat strămoșii noștri” [233, p.1772], sau sentimente transmise transgenerațional în procesul adaptativ al ființei umane la condițiile existențiale; ba mai mult, se operează cu expresia „instinct al proprietății”. Cel din urmă este fundamentat „pe raționamentele teoriei evoluționiste și a studiilor empirice care sugerează că multe animale, în același rând oamenii, au o predispoziție genetică de a dobândi și de a păstra proprietăți. Acest lucru nu este deloc surprinzător, deoarece supraviețuirea este strâns legată de achiziționarea de lucruri: hrană, adăpost, unelte și teritoriu. (...) Experimentele și observațiile în teren și în laborator sugerează că normele legale de prioritate temporală și posesie se întemeiază pe ceea ce au fost strategii stabile evolutiv în mediul ancestral. Mai mult decât atât, preferințele pe care oamenii le manifestă în a dispune de proprietățile lor la moarte, atât prin dispoziții făcute în testamente, cât și

prin legile intestației, tind să promoveze succesul reproductiv ca urmare a beneficiilor (..)” [233, p.1763].

Distrugerea sau deteriorarea intenționată a proprietății se datorează unor factori care sunt inerenti caracteristicilor biologice și socio-psihologice ale autorilor acestor infracțiuni, precum și motivelor, trecând prin prisma relațiilor socioeconomice, politice, organizaționale [311, p.84].

În alt registru de argumente, rolul apărării proprietății este incontestabil într-un stat democratic, în care „piața, libera inițiativă economică și concurența loială sunt factori de bază ai economiei” (art.9 din Constituția RM). Apărarea proprietății este o premisă fundamentală pentru orice inițiativă socială, culturală, economică și politică.

În Declarația franceză a drepturilor omului și a cetățeanului din 26 august 1789 se stipulează: „Proprietatea fiind un drept inviolabil și sacru, nimeni nu poate fi privat de ea, cu excepția cazurilor în care necesitatea publică, legal constatată, pretinde în mod evident acest lucru și cu condiția unei juste despăgubiri prealabile” (art.17). Protecția relațiilor patrimoniale se realizează prin intermediul mai multor ramuri de drept, dar una dintre cele mai eficiente măsuri, care asigură protecția respectivelor relații, o constituie instituirea răspunderii penale pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor.

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (2016/C 202/02) [33] statuează la art.17: „Orice persoană are dreptul de a deține, de a folosi, de a dispune și de a lăsa moștenire bunurile dobândite în mod legal. Nimeni nu poate fi lipsit de bunurile sale, decât în interes public și în cazurile și în condițiile prevăzute de lege, cu condiția despăgubiri echitabile pentru pierderea lor în timp util. Utilizarea proprietății poate fi reglementată prin lege în măsura în care este necesar interesului general”.

Proprietatea este o valoare socială fundamentală protejată atât prin intermediul instrumentelor legislative naționale, cât și internaționale. Astfel, Constituția Republicii Moldova [59] prevede la alin.(1) și alin.(2) art.127 că: „Statul ocrotește proprietatea” și corespunzător: „Statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titularul de proprietate, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății”. De asemenea, art.1 al Protocolului nr.1 la Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [212] statuează următoarele: „Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional”. *Inter alia*, Convenția Europeană constituie, potrivit Hotărârii Curții Constituționale [120] a Republicii Moldova privind interpretarea alin.(2) art.4 al Constituției Republicii Moldova, o parte componentă a sistemului legislativ intern și, respectiv, prevederile ei trebuie aplicate direct ca oricare lege a Republicii Moldova. Într-un

spațiu de libertate, securitate și justiție [246], cum este considerată Uniunea Europeană, proprietatea este o valoare socială fundamentală care asigură cele trei deziderate proclamate.

Distrugerea ilegală a bunurilor constituie un comportament care dintotdeauna a fost stigmatizat și incriminat corespunzător în concordanță cu condițiile cultural-istorice, politico-economice și social-politice. Societatea mereu a fost preocupată de fundamentarea unei protecții penale solide a proprietății, fie ea privată sau publică, individuală sau colectivă, mai cu seamă odată cu apariția proprietății private. Norme privind *defensio proprietas* le regăsim în cele mai vechi izvoare codificate, pornind de la cel mai antic: Codul lui Hammurabi (anii 2205 î. Hr.), Legile lui Manù (Codul lui Manù), Legea celor XII Table. Acestea și-au păstrat principialitatea de-a lungul evoluției reglementărilor inerente apărării relațiilor sociale patrimoniale și până în prezent.

Punctul de pornire este reprezentat de împrejurarea că, „în cele mai antice legislații, [referindu-ne inclusiv la aceeași Lege romană a celor XII Table], „infracțiunea de distrugere sau deteriorare a bunurilor altora, [cu excepția celor mai grave ipoteze de pericol pentru comunitate], „și-a conservat predominant caracterul de delict privat” [108, p.40].

În ceea ce privește experiența juridică romană, „Lex Aquilia” a fost fundamentul Legii Romane a daunelor” [19, p.72], mai ales că odată cu *Lex Aquilia de damno* este adoptată pentru prima dată o disciplină vizând organic protecția proprietății împotriva agresiunilor nedrepte ale altora; în special, *damnum*-ul a permis proprietarului să exercite o acțiune mixtă cu care a solicitat în același timp aplicarea pedepsei (acțiunea penală) și repararea prejudiciului (*actio rei persecutoria*). În Dreptul roman, instituția daunei includea toate acele agresiuni asupra bunurilor altora – *rectius*: asupra proprietății altora, asupra unor astfel de bunuri – agresiuni care nu erau destinate să obțină posesia a ceva pentru profit [167, p.319]. Iată de ce, probabil, în literatura de specialitate se face o distincție între „ilicitudinea aquiliană” și ilicitudinea penală – sau pentru a folosi o terminologie agreată de doctrina tradițională, între „delict civil” și „crimă” [201, p.26], aceasta fiind pur „cantitativă”, chiar dacă ambele sunt orientate spre protejarea aceluiași interes, acestea se deosebesc prin modalitatea de operare, în sensul că ilicitudinea penală îi sunt specifice violența și un grad mai înalt de devalorizare a bunurilor.

Din perspectiva legii penale a Republicii Moldova, infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor se atribuie infracțiunilor contra patrimoniului, fiind dislocată în Capitolul VI al Părții speciale a Codului penal. Potrivit unei orientări dogmatice [105, p.5], infracțiunile contra patrimoniului sunt clasificate în baza modelului bipartit – răspândit în doctrina italiană și germană și anume: a) infracțiuni contra proprietății (sau a altor drepturi) în sens restrâns și b) infracțiuni contra patrimoniului în sens larg.

În reglementarea infracțiunilor contra patrimoniului, în general, atât în doctrina românească, cât și în cea a Italiei se susține că ocrotirea penală privește nu doar dreptul de proprietate, ci „toate drepturile reale, toate drepturile cu caracter patrimonial, toate obligațiile, precum și orice situație care prezintă chiar numai o aparență de drept”[67, p.37], or, „orice alt drept real, posesiunea de fapt, separată de proprietate, și chiar, în anumite cazuri, obligațiile, sau ansamblul acelor drepturi care formează, în limbaj tehnico-juridic, patrimoniul” [105, p.4].

Pentru a înțelege mai bine premisele adoptării conceptului de patrimoniu în calitate de obiect juridic al apărării penale este important de a face o distincție dintre valoarea proprietății, posesiei și folosinței, astfel protejate penal toate deopotrivă.

Valorile implică un plan ontologic de tip relațional. De exemplu, „valoarea de proprietate nu exprimă o relație între posesor și obiectul aflat în posesia acestuia, ci o relație între posesor și ceilalți oameni, relație în virtutea căreia posesorul poate exercita atributele proprietății, adică dreptul de posesiune, de utilizare, de dispoziție și de uzufruct [12, p.115-116]. Asigurarea unei vieți sociale organizate se fundamentează pe principiul interzicerii conduitei distructive și perturbatoare îndreptate asupra proprietății altuia și pe impunerea răspunderii juridice și reparării prejudiciului ca urmare a oprobriului public, determinat de cauzarea prejudiciului patrimonial.

Periculozitatea sporită a încălcării principiului inviolabilității proprietății prin comiterea infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM rezidă într-un șir de consecințe potențiale: subminarea bazei materiale a economiei de piață liberă, autonome, care are scopul de a satisface necesități existențiale tot mai complexe în condițiile unor resurse economice limitate; compromiterea inițiativelor pentru activități antreprenoriale active și alte activități economice; lipsirea de mijloace de subzistență a unor persoane din grupurile socialmente vulnerabile; provocarea de tensiuni sociale și amplificarea conflictelor în societate; subminarea viabilității sistemului economic; împiedicarea gravă a dezvoltării economice; perturbarea funcționării normale a proceselor de producție.

Gravitatea lezării dreptului de proprietate se exprimă în raport cu importanța dreptului lezat, astfel trezește o alarmă generală, intensă, și produce pericolul unor răzbunări private atât de dăunătoare pentru menținerea ordinii, încât numai o pedeapsă penală poate fi efectivă pentru apărarea proprietății și formarea unei memorii sociale de stigmatizare a faptelor ce atentează la integritatea și funcționalitatea acesteia. Intervenția penală în salvagardarea proprietății ca valoare socială și nu exclusiv juridică necesită identificarea sensului autentic al protecției patrimoniului individual.

Sarcina dreptului penal este de a oferi apărare relațiilor guvernate de dreptul civil, prin aceasta urmărindu-se înlăturarea obstacolelor de natură economică și socială, care limitează efectiv libertatea și egalitatea cetățenilor, împiedicând dezvoltarea deplină a ființei umane.

Pentru a înțelege mai bine considerentele apărării penale a patrimoniului este necesar de a analiza relațiile dintre oameni și lucruri și conotația lor prin prisma interesului general al societății, capacitatea acestor relații de a se adapta fenomenelor economice în vederea propagării continue a activităților productive, a muncii și bunăstării sociale. Respectiv, trebuie analizate conotațiile descrise de instrumentalizare și economice ale bunului-patrimoniu, privit ca fapt economic, care este mai degrabă evaluat ca bogăție, proprietate. Cerința reglementării proprietății nu este un scop în sine, deoarece din punct de vedere penal proprietatea nu se apără în calitate de instrument „pur” de satisfacere a propriilor necesități, ci mai degrabă utilitatea apărării penale derivă din înlăturarea obstacolelor potențiale care pot interveni la folosirea la care persoana decide s-o atribuie. Respectiv, interesul tutelei penale este de a proteja proprietatea în dimensiunea sa socioeconomică.

În sensul evocat mai sus, se poate sintetiza prin expresia că „proprietatea ar constitui pivotul ordinii sociale, chiar înainte și mai mult decât al sistemului juridic” [35, p.105].

Proprietatea cere protecție maximă, păstrându-și astfel sensul și „rolul” recunoscut, pornind de la afirmarea gândirii liberal-burgheze se ridică ca element structural identificator al individului-cetățean. În acest fel, în acord cu paradigma liberală a secolului al XIX-lea, bunul-patrimoniu rămâne „împletit”, în perspectivele sale statică și dinamică, cu bunurile socio-personaliste, cu sens decisiv în plan de rang „efectiv” care îi este recunoscut în ordinea socială [167, p.37-38].

Legea penală a stabilit că pentru a apăra patrimoniul este nevoie, înainte de toate, de a fi protejate situațiile de fapt existente. Perturbarea ilegală a situațiilor date împiedică conservarea efectivă a entităților patrimoniale ce fac obiectul drepturilor patrimoniale. Este întemeiată opinia, potrivit căreia „atât timp cât bunul își menține situația de fapt, care este cunoscută și stabilită de toți cei interesați, cei îndreptățiți asupra bunului respectiv îl vor putea pune în valoare în mod efectiv”. În mod cert, „posibilitatea păstrării bunului în circuitul civil conferă posibilitatea valorificării calităților utile ale bunului, dar aceasta este strâns relaționat de condiția păstrării netulburate a posesiunii asupra aceluși bun” [22, p.155].

O idee promovată de profesorul S. Brînză vizează necesitatea inserării caracterului de pericol social în conținutul noțiunii legale de infracțiune, ca una dintre trăsăturile esențiale și generale ale infracțiunii, substituind termenul de prejudiciabilitate. La concret, autorul reține următoarele: „Pericolul social trasează linia de demarcație a protecției penale în sensul apărării valorilor cu caracter social și nu pe cele cu caracter strict individual” [22, p.15]. Astfel, „din multitudinea de relații sociale existente în societate trebuie să selectăm în calitate de posibile obiecte ale apărării, în general, și ale apărării penale, în special, numai relațiile cu caracter tipic-generalizat, generate de structura socială, sau, altfel spus, condiționate de apartenența subiectelor acestora la diverse comunități sociale stabile” [22, p.23]. Pericolul social al faptei stă negreșit la baza constituirii

politicii penale a statului. Dincolo de suprapunerile sau interferențele care pot interveni la construirea normelor de drept penal și a componentelor de infracțiune care le compun, chestiunea de fond care tinde să fie recurentă este în realitate comprehensiunea limitelor și a necesității protecției penale și dacă aceasta ar trebui să aibă propria autonomie cu respect la protecția patrimoniului, care este asigurată și de mijloacele juridico-civile sau contravenționale. Chestiunea, de fapt, nu este limitată la planul dogmatic-interpretativ, dar implică decizii de politică penală, care prevalează mai mult. Indiferent de neajunsurile care caracterizează noțiunea legală a infracțiunii și independent de cât de prejudiciabile, periculoase din punct de vedere social, cât de condamnabile sau reprobabile sunt faptele, acestea nu constituie infracțiuni până în momentul în care legiuitorul nu le-a incriminat ca atare, respectiv nu le-a reglementat penal.

Chestiunea privind criteriile de criminalizare și hipercriminalizare a faptelor relevante din punct de vedere penal constituie un subiect „acut” al reflecțiilor doctrinare actuale, mai ales în plan european. Natura și originea principiului *ultima ratio* este de origine intuitivă și rudimentară, al cărui fundament normativ se regăsește în dreptul internațional al drepturilor omului, precum și în argumentele de ordin deontologic și utilitarist privind justificarea *ius puniendi*, adică recurgerea restrânsă la incriminare și sancțiune penală. În alți termeni „înțelegerea normativă și hermeneutică, conform căreia legea penală trebuie tratată cu grijă, este o chemare la precauție care amintește de nevoia de proporție, măsură dreaptă și reținere, ca virtuți aristotelice și iluministe” [8, p.111].

Subiectul criteriilor de criminalizare care, de fapt, rezidă, în determinarea criteriilor de apreciere a pericolului social al infracțiunii și al urmărilor sale prejudiciabile, îl găsim abordat în mai multe lucrări științifice, precum „*Supraincrimnarea și supraaglomerarea închisorilor: în căutarea unor soluții eficiente*”[251]; „*Extrema ratio și ordinele sociale spontane, un criteriu sindical asupra componentelor de infracțiune excesive*” [165]; „*Drept penal între principiul extrema ratio și realitatea supraincrimnării*” [98]; „*Ultima ratio și aplicarea judiciară a legii*” [8]; „*Pericolul social al crimei și consecințele criminalității*” [252] ș.a.

Pornind de la conceptul „pericolului social [abstract] al crimei” [252, p.157], circumscris în esență elementelor componente de infracțiune: obiectului, laturii obiective, laturii subiective și subiectului infracțiunii și de la concepțiile doctrinare în materia criminalizării, conchidem asupra următoarele etape în verificarea fundamentului incriminării faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor:

1. Efectuarea analizei *ex ante* [148], în vederea relevării problemei (fenomenului deviant înregistrat: fenomenul violenței asupra bunurilor) de interes public și soluționarea acesteia prin aplicarea instrumentelor de represiune penală.

2. Stabilirea gradului de pericol social al fenomenului deviant, determinat de următoarele sarcini: a) relevarea obiectului juridic generic și special identificate în valorile sociale constituționale periclitare și în relațiile sociale aferente acestora; b) identificarea victimelor infracțiunilor categorisite după tip și a potențialului vătămător al acestora, din punctul de vedere al gravității, fie din punctul de vedere al numărului mare de persoane afectate sau potențial a fi afectate prin infracțiune, pe lângă cele implicate nemijlocit în conflictul penal; c) analiza efectului acțiunii sau inacțiunii infracționale care se poate exprima prin afectarea capacității statului, instituției, întreprinderii, persoanelor fizice de a-și onora obligațiile constituționale/statutare/contractuale; or, când acțiunea/inacțiunea prejudiciabilă afectează capacitatea persoanei de a-și onora propriile obligații patrimoniale față de alte persoane, fie afectează percepția persoanelor de a se afla în siguranță; incidența și frecvența conduitei antisociale cu pericolozitate extinsă; d) descrierea din perspectivă fenomenologică și empirică a circumstanțelor de fapt specifice pentru relevarea formei de vinovăție, regula constituind săvârșirea faptei relevante penal prin intenție, iar forma imprudenței în situațiile ale căror urmări prezintă un pericol social sporit; e) configurarea profilului făptuitorului și a condițiilor bio-psiho-socioprofesionale care creează o predispoziție pentru săvârșirea infracțiunii.

Evaluarea pericolului social abstract al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, consemnate la art.197 CP RM, presupune prioritar decelarea eventualelor valori sociale, relații sociale, asupra cărora se atentează prin infracțiunile menționate. Relațiile sociale întotdeauna se formează în raport cu o anumită valoare, care este un produs al activității umane – materiale sau spirituale. Relațiile sociale au, în mod imuabil, un caracter valoric [22, p.29].

Relațiile sociale apărute, în contextul infracțiunilor studiate, privesc „substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor” [23, p.75], element derivat din obiectul juridic generic al categoriei infracționale aparținente, cel din urmă fiind constituit din relațiile sociale cu privire la patrimoniu.

Protecția „bunuri[lor], atât mobile, cât și imobile, în calitate de obiecte materiale ale infracțiunii analizate” [28, p.980], imanente proprietății, dar și quantumul prejudiciului cauzat acesteia, justifică protecția penală împotriva distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor. Absența unei protecții efective a proprietății lipsește persoana de personalitate; respectiv, toate celelalte valori componente ale scopului legii penale, prevăzute la art.2 CP RM, devin neînsemnate.

Inter alia, K. Marx nu desconsidera libertatea formală sau juridică, dar o considera insuficientă pentru a ne asigura acea libertate pe care el o consideră a fi finalitatea dezvoltării istorice a omenirii. În opinia sa, ceea ce contează este libertatea reală, adică economică sau materială [209, p.348].

Instituirea răspunderii penale pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor urmărește, în egală măsură, tutela penală a proprietății, a dreptului de proprietate, ca parte componentă a patrimoniului persoanei și a dezmembrămintelor acestuia *jus abutendi, jus utendi și jus possidendi*, acoperind întregul spectru de relații sociale, indispensabil de a fi protejate pentru dezvoltarea proprietății, pentru garantarea protecției rezultatelor activității umane, securității sociale și a ordinii publice.

Pericolul social abstract al infracțiunii prevăzute la art.197 CP RM este conturat de posibilitatea atentării, în mod adiacent, și asupra altor categorii de relații sociale, ce derivă din valori sociale fundamentale, altele decât patrimoniale, *pro exemplo* cele specificate la lit.a) și d) alin.(2) art.197 CP RM – securitatea publică, viața persoanei. Forma de vinovăție este intenția directă, indirectă sau calificată, ceea ce conferă faptei un pericol social vădit.

În același context, amplitudinea marjelor de lezare a valorilor sociale prin infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată este mare, deoarece printr-o singură acțiune infracțională pot fi atinse atât integritatea și existența fizică a bunului/bunurilor, cât și în subsidiar viața, ca valoare socială absolută, sănătatea, securitatea publică, ordinea publică, inviolabilitatea domiciliului ș.a., în principal făcându-se trimitere la modalitatea normativă prevăzută la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM [175, pp.166-167].

Incidența și frecvența infracțiunilor contra patrimoniului, reflectată teritorial și în dinamică, înregistrează o evoluție negativă, reieșind din datele statistice privind numărul infracțiunilor înregistrate în perioada anilor 2000-2021. În structura infracțiunilor, potrivit datelor statistice pentru anul 2022 [1, p.219], fiecare a doua infracțiune înregistrată a fost contra patrimoniului (43,1%), ceea ce presupune necesitatea perseverării energice pe planul preventiv-combativ.

Pericolul social generic al infracțiunilor respective este determinat de potențialul material vătămător exprimat în producerea daunelor materiale în proporții mari, cel puțin, dar cu posibilitatea amplificării acestora. Distrugerea bunurilor, dar și deteriorarea care afectează funcționalitatea bunurilor, poate determina scoaterea acestora, definitivă sau temporară din circuitul economic și de consum (legal sau ilegal). Distrugerea bunului conduce la încetarea dreptului de proprietate asupra bunului, ca urmare a dispariției obiectului acestui drept. Întoarcerea bunului deteriorat în circuitul civil necesitând, de multe ori, cheltuieli substanțiale.

Totuși, nu tocmai situația imposibilității financiare a făptuitorului de a compensa prejudiciul cauzat prin distrugere sau deteriorare de bunuri reclamă intervenția legii penale cu garanțiile inerente acesteia, ci prevenirea comiterii infracțiunilor, realizată ca efect al condamnării făptuitorului, deopotrivă generând o satisfacție efectivă victimei infracțiunii. Din această perspectivă, normele prin care se incriminează infracțiunile în cauză, au și un rol preventiv în

coraport cu alte modalități infracționale de distrugere mai periculoase. Exemple în acest sens ar fi: infracțiuni de război împotriva proprietății și altor drepturi (art. 137¹ CP RM), actul terorist (art.278 CP RM), vandalismul (vandalismul), diversiunea (art.343 CP RM) ș.a.

La capitolul aprecierea intensității pericolului social al faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată în comparație cu alte fapte îndreptate contra patrimoniului, conchidem că este un conflict mai mult aparent decât real, deoarece prin prisma politicii penale infracțiunile de distrugere sau deteriorare sunt tradițional considerate a fi de o gravitate mai mică, reieșind din sancțiunile ce le sunt aplicate, deoarece sunt mai puțin periculoase. Considerăm că lipsa scopului de cupiditate nu poziționează faptele de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor pe o treaptă inferioară a pericolozității sociale în raport cu infracțiunile contra patrimoniului comise prin sustragere. Ambele categorii de infracțiuni au finalitatea cauzării unor daune patrimoniale, precum și transgresarea unor percepțe morale. Diferența este în accentul pe care îl pune legiuitorul pe anumite semne subiective facultative la incriminarea acestora. În raport cu faptele de furt, făptuitorul va acționa dintr-un impuls de îmbogățire egoist, spre deosebire de făptuitorul care comite fapta de distrugere de bunuri, care ar fi motivat de dorința de a se răzbuna fie din motive huliganice sau vandalice.

În cele din urmă, nu se poate face abstracție de faptul că printre criteriile de criminalizare se numără și urmările prejudiciabile, indiciu care a constituit pentru legiuitorul nostru reperul decisiv de a diferenția ilicitul penal de cel contravențional. Or, norma corespondentă în plan contravențional pentru art.197 CP RM este art.104 Cod contravențional.

Reieșind din varianta-tip a contravenției prevăzute la alin.(1) art.104 Cod contravențional în coroborare cu cea de la alin.(1) art.197 CP RM, deducem că sintagma „dacă fapta nu reprezintă o infracțiune”, circumscrisă ilicitului contravențional, se referă la următoarea ipoteză: comiterea faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor care nu a atins pragul valoric al daunelor „proporții mari”, așa cum acestea sunt definite de art.126 alin.(1) CP RM. Prin urmare, chintesenta incriminării faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor se mulează pe cuantumul urmărilor prejudiciabile, ceea ce corespunde principiului „*ultima ratio*” în materie penală, potrivit căruia nu este suficient să se constate că faptele incriminate aduc atingere valorii sociale ocrotite, ci această atingere trebuie să prezinte un anumit grad de gravitate, care să justifice sancțiunea penală. Astfel, acel ultim resort în protejarea proprietății din perspectiva ilicitului penal, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, este tocmai pragul valoric al daunelor cauzate prin distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

Sondarea analitică a studiilor științifice în materia răspunderii penale pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, dar și analiza naturii juridice și a fundamentării criminalizării numitelor fapte, a condus la formularea următoarelor concluzii:

1. Printre oamenii de știință care au contribuit la elaborarea concepției teoretice și aplicative privind răspunderea penală pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor evidențiem: S. Brînză, V. Stati, V. Cușnir, Al. Borodac, L. Gîrla, Iu. Tabarcea, I. Macari (*Republica Moldova*), Al. Boroii, V. Păvăleanu, Ad. Vlășceanu, A. Barbu, Gh. Ivan, M-C. Ivan, V. Dobrinioiu, N. Neagu (*România*), A. Pagliaro, S. Marani, P. Franceschetti, G. Fiandaca, E. Musco, S. Tovani, M. De Giorgio, M. Guagliani, F. Mantovani, Al. Cadoppi, St. Canestrari, P. Veneziani, G. Bonilini, M. Confortini, E. Mazzantini, G. Lattanzi, E. Lupo (*Italia*); G.H.V. Guezo, M.-L. Rassat (*Franța*), A.B. Naumov, L.M. Faizrakhmanova, E.M. Pliutina, I.G. Șevcenko, F.F. Nabiev, A.V. Chernousova, U.S. Yudina (*Federația Rusă*) și alții.

2. Nivelul de elaborare a concepției științifice privind răspunderea penală pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor este insuficient, mai cu seamă în doctrina națională, care se particularizează printr-o cercetare sumară a infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, la nivel de comentarii și studii științifico-didactice, care acoperă doar parțial necesitățile educaționale și științifico-practice.

3. *Generaliter*, în literatura de specialitate nu au fost dezbătute și soluționate la nivel doctrinar următoarele segmente de cercetare: „algoritmul” de stabilire a prejudiciului cauzat prin infracțiune; dezincriminarea distrugerii sau deteriorării din imprudență a bunurilor; incidența unui paralelism juridic dintre alin.(3) art.197 și alin.(2¹) art.191 CP RM; verificarea temeiniciei de a criminaliza distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor cu titlu de *nomen iuris*; elaborarea unui model incriminator dedicat faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, care ar acoperi tendințele activității infracționale în acord cu *modus operandi* aplicat astăzi de făptuitori și cu caracterul progresiv al consecințelor infracționale specifice.

4. Problema științifică actuală de importanță majoră în domeniul de cercetare vizat o constituie optimizarea instrumentarului de interpretare a normelor penale prevăzute la art.197 CP RM și adaptarea modelului legislativ de incriminare din perspectiva principiului legalității și a evitării suprainscriminării faptelor prejudiciabile (excluderea paralelismului juridic), toate acestea în vederea eficientizării procesului de calificare a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor și a mecanismului juridico-penal de apărare socială contra acestora.

5. Polemica circumscrisă formulării modelului legislativ de incriminare, interpretării și aplicării faptelor analizate, *in concreto* vizează următoarele direcții de tranșare a problematicii existente în sfera dată: delimitarea obiectului juridic generic și a obiectului juridic special ale

infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM; elucidarea semnelor subiectului infracțiunii și ale victimei acesteia; rezolvarea concurenței de norme; identificarea funcțiilor ce derivă din conceptele de distrugere sau deteriorare a bunurilor; stabilirea criteriilor de evaluare a daunei cauzate în dependență de modalitatea normativă constatată; stabilirea cerințelor tehnico-legislative la incriminarea faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor; verificarea oportunității incriminării faptelor analizate după modelul european; suplinirea modalităților normative ale laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM; identificarea varietății bunurilor susceptibile de a fi calificate ca obiect material; stabilirea trăsăturilor obiectului material; definirea conceptului de bunuri în raport cu cel de „lucruri”; investigarea particularităților obiectului material – bunurile în proprietate comună: în devălmășie/pe cote-părți; calificarea conform agravantelor cu respectarea condițiilor stabilite în dispoziția variantei-tip; identificarea cercului de subiecți pasibili de răspundere penală potrivit alin.(3) art.197 CP RM; stabilirea formei de vinovăție specifice variantei-tip de incriminare consemnate la alin.(3) art.197 CP RM, în condițiile în care legiuitorul a omis prescrierea expresă a acesteia; elucidarea comprehensivă a conținutului modalității normative „risipirea” bunurilor băncii, a condițiilor de aplicare și stabilirea conformității acesteia cu obiectul juridic special al infracțiunilor specificate la alin.(1) art.197 CP RM.

6. Modelul tehnico-legislativ de incriminare a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor prevăzut la art.197 CP RM conține elemente conceptuale și de reglementare penală de inspirație rusă.

7. Apărarea împotriva distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor se realizează în sistemul de drept al Republicii Moldova prin mijloace juridico-penale, juridico-contravenționale și civile corespunzătoare, legiuitorul respectând principiul „*ultima ratio*” în materie penală, accentul determinant fiind pus pe prejudiciul cauzat. Astfel, acel ultim resort în protejarea proprietății din perspectiva ilicitului penal, în cazul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM, este pragul valoric al daunelor cauzate prin distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, așa cum acestea sunt definite în cadrul art.126 alin.(1) CP RM.

8. Luând în considerare dinamica răspândirii acestui tip de infracțiune, pericolul social al faptei, valoarea socială lezată, dar și apartenența la categoria de infracțiuni *malum in se*, incriminarea faptelor prevăzute la art.197 CP RM este pe deplin justificată. Totuși, se constată necesitatea de a analiza raportul de proporționalitate dintre pericolul social al faptei de distrugere sau deteriorare intenționată în proporții mari și pedeapsa aplicată la alin.(1) CP RM, în condițiile în care cuantumul salariului mediului lunar prognozat pe economie, bază pentru stabilirea „proporțiilor mari”, este în continuă creștere, an de an, dar atât pedeapsa amenzii, cât și unitatea convențională în quantum de 50 de lei nu a mai fost ajustată încă din anul 2016.

2. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNILOR DE DISTRUGERE SAU DETERIORARE INTENȚIONATĂ A BUNURILOR PREVĂZUTE LA ALIN.(1) ȘI ALIN.(2) ART.197 CP RM

2.1. Semnele constitutive obiective ale infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM

2.1.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM

În doctrina penală se consideră că obiectul infracțiunii îl constituie valoarea socială și relațiile sociale create în jurul acestei valori, care sunt prejudiciate ori vătămate prin fapta infracțională [112, p.156]. Orice infracțiune prevăzută în dreptul penal pozitiv este îndreptată spre vătămarea sau periclitatea unei valori sociale concrete.

Se susține în doctrină că doar formele de conduită care încalcă în mod semnificativ valorile constituționale pot justifica folosirea sancțiunilor penale care, prin privarea de libertate personală, încalcă ele însele unul dintre cele mai fundamentale drepturi constituționale, ceea ce presupune că Constituția este atât „limita”, cât și „justificarea” pentru utilizarea legii penale [251, p.48].

În literatura de specialitate încă nu există o consonanță în ce privește înțelegerea obiectului juridic al infracțiunii în calitate de categorie fundamentală a științei dreptului penal. Cea mai comună viziune doctrinară recunoscută presupune clasificarea obiectului juridic pe patru niveluri: obiectul juridic general, suprageneric, generic și special. Unii cercetători atribuie la obiectul infracțiunii și victima infracțiunii [60, p.109]. În fond, problema încadrării obiectului unei infracțiuni este strâns legată de structura sistemică a Părții speciale din legea penală actuală.

Obiectul juridic general îl reprezintă totalitatea valorilor sociale și relațiilor sociale inerente protejate prin legea penală. Asupra acestora, în mod sintetic, statuează art.2 „Scopul legii penale” din Codul penal al Republicii Moldova. În obiectul juridic general este cuprinsă proprietatea ca valoare fundamentală apărută de normele dreptului penal.

Conceptul proprietății reflectă mai multe conotații legale, dar și diferențe de sens dintre limbajul comun și cel juridic, ceea ce creează anumite dificultăți la interpretarea acestuia. Proprietatea este o instituție juridică fundamentală care depășește cu mult limitele oricărei ramuri de drept și a legislației. Normele consacrate reglementării relațiilor sociale de proprietate sunt cuprinse în diferite ramuri de drept. Reglementarea juridică a raporturilor de proprietate se realizează prin principii și norme general recunoscute de dreptul internațional, precum și prin dispozițiile legislației constituționale, civile, de muncă, contravenționale, penale și altele.

Obiectul juridic generic al infracțiunii înglobează o multitudine de obiecte juridice omogene ale apărării penale, respectiv un grup de valori sociale de aceeași natură și de relații sociale aferente acestora.

Într-o abordare doctrinară similară, noțiunea de obiect juridic generic (de grup) al infracțiunii cuprinde un fascicul determinat de valori sociale și relații sociale – identice sau omogene, care, datorită acestei identități sau omogenității, sunt ocrotite de un grup determinat de norme penale ce se află în relații strânse de reciprocitate și care se completează reciproc [22, p.119]. Această formă de sistematizare subliniază unitatea intrinsecă a valorilor sociale și a relațiilor sociale din cadrul aceluiași grup, astfel asigurând o apărare mai eficientă a relațiilor sociale identice sau omogene.

Odată cu adoptarea Codului penal în redacția din 2002, legiuitorul a operat schimbări în titlul capitolului în care se inserează infracțiunile cercetate, astfel că titulatura „Infracțiuni contra proprietății” a cedat locul denumirii „Infracțiuni contra patrimoniului”, ceea ce a determinat inclusiv schimbarea paradigmei incriminării faptelor prevăzute la art.197 CP RM. Modificarea conceptuală a obiectului juridic generic al infracțiunilor din acest capitol, respectiv a condus la reinterpretarea obiectului juridic special al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor. În aceeași ordine de idei, legiuitorul a lărgit câmpul de apărare a proprietății, apărarea penală extinzându-se și asupra altor drepturi patrimoniale, precum și asupra obligațiilor patrimoniale. Potrivit art.453 CC RM, patrimoniul include atât drepturile, obligațiile patrimoniale, aparținând unor persoane fizice și juridice determinate, cât și bunurile acestora.

În vederea identificării obiectului juridic generic al grupului de infracțiuni din care fac parte componentă infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor prevăzute la art.197 CP RM, în virtutea sistematicii specifice a Codului penal al Republicii Moldova, în prim-plan este relevat patrimoniul. Acesta din urmă fiind instituit ca obiect al apărării penale prin voința legiuitorului. Analizând pe verticală evoluția reglementărilor penale ce vizează infracțiunile de distrugere sau deteriorare a bunurilor, ne dăm bine seama că în rezultatul unui sistem complex de factori, s-a schimbat concepția apărării penale împotriva infracțiunilor care au potențial vătămător asupra proprietății. „Caracterul complex al proprietății pornește de la studierea acestuia: ca bază a sistemului economic, ca drept fundamental al omului și ca drept subiectiv real” [184, p.41]. Metamorfozele care au atins relațiile sociale civile au determinat și schimbarea percepției obiective asupra valorilor și relațiilor sociale în a corespunde necesităților și idealurilor generate de acestea. Subsecvent sau concomitent, acești factori condiționează schimbări corespondente în configurația obiectelor juridice speciale ale infracțiunilor. În vederea conceperii acestei configurații, este necesar a diferenția aceste drepturi după cum enunță M. Ojoga: „Drepturile fundamentale nu pot fi confundate cu drepturile subiective, respectiv nici dreptul la proprietate, în calitate de drept fundamental, nu se confundă cu dreptul subiectiv la proprietate. Dreptul subiectiv este un drept ce aparține unui titular de drept, în timp ce dreptul fundamental aparține tuturor subiecților de drept, în mod egal, din punct de vedere juridic” [184, p.44]. Cele invocate ne permite să afirmăm că prin

comiterea infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor se atentează la *dreptul subiectiv la proprietate*, ca drept a fiecărei persoane de a beneficia, după propria voință, de bunul propriu.

Din analiza capitolelor Codului penal al Republicii Moldova, circumscrise obiectelor juridice generice, evidențiem un sistem al infracțiunilor care au în componența lor distrugerea sau deteriorarea bunurilor în calitate de semne constitutive sau calificative. Această conotație juridică este de altfel comună și modelelor de incriminare ale altor state. În acest sens, F. Mantovani [163, p.125] invocă, din punct de vedere dogmatic, o clasificare a infracțiunilor, care implică modalitățile distrugerii, deteriorării, dispersării, aducerii în stare de neîntrebuințare, în baza criteriului sistematic circumscris obiectului juridic (*bene giuridico*). Respectiv, faptele menționate sunt categorisite în două grupuri: 1. *Infracțiunile de cauzare de daune [prin distrugere, deteriorare ș.a.] patrimoniale* (în sens restrâns), prin care se urmărește deteriorarea [distrugerea, aducerea în stare de neîntrebuințare ș.a.] bunului ca fapt ofensiv - infracțiuni care de cele mai dese ori sunt amplasate în *sedes materiae* variate. Acestea includ „*il danneggiamento comune*” (art.635 CP al Italiei); distrugerea, deteriorarea, ștergerea ș.a. a sistemelor informatice și telematice (635-bis CP al Italiei); uciderea sau deteriorarea animalelor altuia (art.638 CP al Italiei); deteriorarea sau pângărirea lucrurilor cuiva (art.639 CP al Italiei); distrugerile, deteriorările ș.a. „militare” (art.164, 165, 167-172, 187 CP al Italiei); distrugerile, deteriorările ș.a. „navale” sau „aeriene” (art.1141, 1142 CP al Italiei); 2. *Infracțiunile de cauzare de daune ultrapatrimonială* sau infracțiunile care se comit prin mijlocirea deteriorării [distrugerii, aducerii în stare de neîntrebuințare ș.a.] și care se caracterizează prin faptul că aceste modalități constituie, în aceste cazuri, instrumentul pentru lezarea bunurilor juridice, inclusiv superioare [a se înțelege - obiecte juridice superioare] și diferite de cele în care conduita de cauzare de daune e directă, luându-se în considerare natura particulară sau destinația lucrului prejudiciat sau a mijlocului specific utilizat, a evenimentului petrecut sau a scopului urmărit (exemple: infracțiunile contra personalității internaționale a statului, infracțiunile contra siguranței publice; contra încrederii publice; contra administrației publice; contra economiei statului; contra inviolabilității secretelor; administrației justiției, eficienței belice a statului) [163, pp.125-126].

Similitudinea naturii juridice a infracțiunilor enunțate ne permite să aplicăm clasificarea invocată pentru a identifica locul infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM în sistemul infracțiunilor care implică fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor. Infracțiunea de la art.197 CP RM reprezintă, în egală măsură, o componență generică în raport cu infracțiunile de distrugere sau deteriorare „ultrapatrimonială”, care atentează la obiecte juridice speciale, respectiv, găsindu-și aplicație în funcția sa subsidiară, reziduală și secundară, în condițiile în care faptul infracțional care implică distrugerea sau deteriorarea nu se integrează în nicio componență de distrugere specială.

Oportunitatea acestei interpretări taxonomice rezidă în înfățișarea posibilelor concurențe de norme ce pot apărea la încadrarea juridică a faptelor prejudiciabile de distrugere sau deteriorare ilegală a bunurilor și la stabilirea funcției pe care poate să o adopte modalitatea distrugerii sau deteriorării în cadrul componentei de infracțiune.

Din aceeași perspectivă, în literatura de specialitate rusă, întâlnim o clasificare convențională a infracțiunilor, în care distrugerea sau deteriorarea bunurilor marchează conținutul acestora. Se consideră că primul grup de infracțiuni este format în baza semnului obligatoriu (constitutiv) al laturii obiective (în care distrugerea sau deteriorarea bunurilor apare pe post de acțiune, inacțiune, metodă de comitere a faptei, urmare socialmente periculoasă); al doilea și al treilea grup de infracțiuni sunt delimitate de semnul alternativ-obligatoriu sau alternativ-facultativ al laturii obiective și al patrulea – de semnul obligatoriu în care se prevede distrugerea sau deteriorarea în circumstanțele creării unui pericol, astfel formând componente de pericol [259, p.18-20].

Considerăm că accentul trebuie pus pe funcția pe care o poate îndeplini distrugerea sau deteriorarea bunurilor în conținutul legal al infracțiunii, context în care, *de lege lata*, distingem următoarele funcții:

1) semn constitutiv al laturii obiective, în care distrugerea sau deteriorarea bunurilor apare pe post de:

- **faptă prejudiciabilă** (art.136, art.137¹ alin.(1), art.189 alin.(2) lit.e), art.197, art.199¹, art.232, art.245⁹ alin.(2), art.259 alin.(1), art.268, art.285 alin.(1), art.288, art.289¹ alin.(1) lit.c), lit. e), lit.f), art.289² alin.(1), lit.b), lit.d), art.289³ alin.(1) lit.c), art.349 alin.(2) lit.b), art.360, art.379 alin.(1), alin.(2) CP RM) ș.a.;

- **metodă de comitere a infracțiunii** (art.165 alin.(1) lit.c), art.193, art.272 CP RM);

- **urmare prejudiciabilă** (art.192², art.257 alin.(3) lit.b), c) CP RM) ș.a..

2) semn constitutiv al laturii subiective, în care distrugerea sau deteriorarea bunurilor apare pe post de scop special: art.135, art.135¹ alin.(2), art.343 CP RM ș.a.

3) semn calificativ obiectiv al infracțiunii, în care distrugerea sau deteriorarea ia funcția de circumstanță agravantă (art.275 alin.(2) lit.c) CP RM ș.a.).

Infracțiunile pe care le-am grupat mai sus, având la bază criteriul – funcția pe care o are distrugerea sau deteriorarea bunurilor în conținutul constitutiv sau calificativ al infracțiunii, sunt înșiruite în aproape toate capitolele din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. Evident o asemenea sistematizare își are explicația în obiectul protecției juridico-penale, corespunzător, are rolul de a decela valorile sociale protejate în prim-plan. Totodată, este de menționat că fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor poate să fie parte constituentă a unor componente de infracțiune, în rol de faptă prejudiciabilă, dar și în calitate de modalitate faptică, mai

ales în normele deschise de incriminare. Un exemplu relevant la care facem referință este componența de infracțiune prevăzută la art.287 CP RM (Huliganismul), în care fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor este implicit exprimată în textul normei menționate și anume: „(..), precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc prin (...) obrăznicie deosebită”. Confirmare a caracterului implicit al faptei de distrugere sau deteriorare a bunurilor în conținutul constitutiv al infracțiunii de huliganism o găsim și în pct.93, pct.94 din Hotărârea Curții Constituționale nr.25 din 12.08.2021 [122] privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art.287 alin.(1) din CP al RM (*neclaritatea normelor care incriminează infracțiunea de huliganism*), că: „Cu privire la acțiunile care se deosebesc prin „obraznicie deosebită”, Curtea Supremă de Justiție a menționat, în Hotărârea explicativă nr.4 din 19 iunie 2006, că acestea sunt acțiunile care încalcă ordinea publică și sunt însoțite de aplicarea violenței asupra persoanei, de distrugerea sau degradarea bunurilor proprietarului (sublinierea ne aparține – n.a.), de *întreruperea temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor etc. (...)*, respectiv, „(..) acțiunile manifestate prin „obraznicie deosebită” atentează la obiecte materializate”.

În același timp, având ca reper entitatea distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor, distingem alte două categorii de infracțiuni:

1) infracțiuni de distrugere sau deteriorare a bunurilor materiale: art.136, art.137¹, art.189 alin.(2) lit.e), art.197, art.199¹, art.232, art.245⁹ alin.(2), art.268, art.285, art.289¹, art.289², art.289³, art.349 alin.(2) lit.b), art.360, art.379, art.370 CP RM ș.a.;

2) infracțiuni de distrugere sau deteriorare a bunurilor imateriale: art.259, art.260², art.260³, art.261 CP RM ș.a.

Dacă anumite tipuri de bunuri formează obiectul apărării al unei alte norme de drept penal, în temeiul regulii de calificare specificate la art.116 alin.(2) CP RM, distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor trebuie calificată conform normei speciale și nu potrivit art.197 CP RM.

În cadrul viziunii asupra apartenenței legitime a bunurilor pot fi conturate două conotații fundamentale pe care se bazează concepția patrimoniului sau, altfel exprimat, în dimensiunea „statică” a veniturilor și a economiilor și în perspectiva „dinamică” a angajării acestora în producere.

În special, distincția dintre „faza statică” și „faza dinamică” a relației patrimoniale reamintește împărțirea infracțiunilor în infracțiuni împotriva proprietății și, corespunzător, infracțiuni împotriva patrimoniului [167, p.123].

Referitor la noțiunea de proprietate în raport cu patrimoniul, observăm că în literatura de specialitate rusă proprietatea, ca obiect juridic generic, este analizată și într-un sens mai larg. Astfel,

se consideră ca în orice manifestare a realității social-juridice proprietatea are o natură duală. În acest sens, „obiectul specific (generic) al acestor infracțiuni este proprietatea și alte drepturi reale și relațiile asociate cu deținerea proprietății de către anumite persoane pe baza unui sau altui temei juridic. În consecință, „infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată (din imprudență) protejează atât raporturile de proprietate în sensul restrâns al cuvântului, cât și posesia legală, uzufructul, gestiunea economică și gestiunea operațională a proprietății, precum și alte raporturi juridice reale” [259, p.24].

Amplificarea apărării patrimoniului își găsește confirmare fie în evoluția modernă a infracțiunilor patrimoniale, unde de la sfera originală a apărării proprietății s-a trecut la o mai amplă protecție a drepturilor de posesie a bunurilor altuia, oferind tot mai mult spațiu raporturilor de o importanță tot mai relevantă, fie în Constituție, unde conceptul de proprietate este înțeles larg, fie obținând o recunoaștere crescândă în recente orientări jurisprudențiale și doctrinare [106, p.259].

Pentru adoptarea unei definiții a patrimoniului care să fie în corespundere cu scopul și principiile dreptului penal, se susține că este îndreptățit a se recurge la efectele extensive sau restrictive ale conceptului de patrimoniu [253, p.382], în dependență de problema exegetică care se impune asupra unor sau altor norme disputate. Mai mult ca atât, în literatura rusă este enunțată propunerea de a fixa în Codul penal al Federației Ruse sensul îngust al conceptului de patrimoniu, și anume: ca o totalitate de „valori materiale, mijloace bănești și titluri de valoare” [307, p.11].

Pentru a putea decide asupra noțiunii de patrimoniu este necesar a stabili corelația dintre dreptul penal și dreptul civil; respectiv, pentru a putea răspunde dacă dreptul penal este interpretabil prin prisma noțiunilor și termenilor de drept civil în aceeași semnificație tehnică. Dacă dreptul penal este conceput ca fiind „accesoriu” reglementărilor cu caracter civil, atunci semnificația conceptelor de origine civilă se vor păstra și în dreptul penal întocmai, iar dacă se pune accent pe caracterul autonom și constitutiv al dreptului penal, atunci noțiunile utilizate sunt exclusiv constitutive în dependență de exigențele dreptului penal. Considerăm că noțiunile sunt adaptate, inclusiv cea a patrimoniului, la specificul dreptului penal, mai cu seamă al scopului legii penale, prevăzut la art.2 CP RM. Este de subliniat că întreaga ordine de drept constituie și funcționează ca un sistem unitar. Pentru a asigura integrarea organică a actelor, Legea cu privire la actele normative [148], prevede la alin.(4) lit.a) și lit.b) art.3 că „proiectul actului normativ trebuie corelat cu prevederile actelor normative de nivel superior sau de același nivel cu care se află în conexiune și proiectul actului normativ întocmit în temeiul unui act normativ de nivel superior nu poate depăși limitele competenței instituite prin actul de nivel superior și nici nu poate contraveni scopului, principiilor și dispozițiilor acestuia”.

Cerința de a asigura coerența sistemică se referă la individualizarea obiectelor de apărare penală, fără a fi necesar de a postula o identitate necesară a limbajului între sectoarele ordinii juridice [253, p.381].

În opinia autorului S. Brînză [22, p.91], sunt trei modalități de atingere infracțională, ori trei vectori potențiali ai activității infracționale care și reflectă obiectul apărării penale, respectiv: a) influența nemijlocită asupra facultății sociale (limitarea/lezarea drepturilor patrimoniale); b) influența nemijlocită asupra obiectului material, adică asupra bunului; c) influența nemijlocită asupra victimei (subiectului pasiv).

În vederea identificării unui concept al patrimoniului, care să fie plauzibil, dar și să se plezie pe „cerințele” *obiectului juridic special* al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, aducem în vizor mai multe concepții existente. În literatura de specialitate s-au conturat următoarele concepții: juridică, economică, economico-juridică și de orientare constituțională [105, p.24-27].

Concepția *juridică* prospectează un concept al patrimoniului strict legat de dreptul civil și se identifică cu suma drepturilor subiective patrimoniale, susceptibile de evaluare economică, care aparțin unei persoane. Această accepțiune vizează patrimoniul ca un set de drepturi patrimoniale, deducând că în această versiune dauna patrimonială ia un caracter formal, ceea ce nu corespunde naturii juridice și pragmatice a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor. În acest caz verificarea daunei patrimoniale nu comportă un caracter obligatoriu. Acceptarea acestui concept, și anume - conceperea patrimoniului ca un ansamblu de drepturi constitutive, împiedică gradarea nivelului de prejudiciabilitate a infracțiunii în funcție de valoarea economică a bunurilor vătămate.

Potrivit alin.(1) art.453 CC RM, „patrimoniul reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale (care pot fi evaluate în bani), privite ca o sumă de valori active și pasive legate între ele, aparținând unor persoane fizice și juridice determinate”. În conceptul civil de patrimoniu se includ drepturile reale, drepturile reale limitate (art.454 CC RM), părțile componente ale bunului (art.456 CC RM), animalele (art.458 CC RM); bunurile imobile și mobile (art.459 CC RM); părțile componente ale bunurilor imobile (art.460 CC RM); părțile componente ale clădirii (art.461 CC RM); unitatea în condominiu (art.462 CC RM); terenurile (463 CC RM); bunurile domeniului public și bunurile domeniului privat (art.471 CC RM); produsele bunurilor (art.473 CC RM); banii (art.479 CC RM); titlurile de valoare (art.480 CC RM) și alte componente ale patrimoniului, cu caracter nematerial, care sunt mai puțin relevante pentru analiza juridico-penală a art.197 CP RM.

Concepția *economică* vizează ansamblul de bunuri economice relevante care aparțin unui subiect. În această accepțiune este relevant ca obiectul lezării să posede o valoare de schimb în

conformitate cu legile pieței. În acest caz dauna, ca element constitutiv expres al componenței de infracțiune, adoptă o semnificație net economică și verificarea concretă a acesteia este indispensabilă în scopul consumării infracțiunii.

Concepția *economico-juridică* caracterizează patrimoniul atât prin relevanța economică efectivă, cât și prin dimensiunea juridico-formală a bunurilor care sunt vătămate. Concepția în cauză limitează protecția penală a unor bunuri relevante patrimonial, această selecție realizându-se în baza unor parametri juridici de calificare. Considerăm că legiuitorul a soluționat această dilemă instituind criteriul cuantificabil al daunei.

Un alt concept se plasează în orizontul teoretic și politico-criminal al teoriei constituționale a obiectelor juridice tutelabile, respectiv în noțiunea de patrimoniu se cuprind particularitățile bunului relevant din punct de vedere constituțional.

Raliem punctului de vedere exprimat în doctrina italiană [253, p.383] în care se susține că ideea comună tuturor acestor concepții rezidă în trăsătura de bază a conceptului penal de patrimoniu, și anume - relevanța economică a acestuia, dar considerăm că nu se poate de renunțat nici la dimensiunea juridico-formală de bunuri, care fac parte componentă a patrimoniului. Conchidem că, în definitiv, apărarea penală este conectată la valoarea economică a bunului.

În cazul legii penale a Republicii Moldova distingem o noțiune mixtă, care îmbină elementele definitorii ale concepției economico-juridice și de orientare constituțională, cea din urmă în virtutea protejării proprietății prin normele constituționale ale Republicii Moldova (art.9, art.46, art.127, art.128 din Constituția RM). Ca urmare a acestui criteriu și a prescrierii exprese a obiectului material în norma penală, concluzionăm că accepțiunea cea mai potrivită a noțiunii de patrimoniu trebuie să includă varianta mixtă a tuturor conceptelor menționate, iar selecția concretă a obiectelor de apărare penală se stabilește de legiuitor în temeiul politicii penale stabilite la nivel de stat. Cea mai complicată parte constituind fundamentarea, construirea normelor juridico-penale și aplicarea acestora în corelație cu întregul sistem de drept. Totalizând cele expuse, considerăm că *obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la patrimoniu, conceput ca sumă a drepturilor subiective patrimoniale și a bunurilor care-l compun.*

Cu referire la *obiectul juridic special* al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, în literatura de specialitate se evocă mai multe viziuni. Bunăoară, analizându-se infracțiunea de distrugere de bunuri în reglementarea penală a României (art.253 CP al României) s-a susținut că acesta este reprezentat de „relațiile sociale a căror naștere, normală desfășurare și dezvoltare depind de asigurarea integrității materiale a bunurilor și potențialului de utilizare al acestora” [15, p.239].

În context, nu se poate face abstracție de viziunea evocată de I. Selevestru, potrivit căreia „obiectul juridic special este diferit pentru fiecare dintre infracțiunile prevăzute de Partea specială a Codului penal”. Această regulă rămâne valabilă chiar dacă două sau mai multe infracțiuni sunt prevăzute de același articol al legii penale” [219, p.62]. Drept urmare, obiectul juridic special trebuie stabilit pentru fiecare dintre infracțiunile prevăzute la art.197 CP RM.

În opinia lui F. Mantovani [163, p.129], obiectul juridic special al componentei de infracțiune corespondente art.197 CP RM îl constituie relațiile de proprietate și dreptul real de posesie și de folosință [diritto di godimento] asupra lucrului [bunului] în integralitatea sa. Autorul afirmă că în fața faptelor care pot să prejudicieze substanța (sublinierea ne aparține – *n.a.*) este prevăzută modalitatea de distrugere sau deteriorare, iar folosința (sublinierea ne aparține – *n.a.*) este reflectată în modalitatea de dispersare [risipire] sau determinare a neutilizabilității bunului, parțiale sau integrale.

Într-o altă opinie doctrinară, se consideră că obiectul juridic special principal al infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată este circumscris relațiilor sociale care protejează orice formă de proprietate [269, p.33].

Analizând cele expuse și aderând la concepția economico-juridică și de orientare constituțională, care marchează atât delimitarea obiectului juridic special, cât și a celui material, stabilim că *obiectul juridic special* al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, specific alin.(1) și alin.(2) ale art.197 CP RM, îl formează *relațiile sociale cu privire la patrimoniu, a căror formare, desfășurare și dezvoltare este condiționată de asigurarea integrității bunului în substanța sa și a potențialului de utilizare a acestuia*. Un consens este reflectat și în opinia autorilor S. Brînză și V. Stati, care percep obiectul juridic special ca un ansamblu de „relații sociale ce privesc substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor” [28, p.980].

După relevarea obiectului juridic, în cele ce urmează vom aborda particularitățile *victimei* infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, ținând seama de considerentele doctrinare, pe care le împărtășim, care concep victima ca fiind „indisolubil legat[ă] de caracterul obiectului asupra căruia este îndreptată fapta socialmente periculoasă” [111, p.74]. Aceeași opinie este împărtășită și de S. Copețchi [60, p.119].

Investigarea infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM prin prisma conceptului juridico-penal al victimei infracțiunii este indispensabilă, deoarece victima constituie un semn obligatoriu în cazul componentelor de infracțiune analizate, identificarea acesteia având valențe incontestabile la calificarea infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor. În cadrul componentelor de infracțiune specificate la art.197 CP RM, relevăm trăsăturile generale ale

victimei, precum și cele speciale, corespunzător alin.(1) și în cazul agravantelor, fixate la lit.c) și d) alin.(2) art.197 CP RM.

În literatura de specialitate, victima infracțiunii, or subiectul pasiv al infracțiunii, în doctrina penală românească, este definită „ca reprezentând persoana fizică sau persoana juridică, titulară a valorii sociale ocrotite penal, împotriva căreia s-a îndreptat infracțiunea și asupra căreia se răsfrânge urmarea socialmente periculoasă a infracțiunii” [61, p.5].

În mod tradițional, politica penală este centrată pe „personalizarea dreptului penal” [166, p.4], propriu-zis pe tipul de victimă (uneori odată cu luarea în considerare a tipului de făptuitor), care se manifestă mai ales cu referire la victimele aflate în condiții de vulnerabilitate deosebită, identificabile pe baza calităților personale, care le expun mai ușor la atacuri criminale sau mai frecvent, și/sau datorita faptului de a fi expuse unor fenomene criminale deosebit de alarmante, cele din urmă nu numai datorită pericolozității ce li se atribuie, ci și datorită reapariției sau recurenței lor îngrijorătoare.

În dreptul penal rus, victima „ca semn al obiectului infracțiunii, este subiect (participantul obligatoriu) al relațiilor de drept penal, ale căror semne sunt fie special consacrate în legea penală, fie decurg din caracteristicile relațiilor sociale ocrotite de legea penală, subiect ale cărui drepturi au fost încălcate de către cel care a săvârșit împotriva acestuia o infracțiune consumată sau neterminată ori altă faptă periculoasă din punct de vedere social, fie a fost amenințat cu vătămare a unor interese protejate de legea penală” [274, p.10].

Pentru a înțelegi conceptul victimei, se mai opinează că aceasta este „persoană lezată prin infracțiune, titularul [valorii sociale] protejate printr-o anumită componentă de infracțiune. Această noțiune se referă la subiectul pasiv sau la persoana asupra căreia se răsfrânge în mod material activitatea relevantă din punct de vedere penal” [166, p.2]. În ultimul sens marcat, este persoana fizică sau juridică al cărei bun a fost distrus sau cea care avea un drept asupra aceluși bun, de exemplu - locatar. Din esența acestei abordări conceptuale a victimei infracțiunii reliefăm două aspecte: victima poate fi titularul dreptului de proprietate a bunului distrus sau deteriorat prin infracțiune, fie titularul unui drept real limitat (lit.(a) alin.(3) art.484 CC RM) asupra bunului în cauză, respectiv în calitate de locatar, comodatar sau coproprietar, în privința cotelor-părți ale celorlalți coproprietari. De aici reiese că în doctrina penală a Italiei se operează cu două concepte - de subiect pasiv și de victimă, care marchează statutul acestora în cadrul procesului penal.

Semnificația identificării victimei infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM este determinantă pentru calificarea faptei respective, pentru intentarea procesului penal și subsecvent pentru atribuirea acesteia a calității de parte vătămată sau de parte civilă în procesul penal.

În temeiul alin.(1) art.58 CPP RM [41], victimă poate fi orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are un interes în cadrul procesului penal și este interesată în rezultatele acestuia, iar prevederea de la alin.(2) art.23 CPP RM dispune: „Victima unei fapte care constituie componentă de infracțiune este în drept să ceară, în condițiile prezentului cod, pornirea unei cauze penale, să participe la procesul penal în calitate de parte vătămată și să-i fie reparate prejudiciile morale, fizice și materiale”.

Infracțiunile contra patrimoniului, la concret - infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată, au ca obiect al apărării patrimoniul sau bunurile persoanelor fizice și juridice (art.453 CC RM); respectiv, victima potențială a acestora este o persoană fizică sau juridică, în principal, și nu Statul, ca subiect *sui generis* sau subiect colectiv de drept în raporturile de drept constituțional, din moment ce „subiectul pasiv general (victima) la infracțiunile de mediu este stabil, deoarece el este chemat să asigure respectarea ordinii de drept pe teritoriul asupra căruia își exercită suveranitatea, respectiv, respectarea calității mediului” [249, p.4].

În condiții generale, din punct de vedere juridico-penal, victimă a infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, poate fi orice persoană care are un drept patrimonial asupra bunului lezat prin infracțiune sau orice persoană ale cărei drepturi sau interese legitime sunt încălcate prin infracțiune, pornind de la premisa valorii sociale generice protejate prin incriminarea infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM – patrimoniul persoanei. În altă situație, care este sugerată și de alin.(2) art.23 CPP RM, când legiuitorul stabilește niște trăsături speciale ale victimei, în condițiile lit.c) alin.(2) art.197 CP, „săvârșite asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu sau obștești”, victimă poate fi doar persoana care întrunește calitățile stabilite în componența agravată de infracțiune. O altă chestiune este legată de faptul dacă victima cu calități speciale trebuie să fie sau nu titularul dreptului de proprietate asupra bunului. Din aceleași considerente notate mai sus, considerăm că nu. Este relevant ca victima să fie în posesia de fapt a bunului și făptuitorul care acționează intenționat să conștientizeze că bunul asupra căruia își îndreaptă rezoluția infracțională îi aparține victimei, selectate după criteriile descrise în agravanta citată, și deopotrivă să dorească sau să admită survenirea urmărilor prejudiciabile în paguba acesteia. Agravanta de la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM este analizată mai detaliat în subparagr. 2.1.3. al acestei lucrări.

În consolidarea celor afirmate, V. Stati și S. Brînză susțin că victimă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM poate fi oricine [28, p.981], cu excepția agravantei menționate mai sus. În opinia autorului V. Păvăleanu, subiectul pasiv este persoana fizică sau juridică al cărei bun a fost distrus, precum și cel care avea un drept asupra bunului (ex.: creditor gajist, locator etc.) [199, p.223]. O părere cvasisimilară au V. Dobrinou, I. Pașcu și alții [101, p.331], notând că subiectul

pasiv este persoana fizică sau juridică (publică sau privată) împotriva căreia a fost îndreptată activitatea infracțională. Suplimentar, aceștia punctează asupra faptului că în practica judiciară s-a decis că subiectul pasiv al infracțiunii de distrugere este, în principal, persoana a cărei aparține bunul. Subiecți adiacenți pot fi persoanele care au asupra bunurilor anumite drepturi și au înregistrat o pagubă (creditorul gajist, creditorul ipotecar, uzufructuarul). Mai mult, autorii consideră că în situația în care autorul este chiar proprietarul bunului, vor fi subiecți pasivi persoanele care aveau un drept asupra bunului distrus sau ale căror bunuri au fost afectate cu distrugerea lucrului ce aparține subiectului activ. Opinii împărtășite și de V. Dobrinoiu, N. Neagu [100, p.311]. Alți doctrinari [129, p.221] mai adaugă la subiecții pasivi și statul. În acest din urmă caz este de notat că statul poate avea calitatea de victimă a infracțiunii date, prin intermediul autorităților administrației publice centrale de specialitate, autorități ce administrează bunurile proprietate publică de stat din domeniul public sau privat al statului (art.2 din Legea nr.29 din 05.04.2018). Este de menționat că statul are calitatea de subiect pasiv general, ca subiect de drept *sui generis*, deoarece, în virtutea atributelor sale constituționale, orice infracțiune aduce indirect atingere societății, care este reprezentată de stat. În cazul infracțiunilor de distrugere prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM, statul prin mijlocirea autorităților reprezentative poate figura ca victimă în cazurile de atentare asupra bunurilor care fac parte din domeniul privat al statului, deoarece cele din domeniul public al statului, în general, fac obiectul altor infracțiuni cum ar fi infracțiuni contra securității publice sau ordinii publice, contra justiției ș.a.

Un alt aspect al analizei victimei infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor este posibilitatea existenței unei pluralități de victime. Potrivit unor autori români, „atunci când fapta lovește în patrimoniul mai multor persoane aflate în indiviziune, există o pluralitate de victime” [101, p.331]. În rezultatul analizei obiectului material al infracțiunilor de la art.197 CP RM, am conchis că bunurile victimei se pot afla în proprietate comună, pe cote-părți ideale, în devălmășie sau pot forma proprietatea comună în condominiu; respectiv, în cazul atentării la astfel de bunuri poate fi configurată o pluralitate de victime: coproprietari, în calitate de posesori mijlociți sau nemijlociți. V. Dongoroz afirmă că așa cum „o unitate obștească poate fi păgubită printr-o distrugere imediată și directă, fie printr-o distrugere mediată și indirectă, subiectul pasiv poate fi, de asemenea, fie unul imediat și direct (de exemplu, când bunul este în posesiunea directă a unității), fie unul mediat și indirect (de exemplu, în cazul când bunul se găsește în posesiunea unei alte unități ori chiar a unui particular)” [103, p.599].

Și aici se impune întrebarea: pluralitatea de victime determină și pluralitatea de infracțiuni de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor? Problema privind pluralitatea de infracțiuni reprezintă un subiect-cheie la calificarea infracțiunilor, respectiv și printre disputele prezente în

știința penală. Potrivit art.28 CP RM, „infracțiunea unică reprezintă o acțiune (inacțiune) sau un sistem de acțiuni (inacțiuni) care se califică conform dispoziției unei singure norme a legii penale.” Elementul unificator al actelor infracționale este subiectul infracțiunii. În concepția autorului I. Pascu „la infracțiunile contra patrimoniului pluralitatea subiecților pasivi nu contrazice ideea de unitate infracțională, iar schimbarea subiectului pasiv pe parcursul acțiunilor – inacțiunilor componente nu presupune, cu necesitate, o nouă rezoluție. La infracțiunile patrimoniale acțiunea incriminată se îndreaptă asupra unui bun sau a unei pluralități de bunuri, iar ceea ce interesează pe făptuitor și constituie una din componentele reprezentărilor sale nu este atât persoana celui păgubit, care de cele mai multe ori îi este indiferentă, cât bunul ori bunurile ce alcătuiesc obiectul material al infracțiunii și care conduc la producerea unui rezultat global, propriu întregii activități infracționale” [196, p.51]. Din punctul de vedere al fundamentului rațional, răspunderea penală se axează pe aprecierea rezoluției infracționale în baza elementului material survenit, adică a circumstanțelor faptice realmente constatate ale infracțiunii. În situația unei pluralități de victime, stabilirea intenției infracționale este una determinantă pentru calificarea acțiunii sau acțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată ca infracțiune unică sau concurs de infracțiuni. Întemeiat afirmă A. Stan că „pluralitatea de subiecți pasivi nu atrage pluralitatea de infracțiuni” [234, p.60]. Totuși, nu se poate face abstracție de ipoteza, potrivit căreia, dacă făptuitorul a acționat cu o nouă rezoluție infracțională, cauzând prejudicii în proporții mari mai multor victime, cele din urmă vor alcătui o pluralitate de infracțiuni, sub forma unui concurs real de infracțiuni.

În cele ce urmează vom supune investigației **obiectul material** al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM. *Obiect material* al infracțiunilor a căror valoare socială ocrotită se proiectează într-o entitate materială, astfel că valoarea socială și, implicit, relațiile sociale ocrotite de legea penală pot fi vătămate sau amenințate prin influențarea asupra acestei entități [22, p.91].

Evidențierea obiectului material al infracțiunii are o semnificație teoretică și practică importantă. Se afirmă că acesta „constituie unul dintre semnele obligatorii ale oricărei infracțiuni contra proprietății” [307, p.11]. În sensul alin.(1) art.9 din Constituția Republicii Moldova, proprietatea se constituie din bunuri materiale și intelectuale. Sunt materiale bunurile pasibile de reală apropiere, evaluabile în bani, al căror conținut, a căror valoare și ale căror caracteristici sunt ușor sesizabile [181, p.59-60].

Analiza obiectului material contribuie la o înțelegere mai profundă și corectă a naturii infracțiunii, a obiectului juridic special al infracțiunii, mai ales că de multe ori acesta din urmă nu este indicat expres în norma juridico-penală, dar poate fi dedus prin mijlocirea obiectului material.

Cu ajutorul obiectului material se pot delimita componentele similare de infracțiuni, precum și faptele penale de cele nepenale, se poate elucidă natura obiectului, mecanismul cauzării

prejudiciului, se poate stabili mărimea prejudiciului cauzat. În cazul infracțiunilor contra patrimoniului, în general, și în mod special în cazul infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, obiectul material este un semn constitutiv obligatoriu.

Reieșind din rațiunea infracțiunilor incriminate la art.197 CP RM, ținta protecției penale o reprezintă patrimoniul ca obiect juridic generic, dar și ca obiect material generic. Respectiv, în accepțiunea definiției de la alin.(1) art.455 CC RM, bunurile ca expresie a obiectului material generic înglobează toate lucrurile susceptibile apropierei individuale sau colective și drepturile patrimoniale. La alin.(2) art.455 al Codului civil al R. Moldova lucrurile sunt definite ca „obiecte corporale în raport cu care pot exista drepturi și obligații civile”.

În literatura rusă se mai susține că „în condițiile construirii și dezvoltării unei societăți informaționale cu o economie inovatoare, luându-se în considerare și relațiile interramurale (drept penal și drept civil), în calitate de obiect material al infracțiunilor împotriva proprietății (inclusiv furtul) este necesar să se recunoască patrimoniul (care este obiectul direct al atentării), în sens larg - lucruri (inclusiv numerar și titluri de valoare mobiliare), precum și alte bunuri, inclusiv drepturile patrimoniale” [274, p.9].

Scrutând dispozițiile legii civile și opiniile doctrinare, constatăm că se evidențiază concurența a doi termeni: „bunuri” și „lucruri”. Prin lucruri fiind desemnate obiectele corporale, iar „bunurile” le includ pe cele din urmă, dar suplimentar și drepturile patrimoniale.

Atunci când analizăm oportunitatea uzitării termenului „bun” sau „lucru” în conținutul normativ al art.197 CP RM e bine să considerăm sensul semantic comun, dar și de specialitate al termenilor. Pe bună-dreptate expresia „bun patrimonial” este considerată a fi un pleonasm în dreptul civil român [7, p.91], deoarece însăși folosirea acestui termen indică asupra unui lucru care aparține unui patrimoniu, respectiv nu toate lucrurile aparțin unui patrimoniu, ci pot constitui niște entități fără o natură juridico-civilă și s-ar afla sub o formă sau alta în folosință socială sau ar putea să nu se afle în proprietatea cuiva concretă. Acesta ar fi cazul obiectelor naturale neindividualizate. Fiind în vizorul cercetării infracțiunile contra patrimoniului, obiectul juridic generic al acestora îl formează relațiile sociale cu privire la patrimoniu, respectiv obiectele juridice speciale principale de tutelă penală sunt elementele componente ale patrimoniului privat sau public, nu însă mulțimea de entități materiale pasibilă sau nu de protecție penală, adică lucrurile. În acest sens, invocăm art.457 CC RM – Circuitul civil al bunurilor, care prevede că „bunurile pot circula liber, cu excepția cazurilor când circulația lor poate fi limitată sau interzisă prin lege”. În doctrina italiană, C. Pedrazzi menționează că „lucrurile intră în raporturile umane anume pentru valoarea lor, *ca bunuri*, astfel declanșând conflicte de interese pe care dreptul este chemat să le rezolve”[200, p.17].

Pe aceeași linie de idei, M.-L. Rassat menționează că delimitarea dintre bun și lucru rezidă în calitatea bunului de a fi dotat cu valoare patrimonială și poate fi și necorporal, pe când lucrul este un obiect necesarmente corporal, dar nu neapărat să aibă valoare venală [215, p.335].

Legiuitorul autohton a statuat (*lato sensu*) asupra noțiunii de bunuri la art.132¹ CP RM, și anume: „Prin bunuri, în sensul art.106, 106¹, 243 și 279, se înțeleg mijloace financiare, orice categorie de valori (active) corporale sau incorporale, mobile sau imobile, tangibile sau intangibile, precum și acte sau alte instrumente juridice sub orice formă, inclusiv în format electronic ori digital, care atestă un titlu ori un drept, inclusiv orice cotă (interes) cu privire la aceste valori (active)”. Accepțiunea cea din urmă încorporează și bunurile imateriale, ceea ce depășește obiectul de protecție a art.197 CP RM. Ca urmare a acestei interpretări autentice a termenului „bunuri”, se subînțelege caracterul polisemantic al acestuia. Respectiv, în vederea delimitării sensului aplicabil termenului în cauză în art.197 CP RM, este necesar să se recurgă la soluția oferită de autorul S. Brînză: „În toate aceste cazuri, hiaturile privind factorii sau termenii infracțiunii, printre care și obiectul acesteia, care nu sunt menționați în mod expres în dispoziție, trebuie să fie împlinite prin justa interpretare a sensului și a literei legii” [22, p.90]. Chiar dacă la prima vedere am susține ideea de a interveni cu o precizare a sensului atribuit termenului „bunuri” din dispoziția art.197 CP RM în Partea generală a Codului penal, înțelegem că actul normativ nu este un dicționar juridic și nu este justificată definirea tuturor termenilor polisemantici, cu atât mai mult dacă aceștia din urmă pot fi concretizați.

Totuși, obiectul protecției penale nu este doar proprietatea sau asigurarea stăpânirii de fapt a unui bun, în sensul tehnic, dar îl constituie orice drept patrimonial real asupra bunului, exercitarea căruia permite satisfacerea unor nevoi umane, materiale sau spirituale, respectiv și valorificarea potențialului de a produce fructe și produse. O conduită care cauzează o daună unui lucru, prin distrugerea bazei materiale, implică neapărat și lezarea drepturilor asupra acestuia.

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, noțiunile „bun” și „proprietate” au un sens care „nu este limitat la dreptul de proprietate asupra bunurilor corporale, ci cuprinde și alte drepturi și interese patrimoniale” (*cauza Beyler împotriva Italiei, 2000*). „Conceptul „bunuri” din prima parte a art.1 din Protocolul nr.1 la Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale este unul autonom, care include atât „bunurile actuale”, cât și activele, inclusiv creanțele, despre care persoana poate susține că are cel puțin o „așteptare legitimă”. „Bunurile” includ drepturi „*in rem*” și „*in personam*”. Termenul cuprinde bunuri imobile și mobile și alte drepturi de proprietate. Conceptul „bunuri” în practica CtEDO are un sens autonom, independent de clasificarea oficială din dreptul intern și nu se limitează la proprietatea asupra bunurilor fizice (..)” [110].

Evident, obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM desemnat prin categoria „bunuri” nu este echipolent cu noțiunea „bun” în sensul jurisprudenței CEDO, fapt pe care îl vom demonstra în cele ce urmează.

La elucidarea obiectului material al infracțiunilor consemnate la alin.(1) și (2) art.197 CP RM ne ajută natura generică a acestuia. În literatura de specialitate, „obiectul material al infracțiunii” este analizat în general și din perspectiva unor trăsături definitorii de natură socială, economică, fizică și juridică [307, p.11]. Ca urmare a acestei perspective de a analiza obiectul material, am aplicat aceste criterii și la identificarea obiectului material al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, cu discernerea particularităților specifice acestui grup de infracțiuni.

Caracterul fizic al bunurilor privite în calitate de obiect material al infracțiunilor specificate la art.197 CP RM rezidă în concretizarea substanței fizice, materiale a bunurilor mobile sau imobile, obiecte ce s-au conturat ca atare în virtutea naturii firești a fenomenului de distrugere și naturii juridice istorico-evolutive a infracțiunilor respective. Caracterul fizic, adică obiectul material al infracțiunilor în cauză, este întotdeauna material, face parte din lumea materială, reprezintă un lucru, în creația căruia s-a investit munca umană și care are valoare materială. Lucrurile au stare fizică, au formă, greutate, volum, cantitate, formă fizică, culoare, pot fi însuflețite, neînsuflețite, determinate individual sau generic, pot fi unități independente sau constituite din mai multe componente, o universalitate de bunuri, divizibile și indivizibile, principale și accesorii, consumabile și neconsumabile etc. Lucrurile în dreptul civil sunt recunoscute ca obiecte materiale, tangibile fizic sau corporale, fungibile sau nefungibile, care au forma economică a unor mărfuri.

În opinia cercetătorului în drept penal Al. Borodac [14, p.156], obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM îl constituie numai bunurile materiale (sublinierea ne aparține – n.a.), a căror valoare corespunde legii penale, respectiv bunurile trebuie să posede o valoare de întrebuințare, adică să se afle în circuitul civil, trebuie să dețină o valoare de schimb, unde este depusă munca omului și să aparțină unei alte persoane. Totuși, aserțiunea potrivit căruia bunurile trebuie să se afle în circuitul civil este discutabilă.

Interpretarea sistemică a art.459, 460 și 461 CC RM ne permite să concluzionăm că bunurile mobile sunt bunurile care nu sunt atribuite la bunuri imobile, inclusiv banii, valorile mobiliare și alte titluri de valoare. Prin specificul intrinsec al bunurilor mobile, acestea sunt entitățile care pot fi transportate dintr-un loc în altul, fie un bun poate deveni mobil prin anticipație, adică prin detașarea dintr-un bun imobil și care este pasibil de valorificare economică separat. Animalele, potrivit alin.(1) art.458 CC RM nu sunt lucruri. Ele sunt ocrotite prin legi speciale și la alin.(2) se prevede

că „în privința animalelor se aplică în mod corespunzător dispozițiile legale referitoare la lucruri, cu excepția cazurilor stabilite de lege”.

Potrivit *ratio iuris* al art.197 CP RM, animalele ca posibil obiect material al infracțiunilor în cauză sunt privite îndeosebi într-o alură economică și nu neapărat spirituală sau morală, în virtutea cuantumului fixat de legiuitor pentru dauna reală cauzată. *Inter alia*, în dreptul penal comparat,uciderea sau distrugerea animalelor altuia constituie obiectul unei componente separate, faptă care se sancționează cu închisoare de până la un an sau amendă de până la 309 euro (art.638 CP al Italiei). În Codul penal al Republicii Moldova se incriminează „Cruzimea față de animale” (art. 222¹), ceea ce presupune tragerea la răspundere penală pentru „tratarea cu cruzime sau torturarea animalelor care a cauzat mutilarea ori moartea acestora”, răspunderea fiind condiționată de metoda de comitere a uciderii animalului – tratarea cu cruzime, torturarea animalului.

Pentru tranșarea polemicilor legate de aflarea sau nu a bunurilor în circuitul civil în calitate de condiție pentru atribuirea acestora la categoria obiectului material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM, ne vine în ajutor următoarea clasificare care are la bază criteriul regimului juridic, prevăzut la art.457 CC RM (Circuitul civil al bunurilor): „Bunurile pot circula liber, cu excepția cazurilor când circulația lor este limitată sau interzisă prin lege”. Corespunzător, bunurile pot fi categorisite ca: *bunuri a căror circulație este interzisă prin lege, adică bunuri scoase din circuitul civil; bunuri a căror circulație este limitată prin lege; bunuri care pot circula liber.*

Importanța juridică a clasificării este evidențiată sub un dublu aspect, cel al valabilității actului juridic din punctul de vedere al obiectului său și cel al incidenței penale în cazul întrunirii condițiilor categoriei infracțiunii.

În paragraful 1.1 s-a reliefat o polemică privind condiția juridică a bunurilor, cu privire la obiectul material al infracțiunilor contra patrimoniului, precum și obligativitatea acestuia de a se afla în circuitul civil liber. Urmează să discernem asupra acestora.

Potrivit Comentariului la Codul civil al RM (republicat) [31, p.560, p.569], și anume – a art.457 și art.471 CC RM, înțelegem, în calitate de ipoteză de lucru, că bunurile aflate în circuitul civil general (sublinierea ne aparține – *n.a.*) sunt toate bunurile alienabile și bunurile aflate în domeniul privat al statului. Din această categorie fac parte bunurile de consum, de uz casnic și gospodăresc. Bunurile care aparțin statutului sau unităților administrativ-teritoriale fac parte din domeniul privat dacă, prin lege sau în modul stabilit de lege, nu sunt trecute în domeniul public. Bunuri aflate într-o circulație civilă limitată sunt bunurile care pot fi dobândite, deținute, folosite și înstrăinate în anumite condiții prevăzute de lege. Prezintă interes această categorie în situația regimului special de uz a unor bunuri pentru a verifica susceptibilitatea acestora de a întruni toate caracterele specifice obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM și mai puțin

specificul acestora din punctul de vedere al calității subiectelor care le pot dobândi în proprietate și al modului de dobândire. Un regim special de circulație se referă la circuitul armelor, munițiilor, la bunurile din patrimoniul cultural, bunurile sechestrate, bunurile confiscate, materialele radioactive, drogurile, substanțele explozive, inflamabile, corozive, documentele publice, documentele private, flota aeriană ș.a. Fiecare categorie în parte, din bunurile enumerate, formează obiectul unei analize aparte în ceea ce privește calificarea faptelor de distrugere sau deteriorare a acestora. În acest sens, chiar dacă patrimoniul cultural este supus unui regim limitat, acesta face obiectul unei infracțiuni contra patrimoniului, prevăzute la art.199¹ CP RM. În ceea ce privește distrugerea sau deteriorarea ilegală a armelor, a munițiilor aflate în proprietate privată, considerăm că poate constitui obiectul material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM. Legiuitorul a incriminat la art.290 CP RM *purtarea, păstrarea, procurarea, fabricarea, repararea sau comercializarea ilegală a armelor și munițiilor, sustragerea lor*, iar la art.291 CP RM *păstrarea neglijentă a armelor de foc*, dar nu și distrugerea sau deteriorarea intenționată a acestora. Cele din urmă fiind infracțiuni care atentează la securitatea și ordinea publică, în principal.

La alin.(1) art.292 CP RM se incriminează *fabricarea, procurarea, prelucrarea, păstrarea, transportarea, folosirea sau neutralizarea substanțelor explozive ori a materialelor radioactive fără autorizația corespunzătoare sau orice altă operație ilegală privind circulația acestora*. În situația distrugerii sau deteriorării intenționate a substanțelor explozive sau radioactive, reiese că nu este incident art.197 CP RM; or, nimicirea acestor obiecte materiale ar cădea sub incidența sintagmei estimative *altă operație ilegală*, specificată în alin.(1) art.292 CP RM.

Documentele, imprimatele, ștampilele sau sigiliile întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate sau forma juridică de organizare, buletinele de identitate sau alte documente importante ale persoanelor fizice, la fel nu pot forma obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, dat fiind concurența dintre o norma generală și una specială, cea din urmă prevăzută la alin.(1) art.360 CP RM sau alin.(2) art.360 CP RM. Componentele de infracțiune enumerate selectiv fac parte din categoria infracțiunilor contra securității și ordinii publice (Capitolul XIII din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova) în virtutea relațiilor sociale apărute care privesc valori sociale ierarhic superioare în raport cu relațiile sociale cu privire la patrimoniu, ca urmare a pericolului social sporit aferent al acestora, interesului general afectat și, corespunzător, în concordanță cu politica penală adoptată.

Raționamentul acestei dislocări în sistematica legii penale se datorează regimului limitat al unor bunuri, ca urmare a necesității unei protecții speciale a acestora. Astfel, legiuitorul are sarcina de a prioritiza ocrotirea penală a unei complexități de două sau mai multe valori sociale, oferind o

protecție mai energică în favoarea celei care desemnează obiectul juridic special, în scopul de a conferi eficiență în apărarea celeilalte (celorlalte) valori.

Bunuri scoase din circuitul civil sunt bunurile inalienabile. Din acestea fac parte bunurile care prin natura lor nu sunt apropiabile sub forma dreptului de proprietate sau altor drepturi reale, acestea formând lucrurile *res communes*; bunurile domeniului public în conformitate cu alin.(4) art. 471 CC RM. Acesta prevede că bunurile domeniului public sunt inalienabile, insesizabile și imprescriptibile; asemenea sunt și alte categorii de bunuri care prin lege sunt scoase din circuitul civil. La alin.(1) art.457 CC RM se instituie o regulă importantă care fixează categoriile de bunuri pe care le poate deține statul și unitățile administrativ-teritoriale: bunuri publice și bunuri private. „Bunurile statului și unităților administrativ-teritoriale afectate domeniului privat vor avea o circulație liberă” [31, p.570]; or, „Bunurile domeniului privat al statului și al unităților administrativ-teritoriale sunt alienabile, sesizabile și prescriptibile și pot fi obiectul oricărui act juridic civil conform procedurilor stabilite, cu excepția unor categorii de bunuri al căror circuit civil este limitat în mod expres prin lege” (alin.(1) art.6 din Legea privind delimitarea proprietății publice, nr.29 din 05.04.2018 [150], în continuare - Legea nr.29/2018), spre deosebire de cele din domeniul public, care trebuie să fie numite prin lege ca bunuri publice, ori natura bunului să fie de uz public sau de interes public. Potrivit aceleiași legi, „din domeniul public fac parte bunurile de interes național și local determinate prin lege (sublinierea ne aparține - *n.a.*), precum și bunurile care, prin natura lor, sunt de uz sau de interes public” (alin.(2) art.4).

Desigur că formularea „patrimoniul public” sau „patrimoniul privat” al statului ar fi în corespundere cu dispozițiile legale care vizează regimul bunurilor care aparțin domeniului public, în care se operează un regim de proprietate specific, nu unul strict civil, deoarece statul și unitățile administrativ-teritoriale au drepturi de administrare și gestionare a respectivelor bunuri (alin.(4) art.5 din Legea nr.29/2018) și nu au drepturi de dispoziție, în virtutea caracterului inalienabil al proprietății publice și al bunurilor din domeniul public. Bunurile domeniului public constituie obiectul unor legi speciale care reglementează regimul juridic al acestora. În acest sens, Codul funciar prevede la art.56 că „terenurile destinate ocrotirii naturii sunt prin exclusivitate proprietate a statului”. Printre acestea se enumeră terenurile rezervațiilor, parcurilor naționale, parcurilor dendrologice și zoologice, grădinilor botanice, braniștilor, monumentelor naturii, terenurile zonelor de protecție și zonelor sanitare. Legea nr.29/2018 care la art.9 stabilește expres bunurile din domeniul public al statului.

Din cele expuse deducem că nu există bunuri, cu excepția bunurilor care prin natura lor nu pot face obiectul proprietății, care să nu fie în patrimoniul unei persoane, fizice sau juridice, de drept public sau privat, dar sunt raporturi juridice de conflict care atentează la mai multe valori

concomitent. Clasificarea bunurilor în raport cu regimul circulației civile a acestora (liber, limitat sau interzis prin lege) indică, de fapt, asupra gradului de protecție stabilit de legiuitor asupra bunurilor, în dependență de importanța acestora în sistemul ierarhiei valorilor constituționale, de drept, sociale, economice, culturale, politice. Prin urmare, bunurile proprietății publice, cu excepția *res communis*, pot constitui obiect al atentării prin infracțiuni contra patrimoniului atât timp cât legiuitorul nu le-a atribuit pericolul social corespunzător și nu le-a dislocat la alt capitol concret din Codul penal, circumscris unui fascicol omogen de valori sociale care apără prioritar alte valori sociale de interes general decât cele patrimoniale.

Un exemplu elocvent este incriminarea infracțiunilor de distrugere sau deteriorare de patrimoniu cultural (art.199¹ CP RM – obiect material fiind un bun public, potrivit lit.p) și q) alin.(2) art.9 din Legea nr.29/2018). Un regim special de reglementare a unor relații sociale atrage o politică penală specială, exprimată prin norme penale speciale de incriminare, componența de infracțiune de la art.197 CP RM fiind una generică. Totuși, reieșind din specificul obiectului juridic generic al infracțiunilor contra patrimoniului, mai cu seamă al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, care apără prioritar proprietatea ca factor economic de acumulare de bunuri, bunăstare și potențialul economic de utilizare a acestora, bunurile – obiect material al infracțiunilor în cauză – ar trebui să facă, predominant, parte din sfera privată a raporturilor patrimoniale care îl formează și bunurile din domeniul privat al statului și al unităților administrativ-teritoriale.

Deci, dintre bunurile scoase din circuitul civil fac parte bunurile din domeniul public, dar nu bunurile din domeniul privat al statului sau al autorităților administrativ teritoriale. Potrivit alin.(4) art.1 din Legea cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale, nr.523 din 16.07.1999, „bunurile domeniului public constituie totalitatea bunurilor mobile și imobile, destinate satisfacerii intereselor generale ale colectivității din unitatea administrativ-teritorială”, iar la alin.(5) art.1 se prevede: „Bunurile domeniului privat constituie totalitatea bunurilor mobile și imobile, aflate în patrimoniul public al unității administrativ-teritoriale, care au o destinație strict determinată, alta decât satisfacerea unui interes general” [136].

Se interpretează că „din punct de vedere juridic, sunt indiferente proprietățile fizice ale unui lucru ca posibil obiect de distrugere și deteriorare a proprietății, fie că acesta din urmă se află în stare solidă, lichidă, gazoasă, fie că este un obiect al naturii vii sau neînsuflăte. În aceste cazuri, răspunderea penală este cu condiția ca proprietatea „corporală” specificată să aibă valoarea necesară și să fie în proprietatea (posesia) persoanelor fizice sau juridice” [259, p.34].

În concepția autorului A. Pagliaro, dauna trebuie să fie adusă lucrurilor, mobile sau imobile, străine. Lucrurile sunt entități materiale impersonale, adică sunt entități diverse de persoane și sunt

diferite de bunurile imateriale, printre care și drepturile. Nu poate constitui o infracțiune de [distrugere, deteriorare, aducere în stare de neîntrebuințare ș.a.], dacă se cauzează un prejudiciu unui drept, de exemplu unui credit sau unei idei (unei invenții, unei opere literare etc.). În orice caz, dacă dreptul sau ideea este încorporată într-un lucru mobil (ca exemplu, un titlu de credit, un proiect expus pe hârtie sau memorizat pe o dischetă de computer), infracțiunea de distrugere are ca obiect ca atare suportul material, dar existența daunei este raportată la drept sau la idee (sublinierea ne aparține – *n.a.*) [191, p.274]. Cele din urmă enumerate, *inter alia*, potrivit alin.(2) art.477 al CC RM, sunt denumite bunuri corporale.

Pe această bază, legea și practica nu exclud din gama posibilelor obiecte materiale ale distrugerii sau deteriorării bunurilor: animalele domestice sau sălbatice, plantele (copaci, arbuști etc.), alte organisme, culturi, animale și alte obiecte, cu excepțiile de rigoare.

Din considerentul economiei textului penal, al asigurării uniformității terminologice sistemice și evitării suprapunerii de sensuri (art.132¹ CP RM), *considerăm oportună utilizarea în conținutul titlaturii și a dispoziției normei de la art.197 CP RM a termenului „bunuri materiale”, în detrimentul cuvântului „bunuri”*. Un raționament suplimentar în susținere ar fi prevederea de la alin.(1) art.1 din Constituția Republicii Moldova care statuează: „Proprietatea este publică și privată. Ea se constituie din bunuri materiale și intelectuale”.

Cu privire la undele radioelectrice, în practica judiciară a Italiei [32, p.10] infracțiunile de distrugere, deteriorare, dispersare sau aducere în stare de neîntrebuințare, totală sau parțială, integrează faptele de interferență a unor emițători în transmisiile altora, deoarece undele radioelectrice, fiind energii produse și având valoare economică, trebuie să se considere lucruri (bunuri) susceptibile de distrugere, încât interferența asupra unui anumit semnal de către alt semnal, care se inserează în aceeași bandă de frecvență, îl aduce în stare de inutilizare. Într-o altă apreciere paralelă, a Curții de Casație a Italiei, s-a făcut o precizare că nu se poate configura în mod abstract infracțiunile analizate doar în temeiul unor date obiective de interferență, care, de fapt, poate fi determinată de o activitate anumită îndreptată în mod special cu acest scop sau să fie rezultatul unor factori multipli. În acest caz se cere investigarea elementului psihologic, anume intenția de a distruge, deteriora bunul cuiva, emisiile radioelectrice.

Unii doctrinari italieni [32, p.11], din contra, exprimă dubii vizavi de aplicabilitatea fenomenelor de interferențe radiotelevizate din cauza dificultății de a constata faptele de distrugere, deteriorare, dispersiune sau aducere în stare de inutilizare totală sau parțială în privința undelor electromagnetice, dar mai ales pentru lipsa leziunii aduse interesului patrimonial apărut penal, exprimat în dauna patrimonială care nu se poate reflecta în distrugerea, deteriorarea etc. undelor în sine, dat fiind că afectează transmisiile televizate, fructul utilizării undelor în cauză.

Considerăm că, în virtutea caracterului fizic, atrage răspunderea penală nu distrugerea undelor radioelectrice, energiilor etc., ci a echipamentelor care le produc sau asigură furnizarea, transmiterea acestora. Codul penal al României în redacția anterioară (abrogat), la alin.(3) art.217 prevedea expres ca agravantă „distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a unei conducte petroliere sau de gaze, a unui cablu de înaltă tensiune, a echipamentelor și instalațiilor de telecomunicații sau pentru difuzarea programelor de radio și televiziune (..)” [6], fapt ce se pedepsea cu închisoare de la 1 la 10 ani. Considerăm că cea din urmă faptă se încadrează în dispozițiile alin.(1) art.197 CP RM, dacă nu formează obiectul unei componente de infracțiune contra securității publice și a ordinii publice.

Următorul criteriu delimitativ al obiectului material îl constituie *caracterul juridic*, care desemnează calitatea bunurilor de a fi străine pentru făptuitor. În dreptul penal al altor state, cum ar fi România, Italia, Franța, Federația Rusă, legiuitorii operează expres cu sintagma „bunurile altuia” în conținutul constitutiv al infracțiunii de distrugere sau cu sintagma „lucrurile altuia”; în Codul penal al Federației Ruse se operează cu sintagma „patrimoniul străin”.

Legiuitorul autohton însă nu specifică în mod expres această trăsătură juridică distinctivă a bunurilor. Analizând câmpul de acțiune a normelor penale, prevăzute la art.197 CP RM, și opiniile doctrinare, conchidem că bunurile, de regulă, aparțin altuia, sunt străine pentru făptuitor, dar există situații în care bunurile pot aparține și făptuitorului.

În practica judiciară sunt relevate varii situații. Într-o primă speță, bunurile, în calitate de obiect material al infracțiunilor prevăzute la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM, infracțiune de care este acuzat făptuitorul, se aflau în proprietatea comună a acestuia și a victimei. Cele enunțate sunt extrase din Decizia Colegiului judiciar penal al Curții de Apel Bălți [70], și anume: „*Instanța de fond a reținut faptul că inculpatul X la data de 19.01.2016, ora 18:25, aflându-se în casa de pe strada Y, care îi aparține lui și soției sale (sublinierea ne aparține – n.a.), intenționat urmărind scopul deteriorării bunurilor, a deschis robinetul de la butelia cu gaz propan-butan și a aprins un chibrit, în rezultatul căreia s-a produs o explozie, incendiind casa*”. O altă speță din practica judiciară [226] se referă la situația când bunurile, obiect material al atentării infracționale, infracțiune calificată de instanță în baza alin.(1) art.197 CP RM, se aflau în proprietate comună pe cote-părți. Așadar, „*Potrivit rechizitoriului, inculpatul la 18 ianuarie 2014, fiind în relații ostile cu membrii Cooperativei de întreprinzători (...), având scopul distrugerii în totalitate a materialului săditor ce aparținea membrilor cooperativei (...), folosind tehnica mecanizată, intenționat a distrus prin tăiere cu freza 58800 marcote plantate (...), cauzând un prejudiciu în valoare de 58 800 de lei. La fel, instanța reține că inculpatul X, având calitatea de președinte al Cooperativei (...) dispunea de 7 părți din 17 și respectiv prin distrugerea marcotierei i s-a cauzat un prejudiciu de 28 000 de*

lei. Astfel că, din prejudiciul de 58 800 de lei invocat de părți, 28 000 de lei îi revin inculpatului ca proprietar al cotei-părți. Din aceste considerente, în privința inculpatului nici nu poate fi întrunită latura obiectivă a componenței de infracțiune prevăzută la alin.(1) art.197 CP RM și anume cauzarea daunelor în proporții mari părților vătămate.”

După cum am menționat mai sus, la analiza dedicată obiectul juridic generic al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, schimbul de paradigmă al răspunderii penale legat de conceptul de patrimoniu a condus la extinderea sferei de incriminare, inclusiv a art.197 CP RM, punându-se la moment problema protejării prin mijloace de drept penal a dreptului de proprietate nu doar al proprietarului, ci și al persoanelor care ar avea un drept real sau de creanță asupra bunului – obiect material al infracțiunii, chiar și în situația când cel din urmă aparține și făptuitorului.

Un exemplu în acest sens, pentru evidențierea polemicii, este aplicarea normei penale privind infracțiunea de distrugere sau deteriorare a bunurilor în Marea Britanie în cazurile când un proprietar își poate deteriora proprietatea dacă, în același timp, aceasta aparține și altcuiva – s.10(2) Criminal Damage 1971. De exemplu, dacă o persoană își dă foc propriei case, care face obiectul unei ipotecii, lui îi poate fi încă incriminat articolul 1(1) și (3) Criminal Damage 1971. În mod expres secț.3 prevede: „A deține ceva cu intenția de a distruge sau a deteriora proprietăți”, la lit.(b) concretizându-se că cel care acționează cu intenția să distrugă sau să deterioreze proprietățile proprii sau ale utilizatorului într-un mod despre care știe că poate pune în pericol viața altei persoane, va fi vinovat de o infracțiune” [64].

În literatura de specialitate italiană, sintagma „bunurile altuia” este interpretată ca bunurile care se află în proprietatea sau posesia și folosința legală a altei persoane [163, p.129] aceasta din urmă în accepția unui drept real de posesie și folosință (diritto di godimento) al cuiva, incluzând și bunurile care fac parte din proprietatea comună.

În polemica doctrinară, evocată anterior, este vizat subiectul privind caracterul străin pentru făptuitor al entităților materiale asupra cărora este îndreptată acțiunea sau inacțiunea infracțională. Acest subiect este unul din cele mai controversate în cadrul dogmaticii infracțiunilor contra patrimoniului, care îndreaptă cercetarea spre delimitarea raporturilor incidente infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor între disciplina penală și civilă.

În limbajul comun există tendința de a asocia termenul „altuia” cu proprietatea unei persoane străine, ca rezultat al dreptului de proprietate care figura ca tipar juridic în relația om – bun. În prezent se atestă formele de apartenență a bunurilor care nu se încadrează în acest tipar de proprietate pur formal, ci care garantează satisfacerea intereselor și drepturilor reținute în conștiința socială într-un mod mai apreciabil decât apărarea nudei proprietăți. Neprevăderea expresă a acestui atribut al bunurilor de către legiuitorul Republicii Moldova, chiar dacă acesta este deductibil,

privează legea penală de claritate și certitudine. Mai cu seamă, destinatarul și beneficiarul legii penale este în incertitudine atunci când apelează la interpretarea sistemică a normelor penale și a celor contravenționale. Din moment ce în cazul contravenției de la alin.(1) art.104 Cod contravențional legiuitorul operează cu sintagma „bunurilor străine”, iar în cazul art.197 CP RM nu particularizează aspectul juridic al bunurilor, apar anumite dubii referitoare la caracterul bunurilor distruse sau deteriorate. Pentru a exclude această incertitudine, este mai mult decât vital completarea titlaturii și a dispoziției propriu-zise a normei de incriminare de la art.197 CP RM cu cuvântul „străine” ce va urma după cuvântul „bunurilor”. Firește, ar fi pertinentă și sintagma „bunurilor altuia”, însă principiul activității de legiferare înscris la alin.(1) lit.d) art.3 din Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, și anume: principiul coerenței normelor juridice, ne obligă să utilizăm o terminologie constantă în sistemul normativ.

La interpretarea logico-sistemică și teleologică a normei de incriminare, a conceptului de proprietate și a formelor sale, a patrimoniului, deducem că bunurile pot întruni o caracteristică duală, fiind concomitent bunuri proprii, dar și aparținând altuia. Acest fenomen juridic poate fi confirmat în cazul proprietății comune pe cote-părți delimitate, în cazul proprietății comune în devălmășie, în situația gajului, ipotecii, leasing-ului ș.a.

Proprietatea străină este înțeleasă de către unii autori ca proprietate care face obiectul posesiei legale a altcuiva și asupra căreia făptuitorul nu are drept de proprietate, adică bunurile care nu se află în proprietatea sa și nu sunt deținute legal de acesta [281, p.109]. Acesta conchide că distrugerea sau deteriorarea proprietății poate avea loc numai în cazul în care bunul aflat în proprietate comună este distrus (deteriorat) de către o persoană care nu este unul dintre coproprietarii acestuia.

În cazul drepturilor reale limitate, precum gajul, ipoteca, dreptul de garanție, sunt vizate nu doar interesul părților implicate, făptuitor și victimă, ci este vizat și interesul social, ca urmare a persoanei juridice care poate figura pe post de victimă și prejudiciul adus poate afecta capacitatea persoanei în cauză de a-și onora obligațiile statutare în relație cu alte persoane.

În consecința posibilelor situații când făptuitorul este nudul proprietar al bunurilor care au fost distruse sau deteriorate intenționat de către el însuși, A. Pagliaro menționează că atunci când avem o infracțiune concretă este necesar de a preciza dreptul celorlalți asupra bunurilor în cauză, fie de proprietate, un drept personal de posesie sau un drept de garanție și de analizat relevanța socială a respectivelor drepturi [191, p.271]. În aceste cazuri considerăm că judecătorului îi revine rolul să aprecieze pericolul social concret al infracțiunii și să decidă asupra caracterului punibil al acesteia.

Inter alia, în Italia a fost solicitată judecarea legitimității constituționale a normei prevăzute la art.635 CP al Italiei, în partea care privește tratamentul punitiv împotriva coproprietarului pentru

prejudiciul adus bunului comun egal cu cel rezervat celor care prejudiciază lucrul exclusiv al altora, cu referire la art.3 din Constituția Italiei [32, p.6329]. Curtea Constituțională a conchis că în urma modificărilor aduse la sistemul penal, care a inovat sistemul sancționator, prevăzând diferite tipuri de pedepse alternative, permite ca judecătorul să adapteze intervenția la gravitatea reală a cauzei [190].

Lucrul mobil se consideră al altuia atâta timp cât nu este dobândit de la proprietarul acelui lucru și cât nu poate dispune de acel lucru [37, p.120]. Potrivit doctrinei franceze [215, p.334], bunul trebuie să aparțină altuia, adică răspunderea pentru această infracțiune survine numai atunci când autorul acesteia nu este, cu titlu personal și exclusiv, proprietarul bunului.

Așadar, pentru prezentul studiu prezintă interes deosebit tranșarea dilemei răspunderii în cazul distrugerii sau deteriorării bunurilor care constituie proprietate comună pe cote-părți, proprietate comună în devălmășie, coproprietate în condominiu. Punctul de pornire pentru cea din urmă este conceptul legal de unitate în condominiu, specificat la art.462 CC RM, și regimul de proprietate stabilit asupra acesteia, în temeiul art.3 al Legii cu privire la condominiu [152], care rezidă în dreptul de proprietate comună – drept de proprietate comună pe cote-părți forțată și perpetuă al proprietarilor din condominiu asupra părților comune, precum și drept de proprietate în condominiu – drept de proprietate exclusivă asupra unei unități împreună cu cota-parte corespunzătoare din dreptul de proprietate comună din condominiu, ambele aparținând aceluiași proprietar din condominiu. Totuși, distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor proprietate comună a asociațiilor de proprietari din condominiu nu poate să genereze sub nicio formă răspundere penală, indiferent de quantumul prejudiciului cauzat. Aceasta deoarece fapta contravențională prevăzută la art.104¹ Cod contravențional (Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor proprietate comună a asociațiilor de proprietari din condominiu) – nu indică în calitate de condiție de operare a răspunderii – dacă fapta nu reprezintă o infracțiune, așa cum, de exemplu, se prevede la alin.(1) art.104 Cod contravențional. De aceea, considerăm că, *de lege lata*, art.104¹ Cod contravențional nu are corespondent în Codul penal. În opinia noastră, această poziție legislativă este inechitabilă și chiar incoerentă din punctul de vedere a sistemului sancționator. Reieșind din posibilitatea ipotetică de atingere a mai multor interese patrimoniale ce vizează o pluralitate de victime în caz de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor proprietate comună a asociațiilor de proprietari din condominiu, ținând cont de același principiu *ultima ratio*, pentru a echilibra interesele ce se impun este oportună completarea dispoziției de la art.104¹ Cod contravențional cu sintagma „dacă fapta nu reprezintă o infracțiune”. În așa mod, linia de demarcație dintre art.104¹ Cod contravențional și art.197 CP RM ar constitui quantumul prejudiciului cauzat prin distrugere sau deteriorare a bunurilor proprietate comună a asociațiilor de proprietari din condominiu.

În alt context, în literatura de specialitate rusă se opinează că „distrugerea de către proprietar a bunurilor care fac parte din proprietatea comună nu constituie infracțiune, întrucât este o încălcare civilă, iar în cazul când făptuitorul incendiază propria proprietate, în rezultatul căruia se cauzează un prejudiciu în proporții mari din imprudență proprietății, care este proprietate comună a altor persoane și a făptuitorului, acțiunile ultimului necesită a fi calificate ca distrugere sau deteriorare a proprietății străine din imprudență” [272, p.567]. În ultimul caz, autorul menționează că valoarea daunei cauzate propriului bun se scade din valoarea daunei totale.

Unii cercetători susțin că „drepturile de proprietate în niciun caz nu sunt recunoscute ca obiect de distrugere și deteriorare a proprietății și, deopotrivă, existența între vinovați și părțile vătămate a relațiilor personale care creează condițiile de disimulare a infracțiunii, sunt argumente îndestulătoare ca să se afirme despre suficiența mijloacelor juridice civile pentru ocrotirea proprietății” [259, p.43].

În rezultatul studiului efectuat în sfera delapidării averii străine comise în întreprinderile mici, A.I. Posohov notează că obiectul infracțiunilor avute în vedere se referă la raporturi de proprietate pe cote-părți (cu definirea cotei-părți a fiecăruia dintre proprietari) și de proprietate comună (fără aprecierea părților sociale). Proprietatea comună pe cote-părți este specifică societăților și parteneriatelor economice, cooperativelor și altor întreprinderi colective, iar proprietatea comună este caracteristică, în special, gospodăriilor țărănești (agricole) [288, p.13-14]. Pentru a decide asupra caracterului juridic (străin) al obiectului material al infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, această paralelă este necesară pentru a evidenția posibilele raporturi patrimoniale dintre făptuitor și persoana juridică, ale cărei bunuri acesta le administrează, respectiv situațiile când făptuitorul întrunește calitatea de administrator și de asociat/membru (fondator) al unei întreprinderi.

Se consideră ca patrimoniul nu este străin pentru fondatorii instituțiilor și întreprinderilor individuale private, dar în raport cu alte persoane juridice ai căror membri nu dețin drepturi reale asupra bunurilor acestora, bunurile rămân străine pentru ei. Corespunzător, N.A. Shishkin consideră că la obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.167 Cod penal al Federației Ruse pot fi atribuite bunurile materiale care au valoarea determinată (mobile sau imobile, hârtiile de valoare, banii); bunurile care fac parte din proprietatea pe cote-părți (cota-parte formează un obiect relativ independent al drepturilor civile); bunurile persoanelor juridice, cu excepția instituțiilor și a întreprinderilor individuale, deoarece în relație cu bunurile se păstrează drepturile reale [307, p.15].

Pornind de la faptul că obiectul unei atentări ilegale asupra proprietății comune comise de unul dintre coproprietari poate fi o cotă exclusiv certă sau nedeterminată a celui alt coproprietar în dreptul de proprietate comună (adică, dreptul patrimonial al celui alt coproprietar asupra lucrului)

este necesară specificarea situațiilor în care ar surveni răspunderea penală pentru distrugerea sau deteriorarea bunului care se află în proprietate comună.

Răspunderea penală pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor altei persoane este instituită pentru a proteja patrimoniul persoanei fizice sau juridice de eventualele prejudicii patrimoniale, cu repercusiuni ale acestora pe plan social.

Pentru a tranșa această chestiune polemicată în doctrină (și nu doar), este necesar a reveni la criteriile de delimitare a infracțiunilor de delictelor civile, criterii circumscrise interesului public sau privat, și de a releva pregnant obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM. În acest sens distingem: „(...) limitele legale stabilite în interes public nu pot fi modificate sau șuprimate decât prin lege”, iar referitor la interesul privat, „acesta ține în mare parte de acordul părților în ceea ce privește nașterea, modificarea sau încetarea anumitor raporturi juridice” [195, p.289]. În același sens, N. Pascaru notează „Interesul public vizează ordinea de drept, democrația, garantarea drepturilor și a libertăților persoanelor, precum și obligațiile acestora, satisfacerea necesităților sociale, realizarea competențelor autorităților publice, funcționarea lor legală și în bune condiții” [194, p.291]. În opinia noastră, intervenția statului cu instrumentele sale de coerciție și influență în relațiile private se justifică doar la cererea oficială a persoanei fizice sau juridice.

Înțelegem că dispozițiile art.197 CP RM protejează bunurile unei persoane fizice sau juridice nu doar ca factor de bunăstare materială personală, ci și ca un factor de dezvoltare socioeconomică, cu atât mai mult, când vizează relațiile de proprietate ale mai multor proprietari (coproprietari), privită ca factor de bunăstare materială a societății în ansamblu. Regimul juridic al proprietății comune face obiectul de reglementare civilă specificat în Secțiunile 1-3, Capitolul III al Codului Civil al R. Moldova.

În evocarea opiniilor ce privesc conceperea cotei-părți din proprietate comună ca fiind străină sau nu pentru făptuitor, considerăm că, în temeiul dispozițiilor Codului civil al R. Moldova, putem afirma că în cazul cotelor-părți atât delimitate în mod ideal, cât și al celor nedelimitate, inclusiv al cotelor-părți din condominiu (Părțile comune fac obiectul dreptului de proprietate comună forțată și perpetuă – lit.b) alin.(2) art.555), pot fi considerate străine pentru făptuitor din moment ce acesta nu poate în mod deplin să-și exercite dreptul de proprietate asupra acestora. Corespunzător celor afirmate, la alin.(4) art.550 CC RM se prevede: „Orice acte juridice de dispoziție cu privire la bunul comun [pe cote-părți] (..), precum și actele care urmăresc exclusiv înfrumusețarea bunului nu se pot încheia decât cu acordul tuturor coproprietarilor”. Respectiv, alin.(2) art.570 prevede: „Pentru actele de dispoziție asupra bunurilor imobile proprietate comună în devălmășie este necesar acordul scris al tuturor coproprietarilor devălmășii”.

Acestea fiind expuse, considerăm că distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor care sunt deținute în proprietate comună fac obiectul unui conflict privat, care constituie expresia unui interes privat al unui cetățean, al unui grup de cetățeni sau al membrilor unei asociații de proprietari în condominiu, generat ca urmare a raporturilor civile dintre aceștia, reglementate de dispozițiile Codului civil al R.Moldova și ale legislației aferente. Această afirmație este valabilă atât timp cât metodele de săvârșire a infracțiunii analizate nu prezintă un pericol social pentru viața și sănătatea persoanelor sau contribuie la amplificarea prejudiciilor patrimoniale care le poate cauza fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor străine. Metodele respective se pot exprima prin incendiere, explozie, aplicarea armelor de distrugere în masă ș.a.

Răspunderea asociatului pentru distrugerea sau deteriorarea bunurilor care se află în proprietatea comună a membrilor unei persoane juridice este posibilă, cu excepția întreprinderilor individuale și a gospodăriilor țărănești (de fermier). Cele din urmă având statut de persoană fizică, respectiv „patrimoniul întreprinderii individuale este inseparabil de bunurile personale ale antreprenorului”, în corespundere cu (alin.(1) art.3 al Legii privind gospodăriile țărănești (de fermier), nr.1353 din 03.11.2000 [137], respectiv cu pct.2 art.14 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr.845 din 03.01.1992 [131], ceea ce semnifică că bunurile nu sunt străine pentru făptuitor (antreprenorul-posesor) și acesta nu poate răspunde penal în cazul distrugerii sau deteriorării intenționate a propriilor bunuri.

În același registru de idei, potrivit precizărilor date de Plenul Curții Supreme de Justiție a Federației Ruse, atentarea, de către unul dintre coproprietarii bunurilor comune, se pedepsește penal în următoarele condiții: (1) această încălcare a constat în distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor comune, (2) este asociată cu incendierea de către făptuitor a proprietății comune; (3) fapta a cauzat un prejudiciu considerabil (art.167 CP FR).

În aceste cazuri, Plenul Curții Supreme de Justiție a Federației Ruse menționează că „valoarea bunurilor aparținând autorului incendiului trebuie exclusă din valoarea totală a prejudiciului cauzat ca urmare a distrugerii sau a deteriorării bunurilor care era proprietatea sa comună cu alte persoane” [289].

„Nu constituie infracțiune de [distrugere, deteriorare etc.] a bunului fungibil în limitele propriei cote-părți din lipsa daunei patrimoniale și în virtutea principiului proporționalității juridice, pentru că faptul, mai grav, al sustragerii și al imposesiunii a unui asemenea lucru nu este pedepsibil (în sistemul de reglementare a răspunderii penale)” [163, p.129].

În practica judiciară a Federației Ruse se atestă un precedent de calificare a faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor asupra cărora făptuitorul are drept de proprietate ca samavolnicie (art.352 CP RM) [296, p.777-778]. În rezultatul interpretării comparative a

prevederilor normative ale art.352 CP RM și ale art.330 CP FR, relevăm anumite discrepanțe în semnele constitutive ale acestor componente la care se referă și S. Cernomoreț, susținând că „elementul material al infracțiunii de samavolnicie, conform legislației penale a Federației Ruse, nu este în conexiune cu exercitarea unui drept legitim sau presupus”[36, p.217]. Exceptând cele menționate, concurența de norme dintre art.197 CP RM și art.352 CP RM este posibilă. Un criteriu delimitativ important este obiectul juridic special, care denotă că *încălcarea ordinii stabilite la exercitarea dreptului este prioritară* în raport cu daunele cauzate intereselor persoanelor juridice sau fizice. Prin aceasta și se explică dislocarea infracțiunilor de samavolnicie în Capitolul XVII din Partea specială a Codului penal al R. Moldova – Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat.

În continuarea studierii obiectului material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) ale art.197 CP RM, menționăm că în doctrina penală există aserțiunea, potrivit căreia *res nullius* și *res derelictae* reprezintă niște obiecte, care atât timp cât sunt fără stăpân reprezintă niște lucruri extrapatrimoniale și nu bunuri [102, p.459]. Concomitent, în doctrină se susține că printre lucrurile fără stăpân se numără și „sicriul, hainele decedaților [înhumăți] și alte obiecte care sunt puse în sicriu” [295, p.167].

Evident, bunurile fără stăpân nu pot constitui obiectul material al infracțiunilor cercetate. La alin.(2) art.515 CC RM se prevede: „Se consideră fără stăpân bunurile mobile al căror proprietar a renunțat expres la dreptul de proprietate, bunurile abandonate, precum și bunurile care, prin natura lor, nu au proprietar.” Totodată, la alin.(1) art.515 CC RM se indică că „posesorul unui bun mobil fără stăpân devine proprietarul acestuia, prin ocupațiune, de la data intrării în posesiune în condițiile legii”. Exemple: bunuri fără proprietar, bunuri care nu au fost înregistrate în modul prestabilit de lege, comoara și anumite bunuri mobile; animalele domestice maidaneze; lucrurile abandonate.

Bunurile pierdute pot constitui obiectul material al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare pentru că ele continuă să aparțină proprietarilor săi. La alin.(4) art.516 CC RM legiuitorul stipulează: „Cel care a găsit bunul poartă răspundere pentru pierderea sau deteriorarea acestuia doar în caz de intenție sau de culpă gravă și doar în limitele prețului lui”. Răspunderea pentru pierdere sau distrugere rămâne în sarcina persoanei care posedă bunul pe perioada a 6 luni de la momentul găsirii. La expirarea acestui termen dreptul de proprietate asupra bunului mobil poate fi dobândit de altă persoană, dacă acesta nu a fost returnat proprietarului.

Conchidem că printre lucrurile care nu pot forma obiectul material al infracțiunii cercetate, în virtutea esenței noțiunii de bun, sunt *res communis* (bunurile comune), cum ar fi aerul atmosferic, lumina Soarelui, apele naturale etc., *res nullius* (ale nimănu) - bunurile fără stăpân (voit sau prin natura specifică a lucrului), sau bunurile asupra cărora nimeni nu revendică careva drepturi și *res*

derelictae (abandonate, nefolositoare) - bunurile fără valoare economică, bunurile al căror stăpân nu se cunoaște sau bunurile care nu sunt înregistrate în modul stabilit de lege.

Următoarea particularitate asupra căreia ne direcționăm cercetarea este *caracterul economic*. Din punctul de vedere al caracterului economic al obiectului material, acesta nu poate fi decât un lucru care are o anumită valoare economică. Expresia obișnuită a valorii unui lucru este valoarea sa, valoarea sa monetară, echivalentul în bani. În virtutea relațiilor patrimoniale și pornind de la noțiunea civilă de patrimoniu, bunurile trebuie să fie evaluabile în bani, respectiv să aibă cost și expresie bănească.

Obiectul material al distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor nu-l poate constitui entitățile care nu au sau și-au pierdut valoarea economică, precum și obiectele naturale în care nu a fost investită munca umană. De exemplu, Drapelul de Stat al R. Moldova nu poate face obiectul infracțiunilor luate în considerare, dar ar putea face obiectul material al infracțiunii de profanare a simbolurilor de stat (art.347 CP RM). Desacralizarea simbolurilor indicate, întruchipând independența, suveranitatea și autoritatea statului, de asemenea, distrugerea marcajelor de graniță în scopul modificării ilegale a frontierei de stat a R. Moldova nu formează elementele infracțiunilor luate în considerare.

În calitate de bunuri mobile figurează și banii. Potrivit Legii cu privire la bani, nr.1232 din 15.12.1992 [132], „unitatea monetară a Republicii Moldova o constituie leul (moldovenesc) egal cu 100 de bani”. Numerarul se află în circulație sub formă de semne bănești de hârtie (bancnote) și metalice (monede, inclusiv jubiliare și comemorative), emise de Banca Națională a Moldovei sau de autoritatea unui stat străin care are prerogative în acest sens sau a unei uniuni monetare de state străine. Banii pot fi în monedă națională sau valută străină. Banii ca obiect material reprezintă echivalentul costului oricărui alt bun economic, care prin sine însuși reprezintă o marfă aparte. Expresia obișnuită a valorii unui lucru este valoarea sa monetară.

Sunt considerate bunuri mobile valorile mobiliare și alte titluri de valoare. La prima analiză, fac obiectul infracțiunii titlurile de valoare ca documente (înscrisuri) care atestă, în conformitate cu forma stabilită de lege și detalii obligatorii, drepturi de proprietate a căror exercitare sau transfer este posibilă numai la transferul acestor documente.

Potrivit alin.(1) art.480 CC RM, titlul de valoare este instrumentul care încorporează unul sau mai multe drepturi în așa fel încât după emiterea instrumentului dreptul sau drepturile nu pot fi exercitate sau cesionate (negociate) fără acel instrument. La alin.(2) sunt enumerate titlurile de valoare: a) titlurile de credit, precum cambia (biletul la ordin și trata) și cecul; b) valorile mobiliare, precum acțiunea și obligațiunea; c) titlurile reprezentative ale bunurilor, precum scrisoarea de

trăsură, conosamentul și recipisa de magazinaj; d) alte instrumente care, în condițiile legii, întrunesc cerințele prevăzute la alin.(1).

Răspunderea pentru distrugerea sau deteriorarea titlurilor de valoare generează chestiuni privind argumentarea pericolului social al faptei de distrugere sau deteriorare a titlurilor de valoare și fundamentarea răspunderii penale. În contextul analizei noțiunilor „valori mobiliare” și „alte titluri de valoare” prezintă interes clasificarea titlurilor după forma de emiterie; astfel, „titlurile pot fi clasificate în titluri emise în formă materială și titluri emise în formă dematerializată” [206, p.143]. Această diferențiere o deducem și din prevederile Legii cu privire la Depozitarul central unic al valorilor mobiliare, nr.234/2016 [145], unde la art.2 este definit termenul „*dematerializare*”, ceea ce semnifică proces prin care valorile mobiliare sunt emise în formă de valori mobiliare înscrise în cont; subsecvent prevede „valori mobiliare în formă de înscriere în cont” – valori mobiliare care au fost supuse dematerializării sau imobilizării, a căror evidență este ținută în conformitate cu această lege. Pe aceeași linie de idei, Codul civil prevede la art.2607 condițiile și efectele transmiterii valorilor mobiliare în formă materializată care se referă la titlul la ordin, titlul la purtător și la titlul nominativ, clasificarea respectivă fiind efectuată în baza criteriului privind modul de circulație a titlurilor de valoare. În același timp, la alin.(7) art.7 al Legii privind piața de capital, nr.171/2012, se specifică că valorile mobiliare se emit doar în formă nominativă nematerializată, care reprezintă înscrieri efectuate în conturile personale de valori mobiliare ale persoanelor înregistrate, deschise la Depozitarul central unic sau la regulator.

Prevederile art.31 al Legii cu privire la Depozitarul central unic al valorilor mobiliare, nr.234/2016, stabilesc garanții, și anume: „(..), la creditarea valorilor mobiliare în formă de înscrieri în cont într-un cont special la Depozitarul central sau la participanții săi în numele unei persoane concrete, se va respecta condiția ca garanțiile financiare trebuie să fie în posesia sau sub controlul beneficiarului garanției, fără alte formalități”. Mai mult ca atât, art.33 al aceleiași legi reglementează valorile mobiliare care sunt emise doar cu aplicarea procedurii de dematerializare, de la data intrării în vigoare a deciziei privind inițierea activității Depozitarului unic central. Următoarele categorii de valori mobiliare sunt emise doar cu aplicarea procedurii de dematerializare: a) valorile mobiliare de stat care cad sub incidența Legii cu privire la datoria sectorului public, garanțiile de stat și recreditarea de stat, nr.419 din 22.12.2006; b) creanțe emise de Banca Națională a Moldovei; c) instrumentele financiare definite la art.4 din Legea privind piața de capital, nr.171 din 11 iulie 2012. La alin.(2) art.33 se prevede că Banca Națională a Moldovei poate impune, prin actele sale normative, dematerializarea altor categorii de valori mobiliare, suplimentar celor stabilite de alin.(1). Din cele menționate putem observa că cea mai mare parte a instrumentelor financiare de pe piața de capital sunt supuse procesului de dematerializare.

Din dispozițiile art.5 al aceleiași legi rezultă că Depozitarului central este în drept să-și desfășoare activitățile sale inclusiv în privința (d) valorilor mobiliare similare celor stabilite de lit.a)-c), emise în Republica Moldova sau în alte state și admise spre tranzacționare pe o piață reglementată sau în cadrul unui sistem multilateral de tranzacționare. Prin urmare, activitatea acestuia vizează și valorile mobiliare ale altor state.

În materie de garanții privind reducerea riscurilor împotriva distrugerii cambiei Legea României asupra cambiei și biletului la ordin [154], cu ultimele modificări din 2022 [157], prevede: „În caz de pierdere, sustragere sau distrugere a unei cambii, posesorul poate înștiința despre aceasta pe tras și poate solicita anularea titlului printr-o cerere adresată judecătoriei, în condițiile legii. Cererea trebuie să conțină mențiunile esențiale ale cambiei și, dacă este vorba de o cambie în alb, elemente suficiente spre a o identifica. Instanța de judecată competentă, după examinarea cererii și a elementelor produse, precum și a dreptului posesorului, pronunță în cel mai scurt timp posibil o ordonanță prin care, specificând datele cambiei, o declară nulă în mâinile oricui se va găsi ea și autorizează să se facă plata ei după trecerea a 30 de zile de la publicarea ordonanței în Monitorul Oficial al României”. Reieșind din cele invocate, se observă un proces intens de reglementare a tuturor tipurilor de instrumente financiare cu extinderea dematerializării acestora, dar și a garanțiilor specifice, mai ales a valorilor mobiliare în raport cu alte titluri de valoare, ceea ce presupune reducerea riscurilor în legătură cu existența posibilității distrugerii sau deteriorării titlurilor de valoare și a cauzării de prejudicii materiale posesorului titlului distrus sau deteriorat. În sensul art.197 CP RM, interesează titlurile de valoare (valorile mobiliare) care sunt emise pe suport materializat – cea din urmă fiind o condiție pentru configurarea obiectului material al infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor.

Există o problemă exegetică în dreptul penal privind delimitarea titlurilor de valoare (valorilor mobiliare) și a altor instrumente financiare de alte documente, tratate care are impact asupra identificării obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM și soluționării concurenței de norme incidente. Din prevederile normelor juridice invocate, atât din Codul civil, cât și din Legea privind piața de capital, observăm că legiuitorul operează cu mai multe noțiuni, și anume: „titluri de valoare” (art.480 CC RM), „valori mobiliare” (art.480 CC RM; art.4 din Legea privind piața de capital), „instrumente financiare” (art.4 din Legea privind piața de capital) care par a fi folosite inconsecvent; aceeași situație o evidențiem și în doctrină.

În materia pieței de capital, *de lege lata*, noțiunea de titluri de valoare are un înțeles specific, mai restrâns decât în dreptul comun, limitat la instrumente financiare [206, p.145].

Este necesar a concretiza că, în temeiul alin.(2) art.480 CC RM, titluri de valoare includ nu doar valorile mobiliare, dar și titlurile de credit, precum cambia (biletul la ordin și trata) și cecul;

valorile mobiliare, precum acțiunea și obligațiunea; c) titlurile reprezentative ale bunurilor, precum scrisoarea de trăsură, conosamentul și recipisa de magazinaj; inclusiv alte instrumente care, în condițiile legii, întrunesc cerințele prevăzute la alin.(1) de la art.480 CC RM. Respectiv, „titlul de valoare este instrumentul care încorporează unul sau mai multe drepturi [drepturi patrimoniale sau personal nepatrimoniale] în așa fel încât după emiterea instrumentului dreptul sau drepturile nu pot fi exercitate sau cesionate (negociate) fără acel instrument”. Din cele afirmate reiese că un titlu de valoare reprezintă un înscris emis de o persoană fizică sau juridică, care încorporează prioritar un drept patrimonial, fiind un instrument negociabil or cesionabil.

Titlurile de credit circulă pe piața monetară (fiind [și] instrumente de plată), iar valorile mobiliare circulă pe piața de capital (fiind instrumente financiare) [206, p.139]. Potrivit autorului M.C. Popa, instrumentele de plată sunt excluse în mod expres din categoria instrumentelor pieței monetare și, implicit, din categoria instrumentelor financiare [206, p.175].

Titluri reprezentative de mărfuri sunt titlurile care conferă posesorului un drept real asupra unor bunuri determinate, care poate fi exercitat în schimbul predării titlului [206, p.139]. Același autor menționează că warrantul și recipisa de depozit nu își mai găsesc aplicabilitatea în practică, locul lor fiind luat de certificatele de depozit pentru semințele de consum. Acesta din urmă este un document în formă materială și/sau electronică, titlu la ordin sau la purtător. De asemenea, autorul indică asupra fenomenului dematerializării, care caracterizează instrumentele financiare, ce s-a extins și asupra titlurilor reprezentative de mărfuri [206, p.141].

Din moment ce legiuitorul nu a stipulat în mod exhaustiv tipurile instrumentelor financiare, reiese că înțelesul noțiunilor de instrumente financiare se poate extinde.

Independent de nivelul de reglementare a instrumentelor financiare emise, Legea privind piața de capital stabilește la art.3 careva exceptări de la efectele acesteia asupra „persoanelor care tranzacționează instrumente financiare în cont propriu” (..) (lit.c) și „întreprinderilor ale căror servicii și activități de investiții constau exclusiv în tranzacționarea pe cont propriu pe piețe ale instrumentelor financiare”(..) (lit.h). Rezultă că efectele Legii privind piața de capital nu se răsfrâng asupra tuturor instrumentelor financiare. Cele din urmă, potrivit dispozițiilor *de lege lata* ale Codului civil al R. Moldova, deopotrivă cu valorile mobiliare, sunt considerate bunuri (mobile). Dispoziții normative în confirmare sunt cele de la alin.(1) art.455 CC RM, alin.(5) art.459 CC RM, inclusiv de la alin.(2) pct.3) lit.a) art.1077 CC RM: „operațiunilor cu valori mobiliare, instrumente financiare și alte bunuri (...)”. În consecință, putem afirma că *instrumentele financiare emise în cont propriu, privite ca documente private care certifică careva drepturi patrimoniale, pot forma obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, cu condiția ca acestea să ia forma*

materializată și să întrunească toate cerințele de fond și de formă prevăzute de lege pentru valabilitatea unui instrument financiar și cerințele stabilite pentru a-l putea tranzacționa.

În opinia autorilor S. Brînză și V. Stati [28, p.830], reglementarea emitenților titlurilor de valoare, și anume - evidența entităților respective de către CNPF, precum și înscrierea titlurilor de valoare în Registrul de Stat al valorilor mobiliare reprezintă un criteriu precis de delimitare a titlurilor de valoare de alte documente, *in concreto* polițe de asigurare, testamente, tichete de călătorie în transport, bilete de concert, bilete de loterie, tichete de combustibil și lubrifianți ș.a. Corespunzător, în opinia acestor autori „sustragerea unor astfel de documente”, altele decât titlurile de valoare supuse înregistrării, s-ar califica în temeiul art.360 CP RM (Luarea, sustragerea, tănuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor), „întrucât ele nu intră sub incidența noțiunii de „bunuri mobile” și sustragerea unor asemenea documente nu poate fi făcută potrivit normelor din Capitolul VI al Părții speciale a Codului penal”.

Considerăm că *documentele care incorporează drepturi reale (dreptul de proprietate sau drepturi reale limitate) pot forma obiectul material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM în cazul în care acesta este unicul mijloc de a demonstra izvorul drepturilor respective; or, valoarea socială principală protejată prin incriminarea distrugerii unui astfel de document, este patrimoniul. În acest sens e vorba de documente (înscrieri) care trebuie să întrunească trăsăturile unui act juridic civil, ale unui bun (mobil), determinat prin lege în concordanță cu alin.(1) art.455 CP RM și cu alin.(5) art.459 CC RM.*

Subsecvent, trebuie de clarificat cum se va califica fapta de distrugere sau deteriorare a unui document privat (înscriș sub semnătură privată) care atestă un drept de natură patrimonială, dar subscris de o persoană fizică: în temeiul alin.(1) art.197 CP RM ori a alin.(1) art.360 CP RM.

Întâi de toate, trebuie să menționăm că bunurile, care formează obiectul material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.360 CP RM trebuie să aparțină unei instituții, organizații, întreprinderi, respectiv unei persoane juridice.

Înscrișul sub semnătură privată producător de efecte juridice, în interpretarea doctrinei românești, reprezintă orice înscriș care emană de la o persoană particulară semnat și datat care conține o manifestare de voință ori constatarea unui act, fapt sau împrejurare cu relevanță juridică și care este susceptibil de a dovedi existența, modificarea sau încetarea unui drept sau a unei obligații [99, p.378], spre exemplu: acte de vânzare, testamente olografe, chitanțe, contracte de închiriere, titluri de credit între proprietari, acte prin care se constată operațiuni comerciale efectuate de către persoana particulară, formulare de ordin de plată în alb [86].

În interpretarea autorilor V. Stati și S. Brînză, obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.360 CP RM îl poate forma fie un document oficial, fie un document privat [29, p.1115]. Interes

prezintă acesta din urmă, respectiv drept exemple oferite de autori sunt contractele persoanei juridice, fie testamentul.

Din interpretările normelor civile ce vizează noțiunea de patrimoniu (art.453 CC RM), de bun (art.455 CC RM), din prevederile art.1 al Protocolului adițional la CoEDO [110] care în noțiunea de bun include bunurile imobile, mobile și alte drepturi patrimoniale), precum și din dispoziția art.360 CP RM, din care reiese că documentele care formează obiectul material al infracțiunilor în cauză sunt emise de persoane juridice, cu excepția întreprinderii individuale și gospodăriei țărănești, care în relații civile operează ca persoană fizică (trăsătură mai puțin importantă pentru obiectul prezentei analize), putem afirma că documentele private sau înscrisurile sub semnătură privată care servesc ca document unic ce atestă drepturile patrimoniale ale unei alte persoane constituie obiectul material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM; or, „patrimoniul se alcătuiește atât din activul prezent, cât și din cel viitor” [2, p.44] și documentul în cauză reprezintă premisa constituirii acestui patrimoniu.

Cele evocate conduc la concluzia necesității de a apăra prin mijloace juridico-penale titlurile de valoare materializate, chiar dacă unele sunt supuse unui proces progresiv de dematerializare, fenomen care ar priva faptele de distrugere sau deteriorare a titlurilor de valoare de pericolul social aferent răspunderii penale din cauza posibilității restabilirii acestora.

Subsecvent, în rezultatul analizei efectuate reiese că obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM este format din titlurile de valoare înregistrate în Registrul de Stat al valorilor mobiliare, precum și din alte instrumente financiare prevăzute de Codul civil al R. Moldova și de Legea privind piața de capital, care au un suport materializat, inclusiv documentele private emise de persoane fizice, care atestă drepturi reale, în calitate de izvor unic al acestora.

Lucrurile care și-au pierdut practic valoarea economică, calitățile de consum, nu pot face obiectul infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor. Documentele cu caracter nepatrimonial nu intră în categoria proprietății, precum și documentele care nu sunt purtătoare de valoare, ci doar prevăd dreptul de a primi anumite bunuri (împuternicire, factură, chitanță etc.).

În cele din urmă, trecem la analiza *caracterului social* al bunurilor, susceptibile a forma obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM. Această din urmă împrejurare este importantă pentru a distinge infracțiunile prevăzute la art.197 CP RM de alte infracțiuni similare. Dauna, cauzată obiectului apărării penale, poartă mereu un caracter social și se exprimă în schimbarea sau alterarea considerabilă a relațiilor sociale ocrotite prin legea penală. În politica penală care privește sistemul normelor de incriminare, legiuitorul diferențiază infracțiunile în dependență de gradul prejudiciabil al faptei ori al pericolului social aferent. Caracterul social al

obiectului material reprezintă un criteriu delimitativ predominant al obiectului apărării penale între obiectele materiale care sunt de interes privat sau de interes public, general.

Autor rus A.Ia. Kurbatov [278, p.74] definește interesele private ca fiind „interese protejate legal care aparțin indivizilor sau grupurilor sociale”. În același sens, autorul O. Vinnik [262, p.45] tratează interesele private ca fiind: „interesele unui cetățean individual (individ), familie, grup de cetățeni, ale unei organizații care nu aparțin sferei publice – de stat sau comunale ca formă de proprietate)”.

Potrivit art.3 al Legii integrității, nr.82 din 25.05.2017, interesul privat este definit ca „interes al persoanelor fizice (personal sau de grup), al persoanelor apropiate acestora sau al persoanelor juridice (departamental, corporativ sau clientelar) de realizare a drepturilor și libertăților, inclusiv în vederea obținerii bunurilor, serviciilor, privilegiilor, avantajelor sub orice formă, a ofertei sau promisiunii lor”, iar interesul public ca „interes general de dezvoltare a bunăstării societății în ansamblu și de realizare a intereselor private legitime, garantat prin funcționarea entităților publice și private, precum și prin exercitarea atribuțiilor de serviciu ale agenților entităților date în strictă conformitate cu prevederile legale, în mod eficient și econom din punctul de vedere al utilizării resurselor”.

Înțelegem că obiectele materiale de interes public sau general decurg din normele constituționale de la alin.(4) art.111 din Constituția R. Moldova „Pământul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale aflate pe teritoriul unității teritoriale autonome Găgăuzia sunt proprietate a poporului Republicii Moldova (...)”. Potrivit alin.(3) și (4) art.127 din Constituție: „Proprietatea publică aparține statului sau unităților administrativ-teritoriale. Bogățiile de orice natură ale subsolului, spațiul aerian, apele și pădurile folosite *în interes public*, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, căile de comunicație, precum și alte bunuri stabilite de lege, fac obiectul exclusiv al proprietății publice”. Criteriul social reprezintă și criteriul delimitativ între obiectul material al art.197 CP RM și obiectul material a infracțiunilor ecologice. Efectuând inferențele de rigoare, se reliefează niște bunuri cu caracter extrapatrimonial, ca: pământul, subsolul, apele, regnul vegetal și cel animal, alte resurse naturale, inclusiv alte bunuri omogene care fac obiectul protecției unor legi speciale, cum ar fi Codul funciar (adoptat prin Legea nr.828 din 25.12.1991); Codul silvic (adoptat prin Legea nr.887 din 21.06.1996); Codul subsolului (adoptat prin Legea nr.1511 din 15.06.1993); Codul apelor (adoptat prin Legea nr.1532 din 22.06.1993) și al altor legi ce țin cont de problematica protecției mediului și folosirii raționale a resurselor naturale. În acest sens, „aceste componente nu sunt desprinse de condițiile naturale de existență a lor prin activitățile de muncă anterioare ale omului, se află în stare de existență naturală, sălbatică (de exemplu, copacii din păduri, animalele sau păsările sălbatice în starea lor liberă și naturală, peștii

din râurile naturale etc.) și de aceea nu constituie proprietate”[249, p.7], neputând fi evaluate în bani – criteriul civil ori economic definitoriu al patrimoniului.

În literatura de specialitate de drept penal [21, p.4] se consideră, că obiectele materiale care se află în mediul ambiant natural nu pot face obiectul unui patrimoniu, ca urmare a faptului că asupra lor nu s-a depus munca umană și din această cauză nici nu posedă valoare economică, exprimată în bani. Această particularitate ar permite de a distinge lucrurile în care s-a investit, s-a depus muncă umană de cele care se află în stare naturală. Respectiv, pot opera pe post de obiect material al infracțiunii de la art.197 CP RM doar după ce acestea au fost scoase din mediul natural. Pe de altă parte, „obiecte materiale ale infracțiunilor ecologice pot fi, de asemenea, și elementele mediului natural care, deși au acumulat în sine rezultatul unor anumite activități de muncă ale oamenilor, rămân în mediul natural sau care sunt introduse în mediul natural pentru a îndeplini funcțiile de restabilire și reproducere (de exemplu, creșterea artificială a puietului de pești și emisia lui în râurile naturale pentru a restabili balanța naturală etc.)” [249, p.7]. X. Ulianovschi, consideră că anume după obiectul material infracțiunile ecologice se deosebesc de infracțiunile contra patrimoniului.

În opinia lui N.A. Șișkin [307, p.13], la criteriul de atribuire a resurselor naturale obiectului material al infracțiunilor contra proprietății ar trebui avut în vedere momentul transferării resursei naturale corespunzătoare în folosință oricărui subiect. Din acest moment statul permite utilizarea facultăților economice (de proprietate) ale resurselor naturale, care, într-un fel sau altul, sunt izolate. Aplicarea muncii umane la o anumită resursă naturală afectează doar costul, dar nu și natura juridică a acesteia (deoarece terenurile, subsolul, corpurile de apă izolate și alte resurse naturale, în conformitate cu normele de drept civil, sunt clasificate drept lucruri).

Considerăm că punctul delimitativ între infracțiunile ecologice și cele contra patrimoniului îl reprezintă obiectul juridic generic, care derivă din ansamblul de relații sociale ce privesc protecția mediului, a resurselor naturale și energiei prin respectarea legislației aferente standardelor, normativelor și limitelor admisibile de aplicare a factorilor chimici, fizici și biologici asupra componentelor mediului, de emisii și deversări nocive, de depozitare a deșeurilor provenite din activitățile economice și gospodărești, de folosire a resurselor naturale. Obiectul juridic generic este dedus din obiectul material generic, mediul și componentele sale fizice, ca expresie a lezării valorilor sociale aferente acestuia, care, ca urmare a faptelor specifice, suportă o modificare negativă de natură ecologică. Chiar dacă faptele nu sunt cauzate direct persoanelor umane, acestea sunt cauzate mediului care le înconjoară, factorilor de mediu și, implicit, deținătorilor acestora.

Obiectul material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM este unul cu caracter generic, în raport cu alte obiecte materiale, care figurează ca semn constitutiv al unor componente de infracțiune speciale în raport cu infracțiunile specificate la art.197 CP RM.

Exemple selective în susținerea celor afirmate constituie: flora și fauna – art.136 CP RM (Ecocidul); materialele sau echipamentul jurnalistului – art.180¹ CP RM (Împiedicarea intenționată a activității mass-media sau intimidarea pentru critică); patrimoniul cultural – art.199¹ CP RM (Deteriorarea sau distrugerea bunurilor de patrimoniu cultural); semnele de hotar – art.193 CP RM (Tulburarea de posesie); drogurile ori materialele sau utilajele destinate producerii sau prelucrării drogurilor – art.218 alin.(4) CP RM (Prescrierea ilegală sau încălcarea regulilor de circulație a drogurilor); masivele forestiere – art.232 CP RM (Distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere); fauna – art.234 CP RM (Îndeletnicirea ilegală cu pescuitul, vânatul sau cu alte exploatări ale apelor); documentele bancare – art.239¹ CP RM (Gestiunea defectuoasă sau frauduloasă a băncii, a societății de investiții, a societății de asigurări); căile de comunicație și mijloace de transport – art.268 CP RM (Deteriorarea sau distrugerea intenționată a căilor de comunicație și a mijloacele de transport); aeronava aflată în exploatare, instalația ori serviciul de navigație aeriană, instalația ori edificiul unui aeroport – art.289¹ CP RM (Infrațiuni contra securității aeronautice și contra securității aeroporturilor); navele maritime sau fluviale, instalația ori serviciul de navigație – art.289² CP RM (Infrațiuni contra securității transportului naval); platforma fixă – art.289³ CP RM (Infrațiuni contra securității platformelor fixe); întreprinderile, clădirile, căile și mijloacele de comunicație, mijloacele de telecomunicații – art.343 CP RM (Diversiunea); documentele, imprimatele, ștampilele sau sigiliile – art.360 CP RM (Luarea, sustragerea, tănuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor); buletinele de identitate sau alte documente importante ale persoanelor fizice – art.360 alin.(2) CP RM (Luarea, sustragerea, tănuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor); armamentul, munițiile, mijloacele de locomoție, tehnica militară sau alt patrimoniu militar – art.379 CP RM (Distrugerea sau deteriorarea intenționată a patrimoniului militar); edificiile sau alte încăperi, bunurile în transportul public – art.288 CP RM (Vandalismul).

Considerăm că distrugerea sau deteriorarea intenționată a unui cadavru cade sub incidența art.222 CP RM, deoarece din punctul de vedere al caracterului economic, juridic și social, acesta nu se conformează, respectiv nu constituie obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM. În același timp, este necesar a evalua care lucruri nu sunt cuprinse de termenul „cadavre”, cum ar fi: moaștele sfinte; scheletele; craniile și piesele anatomice conservate în instituțiile științifice; cadavrele mumificate din muzee etc., care ar putea constitui bunuri de patrimoniu cultural. În cel din urmă caz, ar fi incident art.199¹ CP RM. Aceasta deoarece, la caz, se impune concurența de norme specificată la art.116 alin.(2) CP RM.

2.1.2. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM

Cercetarea laturii obiective a infracțiunii se realizează prin examinarea semnelor sale componente, recunoscute în doctrina penală ca fiind: fapta prejudiciabilă (elementul material); urmarea prejudiciabilă; legătura de cauzalitate dintre fapta comisă și urmarea survenită; locul, timpul, metoda și mijlocul comiterii faptei [112, p.186].

Fapta prejudiciabilă specificată la alin.(1) art.197 CP RM se exprimă prin distrugerea sau deteriorarea bunurilor, iar urmarea prejudiciabilă rezidă în cauzarea daunelor materiale în proporții mari. Această variantă constitutivă de infracțiune o vom supune analizei *infra*.

Structura elementului material al laturii obiective a infracțiunilor precizate indică o formulare eliptică a incriminării faptei de distrugere sau deteriorare a bunurilor, legiuitorul omițând în mod intenționat prescrierea expresă și exhaustivă a acțiunilor sau inacțiunilor faptice ce pot altera substanța, integritatea, compoziția, destinația și capacitățile fizice imanente ale bunului, optând în mod rezonabil pentru descrierea rezultatelor infracționale care prezintă ele în sine acea valență a pericolozității sociale care o solicită legea penală. După cum menționează S. Brînza [22, p.93], „conținutul infracțiunii trebuie să reflecte doar esența socială a fenomenelor oglindite și să servească în calitate de „matrice”, sui generis – de etalon de măsură, comod în vederea delimitării acelor fenomene de actele similare”.

La reglementarea penală a modalităților faptice ale laturii obiective, prescrise la art.197 CP RM, legiuitorul, nu în zadar, a optat pentru forma substantivată articulată a distrugerii, care semnifică acțiunea de a distruge sau de a deteriora și rezultatul ei (potrivit Dicționarului explicativ al limbii române). Fapta prejudiciabilă, în general, este analizată ca acțiune sau inacțiune, respectiv modalitățile laturii obiective le putem analiza fie ca acte care reprezintă acțiunea sau inacțiunea, fie, cele din urmă, operează ca rezultate infracționale. Prin urmare, această declinare este folosită pentru a deduce esența acțiunilor sau inacțiunilor vătămătoare, neprevăzute expres, al căror vector este distrugerea sau deteriorarea bunurilor.

A. Pagliaro, referindu-se la deosebirea dintre formele de reglementare a conduitei ilicite cauzatoare de daune materiale, menționează că mijloacele de acțiune ilicită în cazul infracțiunii de distrugere sunt prevăzute ca modalități analitice exprese ale faptei infracționale (distrugerea, deteriorarea, dispersarea ori aducerea în stare de neîntrebuințare totală sau parțială a lucrurilor mobile sau imobile), ceea ce reprezintă doar o modalitate cazuistică pentru a descrie, de fapt, unica conduită – cea de „cauzare de daune unui lucru străin [191, p.272].

Considerăm că fapta ilegală de distrugere sau deteriorare a bunurilor constituie o infracțiune cu conținut deschis de incriminare sau infracțiune săvârșită în formă liberă, cu condiția ca metodele,

mijloacele sau instrumentele utilizate să dețină potențialul vătămător prescris în dispozițiile art.197 CP RM, și anume – să producă distrugerea sau deteriorarea bunurilor în proporții mari.

De aceeași parte a baricadei exegetice se plasează și Michèle-Laure Rassat [215, p.334-335], care afirmă că „elementul material al infracțiunii este definit doar în termeni de rezultat: de a produce distrugerea, deteriorarea sau degradarea unui lucru”. Ca urmare a acestui fapt, autorul argumentează că unele hotărâri au putut admite sancționarea, ca distrugere, a actelor de abținere, săvârșite cel mai adesea în timpul conflictelor sociale și care au manifestat „sabotaj pasiv”, constând fie în a permite producerea unor pagube previzibile, fie în obstrucționarea pe care o putea preveni. Din momentul în care legea ia în considerare mai mult decât rezultatul și nu comportamentul care a condus, reiese că asimilează omisiunea comisiunii, întrucât primul va fi avut același rezultat ca al doilea (sublinierea ne aparține – *n.a.*).

Afirmația că „distrugerea sau deteriorarea” este o consecință, iar incendierea, explozia, inundarea etc., operează în calitate de acțiune nu poate fi recunoscută ca indiscutabilă. În opinia lui C.M. КОЧОИ, „distrugerea sau deteriorarea este un act, dauna considerabilă este o consecință, iar incendierea, explozia acționează ca metode infracționale” [275, p.70].

Potrivit altor exegeze, „termenul de distrugere sau deteriorare caracterizează atât acțiunile prejudiciabile ale făptuitorului, cât și rezultatele infracționale” [276, p.237].

O privire sinoptică asupra funcțiilor termenilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor în structura componentei de infracțiune, ne permite să facem o delimitare între infracțiunile specificate la art.197 CP RM și unele infracțiuni similare, care pot încorpora același percept incriminator, dar cărora să le fie atribuită o altă funcție în cadrul componentei de infracțiune (faptă prejudiciabilă, metodă de comitere a infracțiunii, urmare prejudiciabilă, scop infracțional, care pot lua amprenta semnelor constitutive, fie a celor calificative). Totodată, modalitățile normative de distrugere, deteriorare sau risipire, specificate în cuprinsul Părții speciale a Codului penal autohton, pot fi exprimate inclusiv prin termeni din același câmp semantic (nimicire, degradare, profanare, avariere ș.a.). În conținutul legal al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, distrugerea sau deteriorarea bunurilor apare pe post de faptă prejudiciabilă (semn constitutiv al laturii obiective), nu însă de consecință infracțională, putând constitui și o activitate omisivă.

Pentru a putea face o distincție crasă între urmarea prejudiciabilă și rezultatul infracțional invocăm opinia expusă de D. Vasilo: „Orice rezultat infracțional concret are o semnificație calitativă și una cantitativă” [252, p.127-128]. Totodată, autoarea afirmă că „Urmarea există în cazul oricărei infracțiuni, în vreme ce rezultatul ar fi specific acelor infracțiuni pentru care norma de incriminare prevede necesitatea existenței unei modificări în realitatea exterioară [252, p.158], respectiv rezultatul fiind pasibil de evaluare cantitativă și concretizare în unități măsurabile.

În cele ce urmează vom supune analizei modalitățile normative ale laturii obiective a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM. Prin distrugere se înțelege eliminarea funcției instrumentale a lucrului de a satisface necesitățile umane, materiale și spirituale, pe care o avea înainte de conduita criminală [13, p.3230]. Bunul ar putea fi distrus sau deteriorat pe calea divizării lui pe părți prin spargere, sfărâmare, dezmembrare, explozare etc. sau pe calea adaosului de substanțe străine.

După A. Cadoppi, S. Canestrari și P. Veneziani [32, p.6315], modalitatea distrugerii bunului rezidă în a determina anihilarea lucrului în funcțiunea instrumentală de a satisface exigențele celui care are dreptul asupra lui.

În opinia cercetătorilor V. Dobrinoiu, M.A. Hotca [101, p.331] și a altor autori, distrugerea constă în lezarea substanței bunului în așa fel încât acesta încetează să existe, este nimic, spre exemplu: dărâmarea unei construcții, uciderea unui animal, arderea unor înscrisuri ș.a.

După F. Mantovani [163, p.127], distrugerea semnifică a cauza anihilarea unui lucru, nu în materia sa, dar în funcția sa de a satisface nevoi umane, materiale și spirituale. Distrugerea cuprinde demolarea (în cazul distrugerii edificiilor), despicarea, ruperea, sfărâmarea, topirea, zdrobirea, desprinderea, spargerea, dezlipirea etc.

Fapta de distrugere, în opinia lui A.V. Naumov [283, p.452], presupune aducerea ilegală a bunurilor străine într-o stare de neîntrebuințare totală în raport cu destinația stabilită.

În concepția lui F.F. Nabiev [282, p.68-69], distrugerea reprezintă aducerea bunurilor într-o stare de inutilizare totală în raport cu destinația lor, iar deteriorarea constă în înrăutățirea calităților utile ale bunului și a capacității de utilizare în lipsa acțiunilor de reabilitare a bunului.

În rezultatul expunerii unui șir de concepte privind fapta de distrugere, *considerăm că aceasta reprezintă rezultatul unei acțiuni sau inacțiuni de transformare fizică ireversibilă a bunului, ale cărui caracteristici funcționale în raport cu destinația sa sunt anulate în totalitate.*

Modalitatea *degradării sau deteriorării*, fiind noțiuni echipolente, semnifică o formă de lezare a bunului în așa fel încât acesta își pierde unele din calitățile sale, ceea ce atrage o reducere a potențialului său de utilizare. După o astfel de atingere bunul există, dar are o valoare economică diminuată. În opinia lui V. Dobrinoiu, M.A. Hotca *et al.* [101, p.331], nu interesează dacă bunul ar putea fi reparat sau dacă ar putea avea vreo întrebuințare chiar așa degradat. Acești autori consideră că există degradare și atunci când fapta afectează estetica bunului. În cel din urmă caz poate apărea o concurență de norme - dintre degradarea sau deteriorarea bunului și infracțiunea de vandalism, prevăzută la art.288 CP RM.

Considerăm că deteriorarea este configurabilă în situația efectuării unei modificări a materialității și a funcționalității bunului în maniera de a prejudicia chiar și parțial valoarea și

capacitatea de utilizare a acestuia. Deteriorarea în raport cu modalitatea de pângărire a infracțiunii de vandalism, care la fel constituie o formă de deteriorare, este o alterare care nu afectează funcționalitatea bunului în raport cu destinația sa.

Potrivit opiniei unor doctrinari ruși, deteriorarea bunurilor rezidă în pierderea parțială a proprietăților de consum și a valorii economice a bunului, ceea ce reduce capacitatea de utilizare a acestuia în scopul propus, precum și în faptul că deteriorarea cauzează bunurilor daune ce conduc la imposibilitatea folosirii lui până în momentul restabilirii acestuia [313, p.340].

Specificul deteriorării proprietății constă în posibilitatea refacerii obiectului lezat și a proprietăților acestuia cu costurile de reparație necesare, în scopul utilizării sale ulterioare în scopul propus, aceasta constituind și diferența față de distrugerea bunurilor [271, p.437-438].

În sensul legii penale, se opinează că deteriorarea (degradarea) este alterarea substanței bunului, adică vătămarea bunului, cauzându-i-se în mod ilicit o astfel de atingere, până la a cărei îndepărtare bunul respectiv nu poate fi utilizat conform destinației sale. Nu oricare stricăre a bunului nimereste sub incidența legii penale. La fel, prof. S. Brînză consideră că limita care desparte deteriorarea infrațională și deteriorarea din afara sferei ilicitului penal constă în (im)posibilitatea utilizării bunului respectiv fără reparație, restaurare și alte asemenea acțiuni de reabilitare [23, p.71].

Distrugerea și deteriorarea (degradarea) pot fi săvârșite prin diferite metode. Făptuitorul „poate aplica propria forță musculară sau forța unui animal, mijloace chimice sau tehnice, energia electrică sau alte tipuri de energie, forța focului sau a apei etc.” [23, p.73]. La calificare nu are importanță cum a acționat făptuitorul, nemijlocit sau mijlocit asupra bunurilor victimei.

Acțiunea poate avea un caracter fizico-mecanic, fizic, chimic. Acțiunile fizico-mecanice se pot exprima prin tăiere, sfărâmare, scufundare, strivire, aruncare de la înălțime, lovire, ardere ș.a. Acțiunile chimice se pot manifesta prin aplicarea unei substanțe chimice cu diferite proprietăți fizico-chimice sau bio-chimice care pot provoca ardere, topire, descuamare, eroziune ș.a. Pentru săvârșirea acestor acțiuni pot fi utilizate diferite mijloace și instrumente, cum ar fi diferite obiecte penetrante, contondente, abrazive, arme de foc, arme albe, explozibile, animale, substanțe chimice, substanțe fetide ș.a.

O părere în această direcție este că, „din punct de vedere juridic, este cu totul indiferent dacă făptuitorul a folosit mijloace chimice, mecanice sau orice alte mijloace, dacă a acționat prin intermediul unui animal sau al unei persoane iresponsabile, sau chiar prin proprietarul lucrului însuși indus în eroare de acesta” [259, p.50].

Componentele de infracțiune prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM pot fi comise prin acțiune și inacțiune (comisiune sau omisiune). În opinia autorului С.А. Елисеев, „distrugerea și

deteriorarea proprietății pot fi, de asemenea, rezultatul inacțiunii – eșecul de către cei vinovați de a lua măsurile necesare pentru a proteja proprietatea de efectele distructive ale factorilor fizici, chimici, biologici și de altă natură. Obligația de a efectua anumite acțiuni pentru protejarea proprietății se poate datora contractului, situației de serviciu a persoanei, comportamentului său anterior”[267, p.184].

În egală măsură și prof. F. Mantovani consideră că un subiect destinat al obligației de garanție răspunde pentru infracțiunea de [distrugere, deteriorare, dispersare sau aducere în stare de neîntrebuințare, totală sau parțială] din moment ce și-a asumat obligația de custodie; *pro exemplo*, în mod dolos lasă să se usuce plantele rare din grădina botanică, neudându-le sau lasă să moară animalele cuiva fără a le alimenta sau când părintele care are obligația, nu împiedică copilul să distrugă bunurile altuia [163, p.128-129].

În rezultatul studierii practicii judiciare nu am identificat cazuri de comitere a infracțiunilor cercetate prin inacțiune, dar ipotetic putem enumera următoarele: privarea intenționată a animalelor de hrană de către o persoană care este obligată prin serviciu sau muncă să îngrijească animalele; neîndeplinirea de către persoana obligată de a lua măsuri pentru a proteja proprietatea altor persoane de efectele distructive ale factorilor climatici, biologici și de altă natură (de exemplu, umiditatea), neîntreprinderea măsurilor de conservare a bunurilor; alte nerespectări deliberate de către făptuitori în viața de zi cu zi sau la locul de muncă ale standardelor de siguranță general acceptate și nerespectarea regulilor speciale pentru prevenirea cauzării de daune.

Posibile exemple de realizare a elementului material prin comisiune ar fi: defrișarea copacilor, tăierea viței de vie, a plantelor, culturilor, stropirea bunurilor cu diferiți acizi, amestecarea gudronului cu miere, amestecarea zahărului granulat cu nisip de râu, acoperirea unei imagini sau tablou cu vopsea, otrăvirea sau infectarea animalelor altcuiva, poluarea sau înfundarea unei fântâni ca sursă de apă potabilă, acoperirea unei pivnițe cu pământ, aruncarea sticlelor de plastic murdare și introducerea prafului în uleiul comestibil de floarea soarelui, deteriorarea caroseriei unui autovehicul, mergând de-a lungul capotei, acoperișului și portbagajului ș.a. Cel din urmă caz este o deteriorare care nu afectează funcționalitatea sau substanța bunului, însă îi afectează esențial estetica acestuia și costurile restabilirii acestuia, în unele cazuri, pot fi mai mari decât în cazul deteriorării funcționale a bunului.

O modalitate normativă a laturii obiective, prevăzută de legiuitorul român la art.253 CP al României (Distrugerea), și anume: „*împiedicarea luării măsurilor de conservare ori de salvare a unui bun, precum și înlăturarea măsurilor luate*” constituie, de fapt, un mod indirect de distrugere sau deteriorare a unui bun. Potrivit unor doctrinari români [99, p.332], acțiunea de împiedicare a luării măsurilor de conservare ori de salvare a unui bun constă în împiedicarea, oprirea luării

măsurilor necesare să apere bunul de pericolul distrugerii care îl amenință – de exemplu, făptuitorul împiedică o echipă de pompieri să stingă un incendiu sau nu îngăduie să se efectueze niște lucrări pentru a preveni surparea unui zid sau efectuează acte de natură să întârzie operațiile de preîntâmpinare a unor inundații [101, p.332].

Prin modalitatea normativă „*înlăturarea măsurilor luate de conservare sau de salvare*” a unui bun se înțelege situația în care, în urma luării unor măsuri de apărare a bunului de pericolul distrugerii care îl amenință, făptuitorul înlătură aceste măsuri, ca, de exemplu, înlăturarea sudurii aplicate pe conducta spartă, dezgroparea gurii de puț prin care sonda erupea necontrolat etc. Reieșind din raționamentul incriminării infracțiunilor consemnate la art.197 CP RM, în calitate de infracțiuni materiale de agresiune, respectiv de rezultat, legea penală, propriu-zis, apără situațiile de fapt în care se află bunurile de influența infracțională *nemijlocită*. Astfel, considerăm că aceste comportamente nu se încadrează în conceptul de rezultat infracțional, ci de conduită ilicită (acte, mod de acțiune) care poate conduce la rezultatul prejudiciabil prevăzut de dispoziția normei de incriminare, corespunzător la distrugere sau deteriorare.

În vederea întrevederii circumstanțelor concrete în care se poate aplica în fapt modalitatea împiedicării luării măsurilor de conservare ori de salvare a unui bun, autorii [129, p.222] invocă un caz din practica judiciară a României. *Prin decizia penală* [85, p.162], *a fost condamnat inculpatul în baza alin.(1) și alin.(4) art.253 CP pentru fapta de incendiere a unei căpițe de fân din curtea proprie, care a cauzat o pagubă și vecinului, cu care era în relații ostile, din cauza extinderii focului. Inculpatul în stare de ebrietate fiind de față în momentul declanșării incendiului, nu a întreprins nimic pentru limitarea consecințelor acestuia și nici nu a permis vecinilor să intervină pentru stingerea incendiului, împiedicând mai multe persoane să intervină.*

Considerăm că instanța a condamnat persoana de două ori pentru aceeași faptă, încălcând principiul *non bis in idem*, deoarece nu poate exista concurs de conexitate atât timp cât făptuitorul avea o unică intenție (infracțiune continuată după CP al României). În speța dată, modalitatea normativă prevăzută la alin.(1) art.253 CP RM, și anume - *împiedicarea luării măsurilor de salvare a unui bun*, creează confuzie, instanța calificând această acțiune ca infracțiune distinctă; *inter alia*, realizarea mai multor acțiuni prejudiciabile (sunt acțiuni alternativ obligatorii sau alternativ facultative) din cele alternative prevăzute în dispoziția normei penale menționate nu poate forma un concurs de infracțiuni. Pe de altă parte, nespecificarea expresă a acestei modalități normative în dispoziția alin.(4) art.253 CP RM, care prevede aplicarea modalității periculoase (prin incendiere, explozie) ș.a., nu semnifică că modalitatea *împiedicarea luării măsurilor de salvare a unui bun* nu poate fi concepută ca modalitate faptică, pentru că, după cum am menționat, modalitățile alternative prevăzute de legiuitor sunt stabilite în scopul identificării variantelor posibile de a leza un bun și

ceea ce, de fapt, este indispensabil de a constata este rezultatul infracțional, care trebuie să se exprime în distrugere, deteriorare sau aducere în stare de neîntrebuințare, parțială sau totală, a unui bun. Legiuitorul român introducând această modalitate normativă generează dificultăți la interpretarea normei și calificarea corectă a acțiunilor, reieșind din faptul că infracțiunea de distrugere este una de rezultat și anume formele rezultatelor infracționale necesită a fi reglementate.

Aceeași concluzie vizavi de modelul de reglementare a infracțiunilor de distrugere o împărtășesc și autorii V. Dobrinoiu și N. Neagu [100, p.312], subliniind că acțiunile prevăzute la alin.(1) art.253 CP al României pot fi comise în orice mod și prin orice mijloace (sublinierea ne aparține – *n.a.*), mai puțin cele reglementate la alin.(4) art.253 CP al României care se referă la circumstanțele independente agravante, referindu-se la mijlocul de incendiere, explozie sau orice alt asemenea mijloc, dacă este de natură să pună în pericol alte persoane și bunuri.

Continuând *ratio argumentorum*, alegăm punctul de vedere susținut de V. Stati și S. Brînză [28, p.158], afirmând că descrierea faptei incriminate poate cuprinde, pe lângă descrierea acțiunii (inacțiunii) incriminate și rezultatul – acolo unde legiuitorul condiționează existența faptei incriminate de producerea unui rezultat material, conceput ca o entitate exterioară conduitei, diferită, cronologic și logic, de faptă și cauzată de aceasta. În situația dată, rezultatul face parte din descrierea faptei prejudiciabile. Rezultatul face parte, împreună cu acțiunea/inacțiunea, din descrierea faptei incriminate și se înfățișează în cazul nostru, a infracțiunii de distrugere sau deteriorare sub forma unei modificări a substanței obiectului material, propriu-zis a bunurilor materiale.

Putem afirma că independent de faptul că instanței de judecată îi este alocată o sarcină la interpretarea legii penale practic „oficiale”, aceasta nu înseamnă că legiuitorul este absolvit de rigoarea reglementării penale, respectiv reducerii la minim a arbitrarului în interpretarea și aplicarea legii penale, prin respectarea criteriilor de claritate și previzibilitate a legii.

„Risipirea” (dispersia, disiparea) ca modalitate normativă întâlnită în codurile penale ale altor state (Italia) la incriminarea infracțiunilor de cauzare de daune prin distrugere, deteriorare ș.a. a bunurilor privește doar lucrurile mobile și e realizabilă doar prin scoaterea lucrului din sfera de disponibilitate a titularului într-un mod de a-l face irecuperabil sau posibil de recuperat, dar foarte dificil, fără ca bunul să fie afectat în esența sa. Exemple oferite în literatura de specialitate: dispersia energiei, gazului, a unui roi de albine, aruncarea lucrurilor altei persoane din tren, ascunderea bunului etc. [163, p.127]. Putem adăuga și alte posibile exemple de risipire: golirea unor sticle cu lichid, a unor recipiente cu carburanți lichizi, deschiderea unor recipiente cu substanțe ușor volatile ș.a.

Alți cercetători atribuie aceleași acte nu la risipire, dar la distrugere. Distrugerea proprietății ar trebui, de asemenea, recunoscută ca niște acte care exclud un lucru din circuitul patrimonial, fără a-i afecta esența fizică: aruncarea proprietății valoroase a altcuiva într-un râu, mare sau ocean, eliberarea gazului dintr-o butelie, eliberarea păsărilor sau animalelor valoroase din cuști, vărsarea vinului dintr-un butoi pe pământ, a provoca scurgerea petrolului dintr-o magistrală etc. [259, p.54]. Conchidem că risipirea comportă un sens doar în cazul bunurilor mobile; astfel, prin această modalitate nu este afectată esența bunului, ci doar se cauzează un prejudiciu victimei, respectiv diminuarea activelor patrimoniale.

Traian Pop [216, p.600] consideră că risipirea este o formă a distrugerii pentru bunurile susceptibile de risipire, împrăștiere, dispariție sau desfacere, fărâmițare bunului, ori detașare a unor părți din întreg, prin aceasta bunul devenind inutilizabil sau mai puțin utilizabil potrivit destinației sale.

Modalitatea „risipirii” în cadrul infracțiunilor de distrugere este analizată în doctrina penală românească de mult timp. Pe bună-dreptate, legiuitorul român nu a adoptat această modalitate normativă ca unul dintre semnele obiective ale laturii obiective a infracțiunilor de distrugere, deoarece, în opinia noastră, formele de risipire exemplificate în literatura de specialitate denotă anumite acte prin care se acționează direct asupra bunului, dar nu reflectă rezultatul material propriu-zis al acestora în expresia daunei cauzate, care, de fapt, este aducerea în stare (situație) de neîntrebuințare, totală sau parțială a bunului. *Or*, modelul de incriminare a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor este configurat în baza principiului rezultatului prejudiciabil efectiv, care și conferă amprenta pericolului social concret.

În urma analizei modelelor de incriminare a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor în legislația țărilor membre ale Uniunii Europene (România, Italia, Franța, Slovacia, Austria, Cehia ș.a.), am evidențiat o altă modalitate normativă care nu este prevăzută de modelul de incriminare specific art.197 CP RM, și anume – *aducerea în stare de neîntrebuințare*. Vom exemplifica dispozițiile normelor de incriminare vizate: art.253 CP al României (Distrugerea). „Alin.(1). Distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a unui bun aparținând altuia ori împiedicarea luării măsurilor de conservare sau de salvare a unui astfel de bun, precum și înlăturarea măsurilor luate se pedepsesc cu închisoare de la 3 luni la 2 ani sau cu amendă”; art.255 CP al României [42] (Distrugerea calificată); art.635 CP al Italiei [48]: „Cel care distruge, împrăștie, deteriorează sau aduce în stare de neîntrebuințare în întregime sau parțial bunurile mobile sau imobile ale altuia prin violență asupra persoanei sau amenințare sau cu ocazia manifestărilor care se desfășoară într-un loc public sau deschis publicului sau se face vinovat de delictul prevăzut la art. 331 este pedepsit cu închisoare de la 6 luni la 3 ani”; art.245 CP al Slovaciei [52]

(Deteriorarea unui bun al altei persoane). „Alin.(1). Persoana care distruge, deteriorează sau face inutilizabil un bun care aparține altei persoane și astfel provoacă pagube minore bunurilor altei persoane se pedepsește cu închisoare de până la un an”; art.125 CP al Austriei [44]: „Fapta persoanei care distruge, deteriorează, deformează sau aduce în stare de neîntrebuințare un bun care nu îi aparține se pedepsește cu închisoare de până la 6 luni sau cu amendă de până la 360 zile-amendă”; art.228 CP al Cehiei (Deteriorarea proprietății altuia) [49]. „Alin.(1). Fapta persoanei care distruge, degradează sau aduce în stare de neîntrebuințare un bun ce aparține altei persoane, provocând astfel prejudicii proprietății altuia, se pedepsește cu închisoare de până la un an, cu interzicerea exercitării activității sau cu confiscarea unui obiect sau a altui bun de valoare”; art.235 CP al Croației [45] (Deteriorarea unui bun străin). „Alin.(1). Oricine deteriorează, distruge, deformează sau face un bun străin inutilizabil se pedepsește cu închisoarea de până la doi ani; alin.(1) art.291 CP al Danemaricii [46] prevede: „Persoana care distruge, deteriorează sau aduce în stare de neîntrebuințare un bun care aparține altuia se pedepsește cu amendă sau cu închisoare de până la 1 an și 6 luni”; art.203 CP al Estoniei [47] (Degradarea sau distrugerea unui bun). „Alin.(1). Degradarea, distrugerea ori aducerea în stare de neîntrebuințare a bunului altuia, în cazul în care fapta are drept urmare o pagubă considerabilă, se pedepsește cu amendă sau cu închisoare de până la cinci ani.” ș.a. Din cele citate, ne convingem de multitudinea de țări, membre ale Uniunii Europene, care au prevăzut în modelul de incriminare a infracțiunii de distrugere sau deteriorare a bunurilor, modalitatea aducerii în stare de neîntrebuințare a bunurilor altuia.

În doctrina italiană, F. Mantovani notează că *aducerea în stare de neîntrebuințare*, totală sau parțială, „apare atunci când lucrul nu este nici distrus, nici dispersat sau deteriorat, dar este făcut nepotrivit pentru a îndeplini, în tot sau în parte, propria funcție instrumentală pentru un timp juridic apreciabil” [163, p.128]. Autorul menționează că modalitatea numită privește bunurile compuse și drept exemple prezintă dezasamblarea unui mecanism complex cum ar fi motorul unui vehicul, un careva agregat industrial, incizura unei bobine, aducerea în stare de inutilizabilitate a stației radiotelevizate, alterarea fizică a ordinii unui sistem logistic, deposedarea de cheia de acces de la un sistem, descompunerea unor mecanisme ale unui angrenaj [163, p.128].

În aprecierea autorilor români „aducerea în stare de neîntrebuințare a bunului constă în imposibilitatea utilizării bunului conform destinației sale temporar sau definitiv, ca exemple: sustragerea unei piese de la o mașină care nu poate fi utilizată decât cu mare greutate sau cu erori, blocarea mecanismului de funcționare al unei instalații, lovirea unui animal care nu mai poate fi utilizat la muncă decât parțial, adăugarea unor substanțe fetide în produsele alimentare ș.a.” [101, p.332].

Această stare de neîntrebuințare trebuie să persiste o perioadă de timp apreciabilă din punct de vedere juridic. *Inter alia*, în practica judiciară a Italiei acțiunea de construire nelegitimă a unui nivel deasupra celui existent, ceea ce a constituit schimbarea ilegală de destinație a construcției, a fost calificată de către instanță ca aducere în stare de neîntrebuințare [164, p.296].

Potrivit cercetătorilor V. Stati și S.Brânză [28, p.982], aducerea în stare de neîntrebuințare a unui bun care aparține altuia nu poate fi considerată modalitate a infracțiunii specificate la alin.(1) art.197 CP RM, dar în cazul în care lipsirea de posibilitatea de întrebuințare a bunului constituie expresia dispunerii faptice, în urma sustragerii lui, atunci pot fi aplicabile doar prevederile de la art.186, art.187, art.188, art.190, art.191, art.192 CP RM. Exemplele care au fost aduse de autori la această modalitate sunt inelul aruncat în lac, pasărea eliberată.

În contextul modalității de aducere în stare de neîntrebuințare parțială sau totală exprimată prin acțiuni, cum ar fi aruncarea inelului după deposedare sau preluarea (luarea asupra sa, pe seama sa) a unei piese dintr-un agregat, unii doctrinari o califică ca sustragere (furt), opinie cu care nu suntem de acord. Făcând apel la teoriile (teoria ablațiunii, amovării, aprehensiunii, dominantă fiind considerată teoria aprehensiunii) existente în literatura de specialitate pe marginea actului de comitere a sustragerii, mai exact, asupra momentului de consum [22, p.244], reiese că, pentru a califica o faptă ca furt făptuitorul trebuie să întrerupă dreptul de dispoziție asupra bunului prin deposedare și stabilirea propriei posesiuni asupra bunului, astfel căpătând posibilitatea reală de a utiliza acele bunuri (sublinierea ne aparține – *n.a.*) și de a dispune de el după propria voință.

Ca urmare a faptului că poate exista o concurență între furt și aducerea în stare de neîntrebuințare, F. Mantovani a formulat deosebirea dintre infracțiunea de distrugere și cea de furt sau delapidare: a) Cele din urmă infracțiuni [furtul și delapidarea] presupun acțiunea de sustragere cu preluarea posesiunii sau stăpânirii asupra lucrului *uti dominus*, astfel având loc transferul de valori patrimoniale de la victimă la făptuitor; b) În cazul distrugerii prin anihilare sau reducerea funcției instrumentale a lucrului, pierderea elementului patrimonial al altuia are loc fără un transfer direct asupra propriului patrimoniu [163, p.126].

Pornind de la cerințele pe care trebuie să le întrunească o normă juridico-penală, în temeiul rigorilor stabilite la art.3 al Legii cu privire la actele normative [148] și, deopotrivă, reieșind din varietatea unităților infracționale naturale caracteristice fenomenului de violență asupra bunurilor, totodată, considerând că această diversitate imanentă fenomenului în cauză nu este acoperită de dispoziția de la alin.(1) art.197 CP RM, respectiv suntem de părerea că dispoziția normei de la art.197 CP RM urmează a fi suplinită cu alte modalități normative care să-i asigure un caracter organic. Modalitatea aducerii în stare de neîntrebuințare acoperă lipsa situațiilor faptice infracționale care nu sunt acoperite de modalitățile normative de distrugere sau deteriorare a

bunurilor. *Distrugerea* privește acțiunile sau inacțiunile care alterează substanța, integritatea și funcționalitatea în mod definitiv, *deteriorarea* afectează substanța, integritatea și funcționalitatea temporar, dar și proprietățile estetice ale bunului, ceea ce poate reduce considerabil valoarea lui economică; respectiv, *aducerea în stare de neîntrebuințare* influențează funcționalitatea și potențialul de utilizare a bunului, fără să afecteze substanța și integritatea acestuia.

Inter alia, în jurisprudența constantă a Curții Europene a Drepturilor Omului s-a statuat că persoana este în drept să cunoască, în termeni foarte clari, ce acte și omisiuni sunt de natură să-i angajeze responsabilitatea penală. Atunci când un act este privit ca infracțiune, judecătorul poate să precizeze elementele constitutive ale infracțiunii, dar nu să le modifice, în detrimentul acuzatului, iar modul în care el va defini aceste elemente constitutive trebuie să fie previzibil pentru orice persoană consultată de un specialist. Noțiunea de „lege“ în sensul art.7 (Nicio pedeapsă fără lege: principiul legalității infracțiunilor și pedepselor) din CoEDO, cum este prevăzută în alte articole ale Convenției (de exemplu, art.8-11), implică anumite condiții calitative, în special cele de accesibilitate și de previzibilitate („a se vedea *Cantoni împotriva Franței*, pct.29; *Kafkaris împotriva Ciprului (MC)*, pct.140; *Del Río Prada împotriva Spaniei (MC)*, pct.91; *Perinçek împotriva Elveției (MC)*, pct.134”) [109, pct.24, pct.26].

Un alt semn constitutiv (obligatoriu) al componenței de infracțiune prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM îl reprezintă *urmările prejudiciabile*. Într-o accepțiune doctrinară „consecințele periculoase din punct de vedere social sunt prejudiciul cauzat obiectului protecției penale ca urmare a săvârșirii crimei. Consecințele de natură materială pot fi exprimate în [daune] patrimoniale (daune reale sau profitul ratat)” [287, p.13].

În opinia expusă de I. Macari: „urmările vor fi prejudiciabile numai în cazul în care fapta (acțiunea sau inacțiunea) infracțională a pricinuit o daună reală valorilor (relațiilor) sociale, ocrotite de legea penală, sau când aceste bunuri au fost supuse unei primejdii de a li se cauza daună socialmente periculoasă, prevăzută de dispoziția articolelor corespunzătoare din legea penală” [161, p.111].

A. Pagliaro se referă la posibilitatea ca dauna cauzată să includă profitul ratat, respectiv consideră că „nu-și are rațiunea de a fi, deoarece profitul ratat este o reflectare a prejudiciului pricinuit și poate fi luat în considerare la repararea prejudiciului în sensul dreptului civil”, în vederea calculării cuantumului despăgubirii, constituit din dauna reală și profitul ratat (art.19 CC RM). Autorul sugerează că, din perspectivă penală, profitul ratat ar putea fi luat în considerare în calitate de circumstanță agravantă [191, p.273].

În situația faptului de distrugere, deteriorare ș.a., când dauna lipsește, iar valoarea bunului chiar poate să crească, cum ar fi cazul tăierii unor arbori care erau destinați tăierii sau când lucrul în

cauză era destinat distrugerii, nu avem infrațiune. Important e ca în urma acțiunii celei din urmă să nu crească cheltuielile pentru distrugerea definitivă. În aceeași ordine de idei, dauna trebuie să fie durabilă. În opinia lui A. Pagliaro, nu poate fi vorba de distrugere, dacă dauna dispare de la sine în scurt timp (..)” [191, p.274].

O problemă constatată în practica judiciară vizează delimitarea modalității normative de distrugere de modalitatea deteriorării bunurilor și stabilirea mărimii prejudiciului patrimonial cauzat prin infrațiune în raport cu modalitatea prin care s-a comis aceasta. Prealabil vom expune polemica doctrinară referitor la criteriile care sunt puse la baza evaluării daunei patrimoniale cauzate prin infrațiune.

Puncte legale de reper în vederea stabilirii mărimii daunelor reale cauzate unei persoane juridice le prezintă dispozițiile Codului muncii al R. Moldova. La art.341 din Codul muncii al Republicii Moldova sunt stabilite criteriile determinării mărimii prejudiciului. La propriu, alin.(1) prevede: „Mărimea prejudiciului material cauzat angajatorului se determină conform pierderilor reale, calculate în baza datelor de evidență contabilă. Iar alin.(2) stipulează „În cazul sustragerii, pierderii, distrugerii sau deteriorării bunurilor angajatorului atribuite la mijloacele fixe, mărimea prejudiciului material se calculează pornindu-se de la costul de inventar (prețul de cost) al valorilor materiale, minus uzura, conform normelor stabilite”. În caz de sustragere, lipsă, distrugere sau deteriorare intenționată a valorilor materiale (cu excepția celor menționate la alin.(2), prejudiciul se stabilește pornindu-se de la prețurile din localitatea respectivă la data cauzării prejudiciului, conform datelor statistice (alin.(3)).

În literatura de specialitate se afirmă că „la stabilirea valorii proprietății care a devenit obiectul infrațiunilor, pentru care răspunderea este prevăzută de Codul penal, se procedează, în funcție de împrejurările dobândirii acesteia de către proprietar: din piață, prin rețeaua de comerț cu amănuntul, angro, producere, comision sau alte prețuri la momentul săvârșirii infrațiunii. În cazurile în care victimei îi este greu să determine valoarea bunului distrus sau deteriorat (de exemplu, a cumpărat-o cu mult timp în urmă, proprietatea i-a fost donată), precum și în alte cazuri când este imposibil să se determine prețul, valoarea imobilului se determină pe baza unei expertize”[259, p.39].

Pentru determinarea valorii bunurilor, în dependență de categoria acestora, poate fi efectuată expertiza merceologică, autotehnică, expertiza echipamentelor industriale și a mașinilor-unelte, precum și alte tipuri de expertiză.

Potrivit profesorului M. Stepanov, dauna cauzată se apreciază pornind de la valoarea patrimoniului distrus sau valoarea restabilirii patrimoniului deteriorat [295, p.164].

Proprietarul care suferă o distrugere, deteriorare sau aducere în stare de neîntrebuințare poate cere repararea prejudiciului patrimonial în volum deplin, în ordinea acțiunii civile, în temeiul art.19 CC RM. La alin.(5) al acestui articol se prevede: „Repararea prejudiciului presupune repunerea persoanei lezate în situația în care s-ar fi aflat dacă prejudiciul nu se producea”. Pierderile sunt supuse despăgubirii integrale, inclusiv cele care nu sunt luate în considerare la calificarea unei infracțiuni.

Constatarea corectă a modalității normative prin care s-a comis infracțiunea, distrugerea sau deteriorarea, subsecvent și corelativ aprecierea corectă a daunelor cauzate prin infracțiune, sunt hotărâtoare pentru a face distincția dintre infracțiunea de distrugere sau deteriorare a bunurilor de alte fapte nepenale. În vederea calificării faptelor, evaluarea prejudiciului adus bunului distrus sau deteriorat se efectuează în baza prețului de piață a bunului distrus sau deteriorat [309, p.159]. În practica judiciară a R. Moldova se atestă criteriul stabilirii valorii bunului distrus sau deteriorat după valoarea cadastrală a bunului, ceea ce se adevărește a fi un criteriu incorect. Instanța de judecată a punctat următoarele: *Cât privește afirmația invocată de apelant, precum că s-a constatat cu certitudine intenția directă a inculpatului de a deteriora prin incendiere bunul, proprietatea părții vătămate V.G., care este nu altceva decât barul „White Night”, valoarea cadastrală a acestui bar fiind estimată prin suma totală de 198 720 lei, ceea ce constituie proporții mari* (sublinierea ne aparține – n.a.), *aceasta nu poate fi interpretată în favoarea acuzării, deoarece suma invocată ca prejudiciu constituie costul comercial al bunului – cafeneaua „*****” a SRL „Vervian” care este amplasată pe str. *****, conform extrasului cadastral din 21.06.2017 este de 198720 lei și care nu este relevant cazului în speță. În speță nu a fost dispusă efectuarea unei evaluări a pagubei cauzate de către C.D.”* [73].

Unii doctrinari propun ca la „determinarea cuantumului daunei cauzate unei persoane juridice să se ia ca bază valoarea de piață a imobilului minus amortizarea” [257, p.229], fie să se ia în considerare „valoarea de bilanț a patrimoniului cu deducerea uzurii” [277, p.113].

Cum se poate aprecia valoarea prejudiciului adus bunurilor în situația când acestea constituie rezultatul muncii persoanei păgubite de pe urma infracțiunii? Drept exemple pot servi, casa construită de victimă, fructele sau legumele cultivate de aceasta, stogurile de fân, animalele crescute în gospodărie. În opinia exprimată de A.V. Chernousova, în aceste situații se va lua în calcul prețul mediu de vânzare în regiunea corespunzătoare [304, p.101].

Circumstanțele care sunt luate în considerare la aprecierea daunei considerabile în cazul persoanei juridice în rezultatul distrugerii sau deteriorării bunurilor sunt enumerate de Curtea Constituțională a Federației Ruse prin hotărârea nr.323-O din 05.03.2013 [284] și anume: valoarea

bunurilor distruse sau deteriorate, valoarea economică sau altă valoare, cheltuielile pentru restabilirea bunurilor deteriorate, consecințele scoaterii bunurilor din folosință sau exploatare (..).

În dreptul penal modern semnificația bunurilor trebuie apreciată reieșind din necesitatea asigurării unei funcționări normale a activității de serviciu, satisfacerii necesităților vitale esențiale [304, p.103].

În vederea evidențierii contradictorialității pe marginea criteriilor de reper aplicate la stabilirea valorii daunei cauzate, obiectiv important pentru a delimita infracțiunile de distrugere sau deteriorare a bunurilor de ilicitul contravențional (art.104 din Codul contravențional al Republicii Moldova) [55], dar și de alte fapte nepenale, facem trimitere la o speță examinată de Curtea Supremă de Justiție [83]: *„În susținerea apelului, avocatul (..) a menționat că semnul [constitutiv] necesar pentru calificarea acțiunilor în baza art.197 Cod penal este cauzarea unui prejudiciu în proporții mari. Reieșind din învinuirea înaintată lui U.V., prejudiciul cauzat părții vătămate este de 187 911 lei, fapt ce nu corespunde realității, deoarece a fost pus în baza învinuirii prețul de piață al autocamionului și nu valoarea prejudiciului cauzat autocamionului. Astfel, a considerat că, de către partea acuzării, în situația dată, urma să fie de la început constatat faptul distrugerii totale a autocamionului și numai după constatarea respectivă a putut să fie pus în baza învinuirii prețul real de piață al autocamionului. Pe când, reieșind din fotografiile anexate la materialele cauzei, se constată că autocamionul nu a fost distrus, ci numai deteriorat, ceea ce face imposibilă includerea sumei de 187 911 lei în învinuirea înaintată inculpatului U.V.”*

Potrivit Comentariului Codului penal al Federației Ruse, „specificul deteriorării proprietății constă în posibilitatea restabilirii obiectului și a proprietăților acestuia cu ajutorul costurilor de reparație necesare, pentru a-l utiliza în continuare după destinație” [271, p.437-438], care este diferit de distrugerea proprietății, ce constă în „pierderea completă a proprietăților sale de consum, care nu pot fi restaurate, și a valorii economice, aducându-l într-o stare în care nu există posibilitatea de a-l folosi după destinație” [271, p.437].

În rezultatul studierii practicii judiciare privind componența de infracțiune corespondentă art.197 CP RM, autorul A.V. Zarubin opinează „Infracțiunea a fost calificată drept distrugere și deteriorare intenționată a bunurilor altcuiva, ceea ce este inacceptabil, întrucât latura obiectivă a infracțiunii în temeiul art.167 din Codul penal al Federației Ruse este exprimată în comiterea a două acțiuni diferite. Iar dacă în infracțiunea săvârșită există semne de deteriorare, atunci aceeași faptă nu poate fi calificată drept distrugere a aceluiași bun. Când se decide dacă proprietarului sau altui posesor al proprietății i s-au cauzat daune [considerabile], trebuie să se pornească de la valoarea bunului distrus sau de la costul refacerii bunului deteriorat” [269, p.38-39].

În vederea stabilirii diferenței dintre distrugere (totală) și deteriorare, aplicate în cazul unui autovehicul, potrivit situației din speța enunțată, servesc drept reper prevederile Legii cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006 [138]. În acest sens, art.2 „Noțiuni principale” fixează noțiunile de daună parțială și daună totală, ce semnifică „avarierea autovehiculului în măsura în care recondiționarea sau înlocuirea părților componente și a pieselor avariate este posibilă și valoarea pagubei real suportate nu depășește 75% din valoarea autovehiculului la data producerii accidentului” și, corespunzător, „distrugerea sau avarierea autovehiculului în măsura în care recondiționarea sau înlocuirea părților componente și a pieselor avariate nu mai este posibilă ori în care valoarea pagubei real suportate depășește 75% din valoarea autovehiculului la data producerii accidentului”.

Potrivit alin.(1) art.126 CP RM: „*Se consideră proporții mari valoarea bunurilor (..) distruse, (..) valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei*”.

Din cele expuse reiese că obiectul proporțiilor mari poate fi valoarea bunurilor distruse, fie valoarea pagubei cauzate, cea din urmă considerăm – prin deteriorare. Respectiv, apărătorul, pe bună-dreptate, a criticat baza de calcul al daunei cauzate, în condițiile în care acuzarea a pretins că fapta prejudiciabilă constă în deteriorarea autocamionului.

Noțiunea de daună patrimonială este o categorie aplicată în dreptul penal, cu caracter obiectiv, care derivă dintr-un concept civil mai larg al prejudiciului patrimonial. Potrivit alin.(2) art.19 CC RM, „se consideră prejudiciu patrimonial cheltuielile pe care persoana lezată le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului sau interesului recunoscut de lege încălcat, distrugerea sau deteriorarea bunurilor sale (daună reală), precum și profitul ratat ca urmare a încălcării dreptului sau interesului recunoscut de lege (profit ratat)”.

Prin urmare, valoarea „daunei reale” este unul dintre criteriile delimitative dintre o infracțiune și o altă faptă ilegală. Modul de stabilire și evaluare a prejudiciului patrimonial, corespunzător a daunei reale este stabilit de dispozițiile dreptului civil care reglementează răspunderea delictuală, Capitolul XXXIII al Codului civil al R. Moldova. În acest sens, prevederile legii civile interesează pentru stabilirea modului de reparare a daunei reale, prin distrugere sau deteriorare a bunurilor. La alin.(1) art.2025 CC RM se prevede „Repararea prejudiciului se face în natură, prin restabilirea situației anterioare (..), repararea bunului deteriorat etc. Alin.(2) al aceluiași articol stipulează că în cazul deteriorării unui bun despăgubirea va fi egală cu pierderea valorii bunului și nu a costului reparației dacă costul reparației depășește disproporționat pierderea valorii”.

Opinia privind efectul stabilirii cuantumului daunelor cauzate este susținută și în doctrina rusă, și anume: „În lipsa acestor semne [daunelor în proporții mari] în fapta săvârșită, distrugerea sau deteriorarea proprietății constituie delict civil sau contravenție”. „Cu toate acestea, în raport cu normele de drept penal, în conceptul de daună sunt incluse doar pierderile reale, iar profiturile pierdute sunt supuse despăgubirii în ordinea procesului civil” [308, p.175-176].

„În cazurile în care victimei îi este greu să determine valoarea bunului distrus sau deteriorat (de exemplu, a cumpărat-o cu mult timp în urmă, proprietatea i-a fost donată), precum și în alte cazuri când este imposibil să se determine prețul, valoarea imobilului se determină pe baza unei expertize” [259, p.39].

În virtutea celor menționate, a prescripțiilor civile și exegezelor invocate, adaptate la criteriile răspunderii penale, înțelegem că în cazul distrugerii fizice totale a bunului dauna reală va fi stabilită în baza prețului de piață al acestuia la data comiterii infracțiunii. În cazul deteriorării, criteriul de stabilire a daunelor, cu particularitățile de rigoare, va constitui costul acțiunii de reabilitare (restabilire) a bunului. Dacă bunul nu poate fi reparat sau restaurat sau nu este convenabilă reabilitarea, atunci mărimea prejudiciului se stabilește luându-se în calcul diferența dintre prețul de piață al bunului înainte de deteriorare și după deteriorare. Desigur, că efectuarea lucrărilor de reparație nu întotdeauna garantează restabilirea bunului în volum deplin, întoarcerea în starea inițială, de dinaintea infracțiunii. De exemplu poate fi pierdută valoarea mărfii (bunului) sau să se deterioreze proprietățile estetice ale bunului, care, la fel, nu pot fi restabilite în totalitate pe calea reparației, restaurării ș.a. La evaluarea pagubelor ca urmare a distrugerii sau a deteriorării bunurilor uzate se ia în considerare amortizarea acestora.

Unitatea de infracțiune nu este afectată dacă s-au realizat conjugat ambele modalități normative prevăzute de art.197 CP RM. Faptele de distrugere se pot comite în formă continuată (prelungită), situație în care epuizarea are legătură cu săvârșirea ultimului act în componența laturii obiective [100, p.313]. De aceeași opinie este V. Dobrinou și alți autori [101, p.333]. În acest sens, o speță din practica judiciară demonstrează viabilitatea afirmației: „*Tot el [inculpatul], la 19 februarie 2014, aproximativ la ora 12:00, având intenția unică de distrugere a bunurilor altei persoane, aflându-se pe teritoriul Gospodăriei Țărănești „V.Căpățină” din s. Podgoreni, r-nul Orhei, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, în scop de răzbunare drept consecință a conflictului ce a avut loc între el și Căpățină V., a incendiat aproximativ 1600 kg de ciocleje, evaluat de către ultimul la prețul de 1500 lei. Tot el, la 20 februarie 2014, aproximativ la ora 23:00, continuându-și intențiile sale criminale de a distruge bunurile altei persoane, aflându-se pe teritoriul Gospodăriei Țărănești „V.Căpățină” din s. Podgoreni, r-nul Orhei, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, în scop de răzbunare drept consecință a conflictului ce a*

avut loc între el și Căpățină V., a incendiat 3 m³ de lemne de salcâm la prețul de 300 lei per m³, în sumă totală de 900 lei. Tot el, la 14 martie 2014, aproximativ la ora 23:00, aflându-se pe teritoriul Gospodăriei Țărănești „V.Căpățină” din s. Podgoreni, r-nul Orhei, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, în scop de răzbunare drept consecință a conflictului ce a avut loc între el și Căpățină V., intenționat a incendiat 12 m³ de lemne de salcâm la prețul de 300 lei per m³, în sumă totală de 3600 lei, apoi a introdus intenționat în gaura de la ușa depozitului un mănunchi de fân incendiat de la care s-a aprins nutrețul-aspru ce era stocat în depozit” și alte bunuri din depozit [77].

Reieșind din specificul infracțiunilor analizate, în doctrină *infracțiunea progresivă* este definită ca „infracțiunea a cărei urmare, după momentul consumării, se amplifică progresiv, fără intervenția făptuitorului, fie prin agravarea urmării inițial produse, fie prin producerea de noi urmări vătămătoare” [17, p.119]. „Infracțiunea progresivă cunoaște două momente: momentul consumării și momentul epuizării. Momentul consumării reprezintă momentul producerii primei urmări, iar momentul epuizării constituie momentul în care survine urmarea cea mai gravă, în baza căreia se stabilește încadrarea juridică finală [193, p.109].

Infracțiunea progresivă aparține unității de infracțiune (iar nu pluralității), făptuitorul va fi sancționat pentru infracțiunea cea mai gravă la care a ajuns rezultatul definitiv produs (și nu pentru un concurs între infracțiuni), deoarece, așa cum s-a afirmat la nivel doctrinar, rezultatul mai grav determină și încadrarea juridică a faptei [254, p.101].

În opinia expusă de Gh. Ivan și M-C. Ivan, „consumarea infracțiunii are loc în momentul în care se realizează oricare dintre modalitățile alternative ale elementului material și se produce urmarea imediată, care constă în atingerea adusă patrimoniului subiectului pasiv, prin aceea că bunul este făcut inutilizabil sau i s-a redus potențialul său de utilizare” [129, p.223].

Cum se va califica fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor în cazul când acțiunea (inacțiunea) e direcționată împotriva unui complex de bunuri? Considerăm că patrimoniul unei persoane constituie o universalitate de bunuri, respectiv infracțiunea se va considera consumată în momentul când ar fi cauzat prejudiciul stabilit de dispoziția de incriminare față de unul dintre bunurile expuse distrugerii.

Infracțiunile de distrugere sau deteriorare prevăzute în varianta de bază de la alin.(1) art.197 CP RM teoretic sunt susceptibile de toate formele imperfecte ale infracțiunii, cu excepția pregătirii de infracțiune, deoarece în temeiul alin.(2) art.16 CP RM acestea se încadrează în categoria infracțiunilor ușoare și în temeiul alin.(2) art.26 CP RM persoanele pentru pregătirea de infracțiuni ușoare nu sunt supuse răspunderii penale. Pregătirea și tentativa se pedepsesc pentru varianta agravată prevăzută la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM. Următoarea speță din practica judiciară atestă

tragerea făptuitorului la răspundere penală pentru pregătirea de infracțiunea de distrugere în varianta calificată, adică prin incendiere: „La 24.02.2015, aproximativ ora 01:30, U.V. l-a contactat telefonic pe G.A., după care s-a întâlnit cu acesta, iar în continuarea acțiunilor sale infracționale s-a deplasat la stația de alimentare, unde a procurat petrol. Revenind pe str. Ion Pelivan, 15, mun. Chișinău, în vederea realizării scopului său de a distruge mijlocul de transport de model XXX prin incendiere, a transmis lui G.A. vasul cu petrol, dându-i indicații de a incendia bunul indicat. Însă acțiunile acestuia au fost curmate de colaboratorii de poliție, care au venit la fața locului pe motivul denunțului făcut de G.A. despre pregătirea infracțiunii date, astfel fiind curmate și stopate survenirea consecințelor infracționale urmărite de U.V.” Acțiunile lui U.V. au fost calificate în temeiul art.26 CP RM și lit.a) alin.(2) art.197 CP RM” [83].

Momentul de consumare este determinat de sfârșitul activității infracționale și în urma căruia s-a produs distrugerea sau deteriorarea în proporții mari. Dacă în urma acțiunilor persoanei vinovate urmările prejudiciabile stabilite de norma penală nu s-au produs din motive independente de voința sa, atunci cele comise vor fi calificate ca tentativă la distrugerea sau deteriorarea bunurilor în proporții mari, în cazul în care făptuitorul a avut intenția de a cauza o daună în proporții mari. Aceeași opinie o regăsim și la profesorul S.V. Sklyarov [294, p.61], la S.A. Eliseev [267, p.188].

„Daca, în cazul distrugerii sau deteriorării bunului altuia în mod general periculos consecințele prevazute de lege nu s-au produs din motive independente de voința făptuitorului, atunci fapta nu poate fi calificată drept infracțiune consumată” [267, p.187].

Practica judiciară prezintă un caracter neuniform la calificarea faptelor de distrugere sau deteriorare a bunurilor ca tentativă în varianta agravată, prevăzută la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM. În scopul relevat este pertinentă următoarea speță: „Colegiul remarcă că deși inculpatului i-a fost incriminată săvârșirea infracțiunii prevăzute de art.27, alin.(2) lit.a) art.197 CP RM, care se caracterizează prin săvârșirea acțiunilor ce au ca scop distrugerea bunurilor și survenirea consecințelor – cauzarea daunelor în proporții mari, rezultă că acțiunile ilicite ale lui C.D. nu întrunesc latura obiectivă a infracțiunii incriminate, deoarece de către partea acuzării n-a fost prezentat careva act de apreciere a pierderilor suportate în urma acțiunilor inculpatului din data de 15.07.2017 sau a valorii lucrărilor efectuate pentru repararea bunului care a fost deteriorat, conform căruia ar fi posibil de a stabili proporția daunei cauzate. Astfel, instanța de fond just a concluzionat că inculpatul este pasibil de răspundere contravențională pentru tentativa de distrugere intenționată a bunurilor străine, deoarece fapta lui nu reprezintă o infracțiune” [73].

Susținem soluția calificării faptelor de distrugere sau deteriorare a bunurilor în forma tentativei doar în condițiile constatării daunelor reale în proporții mari. Opinie fundamentată pe raționamente doctrinare și reguli de calificare. Respectiv, „în cazul infracțiunilor materiale va exista

tentativă atunci când urmarea prejudiciabilă prevăzută de norma de incriminare nu a survenit, a survenit, dar nu în volum deplin, a survenit, dar alta decât cea cuprinsă de intenția făptuitorului” [60, p.285]. Calificarea faptei în baza agravantei, implică în sine îndeplinirea condițiilor prescrise în varianta constitutivă a normei de incriminare.

Calificarea infracțiunii după latura obiectivă. Reieșind din natura reziduală a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată prevăzute la art.197 CP RM sau din caracterul generic al acestora în raport cu alte infracțiuni similare, cu caracter special, deducem multitudinea de situații de concurență de norme. Deopotrivă, faptele de cauzare a unui prejudiciu material asupra unui bun străin nu sunt cazuri izolate, ci, reieșind din specificul unității naturale a acestora, sunt comise în situații mai complexe, formând infracțiuni unice complexe, care pot presupune săvârșirea unor infracțiuni multiple, dar care necesită a fi calificate prin prisma unității legale de infracțiune. Vom supune analizei componentele de infracțiune relevante din perspectiva concurenței de norme sau constatării unui concurs de infracțiuni, axându-ne pe sfera celor mai problematice situații. Reieșind din complexitatea subiectului nu pretindem a realiza un studiu exhaustiv.

Cădem de acord cu opinia, potrivit căreia „criteriile de bază care stau la baza delimitării infracțiunilor sunt determinate de obiectul juridic generic și obiectul material. Într-un șir de componente de infracțiune un rol specific au semnele subiective, exprimate în subiect special, scop sau motivele infracțiunii” [295, p.166].

În secțiunea dedicată obiectului infracțiunii am menționat că fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor intră în alcătuirea sau în componența mai multor infracțiuni prevăzute de Codul penal al R. Moldova, care atentează la diferite obiecte juridice speciale, respectiv obiecte materiale. La calificarea faptei analizate poate interveni o concurență de norme, de tipul concurență dintre norme generale și speciale, dintre două norme speciale și concurența dintre o parte și un întreg, cele susținute fiind în concordanță cu prevederile art.115-118 CP RM.

După cum se remarcă în literatura de specialitate, „numărul mare al erorilor de calificare potrivit semnelor laturii obiective este dictat de numărul mare de semne ale respectivului element, comparativ cu semnele altor elemente ale componenței de infracțiune” [60, p.123]; *or*, latura obiectivă este cel mai bine și amplu reprezentată în dispoziția normei de drept incriminatorie.

Componentele de infracțiune prevăzute la alin.(1) și alin.(2) al art.197 CP RM pot forma o concurență de „parte-întreg”cu alte componente care au sau prevăd în structura lor fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor. Spre exemplu: art.192² CP RM (Răpirea mijlocului de transport cu tracțiune animală, precum și a animalelor de tracțiune); alin.(1) art.193; lit.e) alin.(2) art.189 CP RM (Șantajul); alin.(2) art.247 CP RM (Constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei); lit.b), lit.c) alin.(3) art.257 CP RM (Executarea necalitativă a construcțiilor);

alin.(1), alin.(2), alin.(3) art.278 CP RM (Actul terorist); alin.(1) art.285 CP RM (Dezordini în masă); alin.(1) art.327 CP RM (Abuzul de putere sau abuzul de serviciu); art.335 (Abuzul de serviciu); alin.(1¹), lit.b) alin.(2) art.349 CP RM (Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească) ș.a. În situațiile evocate componentele de infracțiune prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM constituie o parte componentă a componentelor exemplificate.

Concurența normelor dintre „parte” și „întreg” apare în cazul faptelor de amenințare cu distrugerea sau deteriorarea bunurilor și distrugerea sau deteriorarea efectivă a bunurilor, care pot constitui semne constitutive și/sau calificative în conținutul unității legale de infracțiune. În asemenea cazuri se califică în baza normei de drept penal care prevede „întreg”, adică ambele fapte prejudiciabile.

Concurența dintre norma generală și cea specială se atestă între alin.(1) art.197 CP RM și lit.a) art.199¹ CP RM (Deteriorarea sau distrugerea bunurilor de patrimoniu cultural); alin.(1) art.222 CP RM (Profanarea mormintelor și a monumentelor); alin.(2) art.232 CP RM (Distrugerea sau deteriorarea masivelor forestiere); art.268 CP RM (Deteriorarea sau distrugerea intenționată a căilor de comunicație și a mijloacelor de transport); alin.(1) art.288 CP RM (Vandalismul); lit.c), lit.e), lit.f) alin.(1) art.289¹ CP RM (Infracțiuni contra securității aeronautice și contra securității aeroporturilor); lit. b), lit.d) art.289² CP RM (Infracțiuni contra securității transportului naval); lit.c) alin.(1) art.289³ CP RM (Infracțiuni contra securității platformelor fixe); alin.(1), alin.(2) art.360 CP RM (Luarea, sustragerea, tănuirea, degradarea sau distrugerea documentelor, imprimatelor, ștampilelor sau sigiliilor) etc.

În virtutea naturii generale a componentei de infracțiune specificate la alin.(1) art.197 CP RM, o concurență dintre două norme speciale nu este posibilă. Concurența dintre o normă specială și o normă generală a fost abordată mai în detaliu în cadrul secvenței dedicate obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM.

Concurență de norme poate forma alin.(1) art.197 și art.104 din Codul contravențional al R. Moldova. Soluția acesteia este determinată de cuantumul daunei reale cauzate. Dacă valoarea acesteia este inferioară limitei proporțiilor mari, prevăzute în calitate de semn constitutiv al componentei de infracțiune prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM, atunci fapta de distrugere sau deteriorare intenționată va fi calificată în temeiul art.104 CP RM. Proporțiile mari sunt determinabile în baza alin.(1) art.126 CP RM, și anume: „se consideră proporții mari valoarea bunurilor (..) distruse, (..), valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei”.

Vom supune unei analize mai detaliate semnele divergente ale dispoziției prevăzute la alin.(1) art.288 care poate forma obiectul unei concurențe de norme cu alin.(1) art.197 CP RM.

Grație caracterului multiplu al obiectului juridic special al vandalismului, deducem că infracțiunile prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM dispune de un pericol social mai redus în comparație cu infracțiunile prevăzute la alin.(1) art.288 CP RM. Această disociere rezultă și din evaluarea categoriilor, cuantumurilor și limitelor sancțiunilor stabilite de legiuitor pentru componentele de infracțiune nominalizate [171, p.75].

Dacă în cazul infracțiunilor consemnate la art.197 CP RM legiuitorul incriminează fapta propriu-zisă pentru asigurarea realizării plene a drepturilor reale, în cel de-al doilea caz legiuitorul își exprimă preocuparea pentru asigurarea ordinii publice, a moralității și esteticii publice. Or, modalitățile faptice ale vandalismului se pot exprima în geamuri sparte, graffiti [160], deteriorarea vehiculelor de uz public, deteriorarea panourilor publicitare, a semnelor stradale, a elementelor de structură ale construcțiilor, precum și a stațiilor transportului public și a edificiilor din locurile publice etc. Obiectul material al infracțiunilor de vandalism este unul special în raport cu cel al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor, respectiv îl constituie edificiile, încăperile, bunurile din transportul public sau/și bunurile din alte locuri publice; prin urmare, sunt reliefate bunurile din locurile publice. Dintr-o perspectivă comparată, consemnăm că obiectul material al infracțiunilor de vandalism, consacrat în art.214 CP al Federației Ruse, nu-l pot forma bunurile mobile dacă nu au fost deteriorate, deopotrivă cu obiectele din natură, iar în cazul în care obiectul atentării nu se referă la elemente de construcție, ci la obiecte ce se află în interior (marfa), cele comise pot fi calificate ca distrugerea sau deteriorarea proprietății străine [285, p.123].

Latura obiectivă a infracțiunilor specificate la art.197 CP RM are două modalități normative alternative, care se pot realiza atât prin acțiune, cât și prin inacțiune, ceea ce nu e posibil în cazul infracțiunilor prevăzute la art.288 CP RM. În această direcție, delimităm în cazul vandalismului acțiunea de nimicire a bunurilor din transportul public sau din alte locuri publice, precum și pângărirea edificiilor și a altor încăperi. În literatura de specialitate s-a reținut că termenul „nimicire” utilizat în norma legală este identic celui de „distrugere”, iar „pângărirea” este aceeași „deteriorare” [293, p.109]. Considerăm că pângărirea comportă în sine mai multe conotații semantice, și anume: aceasta presupune acțiuni care au ca scop reducerea considerabilă a calităților estetice ale edificiilor sau ale altor încăperi, comisă pentru a demonstra lipsa de respect față de cei din jur, față de civilizație, de valorile materiale și morale, acestea având un caracter pervers, cinic și sfidător. S. Pilat consideră că prin „pângărirea edificiilor sau a altor încăperi se înțelege săvârșirea de către făptuitor a unor acțiuni ce demonstrează lipsa de respect față de membrii grupului social și valorile materiale și morale. Aceste acțiuni se realizează prin murdărirea, pătarea, efectuarea unor

înscrisuri, desene sau simboluri cu caracter obscen, batjocoritor, amoral pe edificii sau alte încăperi [203, p.22]. Aceeași orientare se reține în ipoteza nimicirii bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice.

Concurs ideal de infracțiuni (alin.(4) art.33 CP RM) presupune situația când persoana săvârșește o acțiune (inacțiune) care întrunește elementele mai multor infracțiuni. Acesta ar putea surveni în cazul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.145 CP RM și la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM, în situația când cea din urmă infracțiune servește drept metodă de comitere a omorului intenționat ș.a.

Concursul real poate fi concomitent și succesiv [60, p.218]. Concurs succesiv sau concurs simplu, poate fi între orice infracțiuni, fără excepție. Concursul concomitent sau concursul cu conexitate nu poate exista între infracțiunile incompatibile.

Concurs real de infracțiuni îl pot forma infracțiunile prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM cu infracțiunile specificate la alin.(1) art.145 CP RM (Omorul intenționat); alin.(1) sau alin.(2) art.155 CP RM (Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății); alin.(1) art.179 CP RM (Violarea de domiciliu); alin.(1) art.186 CP RM (Furtul); alin.(1) art.187 CP RM (Jaful), alin.(1) art.188 CP RM (Tâlhăria); alin.(1) sau lit.c) alin.(2) art.192¹ CP RM (Răpirea mijlocului de transport); alin.(1) art.201¹ CP RM (Violența în familie); alin.(1) art.287 CP RM (Huliganismul); alin.(1) art.349 CP RM (Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească); alin.(1) art.317 CP RM (Evadarea din locurile de deținere) ș.a. În cel din urmă caz concursul e posibil dacă s-a cauzat un prejudiciu altor lucruri decât celor necesare pentru a putea evada ș.a. Pentru calificarea concursului de infracțiuni, infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor nu se aplică atât timp cât ea reprezintă un semn constitutiv al unei alte infracțiuni.

Concursul de conexitate este circumscris mai multor situații, cum ar fi cazul când una dintre infracțiuni servește drept condiție pentru săvârșirea alteia. Un exemplu în acest sens ar fi distrugerea bunurilor proprii asigurate cu scopul obținerii despăgubirii de asigurare; în astfel de situații sunt incidente art.238 și art.197 CP RM.

Calificarea infracțiunii de violare de domiciliu, prevăzute la alin.(1) art.179 CP RM, însoțită de distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, adică prin efracția încuietorilor sau ușilor sau altor elemente de securitate necesare pentru a asigura pătrunderea în domiciliu, nu va forma un concurs de infracțiuni cu alin.(1) art.197 CP RM, deoarece acțiunea ilegală de distrugere sau deteriorare este absorbită de infracțiunea de violare de domiciliu, formând o unitate naturală de infracțiune. În situația în care efracția presupune cauzarea unui prejudiciu în proporții mari, respectiv gravitatea faptei întrunește condițiile unei unități legale de infracțiune. Spre exemplu,

spargerea unui zid de-al casei, vor fi incidente ambele infracțiuni, formând un concurs concomitent de infracțiuni.

În cazul infracțiunilor de furt calificat sau jaf calificat (lit.d) alin.(2) art.186 CP RM, lit.d) alin. (2) art.187 CP RM), adică prin pătrunderea în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, care a necesitat efracția încuietorilor sau ușilor, ceea ce implică un anumit grad de degradare, cea din urmă acțiune este absorbită de infracțiunea de jaf sau furt; astfel, nu poate fi reținută și sancționată ca o infracțiune distinctă, în concurs cu alin.(1) art.197 CP RM. În acest context, legiuitorul prin tehnica unității legale de infracțiune a comasat două fapte infracționale într-o componentă de infracțiune calificată; astfel, fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor constituie elementul circumstanțial agravant, dacă dauna patrimonială cauzată prin infracțiune nu formează o altă unitate legală de infracțiune.

Întemeiat se susține în doctrina de specialitate că „pentru calificarea concursului de infracțiuni este necesar ca una dintre faptele infracționale săvârșite de făptuitor să nu constituie, potrivit legii, semn constitutiv al altei infracțiuni” [60, p.221]. În asemenea situație, „cealaltă infracțiune” se referă la infracțiunea absorbită, de unde și infracțiunea absorbantă are un grad prejudiciabil mai sporit decât prima.

În situația comiterii unei sustrageri, în care făptuitorul a intrat în deplina posesiune asupra bunului și capacitate deplină de a dispune de el și ulterior acestui fapt a comis fapta de distrugere sau deteriorare, faptele respective vor fi calificate în temeiul art.186 CP RM sau art.187 CP RM, ca o infracțiune unică. Prin urmare, chiar dacă bunul sustras a fost distrus prin incendiere, fapta oricum nu necesită a fi calificată în concurs cu cea de la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM. În baza conceptului de fapt epuizat și a teoriei apropriațiunii [43], care este unanim acceptată de doctrină și practica judiciară, acțiunile de distrugere care au urmat momentului de consumare a infracțiunii nu vor fi calificate în concurs.

O altă situație din practica judiciară care poate genera anumite dificultăți la calificare este fapta de sustragere prin pătrundere într-o încăpere prin spargerea geamurilor și deteriorarea ușilor, care s-a soldat cu renunțarea la acțiunea de sustragere a bunurilor. În asemenea circumstanțe, considerăm că făptuitorul va fi tras la răspundere pentru infracțiunea consumată de distrugere sau deteriorare intenționată, dacă conține toate semnele componentei prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM, respectiv pentru rezultatele efectiv produse și nu potrivit intenției inițiale de sustragere, reieșind din faptul renunțării la această infracțiune. Soluție întemeiată pe alin.(3) art.56 CP RM: „Persoana care a renunțat de bună voie la ducerea infracțiunii până la capăt este supusă răspunderii penale numai în cazul în care fapta săvârșită conține o altă infracțiune consumată”.

Pot forma concurs real două infracțiuni, dacă una din infracțiuni servește drept mijloc de tăinuire a altei infracțiuni. Un exemplu relevant este preluat din practica judiciară a României și anume: *„Inculpatul a sustras din locuința acestei părți civile P. țevile de la sistemul de încălzire prin smulgere, provocând serioase distrugeri locuinței, dat fiind că odată cu spargerea țevilor a început să curgă apa din sistemul de încălzire. Procurorul a reținut și săvârșirea infracțiunii de distrugere, care are o existență de sine stătătoare, nefiind absorbită în infracțiunea de furt calificat”* [88].

O altă speță din practica judiciară a României reliefează situația neaplicării unui concurs de infracțiuni: *„La datele de 26/27.04.2014, 27/28.04.2014 și 31.04/01.05.2014, în baza aceleiași rezoluții infracționale, pe timp de noapte, inculpații au sustras, prin tăiere, cablu telefonic ce face parte dintr-o rețea de telecomunicații în stare de funcționare aparținând părții vătămate S.C.R. Fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de furt calificat în formă continuată (art.228 alin.(1) - 229 alin.(1) lit.b) și alin.(3) lit.h) Cod penal al României”*[87]. În mod corect, instanța de fond a considerat că infracțiunea de distrugere, reținută în sarcina inculpaților, se absoarbe în infracțiunea de furt calificat (prevăzut de art.229 alin.(3) lit.h) Cod penal), fiind inerentă acestei infracțiuni. Săvârșirea unor astfel de furturi nu poate avea loc fără a distruge aceste instalații. Faptele formează o infracțiune unică deoarece se creează un singur prejudiciu și scopul urmărit de inculpați este de a-și însuși pe nedrept un bun (în speță cabluri). Prin urmare, dacă fapta sub forma sustragerii unui bun este asociată cu distrugerea intenționată a altor bunuri (de exemplu, pentru a ascunde urmele furtului), atunci faptele formează un concurs de infracțiuni, cum ar fi furtul bunurilor străine și distrugerea intenționată a bunurilor, dacă ambele infracțiuni conțin semne ale unor infracțiuni diferite prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova.

2.2. Semnele constitutive subiective ale infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2)

art.197 CP RM

2.2.1. Subiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM

Subiectul infracțiunii constituie elementul obligatoriu al componentei de infracțiune, prin care este definită „persoana care săvârșește nemijlocit latura obiectivă a infracțiunii” [112, p.162]. Potrivit alin.(1) și (2) art.21 CP RM, sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, la momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinită vârsta de 16 ani. Persoanele fizice care au vârsta între 14 și 16 ani sunt pasibile de răspundere penală numai pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute la alin.(2) art.197 CP RM.

Legea penală nu prevede expres noțiunea de subiect al infracțiunii, dar din cele consemnate la alin.(1) art.21 CP RM putem deduce că acesta poate fi orice persoană fizică, responsabilă, care are vârsta generală a răspunderii penale de 16 ani, fie de 14 ani cu titlu de excepție. Semnele precum caracterul fizic, vârsta și responsabilitatea sunt trăsăturile generale și obligatorii ale subiectului infracțiunii, comune pentru toate infracțiunile, deci inerente și subiectului infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM.

Din perspectiva rațiunii de a proteja patrimoniul, ca valoare socială, și relațiile aferente acestuia, tuturor membrilor societății li se incumbă obligația de a respecta proprietatea altora, de drept sau prezumată, de unde se explică și configurarea unui subiect general al infracțiunii.

Codul penal al Republicii Moldova diferențiază vârsta răspunderii penale pentru distrugerea intenționată și deteriorarea bunurilor, în funcție de prezența sau absența circumstanțelor calificative. În literatura de specialitate nu există un consens privind vârsta de tragere la răspundere penală pentru infracțiunile prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM, polemică doctrinară relevată în paragr.1.1 al tezei.

Vârsta răspunderii penale reprezintă o categorie juridico-penală care este în corelație directă cu gradul de responsabilitate a persoanei. Perioadele de vârstă, în opinia lui V. Popa [207, p.52], implică patru aspecte: cronologic, biologic, psihologic și sociologic. Aspecte care, considerăm, indică asupra discernământului unei persoane, asupra capacității sale intelective și volitive, precum și asupra aptitudinii persoanei de a-și asuma diferite roluri sociale.

A.V. Cernousova susține că adolescenții cu vârsta de 14 ani au comparativ o reprezentare deplină a principiilor morale de bază și valorile acceptate în societate, a normelor necesare de conduită în diferite domenii de activitate. Potrivit studiilor la care face referință, autoarea sus-menționată consideră că dezvoltarea intelectuală la vârsta de 13-14 ani permite perceperea, memorizarea, înțelegerea informației necesare pentru a acționa cu discernământ, susținând că și copiii cu vârsta de 14-16 ani au reprezentarea necesară privind cerințele de bază, prevăzute de lege,

despre normele dreptului penal care stabilesc răspunderea penală pentru infracțiunile contra proprietății. Respectiv, autoarea recomandă modificarea limitei inferioare a răspunderii penale la vârsta de 14 ani pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor în componența de bază [303, p.39-40].

În ceea ce ne privește, susținem poziția legiuitorului Republicii Moldova cu privire la limita minimă a răspunderii penale din următoarele considerente. Pentru ca o persoană să fie pasibilă de răspundere penală trebuie să întrunească toate condițiile formării factorului nu doar intelectual, dar și volitiv, deopotrivă, capacitatea bio-psiho-socio-economică a persoanei (minorului) trebuie să permită suportarea consecințelor pedepsei penale (amenda – sancțiunea de la alin.(1) art.197 CP RM), în virtutea principiului declarat al caracterului personal al răspunderii penale (art.6 CP RM). Emanciparea, în temeiul alin.(3) art.26 CC RM, poate apărea la vârsta de 16 ani, vârstă de la care minorul poate obține capacitatea deplină de exercițiu, eveniment ce marchează „aptitudinea persoanei de a dobândi prin fapta proprie și de a-și exercita drepturile civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa” (art.25 CC RM). Alt argument ține de recomandările internaționale în sfera administrării justiției juvenile, și anume: art.4 al Regulilor de la Beijing [218] prevede că „în acele sisteme de drept care recunosc conceptul de vârstă a responsabilității penale pentru minori, începutul acelei vârste nu va fi fixat la un nivel prea jos, ținând cont de problemele de maturitate afectivă, psihologică și intelectuală”.

O altă trăsătură obligatorie a subiectului infracțiunii este responsabilitatea.

În practica aplicării legii penale în cazurile de distrugere sau deteriorare intenționată a proprietății, se pune rar problema responsabilității persoanelor acuzate de aceste acte periculoase din punct de vedere social, deoarece responsabilitatea este o stare firească a persoanei, pe când iresponsabilitatea, ca stare anormală, necesită a fi dovedită în instanța de judecată, prin numirea unei expertize psihologico-psihiatrice. Unul dintre aceste cazuri excepționale, în care se pune sub semnul îndoielii responsabilitatea persoanei, este comiterea recurentă sau sistematică a incendierii de către aceeași persoană. În situația unor conduite impulsive, nestăpânite, de a da foc, de a distruge prin foc, a unor fapte lipsite de o motivație logică, apare sarcina de a exclude tulburările sau bolile psihice, de care ar putea suferi o persoană. Astfel, dacă se va constata (prin raportul expertizei psihiatrice – art.97 pct.3) CPP RM) că în timpul săvârșirii distrugerii sau deteriorării bunurilor, făptuitorul nu putea să-și dea seama de acțiunile ori inacțiunile sale sau nu putea să le dirijeze din cauza unei boli psihice cronice, a unei tulburări psihice temporare sau a altei stări patologice, vom fi în prezența unei iresponsabilități, ceea ce reclamă în temeiul art.23 CP RM, neatragerea la răspundere penală a persoanei. Implicit, în această ipoteză nu există subiect al infracțiunii (deoarece

lipsește unul dintre semnele invariabile a subiectului infracțiunii – responsabilitatea), iar lipsa subiectului infracțiunii, la rândul său, duce la lipsa elementelor componente infracțiunii.

În situația constatării unor condiții care atestă prezența unei responsabilități reduse, în temeiul alin.(2) art.23¹ CP RM, nu se exclude răspunderea penală. Totuși, în atare ipoteză, în virtutea art.76 alin.(1) lit.d) CP RM, săvârșirea distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor de către o persoană cu responsabilitate redusă, va constitui o circumstanță atenuantă.

În *Manualul de Diagnostic și Statistică al Tulburărilor Mintale*, piromania (codul nosologic F63.1) este introdusă în categoria tulburărilor perturbatoare, de control al impulsurilor și de conduită [91]. Cei diagnosticați cu piromanie sunt adesea diagnosticați și cu alte tulburări din aceeași categorie. Prevalența reală a piromaniei este în prezent necunoscută.

În planul psihiatriei medico-legale sunt examinate cu recurență ca fiind potențiale furnizoare ale incendiarilor și persoanelor care sunt interesate de efectele explozibililor următoarele patologii: debilitatea mentală și deficiența intelectuală, epilepsia, piromania, alcoolismul și beția patologică, schizofreniile, delirurile cronice, tulburările bipolare, tulburările psihopatie de personalitate, demențele și stadiile de deteriorare mentală, perversiunile [178, p.149].

Un alt aspect important pentru stabilirea particularităților distinctive ale subiectului infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor îl constituie analiza relației juridice a acestuia cu bunul, obiect material al infracțiunii. G. Lattanzi și E. Lupo afirmă, că în ceea ce privește cercul posibil de subiecți ai infracțiunilor [de distrugere, deteriorare, risipire, aducere în stare de neîntrebuințare, totală sau parțială] (Danneggiamento – art.635 CP al Italiei) doctrina este împărțită. Aceștia menționează că o parte din autori rețin că oricine poate fi răspunzător pentru infracțiunile analizate, chiar și proprietarul, cauzându-i o daună lucrului asupra căreia alții își exercită dreptul de posesie sau folosință, iar alții exclud că infracțiunile în cauză pot fi comise de proprietarul lucrului” [130, p.1085].

V. Dobrinou și N. Neagu consideră că subiectul infracțiunii poate fi orice persoană care răspunde penal, mai puțin proprietarul bunului distrus, cu excepția agravantelor în care este prevăzut expres că subiect poate fi și proprietarul bunului. De asemenea, afirmă că „participația penală este posibilă sub toate formele sale: coautorat, instigare, complicitate” [100, p.310]. V. Păvăleanu opinează într-un mod similar [199, p.222]. Această poziție este pe larg susținută în doctrina penală a României din considerentul că legiuitorul expres a prevăzut proprietarul în calitate de subiect al infracțiunii în cazul formelor agravate prevăzute la alin.(3) și alin.(4) art.253 CP al României.

Independent de faptul că prevederile prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM nu sunt pătrunse de claritatea prevederilor corespondente, putem afirma că, în virtutea „caracterului social”

al obiectului material al infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, analizat în paragr.2.1.1 al tezei, care delimitează acel bun al protecției penale (dreptul constituțional la proprietate - art.46 din Constituția RM), care marchează faptul lezării drepturilor reale (patrimoniale) a mai multor persoane sau lezarea în adiacent a altor valori sociale, *considerăm că proprietarul bunului poate fi subiect al infracțiunilor cercetate* în următoarele situații:

- în cazul aplicării agravantei prevăzute la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM (săvârșite prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă);

- în conjunctura deținerii titlului de proprietar asupra bunurilor aflate pe cote-părți, dar și în cazul distrugerii sau deteriorării intenționate a bunului gajat sau ipotecat. Situația distrugerii sau deteriorării bunului propriu gajat ar fi mai reală în cazul gajului fără deposedarea de bun (tipurile de gaj – alin.(3) art.671 CC RM).

În cele din urmă exemple există un drept la proprietate disputat, respectiv prin instituirea răspunderii penale se apără drepturile (patrimoniale) reale și drepturile reale de garanție ale altor persoane care pot pretinde la bun în mod legitim. Or, analiza obiectului juridic generic al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 a reliefat *apărarea relațiilor sociale cu privire la patrimoniu privit ca sumă a drepturilor subiective patrimoniale și a bunurilor care-l compun* (concepția economico-juridică și de orientare constituțională a patrimoniului).

Conținutul drepturilor reale este stipulat la art.454 CC RM și include drepturile reale, dar și drepturile reale limitate. Cele din urmă încorporează inclusiv drepturile de garanție, gajul și ipoteca, drepturi patrimoniale pasibile de protecție și prin instituția răspunderii penale (art.50 CP RM).

Din practica incriminării distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor gajate sau ipotocate putem face referință la prevederile Codurilor penale ale statelor membre ale Uniunii Europene precum Franța și Letonia. În acest sens, art.314-5 din Codul penal al Franței prevede: „Fapta prin care un debitor, un împrumutător sau un terț donator de gaj distruge sau deturneză obiectul pus ca gaj se pedepsește cu 3 ani închisoare și cu amenda de 375.000 euro” [50]. Codul penal al Letoniei, la secțiunea 216 „Înstrăinarea ilegală, distrugerea și deteriorarea bunurilor ipotocate”, prevede: „Înstrăinarea bunurilor ipotocate cu titlu de ipotecă comercială, fără autorizația titularului ipotecii sau deteriorarea ori distrugerea bunurilor ipotocate, în cazul în care a fost cauzat un prejudiciu substanțial intereselor patrimoniale ale titularului ipotecii sau ale altor persoane, este sancționată cu o pedeapsă privativă de libertate sau cu muncă în folosul comunității ori cu amendă” [51].

În situația distrugerii bunului propriu dat în locațiune, fără aplicarea vreunei modalități periculoase pentru bunurile altor persoane, situație în care pot fi distruse sau deteriorate și bunurile

locatarului, considerăm că în acest caz sunt lezate careva interese patrimoniale și nu careva drepturi reale; astfel, litigiul survenit poate fi obiectul răspunderii civile delictuale (art.1998 CC RM).

Cu privire la participație în cazul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM, sunt posibile toate formele de participație prevăzute la alin.(1) art.42 CP RM – autor, instigator, complice, organizator.

În urma analizei practicii judiciare în cazurile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, am constatat că ponderea infracțiunilor respective în varianta agravată, prevăzută la alin.(2) art.197 CP RM, predomină, iar forma de participație complexă este mai frecvent întâlnită. Exemple în acest sens le regăsim din următoarele hotărâri judecătorești: sentința Judecătoriei Râșcani din 03.06.2016 [228] și Decizia Colegiului penal al CSJ [78].

2.2.2. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM

Lipsa unei definiții legale a laturii subiective ne direcționează atenția spre literatura de specialitate, în care aceasta este definită ca „partea interioară a infracțiunii, care determină atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă săvârșită și urmările acesteia, sub raportul conștiinței, voinței și emoțiilor sale” [112, p.164]. Latura subiectivă constituie elementul obligatoriu al componenței de infracțiune, cea din urmă constituind temeiul de drept al incriminării unei fapte. Forma de vinovăție reiese chiar din denumirea art.197 CP RM – „Distrugea sau deteriorarea intenționată a bunurilor” și, propriu-zis, din dispoziția alin.(1) art.197 CP RM, care se exprimă prin intenție. Analizând natura fenomenologică a infracțiunii de distrugere sau deteriorare a bunurilor (străine), putem afirma despre ostilitatea, atitudinea rău-voitoare sau prezența unui spirit distructiv al făptuitorului față de bunăstarea materială sau bunurile altei persoane. Acest tip de percepții și reprezentări subiective, în anumite contexte socioeconomice, pot contribui la formarea rezoluției infracționale. Procesul deliberativ și adoptarea hotărârii de a distruge sau deteriora bunurile altei persoane implică aspecte de ordin intelectual și volitiv, care sunt clar relevate în noțiunea legală a infracțiunii comise cu intenție prevăzută la art.17 CP RM, și anume: „Se consideră că infracțiunea a fost săvârșită cu intenție dacă persoana care a săvârșit-o își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale, a prevăzut urmările ei prejudiciabile, le-a dorit sau admita, în mod conștient, survenirea acestor urmări”. Exprimarea elementului intelectual se realizează prin conștientizarea caracterului ilegal și prejudiciabil al faptei sale, iar elementul volitiv se exprimă prin dorirea (intenția directă) sau admiterea (intenția indirectă) survenirii urmărilor prejudiciabile. Noțiunea în cauză înserează în conținutul său conceptual două forme de intenție: directă și indirectă. Infracțiunilor analizate le sunt specifice ambele forme de intenție, aserțiune împărtășită și în literatura de specialitate, unde se menționează că „latura subiectivă a infracțiunii analizate se caracterizează, în primul rând, prin vinovăție sub formă de intenție directă sau indirectă” [28, p.983].

Suntem de opinia că toate formele de intenție sunt posibile: directă și indirectă; simplă și calificată; premeditată și spontană (simplă sau afectivă); inițială și supravenită; determinată (alternativă) și cea nedeterminată. Trebuie să subliniem faptul că tipurile enumerate ale intenției nu au un caracter normativ, fiind tipuri elaborate de doctrină în scopul facilitării procesului de încadrare juridică a faptelor infracționale, dar și în procesul legislativ de elaborare a componențelor constitutive și calificative de infracțiune.

Cu privire la deosebirea intenției directe de cea indirectă, invocăm opinia lui A.G. Bezverhov, potrivit căreia „pentru infracțiunile patrimoniale săvârșite cu intenție directă este specifică o anumită reprezentare a făptuitorului cu privire la rezultatul anticipat (...)” [258, p.155]. Pe când în cazul intenției indirecte, deducem, că acest rezultat poate fi unul relativ concretizat. Considerăm că în

variante calificată a infracțiunilor prevăzute la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM intenția poate fi și indirectă, deoarece gradul de anticipare a „conduitei” focului sau a substanțelor explozibile poate fi dificil de estimat, ca urmare a faptului că acțiunea acestora este dependentă de mai mulți factori: de mediu, de calitatea materialelor, cantitatea lor ș.a. Intenția directă, urmând regulile de calificare, poate fi incidentă doar infracțiunilor materiale, ceea ce este caracteristic infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art.197 CP RM.

Făptuitorul trebuie să conștientizeze că prin fapta sa, acțiunea sau inacțiunea de distrugere sau deteriorare a bunurilor străine, prejudiciază drepturile și interesele proprietarilor sau ale altor persoane care dețin bunurile în posesie legitimă. Făptuitorul trebuie să înțeleagă că distruge sau deteriorează bunurile altuia. S.M. Kochoi, opinează întemeiat, că infractorul trebuia să conștientizeze că a distrus sau a deteriorat bunurile altcuiva, a prevăzut posibilitatea sau inevitabilitatea de a provoca daune (considerabile), a dorit sau a admis cu bună știință provocarea unor astfel de daune sau a fost indiferent față de acestea [275, p.71].

În ceea ce privește conștientizarea caracterului străin al bunurilor, în practica judiciară se atestă că pot apărea situații de confuzie: o persoană poate să înțeleagă eronat dreptul său de proprietate asupra bunului mobil sau imobil distrus sau deteriorat, considerându-l al său. Făptuitorul trebuie să conștientizeze ilegalitatea distrugerii sau deteriorării bunurilor străine, cu excepția situațiilor când acestea decurg din lege, contract sau alt temei legal. Un caz relevant, în acest sens, poate fi evidențiat din următoarea speță: „*Consideră că instanța de judecată a stabilit în mod incorect situația de fapt și vinovăția inculpatului, a dat o apreciere arbitrară probelor apărării, ceea ce a adus la emiterea ilegală a sentinței contestate; astfel, fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor prevăzută de art.197 alin.(1) Cod penal constă în distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari, (...) fiind bunuri mobile sau imobile străine pentru făptuitor, astfel obiectul material al infracțiunii prevăzute la art.197, alin.(1) Cod penal nu îl pot constitui propriile bunuri ale făptuitorului (sublinierea ne aparține – n.a.)*” [75]. Pentru prezența componentei de infracțiune considerate, este necesar ca vinovatul să conștientizeze faptul că distruge bunurile altcuiva. Prin urmare, nu există *corpus delicti* în cazurile în care o astfel de conștientizare este absentă.

În faptele care implică și semne calificative ale componentei de infracțiune, care denotă manifestarea unei intenții calificate, făptuitorul trebuie să le conștientizeze în esență. De exemplu, aplicarea modalității periculoase de distrugere a bunurilor, prevăzută la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM, poate leza nu doar bunul concret asupra căruia este ținută intenția acestuia, dar și alte bunuri adiacente. Făptuitorul trebuie să conștientizeze potențialul vătămător al acțiunilor sale și să-și dorească producerea unei daune reale în „proporții mari” sau să admită posibilitatea reală a

survenirii acestora. Latura subiectivă a distrugerii sau deteriorării bunurilor prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă trebuie să se caracterizeze prin conștientizarea de către făptuitor a faptului că metoda aleasă de comitere a unei anumite infracțiuni amenință să provoace prejudicii patrimoniale mai multor persoane, vieții sau sănătății persoanei sau altui obiect protejat de lege.

În cazul lit.c) alin.(2) art.197, făptuitorul poate avea doar intenție directă, deoarece trebuie să conștientizeze că distruge sau deteriorează bunurile persoanei din cauza unui motiv concret ce are legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu sau obștești, respectiv să conștientizeze statutul victimei. Forma *praeterintenționată* este posibilă în circumstanțele consemnate la lit.d) alin.(2) art.197 CP RM, care se exprimă prin intenție directă sau indirectă față de distrugerea sau deteriorarea bunurilor în proporții mari, dar manifestă imprudență (în forma neglijenței sau sineîncrederii) față de decesul persoanei, în calitate de urmare secundară, mai gravă, a infracțiunii în cauză, determinată de lipsa aprecierii obiective a tuturor circumstanțelor *iter criminis*-ului. Uzitarea de către legiuitor a componentei de infracțiune cu formă dublă de vinovăție în structura art.197 CP RM nu contravine conceptului de infracțiune intenționată; *or*, art.19 CP RM statuează că „(...) *răspunderea penală pentru atare urmări survine numai dacă persoana a prevăzut urmările prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate sau dacă persoana nu a prevăzut posibilitatea survenirii acestor urmări, deși trebuia și putea să le prevadă în mod expres*”. În consecință, acest tip de infracțiune se consideră a fi intenționată.

În doctrină se susține fundamentat că forma neconsumată a infracțiunii, în exprimarea tentativei, este posibilă în cazul infracțiunii intenționate, cu intenție directă [60, p.162]. În cazul tentativei, fapta trebuie să indice că făptuitorul a fost conștient de pericolul social al acțiunilor (inacțiunilor) sale, a prevăzut posibilitatea sau inevitabilitatea producerii unor prejudicii materiale importante și a dorit ca acestea să se producă, dar din cauza unor circumstanțe independente de voința sa (efectul acțiunii sale de distrugere prin incendiere nu s-a produs; focul nu a fost suficient de intens și s-a stins; au intervenit colaboratorii serviciului situații excepționale etc.), dauna nu s-a produs. În cazul infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM poate fi atestată forma unei intenții inițiale, a cărei manifestare ar implica distrugerea unor anumite componente ale unui bun, dar aceasta poate fi succedată de o altă intenție la etapa realizării laturii obiective, care ar presupune distrugerea bunului integral. Astfel, în conjunctura transformării intenției infracționale, calificarea infracțiunii va fi realizată în temeiul intenției supravenite.

În opinia unor penaliști italieni, intenția generică de a distruge un bun trebuie să cuprindă conștiința valorii economice a bunului sau a valorii afective a lucrului. În acest sens, nu se cere atestarea mobilului și a finalităților specifice ale faptei infracționale și nici a unui scop particular de

a dăuna [32, p.6319]. Infracțiunile analizate se pot configura ca mijloc de înlesnire, de procurare a unui alt scop subsecvent sau pentru tănuirea unei infracțiuni.

În cele ce urmează vom supune analizei juridico-penale scopul și motivele infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) ale art.197 CP RM. În structura componentei de infracțiune scopul și motivele constituie semne facultative ale laturii subiective, în unele componente pot avea caracter obligatoriu. În componentele de infracțiune analizate nu se prevede obligativitatea unui scop special, dar este necesară atestarea intenției de a distruge sau de a deteriora bunurile altuia în proporții mari, în expresia elementului intelectual și volitiv.

În cazul circumstanței calificate de la lit.b) alin.(2) art.197 CP RM, legiuitorul a prevăzut obligativitatea stabilirii motivelor faptei infracționale; și anume: a motivelor de prejudecată, care atrage agravarea răspunderii penale.

În general, stabilirea scopului și a motivelor este importantă inclusiv din punctul de vedere al demarcării infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM de infracțiunile similare. Din perspectivă doctrinară, prin *scop al infracțiunii* se înțelege „obiectivul propus și reprezentat de făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale, adică finalitatea urmărită prin săvârșirea faptei penale” [112, p.257]. În ceea ce privește scopul practic care poate fi întâlnit în diferite cazuri, acesta poate fi delimitat în trei forme: *animus lucrandi*, *animus ludendi*, *animus favendi*, respectiv obținerea unui câștig mai mare (în cazul concurenței neloiale, de exemplu), din joacă sau glume, or pentru că acele bunuri sunt rele sau nocive din perspectiva subiectivă a făptuitorului [164, p.301].

În jurisprudența italiană se afirmă că în cazul infracțiunii de distrugere, dispersare, deteriorare sau aducerii în stare de neîntrebuințare, în tot sau în parte, (art.635 CP al Italiei) „în ordinea existenței dolului nu este necesară confirmarea unui *scop special* al cauzării prejudiciului. Faptul de a acționa din *motive* cu valoare morală sau socială nu exclude infracțiunea. Nu se exclude infracțiunea dacă se acționează cu intenția de a favoriza pe cel care are un drept asupra lucrului (ca exemplu: când se golesc sticlele de whisky sau se distrug lucruri străine considerate purtătoare de deochi, dar nu și în cazul dacă avantajul are un caracter obiectiv)” [191, p.278].

În baza prevederilor legislației în vigoare, scopul precizat al distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor, ca regulă generală, nu afectează calificarea faptei. Cu toate acestea, acest obiectiv trebuie să fie luat în considerare de către instanță de judecată la individualizarea pedepsei penale. În același timp, printre scopurile distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor nu se poate confirma scopul de a intimida populația unui stat ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili un stat, o organizație internațională; scopul organizării și conducerii unor dezordini în masă; în scopul slăbirii bazei economice și a capacității de apărare a țării, din cauza incidenței unei concurențe de norme

sau a concursului de infracțiuni. În aceste conjuncturi ar fi incidente componentele de infracțiuni prevăzute la art. 278 CP RM – Actul terorist; art.285 CP RM – Dezordini în masă; art.343 CP RM – Diversiunea. În dreptul penal pozitiv al R. Moldova sunt incriminate trei componente de infracțiune în care explozia și incendierea apar pe post de semn constitutiv obiectiv, fie în conținutul variantei – tip , fie în conținutul variantei agravate.

Într-o altă abordare, analiza finalităților (scopurilor) agresiunii patrimoniale, împreună cu distincția rezultatelor sale, permite să distingem între infracțiunile de îmbogățire și infracțiunile care generează reducerea patrimoniului victimei, fapt din care beneficiază indirect făptuitorul. Această perspectivă permite a face o delimitare a infracțiunilor contra patrimoniului în raport cu baza motivațională. În acest sens, E. Mazzantini menționează că „componentele de infracțiune contra patrimoniului capătă în general semnificație din perspectiva acestei clasificări atunci când sunt investigate în predicția dolului specific de profit sau, alternativ, a evenimentului de profit (însoțit de evenimentul de daună) [167, p.112].

Reieșind din practica instanțelor judiciare [76], nu se exclude interesul material atunci când se comit aceste infracțiuni, în baza căruia făptuitorul distruge sau deteriorează bunurile altcuiva în interesul îmbogățirii (de exemplu, contra unei recompense), aspect evidențiat și de S.A. Eliseev, care afirmă că infracțiunea poate fi comisă din orice motiv, inclusiv din interes material (distrugerea, deteriorarea proprietății altuia la comandă în schimbul unei recompense) [267, p.185].

Motivul analizat ca fiind „îmboldul interior, adică ca acea necesitate, dorință, pasiune, emoție, acel sentiment care determină persoana să săvârșească infracțiunea și îi dirijează voința în momentul săvârșirii ei” [112, p.255], este unul comun, cu excepția motivelor de prejudecată. Indiferent cum se interpretează din punct de vedere criminologic și social, motivele pot fi foarte diferite și schimbate, variind de la răzbunare sau perversitate individuală până la revoltă violentă față de anumite injustiții, frustrări personale.

Fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor poate fi comisă și din motive huliganice, care se pot exprima prin atitudine disprețuitoare a făptuitorului față de regulile de conviețuire, normele de moralitate general acceptate, drepturile de proprietate ale altor persoane. Acestea se pot exprima prin aroganță, egoismul extrem al făptuitorului, dorința acestuia de a se autoexprima prin intermediul faptei de distrugere, deteriorare a proprietății altor persoane. În completarea celor afirmate, „distrugerea sau deteriorarea proprietății altuia din motive huliganice se comite, de regulă, fără temei sau cu folosirea unui pretext nesemnificativ ca motiv pentru săvârșirea unei infracțiuni” [267, p.186].

Veridicitatea celor consemnate, este confirmată și de Curtea Constituțională a Republicii Moldova. La concret, Înalțul for de contencios constituțional a constatat, în pct.93, pct.95 și pct.97

din Hotărârea nr.25 din 12.08.2021 [122] privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art.287 alin.(1) din Codul penal (*neclaritatea normelor care incriminează infracțiunea de huliganism*), că: „Cu privire la acțiunile care se deosebesc prin „*obraznicie deosebită*”, Curtea Supremă de Justiție a menționat, în Hotărârea explicativă nr.4 din 19 iunie 2006, că acestea sunt acțiunile, care încalcă ordinea publică și sunt însoțite de aplicarea violenței asupra persoanei, de distrugerea și degradarea bunurilor proprietarului (sublinierea ne aparține – n.a.), de întreruperea temporară a activității normale a întreprinderilor, instituțiilor sau organizațiilor etc. [...]. Curtea admite că, deși există alte norme penale sau contravenționale care asigură protecția unor valori similare, e.g. distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor [articolul 197 din Codul penal], distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor străine [articolul 104 din Codul contravențional] etc., ține de competența persoanelor care aplică legea penală să delimiteze huliganismul de alte fapte, în funcție de obiectul și urmările infracțiunii sau ale contravenției, de intenția făptuitorului, de motivele, scopurile și circumstanțele comiterii faptei. [...]. Astfel, Curtea nu poate reține criticile autorilor sesizărilor, potrivit cărora sintagma „*obraznicie deosebită*” din articolul 287 alin.(1) din Codul penal este imprevizibilă din cauză că legislatorul nu a stabilit în mod expres modalitățile de manifestare a acestui comportament. Apelând la consultanța de specialitate, o persoană ar putea afla care acțiuni pot fi catalogate ca acțiuni care se deosebesc prin „*obraznicie deosebită*”. Prin urmare, Curtea constată că acest capăt al sesizărilor nu prezintă probleme din perspectiva standardului calității legii penale.

Reieșind din constatările Curții Constituționale, se disting următoarele criterii de delimitare a infracțiunii de huliganism în raport cu art.197 CP RM: obiectul, urmările prejudiciabile, motivul, scopul și circumstanțele comiterii faptei.

Fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor comisă din motive huliganice, poate cădea sub incidența art.197 CP RM, implicit a art.287 CP RM. Fapta de huliganism, comisă „prin acțiuni care se deosebesc prin *obraznicie deosebită*”, care a implicat distrugerea sau deteriorarea bunurilor, ce a cauzat daune în proporții mari, ar genera incidența atât a elementelor constitutive ale art.197 CP RM, cât și ale art.287 CP RM, ceea ce presupune calificarea faptei respective în baza unui concurs de infracțiuni. Or, aplicarea singulară a art.197 CP RM sau a art.287 CP RM ar condiționa o subevaluare a gradului de pericol social, deci o lipsă de proporționalitate între valorile sociale lezate și răspunderea pe care trebuie să o suporte făptuitorul.

În vederea conferirii unei tente pragmatice analizei motivelor, facem referință la rezultatele unui studiu criminologic asupra infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor străine, realizat de G.M. Semenenko [292, p.175], în baza materialelor statistice din domeniul infracționalității din regiunea Volgograd și din Federația Rusă, în general. Cercetarea situației

generale a demonstrat că în cazul infracțiunilor investigate motivele de răzbunare predomină în 30%; tănuirea altor infracțiuni în 28,7%; motivele huliganice în 15,4%; interesul material în 12,6%; invidia și ura în 11,1 %; gelozia în 1,3%. În urma studiului situației regionale (Volgograd), ponderea unor categorii de motive a suportat schimbări, pe primul loc fiind interesul material în 29,3%; urmate de răzbunare – 27,4%; motive huliganice – 25,9%; tănuirea altor infracțiuni – 12,7%; invidia și ura – 3,8%; gelozia – 0,9%. Din cele expuse rezultă că variația motivațională este direct influențată de diferiți factori criminogeni specifici teritoriului investigat.

În funcție de motivele și scopurile infracțiunii, precum și de latura obiectivă a acesteia, incendiile penale intenționate pot fi împărțite în următoarele grupe [256, p.102]: - care decurg din incendiu pentru distrugerea proprietății, acest grup include incendiile organizate cu scopul intimidării concurenților, obținerii despăgubirilor de asigurare, satisfacerea motivelor personale (răzbunare, gelozie, motive huliganice etc.), eliberării spațiului pentru construcție etc.; - organizate în scopul ascunderii altor infracțiuni ca fiind deja săvârșite (ascunderea probelor și a urmelor) și planificate (incendierea pădurii în scopul ulterioarei tăieri ilegale sub pretextul tăierilor sanitare); - care decurg din acțiuni ce vizează destabilizarea situației (atacuri teroriste, diversiunea, dezordini în masă).

Această clasificare poate servi pentru analiza unor posibile concurențe de norme și a concursului de infracțiuni care implică fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor.

Sintetizând practica judecătorească națională, conchidem că distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor este dominată de motivații ce apar pe baza unor relații personale ostile (răzbunare [229], gelozie [230], interes material [225] etc.). În ciuda faptului că motivele și scopurile nu sunt indicate de legiuitor ca semne constitutive ale infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, aflarea motivației și a scopului este importantă pentru individualizarea infracțiunii (art.75 CP RM). După cum putem observa, motivele de prejudecată sunt considerate de legiuitor ca o circumstanță calificativă a infracțiunilor analizate și, în același timp, ca un semn ce delimitează componența constitutivă a distrugerii și deteriorării bunurilor de componența calificată al acestor infracțiuni. Prezența unui scop special, pe care făptuitorul urmărește să-l atingă prin distrugerea sau deteriorarea bunurilor altcuiva, schimbă natura pericolului faptei și, în consecință, calificarea infracțiunii.

În contextul analizei laturii subiective a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor din intenție este oportun a reaminti și a repune în vizorul polemicii doctrinare răspunderea penală pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare din imprudență, prevăzută, anterior abrogării acesteia, la art.198 CP RM. Analiza acestor infracțiuni din perspectiva argumentelor privind necesitatea reînvinovățirii a făcut obiectul unei cercetări aparte, rezultatele căreia au fost expuse într-o publicație științifică [179].

Infracțiunea de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor, privită din perspectivă istorico-evolutivă, își găsește reflectare încă în legea penală a Republicii Moldova în redacția din 1961, sub titulatura de *nimicire sau deteriorare din imprudență a avutului proprietarului* (art.128), care prevedea nimicirea sau deteriorarea din imprudență a avutului proprietarului, săvârșită în urma folosirii imprudente a focului sau printr-un alt mod socialmente periculos, ori care a pricinuit victime omenești sau alte urmări grave. Numita faptă a fost preluată și de Codul penal al Republicii Moldova în redacția din 2002 [39], găsindu-și localizarea în art.198, varianta-tip a căreia prevedea distrugerea sau deteriorarea din imprudență a bunurilor dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari. Pe lângă varianta-tip, infracțiunea mai prevedea două variante agravate, prevăzute la alin.(2) lit.a) și b), respectiv, fiind reglementate alte urmări prejudiciabile ce ar putea deriva din varianta-tip, și anume: decesul unei persoane sau alte urmări grave. După mai bine de 5 ani de la intrarea în vigoare a Codului penal în redacția din 2002, componentele de infracțiune de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor au fost eliminate din cadrul incriminator [139].

Unul dintre principalele raționamente care ar sta la baza abrogării art.198 citat *supra* a fost implementarea Concepției reformării sistemului penitenciar pe anii 2004-2020 [123], unde la pct.1 – Perfecționarea cadrului normativ, deopotrivă, la pct.3 din Planul de acțiuni pe anii 2004-2020, se statua modificarea legislației privind reducerea fluxului de încarcerare prin reducerea cazurilor de aplicare a sancțiunilor penale pentru infracțiuni ușoare și mai puțin grave. Infracțiunea analizată făcea parte din categoria celor mai puțin grave, deoarece pedeapsa maximă aplicată cu închisoarea era de până la 5 ani.

Pentru a putea decide asupra argumentelor pro și contra incriminării, respectiv reincidentării faptei de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor, este necesar de a urmări metamorfozele survenite în redactarea tehnico-legislativă a art.128, în vechea reglementare a Codului penal în redacția din 1961, apoi a art.198 CP RM în redacția din 2002, pentru a constata identitatea și importanța relațiilor sociale ce s-au dorit a fi protejate prin normele penale vizate, precum și pentru a corela dinamica completărilor și modificărilor normative cu cadrul istoric, politic, social și cultural existent la momentul adoptării lor.

Necesitatea criminalizării faptelor de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor după mai bine de 16 ani de la abrogarea acesteia solicită o evaluare amplă și profundă a obiectivelor și finalităților stabilite de politica penală, verificarea lipsei cadrului normativ penal incident, a respectării principiilor legii penale și de legiferare penală, toate acestea se pun în sarcina legiuitorului contemporan, astfel încât reglementările penale privind incriminarea faptei de distrugere sau deteriorare din imprudență să întrunească pe deplin garanțiile constituționale și angajamentele asumate ale statului prin actele internaționale la care este parte; or, efectuarea unei

analize ex-ante și evaluarea impactului criminalizării faptei de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor este un trend și un imperativ la nivel european. Reieșind din modelele de incriminare pe care le-a adoptat legiuitorul pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor, distingem în formula de reglementare penală a infracțiunilor analizate după Codul penal în redacția din 1961 mai multă elocvență și accesibilitate, astfel în redacția celui din urmă valoarea social protejată și relațiile sociale incidente sunt mai ușor identificabile de către destinatarul și beneficiarul legii penale și evaluabile, din perspectiva necesității protecției penale și pasibilității de pedeapsă penală; or, legea penală reprezintă *extrema ratio*.

În optica expusă de C. Paonessa [192, p.30], pasibilitatea pedepsei și necesitatea de a aplica o pedeapsă penală sunt criterii de interpretare și de control al legitimității tipurilor de infracțiuni în sistemele penale existente și categorii euristice a politicii penale, de mare ajutor în procesul de creație legislativă. Considerăm că însuși modul de comitere a infracțiunilor analizate, ca semn al laturii obiective, expres prevăzut în art.128 CP RM în redacția din 1961, este cel care prezintă situația de pericol social sporit pentru relațiile sociale, care se referă la substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor, în calitate de obiect juridic special, cele din urmă ca o categorie a dreptului de proprietate, drept protejat prin Constituția Republicii Moldova, consacrat la art.127. În sensul verificării legitimității răspunderii penale instituite, aprecierea relevanței valorii juridice ce se vrea protejată, raportată la gradul potențial de lezare a acesteia, trebuie asociată cu pericolul social sporit al conduitei, pe de o parte, și cu riscul pierderii libertății personale asociat cu aplicarea pedepsei penale, în calitate de valoare supremă garantată de stat. Respectiv, alin.(2) și (4) ale art.54 din Constituția Republicii Moldova statuează asupra excepțiilor de la garantarea exercițiului drepturilor și libertăților; astfel, se recurge la restrângerea unor drepturi și libertăți când „...sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției. Respectiv, „restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății”. Din cele citate *supra*, concepem principiul proporționalității ca principiu constituțional universal, respectiv și principiul de drept penal al protecției penale a valorilor sociale, ce presupune că pentru atingerea scopului legii penale, măsurile alese de legiuitor trebuie să fie adecvate, necesare și echilibrate în raport cu pericolul social al comportamentului susceptibil de sancțiune, altfel zis, *nulla poena sine crimine et necessitate*.

Formula de incriminare a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor (art.198 CP RM) uzitată de legiuitor în Codul penal al R. Moldova în versiunea în vigoare

de până la 08.02.2008, adică ultima variantă normativă de până la abrogarea numitei infracțiuni, privită prin optica garanțiilor constituționale (art.23, art.54) și a principiilor activității de legiferare, stipulate la art.3 din Legea cu privire la actele normative, nr.100/2017, este contrară cerințelor de precizie, accesibilitate și echilibru între reglementările concurente și oportunitatea incriminării. *In concreto*, dispoziția art.198 CP RM (abrogat) prevedea distrugerea sau deteriorarea din imprudență a bunurilor, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari. Reieșind din principiul subsidiarității și proporționalității în procesul de fundamentare a unei legi, considerăm că pericolul social derivat din activitatea prejudiciabilă subscrisă infracțiunilor prevăzute la art.198 CP RM (abrogată) nu întrunește criteriile pericolului social sporit incident intervenției penalului, ci cade în sfera răspunderii civile delictuale, adică este în sfera extrapenalului. Potrivit alin.(1) art.1998 Cod civil, „Cel care acționează față de altul în mod ilicit, cu vinovăție este obligat să repare prejudiciul patrimonial, iar în cazurile prevăzute de lege și prejudiciul moral cauzat prin acțiune sau omisiune”. Totodată, potrivit alin.(2) art.19 Codul civil „se consideră prejudiciu patrimonial cheltuielile pe care persoana lezată le-a suportat sau urmează să le suporte la restabilirea dreptului sau interesului recunoscut de lege încălcat, distrugerea sau deteriorarea bunurilor sale (daună reală), precum și profitul ratat ca urmare a încălcării dreptului sau interesului recunoscut de lege (profit ratat)”.

Pornind de la idea că legea penală reprezintă *ultima ratio*, se impune evaluarea necesității de apărare socială prin criminalizare, atestând prezența unui real pericol social și, implicit, lezarea interesului general al societății, criterii care nu sunt întrunite în conținutul acestei forme de incriminare, criterii care, *de facto*, fundamentează natura juridică a unei infracțiuni. Prin urmare, lipsa unor criterii clare de evaluare a pericolului social abstract al infracțiunii, stabilite prin act normativ, împiedică realizarea unei delimitări certe dintre competența legii penale și interferența unor alte reglementări. Legiuitorul, în anumite cazuri, lasă la latitudinea judecătorului această sarcină de importanță majoră pentru garantarea statului de drept, separării puterilor în stat și a libertăților și drepturilor persoanelor. În susținerea acestei afirmații se invocă art.58 CP RM care stipulează: „Persoana care pentru prima oară a săvârșit o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă poate fi liberată de răspundere penală dacă, datorită schimbării situației, se va stabili că persoana sau fapta săvârșită nu mai prezintă pericol social”. Împărtășim aserțiunea „O națiune care caută libertatea politică trebuie să interzică unui judecător orice libertate de a interpreta (în sensul aplicării analogiei) legile” [244, p.7]. Prin *deductio*, conchidem că determinarea pericolului social concret justifică înlăturarea caracterului penal al faptei, în raport cu natura acesteia și persoana făptuitorului, în sensul că fapta nu are o semnificație juridică de sinestătătoare, dar conotația ei penală o însușește prin raportare la un sistem de valori și de drept concret.

Legiuitorului care a intervenit prin modernizarea Codului penal al Republicii Moldova în redacția din 2002 nu a pătruns în esența raporturilor juridice și valorilor sociale protejate prin art.128 Codul penal în redacția din 1961 – nimicire sau deteriorare din imprudență a avutului proprietarului – și superficial a adoptat norma penală corespondentă fără a transpune în dispoziția normei art.198 CP RM (abrogat) identitatea valorilor sociale anterior protejate. Specificul protecției rezida în protejarea bunurilor dacă asupra lor se acționa pe calea folosirii imprudente a focului sau a unei alte modalități periculoase. Este curios faptul că doctrina [26, p.307] a continuat să ofere „un colac de salvare” practicienilor în vederea eliminării confuziei care poate apărea la calificarea infracțiunilor ce cad în sfera de tipicitate a componentei de infracțiune circumscrise art.198 CP RM (abrogat), în sensul elucidării și descrierii elementelor caracteristice numitei infracțiuni. Respectiv, în contextul acesteia, distrugerea sau deteriorarea se interpreta ca influențarea nemijlocită infracțională asupra bunurilor pe calea folosirii focului sau a altor surse de pericol sporit, cum ar fi energia electrică, energia nucleară, gazul comprimat, substanțele explozive sau corozive, armele de foc, aburul etc. Regretabil e faptul că deseori se creează impresia că doctrina penală și legea penală (legiuitorul) parcurg traiectorii divergente și nu convergente, astfel încânt să confere mai multă funcționalitate și eficiență actului de creație legislativă, încrederea societății în sistemul de drept penal, precum și să sporească calitatea exercițiului judecătoresc. Susținem aserțiunea precum că „ceea ce nu este un mijloc corect pentru urmărirea unui scop corect, răspunde unui concept idealist care amestecă ideea de justiție, vacuum în conținut cu un concept de drept orfan de referință la judecăți de valoare”[65, p.125]. În această ordine de idei, intervenția dreptului penal în sancționarea unei fapte prejudiciabile ce prezintă pericol social trebuie limitată considerabil, deoarece pericolul social abstract pe care îl implică fapta de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor este practic imposibil de evaluat. Pericolul social al conduitei prejudiciabile nu este determinat *a priori* doar de modalitatea periculoasă de a acționa, ci și datorită precedentului; or, stabilirea politicii penale și direcțiile sale de intervenție sunt fundamentate pe analiza fenomenologică a datelor empirice colectate de organele care dețin competență legală în materie. Este propice de a invoca statistica Republicii Moldova în domeniul situațiilor excepționale [183], acordată de Serviciul protecției civile și situațiilor excepționale. Respectiv, în perioada de 9 luni ale anului 2018, ianuarie-septembrie, au fost înregistrate 1165 de incendii, ceea ce constituie o reducere de 1% față de aceeași perioadă a anului 2017, în urma cărora au decedat 65 de persoane, ce constituie o creștere de 35%, pagubele constatate fiind de 56,5 mil. lei, ceea ce constituie o creștere de 69%. Cele mai frecvente cauze constatate ale incendiilor sunt acțiunile/inacțiunile intenționate de incendiere în 195 de incendii, scurt circuit în 167 de incendii, imprudența în timpul fumatului în 144 de incendii, nerespectarea regulilor de protecție antiincendiu la exploatarea sobelor și canalelor de evacuare a

fumului în 121 de incendii. Considerăm că datele vorbesc de la sine și justifică intervenția legii penale doar în situația socialmente periculoasă cauzată de folosirea imprudentă a focului sau a altor mijloace susceptibile de a provoca un incendiu. Suntem de opinie că aplicarea legii penale trebuie efectuată în subsidiar în vederea contracarării faptelor de distrugere sau deteriorare din imprudență, legiuitorului revenindu-i obligația să identifice exact nivelul instituțional competent pentru a implementa politicile penale, într-o manieră în care să se acționeze gradat, etapizat și țintit, cu aplicarea unor soluții cât mai puțin restrictive de drepturi și libertăți fundamentale. Ținem să reliefăm, *inter alia*, existența unui șir de prescripții ale Codului contravențional al Republicii Moldova care privesc sancționarea conduitelor periculoase de nerespectare a regulilor de protecție contra incendiilor. Printre contravențiile cu caracter general enumerăm art.163 – Încălcarea Regulamentului cu privire la protecția rețelelor electrice, art.163¹ – Neîndeplinirea prescripțiilor emise de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică, art.358 – Încălcarea reglementărilor de asigurare a apărării împotriva incendiilor.

Un argument contra reîncriminării faptelor prejudiciabile prevăzute la art.198 CP RM în redacția existentă la data abrogării ar fi poziția altor legiuitori în acest sens; astfel, faptele menționate fac obiectul de reglementare a dreptului civil în alte sisteme de drept. Drept exemplu, prin decretul legislativ al Președintelui Republicii Italiene din 16.01.2016 [89], infracțiunea de distrugere, art.635. Danneggiamento (Distrugerea) din Codul penal al Italiei (Titlul XIII – Infracțiuni contra patrimoniului), pe lângă un șir de infracțiuni dezincriminate, a fost dezincriminată parțial. Respectiv, componenta de bază a infracțiunii de distrugere, risipire, deteriorare sau aducerea în stare de neîntrebuințare, total sau parțial, a lucrurilor mobile sau imobile străine, pedepsită cu închisoare de până la un an sau cu amendă de până la 309 euro, a fost substituită de următoarea componentă „oricine distruge, risipește, deteriorează, aduce în stare de neîntrebuințare, total sau parțial, lucrurile mobile sau imobile străine cu aplicarea violenței asupra persoanei sau cu amenințare sau cu ocazia desfășurării manifestărilor în locuri publice sau în locuri deschise publicului sau în caz de protest este pedepsit cu închisoare de la 6 luni până la 3 ani”. În acest mod, infracțiunea de distrugere, în forma ei generică sau forma *simplex*, a ieșit de sub tutela legii penale și a intrat sub tutela legii civile (art.2043 Cod Civil al Italiei) [53] și implicit a sancțiunilor administrative [158]. Legiuitorul italian a reținut că distrugerile din culpă (imprudență) nu vor fi penalizate. Prin urmare, În Codul penal al Italiei nu regăsim componenta infracțiunii de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor în absența semnelor calificative care să confere gradul necesar de pericol social. În Codul penal al României, la alin.(1) art.255, sunt incriminate în varianta-tip faptele de distrugere, degradare ori aducere în stare de neîntrebuințare, din culpă, a unui bun, chiar dacă acesta aparține făptuitorului, în cazul în care fapta este săvârșită prin incendiere, explozie sau prin orice alt asemenea mijloc și dacă

este de natură să pună în pericol alte persoane sau bunuri; fapta se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă. La alin.(2) același articol incriminează faptele care au ca urmare un dezastru, pedeapsa fiind de la 5 la 12 ani. Prin urmare, legiuitorul român nu s-a rezumat doar la modalitatea socialmente periculoasă incendierea, ci a cuprins și alte modalități periculoase omogene, extinzând sfera acțiunilor infracționale de distrugere sau deteriorare a bunurilor; chiar dacă nu le-a listat exhaustiv, le-a definit în mod generic. În aceeași ordine de idei, Codul penal al Federației Ruse sancționează la art.168 faptele de distrugere sau deteriorare a proprietății din imprudență. Dispoziția acestei norme prevede fapta de distrugere sau deteriorare a proprietății străine în proporții mari, dacă a fost săvârșită în urma folosirii imprudente a focului sau a altor surse de pericol sporit. În cazul Federației Ruse, viziunea legiuitorului rus privind răspunderea penală pentru faptele notate coincide cu cea a legiuitorului român. Federația Rusă de asemenea a dezincriminat în 2003 (Legea Federală din 8 decembrie 2003, nr.162-F3) infracțiunea de distrugere sau deteriorare din imprudență a proprietății în lipsa modalității social periculoase de realizare a faptei [255, p.110]. Modelele străine de incriminare a faptelor de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor, evidențiate *exempli gratia*, constituie și o premisă în vederea creării propriei concepții despre cel mai oportun model de criminalizare, adaptat la sistemul dreptului penal din Republica Moldova și la tradițiile contemporane de legiferare penală. În același timp, apelând la practica judiciară a Republicii Moldova [69], constatăm că abrogarea art.198 CP RM nu a lăsat fără acoperire juridico-penală unele activități prejudiciabile ce tangențiază cu distrugerea sau deteriorarea din imprudență a bunurilor; or, art.296 CP RM – Încălcarea regulilor de protecție contra incendiilor – este norma care se reține la calificare, context în care se atestă neîndeplinirea dispozițiilor organelor de stat de supraveghere antiincendiară, precum și încălcarea cu rea-voință a regulilor de protecție contra incendiilor, dacă acestea au provocat urmări grave. Constatările înșiruite contribuie la discernerea argumentelor pro sau contra reîncriminării faptelor de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor, precum și asupra formei de redactare legislativă a componentei sale de infracțiune, obiectivul cel din urmă nefiind obiectul principal de cercetare pentru prezentul demers critic. Astfel, considerăm inoportună reîncriminarea faptelor de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor în redacția art.198, existentă în Codul penal al RM din 18.04.2002 până la abrogare, în lipsa prevederii modalității socialmente periculoase de realizare a laturii obiective – prin incendiere, explozie sau prin orice alt asemenea mijloc de natură să pună în pericol alte persoane sau bunuri, într-o eventuală reconceptualizare *de lege ferenda*, deoarece gradul prejudiciabil al faptei (art.15 CP RM) de distrugere sau deteriorare din imprudență, în lipsa unor semne obligatorii ale laturii obiective precum metoda de săvârșire a infracțiunii, nu întrunește criteriul de pericolozitate socială caracteristic unei infracțiuni.

2.3. Semnele circumstanțiale agravante prevăzute la alin.(2) art.197 CP RM

Semnele circumstanțiale ale variantei-tip a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM sunt fixate la lit.a) alin.(2) în următoarea formulare: „aceleași acțiuni [prevăzute la alin.(1)] săvârșite prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă; c) săvârșite asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu sau obștești; d) care au provocat din imprudență decesul persoanei”.

Prin intermediul circumstanțelor calificative subiective sau obiective legiuitorul diferențiază răspunderea penală și pedeapsa penală pentru aceste infracțiuni. Semnele circumstanțiale vizate, din punctul de vedere al structurii logico-juridice a normei de drept penal, au diferite funcții și ilustrează: metode de comitere și, implicit, mijloacele utilizate în acest sens; calitățile speciale ale victimei infracțiunii; consecințele secundare (suplimentare) periculoase din punct de vedere social ale acestor infracțiuni sau urmările prejudiciabile subsecvente sub forma decesului unei persoane, cauzat din imprudență, care denotă o răspundere agravată pentru generarea, propriu-zisă, a unui efect înlănțuit cu urmările direct intenționate ale faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor.

În cele dintâi, vom supune analizei agravanta de la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM. Pentru a concepe esența acestei modalități (metode) de comitere a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor vom defini conceptele operaționale vizate.

Legiuitorul enumeră în dispoziția normei cu titlu exemplificativ modalitățile periculoase, și anume – incendierea și explozia. Incendierea presupune declanșarea unui incendiu, iar prin incendiu [155] se percepe o ardere autoîntreținută, care se desfășoară fără control în timp și spațiu, care produce pierderi de vieți omenești și/sau pagube materiale și care necesită o intervenție organizată în scopul întreruperii procesului de ardere. Într-o altă accepțiune, mult mai cuprinzătoare, incendiul este un proces complex de ardere, cu evoluție nedeterminată, datorat prezenței substanțelor combustibile și surselor de aprindere, incluzând fenomene de natură fizică și chimică (transfer de căldură, formarea flăcărilor și fumului, schimbul de gaze cu mediul înconjurător, transformări structurale produse în elementele de rezistență a clădirilor, în materialele de construcții și instalații componente ale acestora etc.) și care impune intervenția organizată pentru stingere” [57, p.48].

În temeiul prevederilor pct.2 al Regulamentului cu privire la clasificarea situațiilor excepționale și la modul de acumulare și prezentare a informațiilor în domeniul protecției populației și teritoriului în caz de situații excepționale, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1076 din 16.11.2010 [124], explozia presupune un proces rapid de schimbare momentană a compoziției fizice sau chimice a unei substanțe, însoțit de degajarea spontană a unor energii imense și de formarea gazelor comprimate, care periclitează viața și sănătatea oamenilor, provoacă pagube

economiei naționale și mediului ambiant și poate deveni sursa unei situații excepționale. Procedeele aplicate pentru declanșarea incendiului sau exploziei pot fi luate în considerație inclusiv la individualizarea pedepsei penale.

Pericolul social al incendierii constă în faptul că, prin provocarea forțelor distructive ale focului, susceptibile să se dezvolte într-un incendiu, cel vinovat este atunci incapabil să controleze sau să pună o limită în calea dezvoltării spontane a focului, ceea ce duce adesea la grave consecințe. Deoarece definiția legală a incendiului lipsește, pentru calificarea corectă a infracțiunilor este necesar să se afle care sunt acțiunile ilegale pe care știința dreptului penal le consideră ca fiind incendiere. Trebuie de precizat că dificultatea stabilirii cauzei incendiului este condiționată la rândul său, de faptul că „un incendiu ca fenomen în sine distruge toate urmele și dovezile, ceea ce permite ca doar într-un caz din 15-20 de incendii potențial criminale fapta să fie calificată ca o infracțiune” [256, p.101].

Potrivit doctrinei ruse, prin „incendiere” trebuie de înțeles folosirea focului într-un așa fel în care poate duce la răspândirea lui necontrolată și la crearea pericolului cauzării pagubelor oamenilor sau prejudicierii bunurilor acestora. Dacă persoana folosește focul în așa fel încât lipsește probabilitatea declanșării incendiului, adică dacă arderea este controlată, metoda distrugerii bunurilor nu este considerată general periculoasă și nu se apreciază ca incendiere [306, p.187]. În dreptul penal rus termenul „incendiere” se folosește pentru a desemna o activitate intenționată.

În această definiție focul este considerat drept un proces de ardere și nu se iau în considerare cauzele apariției sale, una dintre care poate fi acțiunea sau inacțiunea unei persoane, care duce la grave consecințe. Dintre obiectele incendiilor penale este necesar să se evidențieze: clădiri rezidențiale; clădiri și structuri nerezidențiale, întreprinderi industriale; obiecte de infrastructură de transport (poduri, tuneluri etc.), vehicule, terenuri agricole [256, p.102].

Într-o altă opinie doctrinară (pe care o susținem), incendierea este definită ca „fapta ilicită intenționată care a cauzat producerea focului, adică arderea necontrolată în afara unui focar special, care a dus la distrugerea sau deteriorarea proprietății, provocând vătămare corporală sau moarte, provocând daune semnificative economiei, mediului și prejudiciind alte interese protejate legal ale individului, societății și statului sau a creat o amenințare reală de a provoca astfel de consecințe” [261, p.62].

Această definiție ni se pare a fi cea mai completă pentru că este reflectat conceptul juridic de incendiere. Incendierea intenționată este comisă, de regulă, prin acțiuni, dar poate fi și rezultatul inacțiunii. De exemplu, infractorul, dorind să provoace un incendiu, nu elimină în mod deliberat defecțiunile echipamentului electric. Pentru a determina dacă metoda aleasă – distrugerea sau deteriorarea bunurilor prin incendiere – e periculoasă sau nu, este necesar în fiecare caz specific să

se ia în considerare locul, ora, situația și alte circumstanțe care caracterizează latura obiectivă a infracțiunii. Trebuie de subliniat că aceste probleme importante nu au primit o rezolvare adecvată în literatura juridică. Aceste circumstanțe nu întotdeauna sunt luate în considerare în practică, ceea ce duce la erori de calificare.

În practica judiciară se observă o preponderență a cauzelor în care aplicarea modalității periculoase de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor prin incendiere este comisă pentru tănuirea altei infracțiuni, cum ar fi infracțiunea de omor intenționat (art.145 CP RM) [79], furtul (art.186 CP RM) [74], violul (art.171 CP RM [71], răpirea mijlocului de transport (art.192¹ CP RM) ș.a.

În literatura de specialitate se afirmă că metoda general periculoasă este strâns legată de pericolul real, și nu de unul abstract. „Structura juridică a metodei în general periculoase include două componente: 1) utilizarea obiectelor (surse, mijloace) cu pericol sporit; 2) în prezența unei anumite situații, indicând crearea unei amenințări reale la adresa unei varietăți de interese protejate de lege. Într-un mod general periculos – reprezintă un pericol real pentru viața sau sănătatea oamenilor, precum și prejudicierea altor bunuri (în plus față de cele la care atentează infracțiunea de distrugere sau deteriorare) sau a altor obiecte protejate de lege” [259, p.112]. Metoda luată în considerare se caracterizează, de regulă, prin crearea unui pericol pentru un cerc nedefinit de bunuri și interese protejate de lege. Distrugerea (deteriorarea) intenționată a bunului este însoțită de semnul calificativ analizat, deci săvârșită printr-o modalitate periculoasă, indiferent dacă s-au cauzat daune altor obiecte de protecție penală; respectiv, pericolul trebuie să fie real.

Problema modului de comitere a infracțiunilor este una dintre cele mai relevante și în același timp insuficient dezvoltată în știința dreptului penal. Modul sau metoda în care a fost comisă o infracțiune este un semn care caracterizează pericolul social al faptei, corespunzător servește drept criteriu de criminalizare al unei fapte prejudiciabile.

La lit.a) alin.(2) art.197 CP RM se prevede: „aceleași acțiuni săvârșite prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă”. Agravanta menționată prescrie o însușire specială, care caracterizează modalitățile de provocare a urmării prejudiciabile fixate la alin.(1) art.197 CP RM. Reieșind din caracterul periculos al modalităților specificate de legiuitor și al celor prezumate prin intermediul semnelui estimativ „altă modalitate periculoasă”, s-a agravat răspunderea și pedeapsa penală. Luând în vizor definiția doctrinară a semnelui estimativ calitativ, și anume: „sintagmă cu caracter generalizator ce desemnează un fenomen sau proces, utilizată în interiorul normei juridico-penale, însă care nu este definită de legea penală, dar nici de un alt act normativ extrapenal, conținutul ei fiind stabilit de subiecții oficiali abilitați cu aplicarea în concret a normei juridico-penale, în baza circumstanțelor concrete ale cauzei și în baza unui grad anumit de intimă

convingere, care dau posibilitatea de a include în sfera reglementării un număr mare de fenomene, procese, obiecte, stări, care diferă prin proprietățile lor empirice” [63, p.217], înțelegem sarcina dificilă a celui care aplică legea penală de a identifica acele alte modalități periculoase prin care poate fi comisă infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor.

În vederea identificării șirului de modalități corespondente care le-a anticipat legiuitorul în alineatul menționat se cere interpretarea expresiei „modalitate periculoasă”. *Inter alia*, legiuitorul R. Moldova, în contexte normativ-penale similare, face uz de alte concepte estimative, ceea ce denotă o lipsă de coerență și uniformitate terminologică în tehnica legislativă aplicată.

Conceptul de metodă periculoasă se bazează pe categoria de „pericol”. *De lege lata*, de această categorie se face uz în contexte normative precum: „...mijloace care prezintă un *pericol social sporit*” (art.77 CP RM); „...în urma folosirii imprudente a focului sau a unor surse *de pericol sporit*” (art.232 CP RM); „...ce prezintă un *pericol sporit pentru cei din jur*” (art.373 CP RM); „prin *mijloace periculoase* pentru viața sau sănătatea mai multor persoane” (art.145, art.151, art.152, art.349 CP RM ș.a.); Observăm persistența sintagmei „pericol social”; „pericol sporit”; „mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea..”. În vederea asigurării consecvenței și clarității legii penale, este necesară uniformizarea terminologiei folosite de legiuitor *de lege lata*.

O corespondență evidentă transpare între modelul eliptic de reglementare a faptelor de omor (art.145, art.151, art.152 CP RM), precum și a celor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art.197 CP RM), respectiv, agravanta „prin mijloace periculoase pentru viața sau sănătatea mai multor persoane” se pliază parțial pe „nevoile” normei de drept de la alin.(1) art.197 CP RM de a suplini carențele de care suferă prevederea de la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM.

Echivalența sintagmelor „modalitate periculoasă” și „metodă general periculoasă”, în terminologia penală rusă transpare în mod evident, reieșind inclusiv din exemplele pe care le oferă legiuitorii ambelor state. În Comentariul Codului Penal al Federației Ruse [273], „alte metode general periculoase” includ distrugerea bunurilor altuia folosind forțele naturii, mașinilor și mecanismelor, distrugerea clădirilor și structurilor, care, la rândul său, implică distrugerea altor clădiri și structuri. Prezența calității de pericol general este evidențiată de posibilitatea de distrugere semnificativă, deces și rănire a oamenilor. Următoarele modalități periculoase de asemenea corespund noțiunii evocate: prin inundație, surpare, prăbușire, accidente premeditate, otrăvire în masă a animalelor domestice etc.

Expresia utilizată de legiuitor în textul alin.(2) lit.a) art.197 CP RM - „prin o altă modalitate periculoasă” nu reflectă suficientă claritate asupra modalităților de referință, aspect ce urmează să-l elucidăm. O altă întrebare este dacă simpla utilizare a unei metode potențial periculoase este suficientă pentru ca faptele să fie calificate ca infracțiune în baza lit.a) alin.(2) art.197 CP RM sau,

totuși, este necesar ca incendierea sau explozia să prezintă pericolul real al extinderii asupra bunurilor altei persoane și să afecteze viața, sănătatea altor persoane.

În dreptul penal comparat, observăm că atât legiuitorul Republicii Moldova, cât și cel al României prevăd expres săvârșirea faptei de distrugere prin incendiere, explozie sau altă modalitate periculoasă (lit.a), alin.(2) art.197 CP RM) sau distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a unui bun, săvârșită prin incendiere, explozie ori prin orice alt asemenea mijloc și dacă este de natură să pună în pericol alte persoane sau bunuri (alin.(4) art.253 CP al României). Potrivit aserțiunilor exegetice, ambele formulări au, de fapt, un obiect de referință similar, doar că în cazul reglementării Codului penal român acesta este pătruns de mai multă claritate și predictibilitate, legiuitorul român accentuând ca factorul de pericol să privească atât persoanele, cât și bunurile mai multor persoane [172, p.111].

În practica judiciară a R.Moldova am identificat anumite deficiențe la interpretarea dispoziției de la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM. Considerăm că acestea au drept cauză caracterul lacunar al exprimării prevederii menționate. În decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție (pct.3; pct.3.2) [81] relevăm următoarele circumstanțe constatate de instanță, premisă a următoarei prospecțiuni. Sentința a fost atacată cu apel de către procuror, precum și de partea vătămată, prin care au solicitat *„casarea acesteia în partea stabilirii pedepsei, (...) prin care lui R.I. pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art.197 alin.(2) lit.a) Cod penal, să-i fie numită o pedeapsă mai aspră.„* În continuare, a invocat că, *pericolul social sporit al deteriorării intenționate de către R.I. a bunului, comis în prezența acestei circumstanțe agravante (lit.a) alin.(2) art.197 Cod penal), rezultă din faptul că metodele la care a recurs inculpatul au pus în pericol nu doar integritatea bunurilor - automobilelor parcate în imediata apropiere cu automobilul de model Audi Q5 supus incendiarii care îi aparținea părții vătămate C.A., dar și viața și sănătatea persoanelor – locatarilor blocurilor aflate în imediata apropiere, adică în fața și în spatele automobilului incendiat”.*

Împrejurările comiterii faptei de distrugere prin incendiere, în condițiile existenței pericolului real de extindere a focului și al afectării bunurilor altor persoane, precum și, propriu-zis, a sănătății și vieții persoanelor atestă, în cauza citată, necesitatea deosebirii acestora de împrejurările în care nu se constată respectivele circumstanțe. În acest sens, într-o altă speță [78] din practica Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, unde inculpatul a fost condamnat la fel în temeiul lit.a) alin.(2) art.197 CP RM, evidențiem următoarele: *„continuându-și acțiunile infracționale, în scopul ascunderii urmelor atacului tâlhăresc, la indicația lui R.I., aproximativ la ora 06.00, s-a întors în pădurea dintre satele Cărpineni, Călmățui și Tălăești, r-nul Hîncești, unde intenționat a incendiat automobilul de model „Citroen Berlingo” n/î HN AW 149 ce aparținea lui C.P.”.*

În vederea calificării acțiunilor sau inacțiunilor în baza agravantei de la lit.a) alin.(1) art 197 CP RM, în literatura de specialitate autohtonă se menționează următoarele: „pericolul social sporit al distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor, comise în prezența acestei circumstanțe agravante, rezultă din faptul că metodele la care recurge făptuitorul pun în pericol viața sau sănătatea mai multor persoane, creând posibilitatea afectării unei pluralități de victime” (sublinierea ne aparține – *n.a.*) [28, p.983].

O altă opinie similară o găsim în alegațiile doctrinare ale lui A. V. Zarubin, care afirmă că „mijloacele folosite de făptuitor sunt de așa natură încât utilizarea lor poate pune în pericol alte obiecte ale proprietății altcuiva, [obiectele de asigurare a necesităților vitale], viața și sănătatea oamenilor sau să provoace alte consecințe grave; (..) sunt puse în pericol în momentul distrugerii sau deteriorării unor bunuri specifice și atunci când o astfel de amenințare continuă să existe pentru un anumit timp din cauza particularităților mijloacelor utilizate, când există un risc real de vătămare. Prezența unui pericol real se stabilește în fiecare caz concret pe baza metodei utilizate, a situației specifice și a altor circumstanțe” [269, p.43-44].

În vederea adăugării la dispoziția analizată a unui plus de claritate și, corespunzător, eficiență, propunem modificarea lit.a) alin.(2) art.197 CP RM după cum urmează: „*săvârșite prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă pentru viața, sănătatea sau bunurile mai multor persoane*” [174, p.153].

Sușținem în totalitate poziția Plenului Curții Supreme a Federației Ruse [289] care a explicat că distrugerea sau deteriorarea obiectelor individuale cu utilizarea focului în condiții care exclud răspândirea acestuia (sublinierea ne aparține – *n.a.*) la alte obiecte și apariția unei amenințări de vătămare a vieții și sănătății oamenilor, precum și a bunurilor altor persoane, trebuie să fie calificată în conformitate cu varianta de bază a infracțiunii cercetate, în cazul în care s-a constatat că victima a suferit un prejudiciu material în proporțiile stabilite de lege (pct.6).

Considerăm că fapta prejudiciabilă se califică în temeiul lit.a) alin.(2) art.197 CP RM dacă s-au comis aceleași acțiuni prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM, care au cauzat daune în proporții mari, cu aplicarea uneia dintre modalitățile expuse la alineatul vizat – prin incendiere, explozie sau o altă modalitate periculoasă.

Există și o opinie divergentă susținută de S. M. Kochoi, potrivit căreia răspunderea pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor străine după Codul penal al Federației Ruse, săvârșită printr-un mod general periculos, intervine chiar dacă nu s-a constatat cauzarea unei daune considerabile [275, p.72], sau conform legii penale a R. Moldova – a unei daune în proporții mari.

Mai sunt și alți autori care susțin că sintagma „aceleași acțiuni” folosită în dispoziția agravantei indică faptul că ar trebui să se refere numai la acțiunile de distrugere sau deteriorare, iar cerința

constatării daunei reprezintă un semn constitutiv valabil doar pentru varianta-tip a infracțiunii; respectiv, dauna nu constituie un semn obligatoriu pentru a califica fapta în baza agravantei [295, p.165]. Împărtășim poziția profesorului S.V. Sklyarov, care afirmă că, reieșind din tipologia infracțiunilor contra patrimoniului circumscrise semnului daunelor considerabile, primul criteriu delimitativ fiind gradul de pericol public determinat de prezența daunelor considerabile, respectiv acesta figurează ca semn obligatoriu al componenței de bază a infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor [294, p.59]; corespunzător, prezența acestuia și îi conferă faptei prejudiciabile gradul necesar de pericol social pentru instituirea răspunderii penale. Aceeași interpretare o regăsim și în literatura de specialitate autohtonă: „varianta agravantă a unei componențe de infracțiune cuprinde, pe lângă semnul calificativ, menit să agraveze răspunderea și pedeapsa penală, și semnele constitutive reflectate în cadrul componenței de bază” [60, p.128].

În Hotărârea Plenului Curții Supreme a Federației Ruse nr.14 din 5 iunie 2002 „Despre practica judiciară în cazurile de încălcare a regulilor de securitate antiincendiară, distrugere și deteriorare a bunurilor” [289] se precizează că dacă, ca urmare a incendierii, exploziei sau a altor acte general periculoase, imobilul nu a fost avariat deloc din motive independente de voința făptuitorului, sau au fost distruse sau deteriorate, dar nu a fost atinsă valoarea proporțiilor cerute la alin.(1), cele comise vor fi calificate în funcție de intenția făptuitorului, ca tentativă la infracțiunea de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor comisă prin incendiere.

Opinie cu privire la necesitatea constatării „cauzării daunei considerabile” în componența calificată a distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor a fost exprimată și de Curtea Constituțională a Federației Ruse. Astfel, în Decizia Curții Constituționale a Federației Ruse [284] se indică faptul că distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor altcuiva, săvârșită din motive huliganice, prin incendiere, explozie sau în orice alt mod general periculos, atrage răspunderea penală în temeiul agravantei „prin incendiere” (alin.(2) art.167 din Codul penal al Federației Ruse) numai în caz dacă i s-a cauzat victimei daune considerabile [289].

Cercetătoarea A.V. Chernousova consideră că, potrivit regulilor logice de tehnică legislativă în construirea normelor, „ articolele și alineatele (părți), capitolele și secțiunile de lege ar trebui să curgă unul din celălalt, fiecare poziție din lege trebuie să fie legată organic cu altele și, desigur, să nu se repete și, mai mult, să nu se contrazică între ele”. La fel consideră că prin interpretarea sintagmei „aceleași acțiuni” făcându-se referire doar la acțiunea de distrugere sau deteriorare, fără semnul obiectiv de daună, se încalcă algoritmul de construire a normelor de drept penal prevăzute de Partea specială a Codului penal [302, p.191].

Prin urmare, în infracțiunile ale căror componențe de bază prevăd cauzarea de daune în proporții mari, sintagma „aceleași acțiuni” ar trebui interpretată ca acțiuni (inacțiuni) cumulativ cu

urmările survenite. În cadrul componentelor materiale, urmările prejudiciabile sunt marcate ca semne constitutive; respectiv, constituie un semn de bază, în lipsa căruia fapta nu poate fi calificată ca infracțiune. Legiuitorul folosește sintagmele „aceleași acțiuni”, „aceeași acțiune” pentru a nu repeta descrierea principalului *corpus delicti* în infracțiunile calificate. Se evită astfel repetarea, respectiv voluminozitatea, încărcarea inutilă în construirea normelor de drept penal.

În cazul utilizării unuia dintre mijloacele prescrise la lit.k) art.77 CP RM pentru comiterea infracțiunilor specificate la art.197 CP RM, la aplicarea metodei periculoase prin incendiere, explozie ori una de acest gen, nu mai poate fi invocată circumstanța agravantă, deoarece norma de incriminare o prevede ca semn calificativ.

Astfel, în cazul infracțiunilor prevăzute la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM – „Distrușgerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor”, explozia și incendierea îndeplinesc rolul de metodă de comitere a infracțiunii. Spre deosebire de ipoteza infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.278 CP RM – „Actul terorist” și la art.343 CP RM – „Diversiunea”, explozia și incendierea desemnează modalitatea normativă a acțiunii prejudiciabile, iar în cazul infracțiunilor prevăzute alin.(1) art.285 CP RM – „Dezordini în masă”, doar incendierea apare pe post de modalitate normativă a acțiunii prejudiciabile.

Astfel, reafirmăm că distrușgerea sau deteriorarea bunurilor sunt termeni care îndeplinesc roluri diferite în dispozițiile incriminatoare comparate, ceea ce poate conduce la formarea unei concurențe de norme sau la un concurs de infracțiuni. În susținere, G. Cojanu consideră că concursul dintre art.343 CP RM și art.197 CP RM este posibil exclusiv pe fundalul faptului că lit.a) alin.(2) art.197 CP RM reprezintă varianta agravată a infracțiunii, iar pentru a nu lua în calcul de două ori incendierea, se renunță la lit.a) alin.(2) art.197 CP, luându-i locul varianta-tip, adică alin.(1) art.197 CP RM [58, p.122]. Considerăm că infracțiunile nominalizate pot forma o concurență de norme în relația de parte-întreg.

În același timp, distrușgerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor printr-o modalitate periculoasă poate provoca și *alte urmări grave* decât cele prevăzute de alin.(2) art.197 CP RM. Pericolul faptei crește și în legătură cu aspectul unui obiect juridic special suplimentar, pe lângă relațiile patrimoniale; acest tip calificat de infracțiune atentează și la securitatea publică. Există amenințarea lezării simultane a mai multor obiecte de protecție a dreptului penal și, în consecință, există un pericol real de creștere a prejudiciului.

R.V. Zakomoldin susține că, siguranța publică (securitatea publică) trebuie înțeleasă ca o astfel de stare a relațiilor sociale, reglementată de normele penale și de alte ramuri de drept, care asigură condiții de viață sigure pentru oameni și activitățile acestora, protejându-i de actele

infracționale care încalcă bunăstarea mediului înconjurător al populației, precum și siguranța manipulării surselor de pericol sporit [268, p.9].

Prin Legea nr.277 din 18 decembrie 2008 [140], Parlamentul Republicii Moldova a exclus sintagma „urmări grave” din textul unor articole din Codul penal și a substituit-o cu texte clare și previzibile. În temeiul acesteia, noțiunea de „urmări grave” a fost exclusă și din alin.(2) art.197 CP RM. Respectiv acest alineat a suportat modificări esențiale. Astfel, textul „Aceleași acțiuni soldate: a) cu decesul persoanei; b) cu alte urmări grave se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 15 ani” a fost substituit cu: „Aceleași acțiuni: a) săvârșite prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă; b) săvârșite din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă; c) săvârșite asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu sau obștești; d) care au provocat din imprudență decesul persoanei se pedepsesc cu închisoare de până la 6 ani” (CP RM în redacția din 01.11.2008).

Infra vom supune analizei conceptul de „urmări grave” în contextul infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, cu scopul de a evidenția și alte semne calificative (agravante) pe care legiuitorul nu le-a prevăzut odată cu amendamentele operate în cuprinsul alin.(2) art.197 CP RM.

După cum am menționat, la lit.b) alin.(2) art.197 CP RM erau prevăzute urmările grave care desemnau posibilele consecințe prejudiciabile care nu intrau în intenția făptuitorului, constituind o infracțiune *praeterintenționată*. În Comentariul Codului Penal al R. Moldova din 2003, sub redacția profesorului A. Barbăneagră, sintagma „*alte urmări grave*”, soldate în rezultatul infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, se interpreta ca una dintre alternativele propuse: „sinuciderea victimei, schilodirea sau mutilarea oamenilor, sistarea pentru un timp îndelungat a activității unei întreprinderi, lăsarea fără locuințe a unui număr considerabil de oameni, daune materiale în proporții deosebit de mari” [4, p.412].

Potrivit unor cercetători [283, p.452], alte urmări prejudiciabile grave care pot depăși intenția făptuitorului, legate de situațiile când este aplicată modalitatea periculoasă de distrugere prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă, pot fi inundații, otrăvirea animalelor, cauzarea unor avarii [accidente] rutiere, vătămarea gravă sau medie a sănătății, prejudiciu material considerabil mai multor persoane, prejudiciu material în proporții mari, lăsarea victimei fără locuință, hrană, haine, întreruperea activității sau dezorganizarea întreprinderii, instituției, organizației.

A.S. Mironchik susține că „prevalența dezvăluită a distrugerii sau deteriorării intenționate a unei locuințe și lezarea prin aceste acțiuni a dreptului constituțional la o locuință (în ceea ce privește inadmisibilitatea privării arbitrare a acesteia) necesită înăsprirea răspunderii penale pentru

distrugerea sau deteriorarea intenționată a locuinței altuia prin adăugarea acestei circumstanțe ca semn calificativ deosebit” [280, p.16-17]. În același timp, aplicarea acestei metode periculoase poate determina nu doar un pericol social sporit, ci cauzarea reală a unor urmări prejudiciabile grave, cum ar fi decesul sau vătămarea gravă a mai multor persoane, distrugerii de construcții, prăbușirea de clădiri, urmări cu caracter progresiv din imprudență.

Considerăm că potențialul acestei metode periculoase poate determina și prejudicii materiale foarte mari. Respectiv, ar fi necesar de a completa șirul semnelor calificative cu unul nou: „*cu cauzarea de daune în proporții deosebit de mari*”. Completarea normei penale de la alin. (1) art.197 CP RM cu semne calificative care redau potențialul fenomenologic al infracțiunilor în cauză în dependență de cuantumul prejudiciului va contribui la diferențierea sau gradarea răspunderii penale și la stabilirea unei pedepse penale concordante cu gradul de pericol social al faptei comise; *or*, aceasta și reprezintă finalitatea structurării tehnico-legislative a normelor juridico-penale. Pentru a da consistență celor afirmate, invocăm două situații din practica judiciară a Republicii Moldova.

Într-o speță, examinată de această dată de Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău [76], (pct.11), care are ca obiect condamnarea în temeiul lit.a) alin.(2) art.197 CP RM, subliniem următoarele circumstanțe constatate și prezentate de partea acuzării ca dovezi în susținerea învinuirii: „*Reprezentantul părții vătămate S.R.L. „N” a declarat că, incendiul din decembrie 2011 a avut și are în continuare consecințe grave asupra activității economice a S.R.L. ”N”, generând prejudiciu în proporții deosebit de mari – de peste 28 milioane lei, precum și venituri ratate mult mai mari*”. (...) *Prejudiciul material cauzat a fost stabilit prin actul de inventariere efectuat la acel moment și raportul de expertiză. Suma prejudiciului material cauzat este indicată în rechizitoriu*”.

O speță similară [82], în care dauna cauzată corespunde proporțiilor deosebit de mari (în sensul art.126 alin.(1¹) CP RM), însă dauna a putut fi încadrată doar la „proporții mari”: „*(..)având scopul distrugerii bunurilor altei persoane, acționând cu intenție unică, a incendiat casa de locuit a concubinei sale, situată în s. X, r-l Soroca, cauza producerii incendiului fiind, conform actului de constatare a incendiului din 22.06.2019, eliberat de către DSE Soroca, incendiere intenționată. Astfel, în urma incendierii imobilelor și bunurilor personale, părților vătămate Belinschi Galina și Baran Parascovia fiindu-le cauzată o daună materială în sumă totală de 540 000,00 lei,[..]*”.

Din spețele la care am făcut referire mai sus, reiese că în prima cauză penală valoarea daunelor cauzate este în mărime de peste 28 mil. lei, respectiv, în a doua speță este de 540 000 lei – proporții deosebit de mari. În consecință, pentru a trage la răspundere penală pentru fapta de distrugere sau deteriorare a bunurilor în temeiul alin.(1) art.197 CP RM este necesar să se constate minimul reglementat de lege al daunei reale cauzate, nefiind posibil de a diferenția răspunderea penală în baza cuantumului prejudiciului patrimonial; *or*, cel din urmă și determină gradul de

pericol sporit al unei infracțiuni patrimoniale. În aceste circumstanțe, considerăm că legiuitorul Republicii Moldova trebuie să diferențieze răspunderea penală în raport cu gravitatea faptei, asigurând respectarea principiului proporționalității dintre pericolul social al faptei și sancțiunea penală atribuită acesteia.

În acest sens, după modelul răspunderii penale delimitate pe praguri valorice ale daunei patrimoniale cauzate specifice infracțiunilor contra patrimoniului, făcându-se abstracție de Legea nr.247/2022 pentru modificarea unor acte normative [153], considerăm oportun de a completa alin.(2) art.197 CP RM cu următoarea agravantă: *„care au cauzat daune în proporții deosebit de mari”*.

În rezultatul listării unui spectru de alte urmări grave posibile ale infracțiunilor analizate, considerăm oportună introducerea unei alte agravante în conținutul art.197 CP RM, care ar redimensiona concepția legislativă asupra actelor de diversiune, deoarece, în cazul săvârșirii unei fapte infracționale de acest gen legiuitorul moldav nu a prevăzut o normă penală care să includă toate semnele constitutive ale infracțiunii de distrugere care are ca urmare imediată un dezastru în lipsa unui scop prevăzut la art.343 CP RM. Lichidarea acestei lacune ar conduce la diversificarea justificată a răspunderii penale, fapt ce ar constitui o garanție pentru asigurarea deopotrivă a securității și a ordinii publice.

În vederea identificării celei mai potrivite formule legislative pentru introducerea acestei completări în lista agravantelor, am identificat mai întâi cu ce operează, în acest sens, legiuitorul moldav. În Codul penal al R. Moldova se face uz de locuțiunile „dezastru ecologic”, „dezastru social (art.40 CP RM – Riscul întemeiat); de termenul „calamitate” mai mult în îmbinarea „calamitate naturală” (art.77 CP RM), iar cu noțiunea „catastrofă” se operează în art.383 CP RM (Încălcarea regulilor de zbor sau ale pregătirii de zbor).

Reieșind din varietatea agravantelor fixate la alin.(2) art.197 CP RM și în eventualitatea unor consecințe mai grave, cum ar fi cazul în care distrugerea intenționată a bunurilor ar cauza moartea a două sau mai multe persoane din imprudență, se pare că aceste împrejurări de fapt nu-și găsesc o tranșare clară.

În conotație generală, prin „dezastru” (catastrofă, calamitate) se subînțelege un eveniment spontan, de origine naturală, antro-po-naturală sau antropică, urmat de distrugerii, pierderi materiale și umane [185]. Creșterea intensității și amplitudinii riscurilor naturale sau generate de acțiunea umană reprezintă o amenințare constantă pentru cetățenii, infrastructura și resursele naturale ale unui stat. M. Pîsla confirmă că „cercetătorii în domeniu menționează că fenomenele respective și-au mărit atât intensitatea, cât și periodicitatea, mai cu seamă în ultimele două decenii” [204, p.256].

În susținerea unui astfel de amendament care se dorește a fi operat în Codul penal al R.Moldova vine și experiența altor state europene care au prevăzut această circumstanță agravantă a pedepsei penale pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată. Spre exemplu, în Codul penal al României această agravantă specială – cauzarea unui dezastru, ca urmare a pericolului social pe care îl prezintă, este prevăzută într-o componentă calificată, separat – art.254 (Distrugerea calificată). Noțiunea de dezastru este prevăzută la alin.(2) art.254 CP al României: „Dezastrul constă în distrugerea sau degradarea unor bunuri imobile ori a unor lucrări, echipamente, instalații sau componente ale acestora și care a avut ca urmare moartea sau vătămarea corporală a două sau mai multor persoane”. În Codul penal al Italiei sunt incriminate mai multe infracțiuni care implică cauzarea unui dezastru (art.53, 428, 431, 432, 433-bis), cea mai relevantă fiind prevăzută la art.434 CP al Italiei.

La rândul său, Codul penal al Italiei prevede în art.434 (Prăbușirea construcțiilor sau alte dezaastre intenționate): „Cel care, în afara cazurilor prevăzute de articolele precedente, comite o faptă cu scopul de a cauza prăbușirea unei construcții sau a unei părți din aceasta sau un alt dezastru, este pedepsit, dacă în urma faptei a rezultat un pericol pentru siguranța publică, cu închisoare de la 1 la 5 ani. *Ratio legis*-ul acestei componente calificate este de a proteja ordinea publică și, mai precis, securitatea proprietății asupra lucrurilor, pe lângă bunurile în concret prejudiciate, precum și siguranța cetățenilor care se află în apropiere. Elementul subiectiv este exprimat prin intenție (generică). În art.3 din Codul penal al Suediei, Capitolul 13 „Infracțiuni care implică un pericol public”, este incriminat dezastrul în următoarea formulă legislativă: „Persoana care produce o explozie, o inundație, o alunecare de teren, un naufragiu, un accident aviatic sau feroviar sau un alt dezastru asemănător și prin aceasta pune în pericol viața sau sănătatea unei alte persoane sau distruge considerabil proprietatea unei alte persoane, se pedepsește, pentru distrugere deosebit de periculoasă, cu închisoarea de la 2 la 8 ani.”

Drept consecință logică a celor invocate, propunem substituirea actualei dispoziții de la alin.(3) art.197 CP RM cu următoarea dispoziție: „Acțiunile prevăzute la alin.(1) și (2) care au condus la prăbușirea unei clădiri, edificiu sau construcții și la vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori la decesul a două sau a mai multor persoane sau la un alt dezastru, se pedepsește cu (...)”.

Inter alia, pentru elocvența situațiilor posibile incidente infracțiunii care se poate solda cu un dezastru, menționăm un caz din practica judiciară a Italiei [222]. Caz privind explozia violentă (deflagrația), care a eviscerat două etaje ale unui imobil, provocând moartea și rănirea mai multor persoane și pagube la imobilele din apropiere și la numeroase vehicule parcate pe stradă – cauzată

de inculpat prin deconectarea conductei de alimentare cu gaz metan de la plită de bucătărie cu intenția de a-și ucide întreaga familie ca urmare a deciziei soției sale de a-l părăsi.

În cele ce urmează vom supune analizei *agravanta fixată la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM „săvârșite asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu sau obștești”*. Raționamentul inserării acestei circumstanțe ca agravantă rezidă în protecția sporită pe care legiuitorul vrea să o confere victimei infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor care posedă un anumit statut, astfel protejând în esență relațiile sociale cu privire la îndeplinirea neperturbată a obligațiilor de serviciu sau obștești.

Victimă a infracțiunilor prevăzute în varianta agravată poate fi persoana care își îndeplinește obligațiile de serviciu, fie persoana care își îndeplinește obligațiile obștești. Pentru a discerne asupra acestor particularități distinctive este necesar de a interpreta expresia „îndeplinirea obligațiilor de serviciu” recurgându-se la interpretarea normelor civile și la opiniile doctrinare de rigoare. Potrivit art.45 din Codul muncii al R.Moldova, care prevede noțiunea contractului individual de muncă, acesta reprezintă înțelegerea dintre salariat și angajator privind exercitarea obligațiilor de serviciu și a drepturilor aferente statutului acceptat. În continuarea ideii, V. Stati și S. Brânză afirmă că prin „îndeplinire a obligațiilor de serviciu” se înțelege executarea atribuțiilor de serviciu care decurg din contractul individual de muncă, încheiat cu o întreprindere, instituție sau organizație înregistrată în modul stabilit, indiferent de tipul de proprietate sau de forma de organizare a acesteia [28, p.181]. Aceleași aprecieri le desprindem și din pct.5.3 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor”, nr.11 din 24.12.2012 [127]. Din prescripțiile alin.(3) art.2 din Codul muncii al R. Moldova, reiese că un contract civil de asemenea poate să reglementeze raporturile de muncă și alte raporturi legate nemijlocit de acestea, în condițiile în care a fost validat de instanța de judecată în acest sens. Totodată, este de menționat că în temeiul lit.d) art.3 din Codul muncii statutul de angajator pot să-l dețină persoane fizice sau juridice din sectorul public, privat sau mixt care folosesc munca salariată. Luând în calcul aceste statuări, care indică inclusiv și asupra lipsei condiției față de forma juridică de organizare a angajatorului sau tipul de proprietate, putem delimita două categorii de obligații de serviciu, și anume: obligații de serviciu public și obligații de serviciu privat. În ceea ce privește persoana care îndeplinește obligațiile de serviciu (lit.c) art.197 CP RM), salariatul, care poate fi orice persoană fizică, cetățean al R. Moldova, apatrid sau cetățean străin, care prestează o muncă pentru angajator în baza unui contract individual de muncă.

O întrebare subiacentă, ce transpare ca urmare a prezenței unei norme incriminatoare, prevăzute la art.349 CP RM, prin care se atrage la răspundere penală pentru fapta de amenințare sau violența îndreptată asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își

îndeplinește datoria obștească, și anume: care este corelația dintre noțiunile persoană publică, persoană cu funcție de răspundere și persoană care își îndeplinește atribuțiile de serviciu? Această elucidare este necesară pentru a concepe cât mai clar profilul penal al victimei infracțiunilor prevăzute la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM. Definițiile „persoanei publice” și „persoanei cu funcție de răspundere” le regăsim la art.123 CP RM. Din prevederile acestuia înțelegem că persoanele publice sunt persoanele care au statutul de funcționar public, funcționar public cu statut special, angajați ai persoanelor juridice de drept public, persoanele autorizate sau investite de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public. Pe de altă parte, persoanele cu funcție de răspundere sunt persoanele cărora, prin stipularea legii, li s-au acordat în cadrul unei persoane de drept public anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor autorității publice, în virtutea unei însărcinări sau a acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice. În rezultatul distingerii acestor aspecte, considerăm că persoana cu funcție de răspundere se deosebește de persoana publică în virtutea drepturilor de dispoziție sau a exercitării unor însărcinări economico-organizatorice cu caracter public. Susținem cele afirmate de Dr. V. Stati și R. Popov, potrivit cărora „nimic nu împiedică a-l considera pe acesta [persoana cu funcție de răspundere] persoană publică în sensul alin.(2) art.123 CP RM” [239, p.16]. În susținerea acestei aprecieri, servește și opinia lui Gh. Pavliuc, care afirmă că „rezultă cu claritate că noțiunea „persoană cu funcție de răspundere” este o noțiune subsecventă față de noțiunea „persoană publică” [198, p.109], sugerând, în urma asocierii respectivelor noțiuni, relația de „parte-întreg” dintre acestea.

Următoarea ipoteză pertinentă este „că nu doar persoanele cu funcție de răspundere sunt cele care-și îndeplinesc obligațiile de serviciu. Victimă (...) în legătură cu îndeplinirea obligațiilor de serviciu poate fi atât conducătorul unei întreprinderi, instituții sau organizații, cât și un muncitor, paznic” [28, p.182].

În rezultatul asocierii noțiunilor analizate, putem afirma, la prima analiză, că atât persoana publică, cât și cea cu funcție de răspundere sunt persoane care îndeplinesc obligații de serviciu în virtutea faptului că sunt angajați publici, funcționari publici, persoane care îndeplinesc anumite însărcinări de ordin public în cadrul persoanelor juridice de drept public și ar întruni calitățile speciale ale victimei infracțiunilor prevăzute la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM. Totuși, trebuie de notat că nu neapărat le exercită în baza unui contract individual de muncă, afirmație ce ar contraveni concepțiilor doctrinare citate *supra*. Această ipoteză este formulată din următoarele. La alin.(2) art.123 CP RM este consemnat că persoană publică poate fi și „persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public”. În acest sens, Legea nr.113/2010 privind executorii judecătorești [141] prevede: „Executorul judecătoresc este persoană fizică investită de stat cu competența de a îndeplini activități

de interes public, prevăzute de prezenta lege și de alte legi. În exercitarea atribuțiilor de serviciu, executorul judecătoresc este exponentul puterii de stat. Doar executorul judecătoresc licențiat și investit în condițiile prezentei legi poate efectua executarea silită” (alin.(1) art.2), respectiv „executorul judecătoresc este independent în activitatea sa și se supune numai legii” (alin.(1) art.6). Din cele etalate, putem conchide că activitatea executorului judecătoresc presupune la fel exercitarea atribuțiilor de serviciu, chiar dacă nu în baza unui contract individual de muncă, dar în baza licenței obținute. Din aceste prevederi înțelegem că executorul judecătoresc este o persoană publică care se supune doar legii, este independent și care nu activează, în mod deductiv, în baza unui contract individual de muncă. Dacă această afirmație o considerăm adevărată, reiese că victimă infracțiunilor prevăzute la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM poate fi orice persoană publică sau cu funcție de răspundere.

Ne-am axat cercetarea subiectului respectiv pe exemplul executorului judecătoresc pentru a confirma sau infirma ipoteza de lucru, potrivit căreia persoană care își exercită atribuțiile de serviciu poate fi orice persoană publică sau persoană cu funcție de răspundere, cât și persoană care își exercită atribuțiile de serviciu în exclusivitate în baza unui contract individual de muncă. În temeiul celor invocate, deducem că „îndeplinirea obligațiilor de serviciu” ține nu doar de munca salariată, ci și de cea prestată în urma unei licențe de activitate profesională, a căror atribuții de serviciu sunt strict reglementate prin lege. Un alt exemplu în acest sens ar fi administratorul judiciar.

Aceste silogisme și categorizări contribuie la determinarea mai clară a prototipului penal al victimei, descris la lit.c) alin.(2) art.3 CM RM. Astfel, putem desprinde următoarele particularități ale acesteia: *poate fi persoana fizică, cetățean al R. Moldova, străin sau apatrid, care prestează muncă salarială, în baza unui contract individual de muncă, în baza unui contract civil care reglementează raporturile de muncă în cadrul unei persoane juridice de drept privat, public sau mixt, legal înființată sau în baza unei licențe de activitate profesională, ale căror obligații de serviciu sunt strict reglementate prin lege.*

Din prevederile exprese ale dispoziției de incriminare, legiuitorul stabilește condiția răspunderii penale ca fapta să fie realizată în legătură cu îndeplinirea de către o persoană a obligațiilor de serviciu. Din această formulare deducem că nu este principial dacă persoana la momentul comiterii infracțiunii își îndeplinește sau nu obligațiile de serviciu care au servit drept bază motivațională a comiterii infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor. În acest sens, susținem cele menționate în pct.5.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr.11/2012, anume: expresia „în legătură cu” (...) se va interpreta în sensul că omorul poate fi săvârșit: „1) până la îndeplinirea obligațiilor de serviciu sau obștești (în scopul neadmiterii lor); 2) în momentul îndeplinirii obligațiilor respective (în scopul reprimării lor); 3) după îndeplinirea acelor obligații

(din răzbunare pentru îndeplinirea lor)”. În cea din urmă situație timpul scurs de la evenimentul declanșator al intenției infracționale legat de îndeplinirea obligațiilor de serviciu nu prezintă importanță pentru încadrarea faptei. Pentru calificarea infracțiunii în varianta analizată este primordial a stabili motivul infracțiunii și legătura de cauzalitate dintre acesta din urmă și comiterea infracțiunii, motiv care trebuie să fie factor determinant la adoptarea rezoluției infracționale. Altfel zis, trebuie să se constate elementele intelectual și volitiv privind calitățile victimei cu trăsături speciale. Facem referință la o sentință a Judecătorei Orhei din 13 mai 2021 [227], în care fapta de distrugere intenționată a fost comisă în legătură cu îndeplinirea obligațiilor de serviciu, dar nu a fost calificată în temeiul agravantei propriu-zise, ci doar în temeiul lit.a) alin.(2) art.197 CP RM: *„Tot el, la data de 13 iulie 2020, aproximativ în jurul orei 03:00, după ce a săvârșit furtul de bunuri din biroul nr.27, amplasat la etajul 1 al Inspectoratului de Poliție*****, fiind condus de motivul de răzbunare pe acțiunile angajaților IP *****, care anterior de mai multe ori au investigat acțiunile acestuia pentru încălcarea legislației penale și contravenționale, urmărind scopul distrugerii prin incendiere a bunurilor ce aparțin Inspectoratului de Poliție.”* Din circumstanțele cauzei acțiunile prejudiciabile au fost îndreptate asupra unui angajat al Inspectoratului de Poliție, în legătură cu îndeplinirea de către acesta obligațiilor acestuia de serviciu, dar bunurile care au fost distruse prin incendiere nu aparțineau victimei, ci Inspectoratului de Poliție. Considerăm că fapta a fost corect încadrată juridic. Argumente în susținere sunt: victimei cu calități speciale nu i s-a cauzat un prejudiciu material în proporții mari; vectorul acțiunilor făptuitorului a fost îndreptat spre distrugerea și a altor bunuri din alte încăperi ale Inspectoratului de Poliție, ceea ce denotă o intenție nedeterminată. În situația „când făptuitorul manifestă o intenție nedeterminată cele comise se califică potrivit normei care incriminează fapta ce cuprinde urmările prejudiciabile care au fost de fapt cauzate” [60, p.166].

Pentru calificarea infracțiunii prevăzute la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM prezintă importanță relevarea particularităților legate de eroare în victima infracțiunii, eroare care privește reprezentarea greșită a făptuitorului, în cazul analizat, față de calitățile socioprofessionale ale victimei. Prin urmare, o situație de eroare ar putea fi cazul în care făptuitorul are o percepție greșită despre exercitarea legală a atribuțiilor de serviciu în cadrul unei persoane juridice, caz care ar fi calificat în temeiul lit.c) alin.(2) art.197 CP RM și art.27 CP RM.

A doua parte a agravantei ce urmează a fi analizată privește *„îndeplinirea obligațiilor obștești”*; respectiv, se are în vedere înfăptuirea de către cetățeni a unor îndatoriri publice cu care aceștia au fost însărcinați sau îndeplinirea altor acțiuni în interesul societății sau al altor persoane. Astfel, potrivit pct.5.3 al Hotărârii Plenului CSJ nr.11/2012, precum și opiniei exprimate de V. Stati și S. Brînză, acestea pot fi de două tipuri: 1) *„îndeplinirea în baze obștești a obligațiilor obștești*

special încredințate; 2) îndeplinirea *din proprie inițiativă* a acțiunilor în interesele societății sau ale unor cetățeni aparte” [28, p.1066]. Ne vom referi la particularitățile specifice acestui statut și de calificare, fără a efectua reiterări ale aspectelor similare.

În literatura de specialitate sunt analizate cele două tipuri menționate de activități, care sunt asociate cu îndeplinirea obligațiilor obștești. Primul tip de activități se caracterizează printr-o prestație obștească, comunitară, efectuată ca urmare a unor obligații încredințate și care nu constituie o muncă salarizată. Acestea sunt relevate din următoarele aserțiuni: „ (...) activitatea gărzii populare, (...), a mișcării obștești, a organizației pacifiste, a organizației de apărare a drepturilor omului, a organizației de femei, de veterani, de invalizi, de tineret sau de copii, a societății științifice, (...). Important să nu presteze muncă salarială în cadrul unei asemenea asociații. (...). Cel de-al doilea tip al îndeplinirii obligațiilor obștești presupune îndeplinirea din proprie inițiativă a acțiunilor în interesul societății sau ale unor cetățeni aparte. Se au în vedere acțiunile de legitimă apărare a altei persoane sau a unui interes public, de reținere a infractorului (a contravenientului), de denunțare a infractorului (a contravenientului), (...) ” [24, p.81-94].

Pentru configurarea conjuncturii socioculturale în care o persoană poate să-și îndeplinească obligațiile obștești, facem trimitere la următoarele acte normative care creează cadrul legal favorabil pentru promovarea și asumarea acestora. Strategia de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2018-2020 [149], obiectul căreia vizează dezvoltarea organizațiilor societății civile, ca parte integrantă a sistemului social, reprezintă o formă de exprimare a inițiativelor cetățenești, facilitând astfel participarea activă a populației la administrarea treburilor publice. Referindu-ne la obligațiile obștești care decurg din spiritul civic, valorile democratice și valorile statului de drept, cu caracter de acțiuni de legitimă apărare, denunțare a contraveniențelor, infractorilor ș.a. Este oportun a invoca Legea nr.252 din 25.10.2013 pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție [142] ș.a. În consecință, prin „*îndeplinirea obligațiilor obștești*” înțelegem *îndeplinirea unor obligații care reies ca urmare a apartenenței la careva asociații obștești, comunitare, care nu implică un angajament în baza unui contract individual de muncă sau a unui civil, care reglementează raporturi de muncă, fie îndeplinirea unor obligații cetățenești, civice care sunt fundamentate pe libera inițiativă legală a cetățeanului de a se implica în treburile publice.*

O condiție importantă pentru a califica fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor în baza agravantei prevăzute la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM „în legătură cu îndeplinirea obligațiilor de serviciu sau obștești” este caracterul legitim al acțiunilor efectuate care derivă din obligațiile obștești sau de serviciu; *or, ratio-legis*-ul acestei norme penale este de a proteja relațiile sociale cu privire la îndeplinirea neperturbată a obligațiilor de serviciu sau obștești. Scopul legii penale (art.2 CP RM) este de a proteja valorile morale, sociale, economice și întreaga ordine de

drept, respectiv, obligațiile de serviciu și cele obștești derivă din aceste valori apărute, corespunzător activitatea exercitată trebuie să aibă întotdeauna un fundament legal.

Următoarea analiză este dedicată *circumstanței prevăzute la lit.d) alin.(2) art.197 CP RM care are următorul conținut: „Aceleași acțiuni” prevăzute la alin.(1) care au provocat din imprudență decesul persoanei*. Dispoziția în cauză stabilește fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor străine care a provocat din imprudență decesul unei persoane. Urmarea prejudiciabilă sub forma decesului unei persoane, se referă la provocarea unei vătămări a integrității sau a sănătății unei persoane, reieșind din specificul faptei prejudiciabile, asociată cu fapta de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, exprimată prin moarte cerebrală. Decesul victimei trebuie să constituie efectul inevitabil al faptei prejudiciabile predeterminante a urmării prejudiciabile respective; *or*, legătura de cauzalitate constituie un semn obligatoriu al laturii obiective. Astfel, „legătura causală îndeplinește funcția de *nex*, de joncțiune dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. Făptuitorul nu poate purta răspundere pentru urmările prejudiciabile care s-au produs în virtutea unor împrejurări ce nu au legătură cu ceea ce a comis” [10, p.260].

Din punctul de vedere al laturii obiective, fapta prejudiciabilă specificată la lit.d) alin.(2) art.197 CP RM cuprinde prejudiciul material în „proporții mari”, ceea ce ar reprezenta urmările prejudiciabile primare, iar „decesul din imprudență a persoanei” ar constitui urmările prejudiciabile secundare. Forma *praeterintenționată* este posibilă în circumstanțele consemnate la lit.d) alin.(2) art.197 CP RM, care se exprimă prin intenție directă sau indirectă față de distrugerea sau deteriorarea bunurilor în proporții mari, dar manifestă imprudență (în forma neglijenței sau sineîncrederii) față de decesul persoanei, în calitate de urmare secundară, mai gravă, a infracțiunii în cauză, care nu era cuprinsă de intenția făptuitorului. Uzitarea de către legiuitor a componentei de infracțiune cu formă dublă de vinovăție în structura art.197 CP RM nu contravine conceptului de infracțiune intenționată; *or*, art.19 CP RM în mod expres prevede că acest tip de infracțiune se consideră a fi intenționată.

Reieșind din aceste două grupuri de urmări prejudiciabile, relevăm conținutul unei infracțiuni complexe cu obiect juridic complex, care în principal atentează la relațiile patrimoniale, iar în secundar la valoarea supremă – viața unei persoane.

În planul calificării infracțiunii în baza agravantei analizate, este posibilă concurența dintre norme „parte-întreg”. În acest sens poate fi invocat drept exemplu lit.d) alin.(2) art.197 CP RM și lit.b) alin.(3) art.278 CP RM (Actul terorist). Concurență va fi soluționată în temeiul art.118 CP RM, care stabilește că calificarea se efectuează în baza normei care cuprinde în întregime toate semnele faptei prejudiciabile săvârșite.

De asemenea, în contextul analizei agravante în cauză, este oportun a ne exprima opinia vizavi de formularea lingvistică a circumstanței agravante de la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM. În scopul de a i se conferi o coerență lingvistică, dar și pentru a asigura uniformitatea exprimării normelor de drept, considerăm că necesită a fi operată o remaniere de conținut în cadrul dispoziției de la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM, și anume: „săvârșite asupra bunurilor unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu sau obștești”. Astfel, sintagma „unei persoane” urmează a fi suplinită cu termenul „bunuri”. Formularea recomandată o regăsim și în cadrul dispoziției prevăzute la lit.c) alin.(2) art.288 CP RM (Vandalismul), respectiv: „asupra bunurilor care au valoare istorică, culturală sau religioasă”. Corespunzător, „aceleași acțiuni”, prevăzute la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM, prin care se subînțeleg faptele de distrugere sau deteriorare, nu pot fi săvârșite asupra unei persoane, ci asupra bunurilor – considerent dedus din rațiunea normei de incriminare în cauză, cât și ținându-se seama de forma logică de exprimare.

Infra supunem analizei circumstanța agravantă prevăzută la alin.(2) art.197 CP RM „Aceleași acțiuni: b) săvârșite din motive de prejudecată”. Infracțiunile motivate de ură pe diferite criterii pot conduce, inclusiv, la activități extremiste și determină nevoia de a fi luate măsuri eficiente de drept penal pentru a contracara și a întări lupta împotriva manifestărilor oricărei forme de extremism, în condițiile asigurării respectării drepturilor omului, mai cu seamă a principiului egalității și nondiscriminării și, deopotrivă, pentru că extremismul poate favoriza actele teroriste.

Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor săvârșită din motive de prejudecată este incriminată la lit.b) alin.(2) art.197 CP RM, apărând pe post de variantă agravată, întrucât prezintă riscuri grave pentru siguranța și ordinea publică, dat fiind potențialul înalt de provocare a tulburărilor sociale. Oportunitatea incriminării faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor având ca motivație ura se explică prin relațiile de conformare comprehensive, cu emiterea unui mesaj elocvent de promovare a egalității, toleranței și nondiscriminării în societate; or, faptele comise din ură pot exacerba tensiunile existente între grupuri și pot contribui la tulburări interetnice sau sociale.

Prin Legea pentru modificarea unor acte normative nr.111 din 21.04.2022 [151] (în vigoare la 03.07.2022), în Capitolul XIII din Partea Generală a Codului penal al Republicii Moldova a fost introdus art.134²¹ CP RM „*Motive de prejudecată*”, ceea ce a determinat modificarea conținutului unui șir de agravante. Respectiv, pct.30 al Legii citate specifică în mod expres. „La articolul 197 alineatul (2) litera b), textul „ură socială, națională, rasială sau religioasă” se substituie cu cuvântul „prejudecată”. În sensul dispoziției invocate, prin „motive de prejudecată” se înțeleg idei preconceptionale ale făptuitorului bazate pe considerente de rasă, culoare, origine etnică, națională sau socială, cetățenie, sex, gen, limbă, religie sau convingeri religioase, opinii politice, dizabilitate,

orientare sexuală, identitate de gen, stare de sănătate, vârstă, stare civilă, indiferent dacă fapta este comisă în privința persoanei care posedă astfel de caracteristici protejate, în privința bunurilor acesteia ori asociate cu aceasta sau în privința persoanei care acordă suport persoanelor ce posedă astfel de caracteristici protejate ori se asociază cu acestea, această asociere fiind una reală sau percepută ca fiind reală. Prezența în profilul victimei a anumitor caracteristici protejate nu va constitui în sine o bază suficientă pentru a concluda că s-a comis o infracțiune motivată de prejudecată. Se consideră că infracțiunea s-a comis din motive de prejudecată indiferent de faptul dacă făptuitorul s-a condus integral sau doar parțial de astfel de motive, fiind prezente și alte motive.

În acord cu expunerea de motive prezentată în Nota informativă la proiectul de lege, care a devenit Legea nr.111/2022, care au însoțit remanierele legislative, s-a invocat necesitatea racordării Codului penal al R.Moldova la exigențele internaționale în materia drepturilor omului, precum și necesitatea adoptării unei definiții clare, complete și nesusceptibile de interpretări duble.

Infracțiunile motivate de prejudecată au o diversă proiecție etiologică, fiind determinate fundamental de prezența unor stereotipuri, prejudecăți în evaluarea unor grupuri sociale. Prejudecățile sunt analizate ca expresii ale unei atitudini sociale sau ale unei credințe defavorabile, ale unor sentimente negative sau ale manifestării unui comportament ostil și discriminatoriu față de membrii unui grup, ca urmare a faptului că aceștia fac parte din grupul respectiv. Prejudecățile iau forme diferite: rasismul, xenofobia, antisemitismul, în funcție de caracteristicile grupului-țintă [177, p.173].

Pornind de la aceasta perspectivă a faptelor cercetate, distingem două forme de manifestare a acestora, și anume: modelul ostilității și modelul selecției prin discriminare (se aplică și infractorilor care nu simțeau ostilitate față de victime, ci le-au ales în baza prejudecăților sau stereotipurilor referitoare la vulnerabilitățile acestora). Agravanta de la lit.b) alin.(2) art.197 CP poate fi aplicată doar în situația demonstrării prezenței acestor motive în fundamentul rezoluției infracționale, respectiv se impune constatarea intenției directe.

Nu putem să nu afirmăm despre dificultatea calificării faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor în baza acestui semn calificativ, din moment ce, propriu-zis, personalitatea infractorului se caracterizează prin trăsături generale de orientare antisocială, care denotă o anumită ură socială, trăsături sociale dezadaptative, tulburări de personalitate ca antisocial, borderline ș.a. și atunci limita de demarcație între motivele de prejudecată și motivele „antisociale” este foarte fină. În practica judiciară a R. Moldova am identificat o singură speță în care a fost aplicată prevederea de la lit.b) alin.(2) art.197 CP RM [224].

Odată cu evaluarea nivelului de stereotipizare a societății și a factorilor ce conduc la conturarea prejudecăților este posibilă elaborarea unor măsuri eficiente de prevenire a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor săvârșite din motive de prejudecată.

2.4. Concluzii la Capitolul 2

În rezultatul investigării semnelor constitutive și calitative ale componentelor de infracțiune prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM, am concluzionat asupra următoarelor:

1. Obiectul juridic generic îl formează relațiile sociale cu privire la patrimoniu, conceput ca sumă a drepturilor subiective patrimoniale și a bunurilor care îl compun.

2. Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale cu privire la patrimoniu, conceput ca sumă a drepturilor reale și a drepturilor reale de garanție, a căror formare, desfășurare și dezvoltare este condiționată de asigurarea integrității bunului în substanța sa și a potențialului de utilizare a acestuia. În cazul art.197 alin.(2) lit.d) CP RM, distingem și un obiect juridic secundar, acesta fiind reprezentat de relațiile sociale cu privire la viața persoanei.

3. Bunurile ce apar pe post de obiect material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și alin.(2) art.197 CP RM au o conotație generică, fiind determinate în baza criteriilor: fizic, juridic, economic și social. Tocmai datorită caracterului generic al obiectului material art.197 CP RM constituie în toate cazurile o normă generală în raport cu normele speciale, prevăzute la art.136, art.180¹ alin.(3), art.193, art.199¹, art.218 alin.(4), art.232, art.234, art.239¹, art.268, art.278, art.285, art.288, art.289¹, art.289², art.289³, art.343 art.360 alin.(1) și alin.(2), art.379 CP RM.

4. În calitate de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM pot evolua și titlurile de valoare înregistrate în Registrul de Stat al valorilor mobiliare, precum și alte instrumente financiare prevăzute de legislația națională, care au un suport materializat, inclusiv documentele private emise de persoane fizice, care atestă drepturi reale, în calitate de izvor unic al acestora.

5. Bunurile care sunt deținute în proprietate-comună, în devălmășie, pot apărea în calitate de obiect material doar în cazul infracțiunii prevăzute la lit. a) alin.(2) art.197 CP RM, iar bunurile aflate în proprietate pe cote-părți pot constitui obiectul material al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) sau (2) art.197 CP RM, doar dacă valoarea daunei real cauzate este în proporții mari și dacă exclude valoarea cotei părți deținute de făptuitor din prejudiciul material cauzat.

6. În conținutul legal al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, distrugerea sau deteriorarea bunurilor apare pe post de faptă prejudiciabilă, nu însă de consecință infracțională, putând constitui și o activitate omisivă.

7. Distrugerea reprezintă acea acțiune sau inacțiune de transformare fizică ireversibilă a bunului, ale cărui caracteristici funcționale în raport cu destinația sa sunt anulate în totalitate, pe când deteriorarea reprezintă o acțiune sau inacțiune de transformare fizică care afectează integritatea și funcționalitatea bunului, ale cărui calități pot fi restabilite doar prin reparație.

8. Modalitățile normative consacrate la alin.(1) art.197 CP RM nu acoperă toate situațiile ipotetice specifice fenomenului infracțional, care potențial pot afecta integritatea, substanța și/sau

capacitatea de utilizare a bunului; or, aducerea în stare de neîntrebuințare la fel ca și modalitățile legalmente consacrate la art.197 CP RM, poate condiționa imposibilitatea utilizării bunului, totală sau parțială, temporar sau permanent, sau poate afecta potențialul de utilizare al acestuia.

9. Delimitarea netă a modalităților de comitere a faptei prejudiciabile în forma distrugerii, fie a deteriorării contribuie la stabilirea criteriilor de evaluare a daunelor reale cauzate prin infracțiune. Valoarea bunului se apreciază la valoarea de piață a acestuia la data comiterii infracțiunii.

10. Aplicarea variantei agravate de la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM este justificată doar în condițiile existenței unui pericol real pentru viața, sănătatea sau bunurile mai multor persoane.

11. La instituirea răspunderii penale pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor, legiuitorul nu a asigurat coerența legislativă consacrată în legea penală, bazată pe cele două praguri valorice ale daunei patrimoniale cauzate prin infracțiune – daune în proporții mari și daune în proporții deosebit de mari, ceea ce implică completarea alin.(2) art.197 CP RM cu următoarea agravantă: „care au cauzat daune în proporții deosebit de mari”.

12. Victimă a infracțiunilor prevăzute la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM, care se află sub auspiciile sintagmei „îndeplinirea obligațiilor de serviciu”, poate fi persoana fizică, cetățean al R. Moldova, străin sau apatrid, care prestează muncă salarială, în baza unui contract individual de muncă, în baza unui contract civil care reglementează raporturile de muncă în cadrul unei persoane juridice de drept public, privat sau mixt, legal înființată sau persoana care prestează o activitate profesională în baza unei licențe, ale cărei obligații de serviciu sunt strict reglementate prin lege.

13. Prin „îndeplinirea obligațiilor obștești” înțelegem îndeplinirea unor obligații care reies ca urmare a apartenenței la careva asociații obștești, comunitare, care nu implică un angajament în baza unui contract individual de muncă sau a unui civil, care reglementează raporturi de muncă, fie îndeplinirea unor obligații civice care sunt fundamentate pe libera inițiativă legală a cetățeanului de a se implica în treburile publice.

14. Proprietarul bunului poate fi subiect al infracțiunilor prevăzute la alin.(1) sau (2) art.197 CP RM doar în ipoteza deținerii titlului de proprietar asupra bunurilor în devălmășie sau pe cote-părți ori în cazul distrugerii sau deteriorării intenționate a bunului gajat sau ipotecat.

15. În cazul variantei agravante de la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM, s-a strecurat o inadvertență terminologică, astfel încât beneficiarului și destinatarului legii penale i se creează falsă percepție că făptuitorul își proiectează activitatea infracțională spre persoană, nu însă spre bunurile acesteia.

3. ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A INFRAȚIUNILOR DE DISTRUGERE SAU RISIPIRE A BUNURILOR BĂNCII PREVĂZUTE LA ALIN.(3) ART.197 CP RM

3.1. Obiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM

Pentru a putea debuta în analiza următoarelor subiecte la tema prezentului demers științific este important să notăm că unele aspecte, care nu țin strict de componența de infracțiune prevăzută la alin.(3) art.197 CP, nu le vom reitiera, deoarece au fost tratate în compartimentele anterioare. Așadar, în literatura de specialitate autohtonă se susține că obiectul juridic special al infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare, incriminate la alin.(3) art.197 CP RM, îl formează relațiile sociale privind substanța, integritatea și potențialul de utilizare a bunurilor [28, p.980]. La identificarea obiectului juridic special al infracțiunilor, sarcină alocată doctrinei, considerăm oportun a puncta cât mai concret valoarea juridică și raporturile juridice aferente protejate, astfel asigurând *locus*-ul normei juridico-penale în sistemul legii penale.

În contextul variantei-tip de incriminare, prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM, legiuitorul a circumstanțiat subiectul infracțiunii, obiectul material și ambianța comiterii acesteia. Considerăm că toate aceste particularități influențează în mod direct identificarea relațiilor sociale asupra cărora se atentează prin infracțiunea de distrugere sau de risipire a bunurilor băncii. Respectiv, vom purcede, prioritar, la configurarea ipotezei normei de incriminare. Am demonstrat în paragr.2.1.1 că *obiectul juridic generic* al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM îl reprezintă relațiile sociale cu privire la patrimoniu, conceput ca sumă a drepturilor subiective patrimoniale și a bunurilor materiale care îl compun.

În percepția generală a fenomenului de risipire, acesta este conceput ca un ansamblu de acte de administrare ineficientă, iresponsabilă, incompetentă, bazate pe lipsa evidentă a unui raționament comercial, economic, financiar, ce s-ar exprima prin eșecul administratorilor de a minimiza costurile și a maximiza randamentul bunurilor administrate. Aceste conduite s-ar asocia mai mult cu forma de vinovăție exprimată prin neglijență (art.134²⁰ CP RM – Neglijența în serviciu în domeniul bancar) decât prin intenție.

În societatea americană, în sfera relațiilor administrației publice, relațiilor guvernamentale, subiectul risipei, însoțit de problema fraudelor și abuzurilor în activitatea persoanelor publice, este și a fost foarte actual. De la mijlocul anilor 1970, implicarea tot mai mare a guvernelor în eforturile legate de productivitate a fost legată de punctul de vedere al publicului în legătură cu ceea ce înseamnă corupția guvernamentală. Tot mai mult, „corupția a fost percepută (și mai este) ca incluzând nu doar fraudă – adică folosirea căilor necinstite și comiterea de acte ilegale în scopul obținerii de venituri financiare, așa cum a fost definită mereu corupția în trecut – dar și „abuzul” și

„risipa” [116, p.431]. Fenomenul „risipei” înseamnă „costuri inutile care rezultă din practici, sisteme și controale ineficiente sau ineficace” [168, p.5]. Risipa este percepută astăzi ca un fel de corupție. O cercetare a literaturii din domeniul risipei guvernamentale a identificat „o taxonomie logică cu nouă tipuri de risipă, incluzând o categorie care se numește „corupție, fraudă, furt și birocratism” [235].

Sediul legal al răspunderii juridice a administratorului îl constituie legile ce reglementează activitatea băncilor în R. Moldova, actele normative emise de Banca Națională a Moldovei, actul de constituire, statutul băncii, legislația civilă și penală a R. Moldova. La concret, facem referință la: Legea privind societățile pe acțiuni, nr.1134 din 02.04.1997; Legea privind activitatea băncilor, nr.202 din 06.10.2017; Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncilor, aprobat prin Hotărârea Comitetului executiv al Băncii Naționale a Moldovei, nr.322 din 20.12.2018 ș.a.

În sublinierea celor menționate, alin.(1) art.37 al Legii nr.202 din 06.10.2017 [146] privind activitatea băncilor (în continuare – Legea nr.202/2017) stabilește: „Cadrul de administrare a activității unei bănci, procesele de identificare, administrare, monitorizare și raportare a riscurilor, mecanismele de control intern, precum și politicile și practicile de remunerare a membrilor organului de conducere se stabilesc prin statut și reglementări interne, în conformitate cu legislația aplicabilă societăților pe acțiuni, cu respectarea dispozițiilor prezentei legi și ale actelor normative ale Băncii Naționale a Moldovei emise în aplicarea acesteia”.

Incriminarea faptelor respective se explică prin nevoia de a consolida sistemul de sancțiuni în sfera activității bancare, astfel creând premisele legale ale apărării patrimoniului băncilor și ale stabilității sistemului bancar național. La concret, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.621 din 21.07.2014 privind angajarea răspunderii asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative [125] a fost aprobat proiectul de lege nr.310 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În aceste condiții a fost adoptată Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.180 din 25.07.2014 [143], prin care Codul penal a fost completat, *inter alia*, cu alin.(3) art.197 și cu art.134¹³, cel din urmă definind noțiunea de administrator al băncii.

În Nota informativă la Proiectul de lege sus-menționat [182] sunt expuse argumente în favoarea incriminării și sancționării noilor componente de infracțiune, și anume: „*respectarea și aplicarea nesistematică a normelor privind piața financiară de către persoanele fizice aflate la conducerea băncilor și asumarea excesivă de riscuri în activitatea acestora*”. Autorii Proiectului menționează că normele juridice propuse sunt inspirate din reglementările prezente la nivel internațional, recomandările Comisiei Europene și ale Grupului de experți de nivel înalt privind supravegherea financiară în Uniunea Europeană, ale Comitetului de la Basel pentru supraveghere

bancară, care au ca obiect consolidarea supravegherii bancare și a regimului național de sancțiuni în sectorul financiar-bancar. Un alt argument evocat constă în necesitatea stabilirii unor sancțiuni eficiente care să contribuie la stabilirea unor regimuri de supraveghere necesare pentru asigurarea de piețe financiare stabile și solide, la responsabilizarea persoanelor din organele de conducere ale băncii, pentru protecția consumatorilor și a investitorilor.

Ca reacție la procesele de globalizare bancară, marile puteri și comunitatea bancară internațională au instituit, prin Comitetul de la Basel pentru supraveghere bancară, un for metodologic menit să asigure consolidarea sistemelor naționale de supraveghere bancară și mobilizarea țărilor în a coopera în cadrul unui sistem unitar de supraveghere bancară pe plan mondial [66, p.20].

Banca este o instituție financiară, al cărei „patrimoniu se constituie ca rezultat al plasării acțiunilor, al activității sale economico-financiare și în alte temeuri prevăzute de legislație” [135]. Potrivit art.3 al Legii nr.202/2017, prin „**bancă**” se înțelege persoana juridică a cărei activitate constă în atragerea de depozite sau de alte fonduri rambursabile de la public și în acordarea de credite pe cont propriu. Potrivit pct.2.4. din Statutul Băncii Comerciale „MOLDOVA – AGROINDBANK” S.A. [240], „banca este organizată și activează ca societate pe acțiuni, este proprietar de bunuri materiale și nemateriale, separate de patrimoniul acționarilor și poate în numele său să dobândească și să exercite drepturi patrimoniale și/sau nepatrimoniale personale, să aibă obligații, să fie reclamant și pârât în instanța judecătorească.”

În vederea conceperii obiectului infracțiunilor analizate în cadrul procesului de administrare a bunurilor este indispensabil, în cele dintâi, a înțelege conținutul noțiunii de „proces de administrare” a băncii, cu care operează legiuitorul. O definiție legală expresă a administrării bancare nu este prevăzută. Dicționarul explicativ al limbii române ne oferă sensul comun al termenului, și anume: acțiunea de a administra; respectiv, prin extensiune, a administra înseamnă „a gospodări, a conduce, a supraveghea o întreprindere, instituție etc.

Art.2 al Legii nr.29 din 05.04.2018 privind delimitarea proprietății publice [150] definește „administrarea bunurilor” ca totalitatea atribuțiilor exercitate de autoritatea publică centrală sau locală, împuternicită să dirijeze activitatea entităților din subordine, realizând nemijlocit dreptul de dispoziție asupra bunurilor acestora, iar gestiunea bunurilor ca totalitatea atribuțiilor exercitate de o entitate (persoană juridică de drept public sau privat) privind posesiunea și folosința (sublinierea ne aparține – *n.a.*) bunurilor reflectate în contabilitatea acesteia.

Potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor [126], în sensul art.191 CP RM, „a administra” înseamnă: 1) a avea dreptul de a da dispoziții cu privire la primirea, păstrarea sau eliberarea de

bunuri; 2) a veni în contact direct și material cu bunurile altei persoane, datorită atribuțiilor administratorului, legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor.

Termenul „administrare” are un caracter polisemantic, care figurează în diferite texte legale și extrajuridice; respectiv, acesta nu acoperă un sens precis. Administrarea este uneori asimilată oricărei acțiuni efectuate pentru alții, iar uneori se distinge de simpla conservare. Din latină [97] *administrare* („a conduce, a executa”), *ad* („spre”) + *ministrare* („a fi în serviciul cuiva; a servi”), *minister* („servitor”).

După cum am evidențiat, în anumite contexte legale, termenul „administrare” este însoțit de termenul „gestiune” sau chiar substituit de acesta. Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, gestiunea este „administrare a bunurilor unei întreprinderi, instituții sau persoane; răspunderea păstrării bunurilor și a mânuirii fondurilor unei întreprinderi, instituții sau persoane; ansamblu de operații privind primirea, păstrarea și eliberarea unor bunuri materiale aparținând altcuiva” [95]. În sensul comun redat, gestiunea exprimă sensul îngust al „administrării”, din moment ce cea din urmă înglobează un conținut mai larg care privește procesul de gospodărire, de conducere a unei întreprinderi. Corespunzător, reprezintă o disciplină a sectorului economic care se referă la organizarea unei întreprinderi sau a componentelor acesteia (gestionarea resurselor umane, gestiunea stocurilor, gestiunea contabilă, gestiunea activelor etc.).

Infra expunem unul dintre sensurile gestiunii în contextul activității bancare: „Gestiunea calității activelor pentru o bancă constă în determinarea unei situații ideale exprimate prin dimensiune și structură, precum și în luarea deciziilor ce-i permit să atingă această situație ideală. Dacă, în cazul gestiunii pasivelor, deciziile sunt supuse condițiilor pieței (rata dobânzii, inflația, cursul valutar), atunci, în cazul gestiunii activelor, deciziile aparțin gestionarilor băncii. Deciziile referitoare la managementul eficace al activelor bancare sunt necesare să fie cauzate de conștientizarea caracterului vital al activului bancar în formarea profitabilității și menținerea stabilității oricărei bănci” [38, p.11]. *Inter alia*, stabilitatea financiară a unei bănci se referă la capacitatea sa de a-și exercita corespunzător funcțiile pe o perioadă nedeterminată, prin corectarea dezechilibrelor, care intervin frecvent în mecanismele sale de funcționare și asimilarea riscurilor din contul capitalurilor proprii disponibile [38, p.12].

De lege lata, potrivit dispozițiilor Codului civil al R. Moldova [54], administrarea patrimoniului altuia în temeiuri legale sau contractuale (mandat, administrare fiduciară ș.a.) este o activitate înfăptuită în folosul altuia de administrator și presupune efectuarea tuturor actelor necesare în vederea conservării, valorificării și dispunerii de bunurile încredințate. Aceste acte sunt clasificate în acte juridice de conservare, de administrare și de dispoziție (art.311 CC RM).

Administrarea bunurilor altei persoane presupune exercitarea atributelor dreptului de proprietate care îi aparține proprietarului. „Proprietarul are drept de posesiune, de folosință, drept de culegere a fructelor și de dispoziție asupra bunului” (alin.(1) art.500 CC RM), adică *ius possidendi*, *ius utendi*, *ius fruendi* și *ius abutendi*. Acestea sunt „atribute care pot fi exercitate în mod absolut, exclusiv și perpetuu, cu respectarea limitelor materiale și a limitelor juridice” [241, p.77] și care, totodată, sunt pasibile de transmitere terților (art.505 CC RM) în limitele împuternicirilor acordate de proprietarul bunurilor, în dependență de condițiile contractuale sau legale în baza cărora bunurile au fost transmise în administrare.

„Dreptul de dispoziție reprezintă prerogativa cea mai importantă a dreptului de proprietate, fiind expresia apropierei depline a bunului” [231, p.158], respectiv, prerogativa principală a proprietarului. „Dreptul de dispoziție se exercită fie prin acte materiale care conduc la modificarea, alterarea sau distrugerea substanței bunului (dispoziția materială), fie prin acte juridice (dispoziția juridică), precum acte de înstrăinare prin acte juridice între vii sau prin acte juridice pentru cauză de moarte, renunțarea la dreptul de proprietate, constituirea unor garanții reale sau a unor drepturi reale” [241, p.104]. Potrivit doctrinei, în contextului analizei infracțiunii de gestiune frauduloasă, prevăzute la art.242 CP a României, „administrarea înseamnă gospodărirea bunurilor altuia, a averii persoanei vătămate, care implică acte de dispoziție, inclusiv acte de înstrăinare” [199, p.201].

„Orice act juridic referitor la proprietate poate fi calificat drept act de gestiune, indiferent de natura acestuia. Actele materiale cuprind o categorie mult mai largă și mai evazivă. Orice act voluntar poate fi calificat drept act material. Nu există niciun motiv să le excludem, decât dacă dorim să restrângem subiectul (administrării) la unicul mecanism de reprezentare [211, p.51].

În literatura de specialitate franceză „administrarea bunurilor altuia” este denumită „gestionarea bunurilor altuia”, corespunzător gestionarea semnifică „efectuarea unor acte materiale și/sau juridice menite să permită utilizarea pentru care este destinat un activ” [211, p.54]. „În drept, acțiunea se manifestă în două moduri: prin acte juridice și acte materiale. În ceea ce privește gestiunea, actele de patrimoniu sunt clasificate în funcție de gravitatea lor, făcând distincție între actele de conservare, administrare și dispoziție” [211, p.50-51].

Pentru a înțelege întinderea și conținutul actelor juridice, care le includ și pe cele materiale, în procesul de administrare a bunurilor este necesar a delimita actele juridice de dispoziție, actele de conservare și actele de administrare a bunurilor.

Dispoziția de la alin.(1) art.311 CC RM stabilește că *actul juridic de conservare* este „actul prin care se urmărește preîntâmpinarea pierderii unui drept subiectiv civil”. „Actele de conservare înglobează toate actele prin care se tinde la evitarea pierderii materiale sau dispariției juridice a unui

drept. În această categorie de acte materiale sau juridice având ca obiect sustragerea bunului sau dreptului de la un pericol iminent sunt incluse atât măsuri de ordin material, cum ar fi cazul reparațiilor urgente, cât și măsuri de ordin juridic” (art.640) [242]. Prin conservare se înțelege „obligația subiectului activ de a lua toate măsurile pentru a păstra caracteristicile de valoare ale bunurilor încredințate, pe toată perioada conservării, așa cum existau la momentul încredințării” [199, p.189].

În temeiul alin.(2) art.311 CC RM, act juridic de administrare este actul prin care se urmărește o obișnuită punere în valoare a unui bun sau patrimoniu. Drept exemple: încheierea sau denunțarea unor contracte de locațiune a bunului aflat în coproprietate, cesiunile de venituri imobiliare, încasarea de venituri ș.a. „Actele de administrare normală și curentă sau, cum mai sunt denumite în literatura de specialitate și practica judiciară, actele de administrare propriu-zise, au scopul de a face productiv un patrimoniu sau un bun prin perceperea, încasarea și întrebuințarea fructelor și veniturilor” [18, p.142].

Cea de-a treia categorie de acte ale procesului de administrare include actele juridice de dispoziție. Acestea sunt actele care au ca rezultat ieșirea din patrimoniu a unui drept sau grevarea cu drepturi reale limitate (alin.(3) art.311 CC RM). Potrivit Dicționarului juridic [94], actul de dispoziție este „actul juridic care are ca efect înstrăinarea unor bunuri, consumarea sau distrugerea lor materială, instituirea unor sarcini asupra acestora sau renunțarea la drepturi (de ex.: vânzarea, constituirea unei ipotecii, darea în gaj, renunțarea la o cale de atac etc.). „Disponerea de bun înseamnă exercitarea unor activități specifice dreptului de proprietate, și anume – înstrăinarea, consumarea sau prelucrarea bunului. Actele de dispoziție privesc planificarea, aprovizionarea, desfășurarea, repartizarea plăților etc.” [199, p.363].

Elocvent este definită instituția administrării bunurilor altuia în Titlul V al Codul civil al României [156], art.795 și art.800, și care prevăd *administrarea simplă*, respectiv, *administrarea deplină*, ceea ce presupune efectuarea tuturor *actelor necesare pentru conservarea bunurilor*, precum și actele utile pentru ca acestea să poată fi folosite *conform destinației lor obișnuite* și, corespunzător, *a actelor de conservare și exploatare în mod profitabil* a bunurilor, astfel încât să sporească patrimoniul sau realizarea afecțiunii masei patrimoniale, în măsura în care aceasta este în interesul beneficiarului.

În consecința celor înșiruite și prin prisma prevederilor art.38 al Legii nr.202/2017 (privind activitatea băncilor), prin „*proces de administrare a băncii*” înțelegem ansamblul actelor materiale și juridice de organizare, conducere, de valorificare a bunurilor băncii, de dispoziție, efectuate în vederea desfășurării activităților bancare permise, ceea ce implică asigurarea proceselor și mecanismelor privind riscurile bancare (a riscului de credit și al contrapărții, riscului rezidual,

riscului de concentrare, riscului de securitizare, riscului de piață, riscului de rată a dobânzii din activități în afara portofoliului de tranzacționare, riscului operațional, care include și riscul denaturării securității și integrității sistemelor informaționale, riscul de lichiditate și riscul efectului de levier excesiv, precum și, după caz, subcategoriile ale acestor riscuri, adecvarea capitalului la riscuri, evaluarea adecvării lichidității interne), gestiunea, controlul intern și evidența patrimoniului băncii, asigurarea integrității și funcționalității sistemelor informaționale, a bunurilor materiale ale băncii în general, conformarea la cerințele de transparență și publicare a informațiilor, remunerarea resurselor umane.

Din multitudinea dispozițiilor legale și a opiniilor doctrinare invocate, conchidem asupra polisemantismului termenului „administrare”, respectiv al „gestionării” bunurilor altuia, dar evidențiem niște constante în definirea acestora, și anume: *administrarea implică în mod obligatoriu efectuarea actelor juridice de dispoziție*, iar *gestionarea – a actelor materiale sau juridice necesare ca urmare a exercitării drepturilor de posesie și folosință asupra bunurilor*. În rezultatul celor evidențiate, *administratorul, la general, are împuterniciri de administrare și gestionare în limitele titlului în baza căruia i-au fost încredințate bunurile, iar atribuțiile de bază ale acestuia sunt conservarea și asigurarea regimului de folosire a bunurilor după destinația firească sau stabilită*.

Pentru a concretiza prerogativele menționate în sectorul bancar evidențiem următoarele, administratorii de bancă, pe care i-am identificat în persoana membrilor organului de conducere, organ colegial, au următoarele atribuții de bază stabilite prin statutul băncii. Potrivit pct.9.2. al Statutului Băncii BC "MOLDOVA-AGROINDBANK" [240], Consiliul Băncii reprezintă interesele acționarilor în perioada dintre adunările generale și în limitele atribuțiilor sale îndeplinește rolul de supraveghere și monitorizare a procesului decizional de conducere și este responsabil de activitatea Băncii per ansamblu și de soliditatea financiară a acesteia. Pct.9.34 prevede: „Comitetul de Conducere al Băncii este organul executiv colegial al Băncii (...) și pct.9.39 „(...) care exercită funcția de conducere curentă (operativă) a Băncii sub supravegherea directă a Consiliului Băncii și care *gestionează eficient și prudent* activitatea cotidiană a Băncii într-un mod corespunzător cu strategia și cadrul de administrare a activității Băncii, aprobate de Consiliul Băncii”.

Administratorii enumerați, primii – administratori neexecutivi și cei din urmă – executivi, au funcții de administrare a băncii. Potrivit pct. 9.54.4 al aceluiași act citat, „Președintele Comitetului de Conducere al Băncii, care în relațiile cu terții se mai numește Președintele Băncii, exercită următoarele atribuții: administrează, în conformitate cu Statutul Băncii și legislația în vigoare, în limitele atribuțiilor acordate, patrimoniul Băncii, încheie tranzacții și semnează contracte”. Acesta are atribuții de administrare, propriu-zisă, a patrimoniului băncii, cu dreptul de a încheia acte

juridice/materiale de dispoziție, de conservare și acte juridice de administrare potrivit dispozițiilor legii civile, elucidate mai sus, respectiv purtând răspundere materială potrivit Codului muncii [56], în calitate de administrator (conducător de unitate) al bunurilor băncii.

Administrarea unei bănci implică concursul mai multor administratori sau, în temeiul art.72 al Legii privind societățile pe acțiuni, nr.1134/1997, aceștia fac parte și din categoria persoanelor cu funcții de răspundere, ca urmare a atribuțiilor de dispoziție în conducerea societății, particularitate ce le este comună. Sfera răspunderii penale a administratorului de bancă este circumscrisă strict atribuțiilor și prerogativelor transmise de către „proprietar” (Adunarea Generală a băncii și de „angajator”), în condițiile contractului de mandat și în cele prevăzute de legislația muncii.

Obiectul apărării penale stabilit prin incriminarea faptelor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii îl constituie patrimoniul băncii, în sensul îngust al acestuia, proprietatea, ori apărarea stării de fapt a bunurilor băncii, ceea ce contribuie la valorificarea drepturilor patrimoniale ale băncii și încurajează participarea la raporturile patrimoniale, astfel garantând realizarea funcțiilor statutare ale băncilor.

Noțiunea de patrimoniu este mult mai cuprinzătoare decât cea de proprietate, incluzând, în afara expresiei sale juridice – dreptul de proprietate, toate celelalte drepturi reale și de creanță, alături de obligațiile patrimoniale, precum și orice situație care prezintă chiar numai o aparență de drept” [63, p.52-53]. „Patrimoniul societății (bancare) se constituie ca rezultat al plasării acțiunilor, al activității sale economico-financiare și în alte temeuri prevăzute de legislație (alin.(1) art.4 al Legii nr.1134/1997)”. Banca este proprietar de bani, valori mobiliare și alte bunuri mobile și imobile.

Raporturile juridice dintre administrator și bancă au o dublă natură: contractuală și legală, după cum se referă la obligații ce rezultă din mandate, așa cum se prevede la alin.(6) art.177 CC RM „Raporturilor juridice dintre persoana juridică și administrator li se aplică dispozițiile legale cu privire la reprezentare și mandat dacă legea sau actul de constituire nu prevede altfel”, sau la obligații ce revin administratorului conform art.185 CC RM (Obligația de a respecta limitele împuternicirilor): „Administratorul trebuie să acționeze în conformitate cu dispozițiile actului de constituire al persoanei juridice și ale hotărârilor organelor cărora acesta se subordonează”. În temeiul alin.(1) art.186 CC RM (Obligația de a urmări scopul persoanei juridice), „administratorul trebuie să acționeze alegând calea pe care o consideră, cu bună-credință, cea mai bună pentru a atinge scopurile persoanei juridice.”

Maximizarea valorii investiției proprietarilor în bancă reprezintă obiectivul (scopul) fundamental în jurul căruia gravitează toate deciziile managementului privind gestionarea portofoliului de active al băncii. Însă, respectarea legalității, siguranța investițiilor, asigurarea

lichidităților, profitabilitatea sunt principiile fundamentale care stau la baza deciziilor manageriale privind investițiile, pe care banca le face în scopul atingerii obiectivului fundamental. În caz contrar, dacă banca ar formula ca principiu de bază profitabilitatea activității sale, și nu siguranța, ea va avea o perioadă de activitate posibil profitabilă, dar scurtă [38, p.11].

În secțiunea 9.1 a Manualului pentru examinarea politicilor de management al riscurilor în sectorul bancar [104], elaborat de Corporația Federală a Asigurării Depozitelor (în continuare – FDIC) se definesc noțiunile de fraudă bancară și abuz intern, cu expunerea semnelor de avertizare care pot indica asupra lor. FDIC este o agenție independentă (instituție corespondentă BNM) creată de Congresul SUA pentru a menține stabilitatea și încrederea publicului în sistemul financiar al țării. Pentru a îndeplini această misiune, FDIC asigură depozitele; examinează și supraveghează instituțiile financiare pentru siguranță, soliditate și protecția consumatorilor; face ca instituțiile financiare mari și complexe să poată fi rezoluționate ș.a. Din date colectate de autoritatea respectivă s-a constatat că „fraudele din interior au reprezentat peste jumătate din totalul cazurilor de fraudă bancară și delapidare soluționate de FBI în timpul ultimilor câțiva ani. *Insiders (funcționarii de bancă) se află într-o poziție de încredere și pot abuza de această încredere în beneficiul lor personal. Abuzul din interior subminează încrederea în instituții și duce adesea la eșec*” (secțiunea 9-1).

Abuzurile interne se pot exprima prin o varietate de fapte, precum: *Insider-ii* (funcționarii de bancă) conduc afaceri personale din instituție utilizând echipamente, consumabile, angajați etc. și/sau își petrec cea mai mare parte a timpului în afara instituției, în afaceri fără legătură cu instituția, fac împrumuturi [pe contul băncii] pentru achiziționarea acțiunilor; *Insider-ul* primește plăți stimulative sau „bonusuri” pe baza volumului de credite generate; *Insider-ul* autorizează cheltuieli administrative, cum ar fi amenajarea teritoriului, remodelarea etc., atunci când astfel de cheltuieli nu par justificate; *Insider-ul* face călătorii frecvente pe cheltuiala băncii în zonele în care instituția nu are relații de afaceri, vinde o parte din stocurile personale ale instituției către debitori (ca condiție pentru aprobarea împrumutului) și cumpără mai multe acțiuni de la instituție cam în același timp când instituția este sub presiune pentru a majora capitalul. „Avantajele” din interior includ utilizarea de automobile scumpe, bărci, avioane deținute de instituții, locuințe etc., unde veniturile instituției nu par să susțină o asemenea extravaganta; *Insider-ii* au aparent împrumuturi reciproce, aranjamente cu persoane din interiorul altor instituții și instituția în care ei activează, unde cea din urmă are relații corespondente cu acele instituții (Secțiunea 9.1 – Frauda bancară și abuzul din interior, 9.1-2, 9.1-3).

Exemplele selectate din Manualul menționat reprezintă acțiuni de dispunere sau folosire ilegală a bunurilor băncii, precum mijloace bănești, valori mobiliare și bunuri materiale. Abuzurile

enumerate exemplificativ ar putea face obiectul mai multor componente de infracțiuni care au ca obiect acțiunile sau inacțiunile ilegale de administrare a bunurilor, risipirea bunurilor ca modalitate faptică a infracțiunii de delapidare a averii străine de către administratorul băncii (alin.(2¹) art.191 CP RM); gestiunea defectuoasă sau frauduloasă a băncii, a societății de investiții, a societății de asigurări (art. 239¹ CP RM); insolvabilitatea intenționată (alin.(1) art.252 CP RM); insolvabilitatea intenționată cauzată de administratorul ei (alin.(3) art.252 CP RM); abuzul de serviciu (art.335 CP RM) ș.a.

Printre comportamentele cele mai frecvent penalizate în procesul de administrare a bunurilor F. Stasiak le menționează pe cele ale managerului care folosește echipamentele sau personalul firmei pentru construcții sau reparații la domiciliul său, ceea ce face ca întreprinderea să plătească personalul casnic, sau chiar un detectiv privat; care utilizează locuri de muncă fictive; care primește datorii de la jocurile de noroc, amenzi penale; care își acordă o remunerație vădit excesivă sau împrumuturi la o rată anormal de scăzută; care pretinde redevențe din cedarea brevetelor care ar fi trebuit să ajungă la societate; care își înscrie sumele destinate pentru plata unor bunuri; care vinde imobile aparținând companiei unei rude la un preț mai mic decât valoarea acestora, sau chiar care „trage direct” din cuferele firmei etc. [236].

În literatura de specialitate autohtonă, infracțiunile de distrugere sau risipire a bunurilor sunt atribuite subgrupului de infracțiuni contra patrimoniului, care sunt săvârșite în lipsa unui scop special [28, p.975]; respectiv, se exclude constatarea scopului de cupiditate, precum și a modului de comitere, prin sustragere. Reieșind din natura ambiguă a modalității de risipire a bunurilor ca modalitate normativă în cadrul infracțiunilor de distrugere sau deteriorare a bunurilor, este necesară analiza minuțioasă a obiectului de atentare imprimat inclusiv prin termenul uzitat de legiuitor, pentru a putea decide asupra naturii juridice și, corespunzător, a locului acesteia în sistemul infracțiunilor contra patrimoniului.

În virtutea raporturilor juridice dintre administrator și bancă, a statutului juridic de administrator al băncii, deci al unui subiect calificat, și a contextului în care se comite infracțiunea – în proces de administrare a băncii, considerăm că *obiectul juridic principal*, în modalitatea distrugerii sau risipirii bunurilor, îl formează relațiile sociale cu caracter patrimonial privind exercitarea legitimă a posesiei de drept limitat asupra bunurilor materiale (băncii).

Temeiurile acordării dreptului de posesie sunt fundamentate pe dispozițiile legale și contractuale. Potrivit dispozițiilor Codului civil al R. Moldova: „Persoana juridică își exercită, de la data constituirii, drepturile și își execută obligațiile prin administrator” (alin.(1) art.177); „Are calitatea de administrator persoana fizică sau, în cazurile expres prevăzute de lege, persoana juridică care, în condițiile legii și ale actului de constituire, este desemnată să acționeze, în raporturile cu

terții, individual sau colectiv, în numele și pe contul persoanei juridice” (alin.(2) art.177); „...persoanele juridice își exercită posesiunea prin reprezentantul lor legal” (alin.(5) art.482).

În virtutea dispozițiilor legale alin.(1) și (2) art.1506 CC RM privind drepturile și obligațiile administratorului fiduciar, în raporturile cu terții, acesta are prerogativele unui proprietar. Administratorul trebuie să dea dovadă de aceeași diligență și prudență în administrarea bunurilor băncii la fel ca și în administrarea bunurilor proprii. Administratorul băncii este obligat să administreze în nume propriu proprietatea încredințată, dar pe riscul și pe contul societății (băncii). Instituirea răspunderii civile, contravenționale și penale este tocmai pentru a minimiza riscul cauzării unui prejudiciu patrimonial băncii ca urmare a unei activități de administrare neconforme împuternicirilor acordate și obligațiilor asumate.

Potrivit dispozițiilor legale privind contractul de mandat (alin. (2) art.1475 CC RM), mandatul formulat în termeni generali nu conferă decât împuternicirea de a încheia acte de administrare [valorificare a bunurilor] și conservare. Reiese că administratorul, acționând ca mandatar, are atribuții de bază de administrare și conservare a bunurilor (patrimoniului) băncii. Potrivit alin.(3) art.1478 CC RM (Împuternicirile mandatarului) „Împuternicirile date unei persoane pentru a încheia acte care țin de profesia sau funcția pe care o exercită și care rezultă din natura lor nu trebuie să fie stipulate expres.” Alin.(3) art.1480 CC RM (Obligația de competență și prudență) prevede că „dacă mandatarul este sau pretinde a fi membru al unui grup de profesioniști pentru care există standarde (coduri de conduită, de etică, de deontologie etc.) stabilite de o autoritate competentă ori de grupul însuși, mandatarul este ținut să manifeste competența și prudența cerute de acele standarde”. Aceste prevederi indică asupra imposibilității de a prevedea în detaliu obligațiile prin mandat ale administratorului raportate la diferite contexte în care acesta ar putea fi antrenat ca urmare a îndeplinirii scopului mandatului, de unde și *reiese riscul angajării răspunderii personale pentru încălcarea încrederii acordate la semnarea contractului de mandat.*

Alin.(1) art.1493 CC RM stabilește interdicția de a folosi bunurile în interes propriu: „Mandatarul nu are dreptul să folosească în avantajul său (...) bunurile pe care le primește ori pe care este obligat să le administreze în exercitarea mandatului dacă nu are consimțământul mandantului sau dacă dreptul de folosință nu rezultă din lege sau din mandat”. Art.1479 CC RM prevede obligația de a acționa în interesul mandantului. Totodată, după cum am menționat, există o echipolență între aceste noțiuni de administrator și persoană cu funcție de răspundere. Respectiv, art.73 al Legii privind societățile pe acțiuni, nr.1134/1997, prevede răspunderea persoanelor cu funcții de răspundere ale societății pentru următoarele fapte. Spre exemplu, lit.f): dacă au achiziționat din mijloacele societății valorile mobiliare ale altor emitenți la prețuri evident mai mari decât prețul lor echitabil sau au înstrăinat valorile mobiliare ale societății la prețuri evident mai mici

decît preţul lor echitabil în detrimentul societăţii; lit.g): dacă au folosit bunurile societăţii în interes personal fie în interesul terţilor în care aceştia sunt interesaţi material în mod direct sau indirect. Prevederile legale evocate stabilesc cadrul de reglementare a relaţiilor civile dintre administrator şi persoana juridică (bancă), cadru extrapenal indispensabil pentru a determina sfera relaţiilor sociale circumscrise obiectului juridic special şi, corespunzător, obiectului material.

În rezultatul celor invocate, *în plan secundar, infracţiunile de distrugere sau risipire a bunurilor aduc atingere relaţiilor sociale cu privire la administrarea (dispunerea, valorificarea şi conservarea) bunurilor materiale încredinţate în baza unui titlu şi cu un anumit scop.*

Ne vom continua firul logic al cercetării analizând obiectul material al infracţiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM. *Obiectul material* al acestor infracţiuni este prevăzut expres de dispoziţia normei, aceasta indicând asupra bunurilor băncii. În acord cu alin.(1) art.455 CC RM, bunurile sunt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale şi colective şi drepturile patrimoniale. În acelaşi timp, nu trebuie să neglijăm nici faptul că bunul este un element care face parte din activul patrimonial, pasivul acestuia fiind format din obligaţiile titularului, care au un conţinut economic.

Aceasta deoarece în noţiunea de patrimoniu, utilizată în dreptul penal în conexiune cu infracţiunile care pot fi îndreptate împotriva sa, are un conţinut mult mai restrâns şi se referă la bunurile nu ca universalitate, ci în individualitatea lor, susceptibile de a fi apropiate de făptuitor prin mijloace frauduloase ori de a fi distruse, deteriorate, tănuite, gestionate fraudulos etc. [197, p.228].

Patrimoniul băncii, în temeiul art.35 al Legii privind societăţile pe acţiuni poate fi constituit din bunuri mobiliare şi imobiliare, respectiv banca este proprietar de bani, valori mobiliare şi alte bunuri mobile şi imobile. Sunt considerate „bunurile băncii”, în temeiul dispoziţiilor Legii contabilităţii şi raportării financiare, nr.287/2017 [147], doar acele bunuri care sunt luate la evidenţa contabilă a instituţiei financiare şi sunt reflectate în bilanţul contabil, bunuri asupra cărora banca deţine drepturi de proprietate sau drepturi reale de garanţie.

În continuare vom supune analizei relaţia juridică dintre bunurile băncii şi administratorul băncii. Potrivit dispoziţiei normei de incriminare, bunurile sunt distruse sau risipite de administratorul băncii în procesul de administrare, ceea ce indică asupra faptului că bunurile se află în administrarea sa, respectiv îi sunt încredinţate. În teoria dreptului penal nu este formulat un răspuns unanim la întrebarea privind această relaţie. De exemplu, A.P. Sevriukov susţine: „Bunuri încredinţate în administrarea făptuitorului sunt bunurile transmise în baza unui document, în vederea deservirii, utilizării sau gestionării acestora” [291]. Într-o altă abordare doctrinară, se consideră încredinţate în administrarea făptuitorului acele bunuri asupra cărora acesta îşi exercită

prerogativele de posesie, folosință sau dispoziție, în virtutea raporturilor juridice de muncă, civile sau de altă natură la care participă [300, p.73-75].

În opinia exprimată de A.Iu. Posohov, „prin „bunuri încredințate în administrarea făptuitorului” se înțelege fie bunurile care îi sunt transmise acestuia în baza unei însărcinări singulare, a unui contract de răspundere materială sau a unui contract individual de muncă, fie bunurile care îi revin făptuitorului în virtutea funcției administrative pe care o ocupă într-o organizație comercială sau de alt gen” [288, p.7].

Asupra conferirii unor astfel de prerogative insistă și N.A. Lopașenko și N. Iarmiș: faptul că bunurile sunt încredințate în administrarea făptuitorului presupune că acestea sunt transmise de către proprietarul sau posesorul lor legitim către persoana pentru care bunurile în cauză sunt străine, în vederea exercitării asupra lor a uneia dintre următoarele prerogative: dispoziție; gestionare; furnizare; păstrare [270, p.105].

Prin urmare, în condițiile ambianței speciale de comitere a infracțiunilor de către administratorul băncii, chiar dacă dispoziția normei de la alin.(3) nu evocă în mod expres, putem ușor deduce că bunurile se află în posesia legală a făptuitorului, respectiv îi sunt încredințate în virtutea funcției pe care o deține în mod legal. Și aici apare o întrebare subiacentă: care bunuri sunt încredințate administratorului și din ce moment? În acest context, S. Brînză și V. Stati întemeiat susțin că încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului este un act cu semnificație juridică de manifestare a voinței persoanei, care presupune, printre altele, că făptuitorului îi revine răspunderea pentru respectarea regimului de utilizare a bunurilor încredințate, precum și pentru asigurarea integrității lor [27, p.659]. În continuarea celor afirmate, încredințarea bunurilor trebuie să se realizeze prin semnarea unui act juridic scris, de exemplu actul de predare-primire a bunurilor, care certifică faptul transmiterii acestora în administrarea făptuitorului, după parametrii cantitativi și valorici menționați în actele contabile.

În procesul de utilizare a acestor active (patrimoniale) fiecare administrator al băncii este obligat prin lege și actele emise de BNM să respecte principiile de administrare și principiile contabile naționale recunoscute (pct.62 din Hotărârea cu privire la aprobarea Regulamentului privind cadrul de administrare a activității băncilor [115]). „Pentru ca o universalitate de bunuri să fie recunoscute ca bunuri ale băncii, acestea trebuie să fie contabilizate ca active, adică ca active imobilizate sau ca active circulante (curente) [189].

Potrivit opiniei doctrinarului Iu.I. Leapunov, fondul patrimonial este o categorie nu doar juridică, ci și contabilă, parametrii naturali, cantitativi și valorici ai acestuia fiind fixați strict în actele corespunzătoare de evidență financiară [22, p.227]. De aceea, prezența bunurilor în fondurile materiale presupune includerea prealabilă a acestora în fondul unit al valorilor marfar – bănești,

perfectată juridic pe actul de primire-predare respectiv. Din punctul de vedere al dreptului, numai asemenea bunuri pot fi apreciate ca aflate în fondurile unei societăți și în administrarea căror persoane se află.

Specificul obiectului material al risipirii bunurilor rezidă în câteva particularități. Astfel, bunurile sunt încredințate făptuitorului pentru a fi administrate în baza unui titlu și cu un anumit scop, printr-un act juridic. Perioada administrării bunurilor este determinată; respectiv, remiterea bunului către administrator este necesară și trebuie să aibă loc prealabil comiterii infracțiunii. Remiterea bunurilor este realizată în condițiile exercitării unei posesiuni de drept limitat, din moment ce s-au remis pentru un anumit termen, în scop de reprezentare sau pentru a fi folosite într-un scop determinat.

În cele ce urmează ne vom referi la *victima infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii*. Art.171 CC RM enunță **noțiunea** de persoană juridică. Alin.(1) prevede că persoana juridică este subiectul de drept constituit în condițiile legii, având o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu și distinct, afectat realizării unui anumit scop conform cu legea, ordinea publică și bunele moravuri. Spre exemplu, potrivit pct.2.4. din Statutul Băncii Comerciale "MOLDOVA - AGROINDBANK" S.A., „banca este organizată și activează ca societate pe acțiuni, este proprietar de bunuri materiale și nemateriale, separate de patrimoniul acționarilor și poate în numele său să dobândească și să exercite drepturi patrimoniale și/sau nepatrimoniale personale, să aibă obligații, să fie reclamant și pârât în instanța judecătorească”.

Din prescripțiile alin.(3) al art.197 CP RM identificăm victima infracțiunii în persoana băncii. Din prevederile alin.(1) art.4 al Legii nr.1134/1997 [135] reiese că banca este o societate comercială, a cărui „patrimoniu se constituie ca rezultat al plasării acțiunilor, al activității sale economico-financiare și în alte temeuri prevăzute de legislație”. Alin.(3) art.3 al aceleiași legi prescrie că „societatea posedă cu drept de proprietate bunuri care sunt separate de bunurile acționarilor și se trec în bilanțul ei independent”. Potrivit art.3 al Legii nr. 202/2017, prin „*bancă*” se înțelege *persoana juridică* a cărei activitate constă în atragerea de depozite sau de alte fonduri rambursabile de la public și în acordarea de credite în cont propriu.

Pornind de la relația organică dintre subiectul infracțiunii analizate – administratorul băncii și victima infracțiunii de distrugere sau risipire a bunurilor băncii, facem referință la art.3 din Hotărârea BNM nr.292/2018 care listează exhaustiv membrii organelor de conducere și persoanele cu funcții-cheie în cadrul băncii. Aceștia pot ocupa funcții de conducere sau funcții-cheie în cadrul unei bănci sau al unei sucursale a unei bănci străine care activează în Republica Moldova. Sucursala, în temeiul art.24 al Legii privind activitatea băncilor, nr.202/2017, poate activa doar în condițiile obținerii licenței eliberate de BNM ca și băncile persoane juridice din Republica Moldova

licențiate de BNM și în alte condiții stabilite de legea invocată. Art.245 CC RM (Dispoziții generale cu privire la societățile comerciale) prevede la alin.(1) că societatea comercială este organizația comercială cu capital social constituit din participațiuni ale membrilor (asociaților). Patrimoniul creat din aportul asociaților și cel dobândit de societatea comercială în proces de activitate aparține acesteia cu drept de proprietate.

În rezultatul opiniilor și prescripțiilor legale sondate, putem afirma că banca este un subiect de drept distinct, o societate comercială, cu patrimoniu propriu, patrimoniu care reprezintă obiectul direct al atentării prin infracțiunile de distrugere sau risipire a bunurilor băncii săvârșită de administratorul acesteia, respectiv, victimă a infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM poate fi doar *banca comercială și sucursalele sale*.

Propriu-zis, în calitate de victime pot fi invocați și acționarii sau persoanele terțe pentru care banca administrează bunurile (creditorii băncii – deponenții), dar considerăm că interesele și drepturile acestora sunt lezate în mod indirect. Ca urmare al faptului că banca este un subiect de drept distinct, chiar dacă și abstract, cu personalitate juridică proprie, cu patrimoniu distinct, participant la raporturile juridice patrimoniale și nepatrimoniale, ca purtător de drepturi și obligații civile, interesele acesteia sunt lezate în mod direct, *per consequens*.

Drepturile patrimoniale ale asociaților sunt constituite reieșind din dreptul de proprietate asupra bunurilor mobile sau imobile, respectiv asupra acțiunilor deținute. Aceste prerogative, din multe motive, nu fac obiectul vreunei protecții penale specifice. În cele din urmă, legiuitorul a decis să protejeze în temeiul dreptului penal drepturile de proprietate ale persoanei juridice în sine, mai degrabă decât pe cele ale partenerilor. Jurisprudența franceză în domeniu, de asemenea nu pare favorabilă recunoașterii protecției penale a drepturilor patrimoniale ale asociaților prin declararea inadmisibilă a acțiunii civile a acestora în cazul utilizării abuzive a bunurilor societății de către administratori, *pe motiv că deprecierea valorilor mobiliare rezultate din actele frauduloase ale acestora din urmă nu constituie prejudiciu specific fiecărui asociat, ci prejudiciu suferit de societatea însăși*. Această poziție se aliniază cu cea a Camerei comerciale, care a considerat de mult timp că *partenerii nu au dreptul să introducă acțiuni de răspundere civilă împotriva managerilor lor pentru a solicita despăgubiri pentru deprecierea titlurilor lor survenită din cauza comportamentului criminal* [113, p.297-298].

O altă situație, pasibilă de interpretări, este dacă Banca Națională a Moldovei poate figura în calitate de victimă a infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii, în sensul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM. Drept punct de plecare al argumentației este stabilirea statutului juridic al subiectului infracțiunilor analizate, al administratorului băncii și, propriu-zis, al Băncii Naționale a Moldovei. În concordanță cu alin.(1), (2), (3) art.1 al Legii cu

privire la Banca Națională a Moldovei, nr.548/1995, „Banca Națională a Moldovei (denumirea echivalentă – Banca Națională) este banca centrală a Republicii Moldova. Banca Națională este o persoană juridică publică autonomă și este responsabilă față de Parlament. (3) Banca Națională nu este supusă înregistrării în Registrul de stat al întreprinderilor și în Registrul de stat al organizațiilor (sublinierea ne aparține – *n.a.*)”, corespunzător, în temeiul art.5 al aceleiași legi, Băncii Naționale a Moldovei îi sunt conferite atribuții strict determinate prin lege. Din definițiile enunțate al noțiunii de bancă (societate comercială, societate pe acțiuni), uzitată în conținutul dispoziției alin.(3) art.197 CP RM, înțelegem că statutul juridic al Băncii Naționale a Moldovei nu coincide cu cel al „băncii comerciale”, evocat anterior. Totodată, în temeiul alin.(4) art.25 al Legii nr.548/1995, administratorii BNM, și anume „membrii organelor de conducere [ai BNM] dețin funcții de demnitate publică prin numire și se supun prevederilor aplicabile ale legislației cu privire la statutul persoanelor care exercită funcții de demnitate publică, în măsura în care prezenta lege nu prevede altfel”. Cumulând aceste argumente, cu cele doctinare, cum ar fi cele ale I. Selevestru, care precizează că „în sensul alin.2¹ art.191 CP RM [„Delapidarea averii străine săvârșită de administratorul unei bănci”], prin „bancă” se are în vedere doar banca comercială, nu și Banca Națională a Moldovei” [219, p.117], putem conchide că BNM nu poate opera în calitate de victimă a infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM, și, totodată, administratorii acesteia în persoana organelor sale de conducere nu pot figura în calitate de subiect al infracțiunilor în cauză. Or, aceștia sunt susceptibili de a fi trași la răspundere penală în conformitate cu dispozițiile normelor de incriminare prescrise în limitele Capitolului XV – Infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică, mai exact în temeiul art.327 CP RM.

3.2. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM

În analiza ce urmează vom aborda modalitățile normative specificate la alin.(3) art.197 CP RM, o altă variantă-tip de incriminare prevăzută la art.197 CP RM. Componenta de infracțiune vizată stabilește două modalități alternative de comitere a infracțiunii: distrugerea sau risipirea bunurilor băncii.

Ipoteza săvârșirii infracțiunilor menționate este una diferită, independentă de cea de la alin.(1) art.197 CP RM, deoarece condițiile de comitere a infracțiunilor analizate privesc procesul de administrare a bunurilor băncii. Considerăm că modalitatea „risipirii”, analizată ca modalitate faptică sau normativă în literatura de specialitate, invocată în condițiile variantei-tip de incriminare de la alin.(1) art.197 CP RM, este distinctă de conotația juridico-penală conferită în cadrul componentei de infracțiune prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM.

În doctrina autohtonă se demonstrează prezența unei percepții similare, analizând în plan comparat infracțiunile prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM și infracțiunile prevăzute la alin.(3) art. 252 CP RM, adică cauzarea insolvenței băncii, unde, potrivit autoarei, punctele tangențiale nu se rezumă doar la subiectul infracțiunii, dar și la acțiuni sau inacțiuni intenționate ale administratorului care implică „inclusiv efectuarea cheltuielilor excesive, vinderea activelor băncii la un preț sub valoarea reală a acestora, asumarea obligațiilor nerezonabile, omiterea colectării creanțelor băncii la scadență sau în orice alt mod contrar bunei administrări, care diminuează intenționat patrimoniul băncii” [250, p.42].

Prezintă importanță determinantă la stabilirea semnelor componente de infracțiune semnificația uzuală a termenilor cu care operează legiuitorul la incriminarea faptelor penale analizate. În lipsa unei interpretări oficiale, premisa comprehensiunii infracțiunii de risipire a bunurilor o reprezintă documentările doctrinare, legale – *de lege lata* și politico-instituționale care tratează fapta ilegală de risipire. În literatura de specialitate autohtonă, infracțiunile de distrugere sau risipire a bunurilor, prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM, sunt atribuite subgrupului de infracțiuni contra patrimoniului, săvârșite în lipsa unui scop special [28, p.975], ceea ce deductiv exclude constatarea scopului de cupiditate, precum și a modului de comitere, prin sustragere. Aceste aprecieri sunt relevante în vederea determinării corecte a subgrupului de infracțiuni sau a grupului de infracțiuni din care face parte infracțiunea analizată.

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române, *sensul propriu al risipirii* [95], forma tranzitivă, presupune acțiune de împrăștiere, de aruncare în toate părțile. Sinonimele la acest sens sunt împrăștiere, dispersare, răspândire. *Sensul secundar al risipirii* rezidă în acțiunea de a cheltui fără socoteală; a irosi bani, averi; a prădui. Cuvântul „a irosi” semnifică a (se) consuma făcând risipă, a (se) cheltui în mod ușuratic, a (se) împrăști în exces; a (se) pierde, a (se) risipi. Antonimul

la acesta este a economisi. Cele două accepții de bază ale termenului comun „risipire” ne conduc la interpretarea faptei de risipire în două direcții.

Din considerentul caracterului polisemantic al termenului „risipire”, această modalitate de realizare a elementului material o putem detecta (implicit sau explicit) în cadrul mai multor componente de infracțiune, precum: alin.(3) art.197 CP RM, alin.(2¹) art.191 CP RM, alin.(1) art.239¹ CP RM, alin.(3) art. 252 CP RM, alin.(3) art.335 CP RM, ceea ce determină dificultăți majore la interpretarea juridică și aplicarea normei vizate.

Dislocarea infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor în conținutul normativ al art.197 CP RM condiționează identificarea modalităților faptice după următoarele repere: *obiect material* sub forma bunurilor mobile (bani, bunuri materiale, titluri de valoare materializate) sau imobile; acțiunea/inacțiunea care are ca rezultat *influențarea materială* nemijlocită directă sau indirectă asupra bunului; *subiectul special* – administratorul băncii; *ambiața comiterii* infracțiunii – procesul de administrare a băncii; *lipsa constatării scopului de cupiditate*. Prin urmare, este necesar a identifica sensul „risipirii” care ar corespunde criteriilor decelate.

Primul sens al risipirii, potrivit Dicționarului explicativ al limbii române și prin optica autorului român T. Pop, poate fi conceput după cum urmează: „risipirea (disiparea) este o formă a distrugerii pentru bunurile susceptibile de risipire, împrăștiere, dispariție sau desfacere, fărâmițarea bunului, ori detașarea unor părți din întreg, prin aceasta bunul devenind inutilizabil sau mai puțin utilizabil potrivit destinației sale” [216, p.600], respectiv doar în cazul bunurilor susceptibile de împrăștiere, la modul fizic. Modalitatea risipirii, în sensul redat, cuprinde doar o parte foarte restrânsă din formele posibile ale risipirii susceptibile de a fi comise de administratorul băncii, în contactul direct și material cu acestea, care constituie în prim-plan încălcarea obligației de conservare a bunurilor primite în folosință personală, comisă prin acte materiale, fie acte de risipire; în același sens, pot fi rezultatul unor dispoziții date în situația bunurilor asupra cărora administratorul exercită posesia mijlocită, prin gestionar. Obiectul acestei modalități normative *s-ar rezuma la actele materiale sau acte juridice de conservare* care presupun încălcarea condițiilor de păstrare fizică, de întreținere, mentenanță, de nereînnoire a stocurilor și altele asemenea care pot fi însumate ca încălcări ale normelor legale privind asigurarea integrității, funcționalității și utilizării după destinație a bunurilor materiale ale băncii, transgresiuni care conduc la pierderea bunului sau la deprecierea acestora.

Cel de-al doilea sens al risipirii este irosirea averii (bunurilor) sau efectuarea unor cheltuieli nejustificate, excesive, consumul neconform, necorespunzător, pierderea, considerând că, per ansamblu, se referă la acte de administrare și de dispoziție cu rea-voință a bunurilor băncii care încalcă principiile administrării fiduciare, *in concreto* administrarea cu diligență și prudență și în

interesul societății, ca urmare a admiterii riscului *desaffectio societatis* [176, p.26]. Cel din urmă se poate exprima prin acțiuni ilegale de dispunere și folosire a bunurilor băncii contrar intereselor societății, prin abuz sau deturnare de bunuri ale băncii care au ca rezultat cauzarea unui prejudiciu patrimonial băncii. În acest sens, alin.(1) și (2) art.73 al Legii privind societățile pe acțiuni prevăd faptele persoanelor cu funcție de răspundere ale societății, și anume membrii consiliului societății, organului executiv, comisiei de cenzori, comisiei de lichidare ale societății, precum și ale altor persoane care exercită atribuții de dispoziție în conducerea societății, pentru care poate surveni răspunderea penală, civilă sau contravențională, dacă au cauzat un prejudiciu societății. Faptele enumerate neexhaustiv la articolul citat, care ar putea fi atribuite la activitatea infracțională de risipire, sunt prevăzute la lit.f) și g) alin.(2) art.73 al acestei legi. *In concreto*:, lit.f) au achiziționat din mijloacele societății valorile mobiliare ale altor emitenți la prețuri evident mai mari decât prețul lor echitabil sau au înstrăinat valorile mobiliare ale societății la prețuri evident mai mici decât prețul lor echitabil în detrimentul societății; lit.g) au folosit bunurile societății în interes personal fie în interesul terților în care aceștia sunt interesați material în mod direct sau indirect.

Fapta de risipire, în sensul secundar redat, este susceptibilă în cea mai mare măsură de a fi atribuită infracțiunii de delapidare (alin.(2¹) art.191 CP RM), care, potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a R. Moldova nr. 23 din 28.06.2004, trebuie interpretată ca „însușirea, folosirea sau transmiterea de către făptuitor, în interesul său sau pentru altul, de bani, valori sau alte bunuri încredințate pentru a le gestiona sau a le administra” [126]. Modalitatea risipirii, în accepțiunea evidențiată, nu ar acoperi toate modalitățile faptice ale delapidării, dar o bună parte.

Ținând cont de prevederile art.71 al Legii cu privire la actele normative, nr.100/2017, la interpretarea normelor juridice trebuie să se ia în considerare voința legiuitorului din interpretările oficiale, de notele informative care însoțesc amendamentele la lege, precum și de alte documente [norme] care permit identificarea voinței autorității publice care a adoptat, a aprobat sau a emis actul normativ. Dat fiind cele reținute, la caz, nu se poate face abstracție de art.381 CP RM (Risipirea sau pierderea patrimoniului militar), context în care legiuitorul face uz de termenul „risipire” pentru a incrimina infracțiunea de risipire sau pierdere a patrimoniului militar. Din dispoziția normei citate putem extrage conținutul faptei de risipire prevăzută la alin.(1): „Comercializarea, gajarea sau darea în folosință de către un militar a echipamentului care i-a fost eliberat pentru folosință personală, precum și pierderea sau deteriorarea acestor obiecte în urma încălcării regulilor de păstrare”. Din prevederea în cauză rezultă că risipirea este exprimată prin următoarele acțiuni sau inacțiuni: *pierdere, comercializare, gajare, dare în folosință, deteriorare a acestor obiecte în urma regulilor de păstrare.*

Ca urmare a analizei concurenței de norme, I. Selevestru exprimă o aserțiune relevantă pentru a determina conținutul faptic al infracțiunii de risipire, și anume: „acest articol (art.191 CP RM) nu-i poate fi imputat militarului căruia echipamentul (în sensul anexei nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la asigurarea cu echipament a militarilor Forțelor Armate pe timp de pace, nr.104 din 06.02.2008) i-a fost eliberat pentru folosință personală. Într-un asemenea caz, urmează a fi aplicat alin.(1) art.381 CP RM” [219, p.114], ceea ce rezultă că alin.(1) art.381 CP RM constituie o normă specială în raport cu alin.(1) art.191 CP RM.

O altă opinie similară este a profesorului S. Brînză, potrivit căreia noțiunea „risipire” de la alin.(3) art.197 CP RM desemnează „acțiunea sau inacțiunea, având ca efect deprecierea bunurilor băncii” [21, p.11]. Autorul sugerează despre posibila similitudine cu alin.(2¹) art.191 CP RM care stabilește răspunderea pentru delapidarea averii străine săvârșită de administratorul unei bănci.

O altă confirmare doctrinară a faptului că infracțiunea de risipire poate fi concepută în limitele componenței de infracțiune de la art.191 CP RM este interpretarea dispoziției acesteia de către V. Cușnir, care consideră că delapidarea averii străine „presupune nu numai însușirea bunului administrat, dar și irosirea lui prin consumare, cheltuire, dăruire sau transmitere altor persoane fără restituirea echivalentului lui” [4]. Explicația dată coincide exact cu sensul comun, dar și doctrinar al risipirii.

Pentru dezvoltarea cât mai plenară a conținutului faptei de risipire a bunurilor și stabilirea locului acesteia în sistematica penală, am apelat la cercetarea pe orizontală a reglementărilor, în aspect de drept penal comparat. Analiza faptelor de risipire prin prisma normei de incriminare a infracțiunilor de delapidare a averii străine, prevăzute la art.191 CP RM, ne-a direcționat cercetarea spre componența de infracțiune „abuzul de încredere” (în reglementarea CP al României), ca urmare a stabilirii corespondenței dintre acestea, mai ales odată cu amendamentele care au fost aduse art.191 CP RM. Aceeași opinie o regăsim și în studiile realizate de autorii S. Brînză și V. Stati, potrivit cărora „în legea penală în vigoare, descrierea obiectului material și a faptei prejudiciabile din cadrul infracțiunilor de delapidare a averii străine se face după modelul art.238 „Abuzul de încredere” din Codul penal al României din 2009” [238, p.68].

O normă specială, subsidiară art.238 CP al României (Abuzul de încredere), este alin.(1) art.272 din Legea privind societățile comerciale, nr.31/1990, care prevede o formă specială de delapidare constând în fapta fondatorului, administratorului, directorului general, directorului, membrului consiliului de supraveghere sau al directoratului ori reprezentantul legal al societății care folosește cu rea-credință bunul sau creditul de care se bucură societatea. Totodată, „infracțiunea este văzută ca fiind o infracțiune de fraudă pentru că presupune fraudarea regulilor care guvernează buna administrare a bunurilor altei persoane” [169, p.299].

În *practica judiciară* s-a reținut că sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunilor prevăzute la art.272 alin.(2) CP al României în următoarele cazuri: fapta directorului economic al unei societăți cu răspundere limitată de a ridica din casieria societății, pe bază de documente, cu titlu de avans, diverse sume de bani care trebuiau utilizate pentru procurarea unor materiale, sume care au fost folosite în interes personal; fapta administratorului unei societăți comerciale de a folosi utilajele societății și muncitorii angajați ai acesteia pentru efectuarea unei lucrări la o societate în care acesta era direct implicat; fapta administratorului unei societăți de a folosi în scopuri personale mobilierul, aparatura electronică și autoturismul societății [202, p.196]. Considerăm că toate cele 3 ipoteze cazuistice se încadrează în modalitatea risipirii bunurilor administrate.

În doctrina franceză, fapta de risipire este tratată la fel în cadrul infracțiunii de abuz de încredere, infracțiune prevăzută la art.314-1 CP al Franței, care stabilește: Fapta unei persoane de deturnare, în prejudiciul altora, a fondurilor, a valorilor mobiliare sau a oricărui bun care i-au fost date și pe care le-a acceptat cu condiția restituirii, reprezentării sau pentru a le folosi într-un anumit scop. Abuzul de încredere se pedepsește cu cinci ani de închisoare și cu 375.000 de euro amendă.”

De asemenea, fapta de risipire este analizată în conținutul deturnării și în cadrul infracțiunii de abuz de bunuri sociale pentru societățile de capital și de insolvabilitate, în situația aflării societății în incapacitate de plată [236].

O digresiune este necesar de a fi efectuată, analizând modelele de incriminare a conduitei infracționale a administratorilor, mai ales a administratorilor de societăți comerciale, pentru a pătrunde în esența infracțiunilor de risipire în contextul administrării unei bănci.

În dreptul penal francez corporativ, deturnarea bunurilor corporative de către ofițerii corporativi primește calificarea specială de „Abuz de bunuri corporative” (alin.(4) art.241-3 CP al Franței) care constă în „faptul, pentru administratori, de a face, cu rea-credință, din bunurile sau creditul societății o utilizare despre care știu că este contrară interesului acesteia din urmă, în scopuri personale sau pentru a favoriza o altă societate sau afacere în care sunt dirijate direct sau indirect; sau calificarea generală de „Abuz de încredere” (art.314-1 CP al Franței [50]) care constă în „fapta unei persoane de deturnare, în detrimentul altora, a fondurilor, a valorilor mobiliare sau a oricăror bunuri care i-au fost date și pe care le-a acceptat cu condiția returnării acestora, pentru a le reprezenta sau face o utilizare specifică a acestora. Delimitarea se realizează în funcție de faptul dacă victima este o societate de capital (SA, SAS, societate în comandită pe acțiuni, SRL etc.) sau un parteneriat (societate în nume colectiv, în comandită, de exemplu), cel puțin atunci când societatea este *in bonis* și are toate drepturile asupra proprietății sale, dar un specific distinctiv îl comportă și obiectul atentării. Abuzul de încredere este incident tuturor speciilor de mandat (gratuit

sau oneros, convențional sau legal, expres sau tacit, principal sau accesoriu unui alt contract sau unei alte situații juridice de drept privat sau public).

Și anume în reglementarea abuzului de bunuri corporative, judecătorul penal francez păstrează un sens larg al proprietății sau creditului societății. Pe de o parte, sunt vizate toate bunurile aparținând companiei, fie că sunt corporale (echipamente, mobilier) sau necorporale (creanțe, leasing, brevete), mobile sau imobile [236].

De atunci, se conturează o curioasă împărțire a represiunii, întrucât deturnarea care afectează bunurile altor forme sociale intră sub incidența infracțiunii de drept comun – abuzul de încredere: așa este cazul parteneriatelor (societatea în nume colectiv; societatea în comandită simplă), asocierilor mixte, societăților *de facto* sau societăților de drept străin. „Imobilele sunt însă excluse din sfera „abuzului de încredere”, jurisprudența refuzând să le considere drept „orice” proprietate, chiar dacă apar progrese în ceea ce privește infracțiunile conexe” [236].

Legiuitorul francez a adoptat o nouă componentă de infracțiune, și anume: abuzul de active corporative, prevăzută de noul Cod comercial al Franței, din necesitatea dreptului penal corporativ pentru perfecționarea dreptului penal comun. Pentru o lungă perioadă de timp, comportamentul prejudiciabil al administratorilor a fost sancționat în baza abuzului de încredere (corespondent al art.191 CP RM). Această represiune s-a confruntat cu obstacole serioase care au fost treptat depășite de jurisprudență. Într-adevăr, abuzul a putut fi constatat doar în contextul a șase contracte enumerate exhaustiv și printre care contractul de societate nu figura. Jurisprudența a trebuit apoi să asimileze acest contract unui mandat general dat de asociați managerilor.

Dificultățile aplicării abuzului de încredere în sfera ilegalităților comise de administratori au forțat jurisprudența să opereze o interpretare extensivă. „Așa a fost cazul întrebărilor referitoare la natura „lucrurilor” deturnate, care nu puteau fi decât corporale și mobile, dar și cu cerința deturnării sau disipării (risipirii), noțiuni mai restrictive decât cea de utilizare. Această incriminare specifică a avut scopul de a oferi un temei legal pentru sancționarea numeroaselor *utilizări abuzive* care au scăpat calificării de încălcare a încrederii, precum faptul de a închiria un imobil social la un preț prea mic în schimbul unui comision, utilizarea fără conversia posesiei, sau chiar folosirea creditului pentru asigurări sociale, ca și în cazul garanției de către societate a datoriilor personale ale managerului” [113, p.250-251].

Infracțiunea de abuz de încredere pare să protejeze două valori distincte – proprietatea și încrederea, dar cu o prevalență a primei asupra celei de-a doua. Cercetătorul francez R. Ollard consideră că încălcarea încrederii s-ar constitui astfel întotdeauna într-o contradicție opusă drepturilor altora, nu drepturilor creditorului obligației de restituire sau cesiune (drept personal), ci drepturilor concurente ale altora asupra lucrului. În acest caz, încălcarea încrederii ar rămâne o

infracțiune împotriva drepturilor reale (sublinierea ne aparține – *n.a.*) ale altora, și nu sancțiunea unei simple încălcări contractuale [186, p.545].

În exemplul Franței, doctrina analizează risipirea, ca modalitate faptică a „abuzului de încredere”, dar și a infracțiunii de „abuz de bunuri corporative”. Latura obiectivă a infracțiunii de abuz de încredere implică deturnarea care trebuie să se exprime prin risipire, ceea ce implică imposibilitatea restituirii bunului, refuzul de a restitui bunul și deturnarea în sens restrâns sau folosirea abuzivă [215, p.235-237].

Pentru Secția penală a Curții de Casație, remiterea, în sensul art.314-1 din Codul penal, care incriminează fapta deturnării bunurilor predate „cu condiția restituirii acestora, reprezentării lor sau unei folosințe determinate”, este numai cea a posesiunii precare a lucrului prin care titularul precar deține un bun sub un titlu legal demn de recunoaștere a dreptului de proprietate al altora asupra lucrului: el trebuie să posedeze lucrul predat nu *animo domini*, ca proprietar, ci *animo detinendi*, în numele proprietarului [187].

O altă formă de expunere a laturii obiective a abuzului de încredere cuprinde modalitatea deturnării lato sensu, însușirea și deturnarea stricto sensu și prejudiciul cauzat. Fapta de deturnare *lato sensu* este concepută prin prisma actului de disipare (risipire) materială și juridică, care implică condiția imposibilității restituirii bunului. Doctrinarul francez M-L. Rassat consideră că „**risipirea materială** este atunci când făptuitorul „atacă” materialitatea obiectului însuși pentru a-l consuma (atunci când este posibil și când nu era prevăzut, destinat pentru consum), a-l distruge, total sau parțial, a-l lăsa fără supraveghere ș.a., iar *risipirea juridică* ține de realizarea unui act juridic incompatibil cu ceea ce era prevăzut, planificat, cum ar fi vânzarea, donarea, punerea în gaj a lucrului”.

Autorul afirmă că în jurisprudența franceză, „pe bună dreptate, nu se califică ca abuz de încredere fapta mandatarului de a dispune de fondurile implicate, cu asentimentul mandantului, dar atunci când făptuitorul este *în imposibilitate de a restitui bunul*. [...] Pot fi ambele forme de risipire, în mod succesiv: de exemplu, vânzarea unui lucru și cheltuirea banilor încasați (consumul)” [215, p.235]. Risipirea unui bun determinat *per se* implică imposibilitatea restituirii, iar în cazul unui bun fungibil imposibilitatea restituirii nu se pune în discuție, *respectiv nu ar putea forma componenta abuzului de încredere, atâta timp cât făptuitorul poate restitui bunurile remise*. Prin urmare, bunurile nu pot fi remise cu titlu definitiv sau pentru o perioadă nedeterminată.

Deturnarea, în sens îngust, sau *folosința abuzivă* se consideră cea mai subtilă și cea mai dificilă de caracterizat și revelat. Aceasta se manifestă atunci când făptuitorul utilizează bunul încredințat cu altă destinație decât s-a convenit. Nu orice folosință abuzivă constituie abuz de

încredere, atâta timp cât respectiva folosire nu cauzează o diminuare a bunului, a valorii sale și nu produce o contradicție flagrantă a drepturilor titularului legitim [215, p.238].

Deturnare *lato sensu* a unui bun, din punctul de vedere al jurisprudenței franceze, *constă în abuz prin disipare [risipire]*, care constituie, alături de abuzul în uz și abuzul în timp (neremiterea bunului la termenul convenit), cea mai clară formă de deturnare pedepsită. Constituită printr-un act de dispoziție materială (distrugerea, abandonarea lucrului) sau printr-un act de dispoziție juridică a lucrului (donație, vânzarea lucrului), acest tip de deturnare reflectă, fără îndoială, din partea făptuitorului o dorință de a se comporta ca un proprietar al lucrului încredințat [187]. Risipirea, *a priori*, pare contrară faptei de însușire și exprimă un mod de a contesta sau de a încălca dreptul altuia asupra lucrului.

Infrațiunea de abuz de încredere, potrivit autorului francez M.L. Rassat, mereu a fost delicată la circumscriere și definire, interpretarea acesteia fiind incertă, chiar plină de confuzie. Autorul consideră că nici legiuitorul, nici jurisprudența și nici chiar doctrina nu are o noțiune clară a gravității, nici a domeniului de reglementare, nici a definiției infrațiunii [215, p.219].

Continuând demersul nostru științific comparativ, Codul penal al Federației Ruse prevede, la art.160, fapta de însușire sau delapidare (*Присвоения или Растрата*) [298]. La alin.(1) art.160 este definită însușirea și delapidarea (risipirea), adică sustragerea patrimoniului străin, încredințat vinovatului. „Delapidarea [risipirea] sunt acțiunile ilicite ale unei persoane care, în interes personal, a cheltuit bunul care i-a fost încredințat, împotriva voinței proprietarului, consumând acest bun, cheltuindu-l sau transferându-l altor persoane” [290].

Textul de la alin.(3) art.197 CP RM „distrugerea sau risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare”, este tradus în limba rusă, pe pagina oficială a bazei de date legislative a Republicii Moldova, ca „Уничтожение или растрата имущества банка его администратором в процессе администрирования”. Deci, se confirmă o echivalență terminologică dintre termenii „*risipire*” și „*растрата*”.

Pentru a constata temeinicia acestei echivalențe a noțiunilor de risipire și *растрата* este necesar de a explica semantic și etimologic acest din urmă termen. În limba rusă, cuvântul numit înseamnă „cheltuirea ilegală a banilor sau a patrimoniului încredințat în interes personal” [93].

Într-o altă opinie, *delapidarea* (растрата), împreună cu *însușirea* (присвоение), sunt recunoscute ca forme independente de sustragere, în care bunurile încredințate unei persoane sunt cheltuite, irosite sau consumate ilegal (истрачивается – etimolog. ar însemna cheltuite, pierdute, distruse, executate”; расходуется). Aceasta poate fi o donație, o vânzare cu repartizarea încasărilor, un schimb în aceleași condiții etc. Această formă de sustragere exclude însușirea, și invers [310, p.233].

În literatura de specialitate rusă, conceptul infracțiunii de delapidare (risipire) constituie obiectul unei polemici extinse. Se consideră că poziționarea infracțiunii de delapidare „ca formă independentă de sustragere a patrimoniului altuia este una dintre cele mai dificile sarcini din teoria dreptului penal. În același timp, este deosebit de dificil să se dezvăluie conținutul unui scop de cupiditate atunci când bunul este deturnat” [310, p.233]

Alți doctrinari ruși, V.A. Vladimirov și Yu.I. Liapunov, consideră că, delapidarea „este o formă independentă de sustragere, în care bunurile încredințate făptuitorului pentru exercitarea anumitor atribuții sunt consumate făcându-se risipă, cheltuite, vândute, consumate, sau în alt mod înstrăinate de acesta în mod ilegal și gratuit, prin acțiuni active, de exemplu, transferate către terți” [263, p.131].

Trăsătura care deosebește deturnarea de bunuri (risipirea) de infracțiunea de delapidare în modalitatea normativă a însușirii (art.191 CP RM) este localizarea bunurilor la momentul consumării formelor de sustragere analizate. Deci, atunci când proprietatea este însușită, aceasta se află în posesia celui vinovat, care își stabilește posesia ilegală asupra acesteia în locul celei de drept. Delapidarea ori risipirea [pactpara] implică înstrăinarea, cheltuirea, consumul lor ilegal prin înlocuirea posesiei legale cu utilizarea sau dispunerea ilegală [264, p.128]. Pe același registru, O.V. Belokurov exprimă aserțiunea lui A.S. Tropin, care consideră că, „în cazul însușirii, făptuitorul, în primul rând, ia ilegal în posesia sa proprietatea altcuiva și, în al doilea rând, își păstrează posibilitatea de a dispune sau de a o folosi ca fiind a sa, în timp ce, atunci când este delapidare [pactpara – risipire], el imediat realizează această oportunitate, dispunând sau folosind bunurile altcuiva ca ale lui” [260].

Ca urmare a însușirii bunului încredințat, acesta intră în deplină posesie și utilizare ilegală de către persoana căreia i-a fost încredințat, iar folosirea nu cauzează niciun prejudiciu bunului, *i.e.* acesta din urmă nu își pierde calitățile precum integritatea fizică și valoarea, ceea ce nu se poate afirma despre risipire.

În raport cu risipa de proprietate încredințată sunt posibile două opțiuni. În primul rând, bunurile încredințate persoanei vinovate sunt consumate, adică își pierd calitățile. În al doilea rând, acestea sunt transferate de făptuitor în vederea utilizării, deținerii sau înstrăinării ilegale către terți, altfel zis – o formă de mituire.

Pornind de la atributele dreptului de proprietate: dreptului de dispoziție, posesie și folosință, N.D. Eriashvili susține că atunci „când bunul încredințat este însușit are loc posesia ilegală a bunului încredințat, iar când e risipire, atunci are loc utilizarea sau dispunerea ilegală a bunului încredințat, considerând că delapidarea și deturnarea (risipirea) sunt acte care se află pe aceeași linie logică de acțiuni a unei persoane căreia i s-a încredințat proprietatea altcuiva” [310, p.234].

Sușținem aserțiunea potrivit căruia, „însușirea diferă de risipă nu doar prin faptul în favoarea cărei persoane s-a efectuat conversia ilegală a proprietății altcuiva, ci printr-un moment precum prezența acestei proprietăți la făptuitor” [266, p.42].

Se mai consideră în doctrină că dacă însușirea ca formă de sustragere este recunoscută ca încheiată din momentul *separării* bunului altcuiva de restul masei de mărfuri materiale încredințate persoanei vinovate și, în același timp, *atașării* acestuia la proprietatea personală a subiectului infracțiunii pentru a dispune de el ca fiind propriu, atunci acțiunile ulterioare ale persoanei vinovate sub forma unei sau altei folosiri abuzive a bunului deja însușit asupra căruia și-a stabilit posesia ilegală, se află în afara *corpus delictus* și nu transformă însușirea într-o altă formă de sustragere – delapidare (risipire) [266, p.45].

Făcând un sumar al celor menționate, în literatura de specialitate rusă risipirea bunurilor altuia reprezintă fie o infracțiune contra patrimoniului, apreciată ca o formă independentă de sustragere, fie o infracțiune cu o componență cu conținut diferit de însușire, fie total diferită de însușire, diferența între ele constând în: „1) timpul înstrăinării; 2) metoda de apropiere; 3) prezența sau absența bunurilor la făptuitor la momentul descoperirii sustragerii” [266, p.15].

Sușținem aserțiunea că atunci când „compensarea valorii bunurilor luate/delapidate a avut loc deja după consumarea acesteia [a infracțiunii], ca expresie a reparării benevole a pagubei pricinuite sau a înlăturării daunei cauzate” aceasta nu-l va absolvi pe făptuitor de răspundere penală [205, p.615].

Este binevenit a reaminti că în Codul penal al R.S.S.M. din 1961 [39] infracțiunea de delapidare, *nomen iuris*-ul actual, era consemnată la art.123, care prevedea răspunderea penală pentru sustragerea averii de stat sau obștești prin însușire, delapidare sau abuz de serviciu. Dispoziția respectivă, de asemenea ne vorbește despre percepția delapidării ca o modalitate atipică a însușirii.

Analizând reglementările penale menționate ale infracțiunilor de delapidare în structura sa evolutivă dihotomică, atât în legea penală română, cât și în cea rusă, înțelegem că acestea desemnau în temeiul celei dintâi două modalități ale unei infracțiuni, pe când în cea din urmă „două componente de infracțiuni: 1) însușirea („oricare va pune la o parte...” și 2) delapidarea („...sau va risipi...”)” [20, p.283].

Considerăm a fi plauzibilă recomandarea autorului A.Yu. Posokhov privind crearea unei alte norme de drept care să prevadă aparte infracțiunea de risipire, în următoarea formulă tehnico-legislativă: „Art.160¹ din Codul penal al Federației Ruse: „*Risipirea* [партата], *adică sustragerea bunurilor încredințate altcuiva prin înstrăinare sau consum, se pedepsește.*” [288, p.16]. Enumerarea modalităților de săvârșire a acestor infracțiuni nu constituie un conflict cu modurile

specificate în definiția sustragerii, aceasta însemnând că doar le precizează și le completează. La capitolul recomandări *de lege ferenda* exprimate în legislația rusă este oportun a cita și concepția lui O.V. Belokurov, care propune ca alin.(1) art.160 CP al Federației Ruse să fie expus în următoarea redacție: „Furt prin abuz de încredere”. Drept argument, acesta afirmă că „însușirea” și „risipirea [pactpara] nu acționează în viața reală ca forme de sustragere, ci sunt doar modalități de dispunere a bunurilor efectiv sustrate. În acest sens, aceste concepte ar trebui excluse din terminologia legislativă ca semne constitutive ale formelor de sustragere. În acele acte pentru care legiuitorul a prevăzut răspunderea la art.160 din Codul penal al Federației Ruse există utilizarea unei astfel de metode de sustragere ca abuzul de încredere.

În concluzia celor expuse, *prin risipire, în sensul primar relevat*, se subînțeleg următoarele modalități faptice: acte materiale sau acte juridice de conservare care presupun încălcarea condițiilor de păstrare fizică, de întreținere, mentenanță, de nereînnoire a stocurilor și altele asemenea care pot fi însumate ca încălcări ale normelor legale privind asigurarea integrității, funcționalității și utilizării după destinație a bunurilor băncii, transgresiuni care conduc la pierderea bunului sau la deprecierea acestuia [180, p.32]; *prin risipire, în sensul secundar relevat*, a bunurilor altuia se înțelege acțiuni ilegale de vânzare, irosire, folosire, cheltuire, înstrăinare, casare sau transferul către terți a acestora [173, p.69], săvârșită în interes material, fără a se asigura un echivalent corespunzător, fără ca bunul, obiect material, să fie găsit la făptuitor, care a avut ca rezultat cauzarea unui prejudiciu material proprietarului sau altui deținător legal al acestei proprietăți.

Înțelegem că în momentul descoperirii faptului absenței bunurilor (unor bunuri), încredințate făptuitorului, cheltuirea, irosirea sau înstrăinarea se comit în așa fel încât de beneficiile obținute în urma acțiunilor ilegale, de dispoziție, nu beneficiază făptuitorul, cel puțin nu direct; în acest caz nu este incidentă modalitatea însușirii, ci fapta de risipire a bunurilor în varianta dispunerii ilegale.

Considerăm că folosirea ilegală, în interes personal, a bunurilor care rămân în posesia legală a proprietarului, în condițiile în care făptuitorul beneficiază doar de valoarea de uz și intervertirea posesiei nu are loc, se califică de asemenea ca risipire. Calificarea infracțiunii, în sensul secundar redat, se pliază perfect pe componența prevăzută la alin.(2¹) art.197 CP RM, care prevede infracțiunea de delapidare, doar că aceasta cuprinde doar modalitățile de dispunere și folosire ilegală. În cazul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM bunul imobil se încadrează în obiectul material al acestora, iar în cazul delapidării bunurilor de către administratorul băncii bunul imobil este un semn disputabil, persistând opinii doctrinare divergente asupra acestui subiect.

Utilizarea termenului polisemantic „risipire” în conținutului normativ al art.197 CP RM contravine identității juridico-penale al acestuia și, corespunzător, criteriului de sistematizare a

normelor în Codul penal al Republicii Moldova. Din aceste raționamente s-ar propune substituirea acestuia cu modalitatea normativă – aducerea în stare de neîntrebuințare, în virtutea sensului primar analizat, de uz comun, al risipirii.

Remarcăm că, spre deosebire de varianta-tip prevăzută la alin.(1) art.197 CP RM, în cazul celei de la alin.(3) art.197 CP RM nu se prevede o limită inferioară a daunelor cauzate prin infracțiune. Pentru constatarea vinovăției făptuitorului este necesară producerea unui prejudiciu material persoanei vătămate și stabilirea unei legături de cauzalitate inevitabile, neechivoce dintre acțiunile descrise de *verbum regens* și urmarea imediată, situație aplicabilă primei variante-tip de incriminare.

Componenta de infracțiune prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM, „Distrușgerea sau risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare” este o componentă formală, urmarea prejudiciabilă nefiind cuantificată. Mărimea daunelor produse nu influențează asupra calificării faptei conform alin.(3) art.197 CP RM, însă poate fi luată în considerare la individualizarea pedepsei. Chiar dacă daunele produse nu ating proporțiile mari, se va aplica alin.(3) art.197 CP RM, nu art.104 din Codul contravențional al R. Moldova. În cazul în care mărimea daunelor produse este prea mică, poate opera prevederea de la alin.(2) art.14 CP RM, potrivit căreia nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de Codul penal, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni.

Lipsa stabilirii unei marje inferioare a valorii prejudiciului în cazul infracțiunilor de risipire, o apreciem ca fiind un exces de lege penală, din cauza nerespectării principiului proporționalității dintre gravitatea faptei și a pedepsei atribuite, cât și gravitatea faptei exprimată într-un quantum valoric rezonabil reprezintă un criteriu necesar pentru a justifica intervenția legii penale, cu atât mai mult în cazul unei infracțiuni patrimoniale. Legea penală trebuie să-și confirme „statutul” de *ultima ratio*, inclusiv în relațiile economice private.

Art.197 CP RM, în calitate de element ca formă de exprimare și ordonare logico-sistemică a normelor juridice, ar trebui să reunească dispoziții penale omogene după structura laturii obiective, și anume: să conțină semnele principale ale unei componente materiale. Lipsa unei abordări sistemice în reglementarea juridico-penală a categoriilor conexe și omogene reprezintă un factor favorizator al căderii în desuetudine a unor norme penale sau al aplicării arbitrare a legii penale. În plus, este necesar de reiterat că daunele în proporții mari reprezintă un semn constitutiv de infracțiune, prevăzut la alin.(1) art.197 CP RM, care delimitează fapta penală de cea nepenală.

Pe bună dreptate notează prof. S. Brînză [22, p.104] că „entitățile materiale (obiectul material al infracțiunii) reprezintă condiția obiectivă a funcționării cuvenite a unor sau altor persoane

juridice, jucând rolul de premise ale desfășurării normale a anumitor relații sociale”, dar considerăm întemeiat a afirma despre necesitatea cuantificării prejudiciului material, astfel încât să nu se comită un rău mai mare și anume o intruziune nejustificată prin represiune penală asupra unor relații sociale care pot fi reglate prin alte mijloace de control social.

Legătura de cauzalitate există *ex re*, adică din materialitatea faptei. Considerăm că, în virtutea naturii infracțiunilor contra patrimoniului, respectiv a particularităților relațiilor și valorilor sociale protejate, precum și a modelului eliptic de incriminare a conduitei ilegale, unde fapta prejudiciabilă este dedusă din conținutul faptei prejudiciabile de distrugere sau risipire a bunurilor băncii, totodată prin prisma criteriilor de criminalizare și, propriu-zis, a rațiunii legii penale, protecția penală trebuie să se realizeze pe baze egale, atât a persoanelor fizice, cât și a persoanelor juridice, fiecare dintre acestea având rolul său semnificativ în valorificarea potențialului bunurilor și contribuirea la bunăstarea societății. Respectiv, legiuitorul trebuie să cuantifice urmările prejudiciabile sub forma de daune în proporții mari.

Folosirea componentelor material-formale în tehnica legislativ penală, în lipsa stabilirii marjelor de daună, generează câteva consecințe majore. Aceasta presupune, pe de o parte, o relaxare a sistemului de administrare a probatoriului și o extindere a represiunii considerabile, fie are un efect diametral opus – căderea în desuetudine a normei. Totodată, judecătorul nu este obligat să facă dovada gradului de lezare a valorii protejate, a legăturii cauzale dintre fapta prejudiciabilă și urmarea survenită, ceea ce uneori pune sub semnul întrebării legitimitatea funcțională a dreptului penal, cea din urmă fiind strâns legată de gravitatea conduitei, care se exprimă în urmări.

În temeiul celor demonstrate se atestă mai multe carențe de ordin substanțial, funcțional și formal care caracterizează componenta de infracțiune prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM. În scopul evitării paralelismelor în legea penală, precum și în scopul asigurării uniformității terminologiei de care face uz legiuitorul, dar și al evitării unei practici judiciare neuniforme și arbitrare, recomandăm abrogarea alin.(3) art.197 CP RM, considerând că faptele infracționale care intră sub incidența acestuia au acoperire legislativ penală în componentele de infracțiune cu care formează nu tocmai o concurență de norme, ci chiar o suprapunere de dispoziții penale.

3.3. Subiectul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM

Subiect special al infracțiunii este persoana fizică sau juridică, care, în afară de calitățile generale cerute de Partea generală a Codului penal, trebuie să posede calitățile speciale cerute de norma din Partea specială a Codului penal, în care se stabilește răspunderea pentru acea infracțiune [208, p.79].

Subiectul infracțiunii analizate este unul circumstanțiat, și anume – administratorul băncii. În conformitate cu art.134¹³ CP RM, prin administrator al băncii se înțelege persoana definită la art.3 al Legii instituțiilor financiare, nr.550-XIII din 21 iulie 1995 (abrogată parțial și redenumită în „Legea cu privire la lichidarea băncilor”). În redacția acesteia din 11.12.2015 calitatea de administrator o avea: „membru al consiliului, al organului executiv, al comisiei de cenzori, contabilul-șef, conducătorul filialei persoanei, precum și altă persoană investită prin lege sau statut să-și asume obligații, de sine stătător sau împreună cu alții, în numele și în contul persoanei”; În redacția Legii nr.550/1995 din 04.10.2016 calitatea de „administrator” al băncii o avea următoarele persoane, și anume: „membru al consiliului, al organului executiv, al comisiei de cenzori, contabilul-șef, conducătorul filialei persoanei, conducătorul filialei persoanei străine și adjunctii acestuia și contabilul-șef al filialei persoanei străine, conducătorul adjunct al filialei sau contabilul-șef adjunct, inclusiv al filialei unei persoane străine, în cazul în care aceste persoane exercită obligațiile funcționale ale conducătorului filialei sau ale contabilului-șef, inclusiv al filialei unei persoane străine”. Din cele expuse, calitatea de administrator poate să o obțină și altă persoană investită prin lege, nu doar prin statutul băncii, iar în condiții speciale de administrare mai pot fi administratorul special (alin.(1) art.37⁴ al Legii instituțiilor financiare), lichidatorul băncii în procesul de lichidare.

Conform art.21 al Legii nr.550/1995 „administratori ai băncii pot fi numai persoane fizice, cu excepția membrilor comisiei de cenzori ale căror împuterniciri pot fi delegate organizației de audit, dacă aceasta nu efectuează controlul de audit al băncii”. Conchidem că, în general, este posibil ca în calitate de administrator al băncii să fie o persoană juridică. Însă, bazându-ne pe prevederea de la alin.(4) art.21 CP RM, potrivit căreia persoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru a căror săvârșire este prevăzută sancțiunea pentru persoanele juridice în Partea specială a Codului penal, surprindem că persoana juridică nu poate evolua în calitate de subiect al infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM, deoarece în sancțiunea acestei norme nu există nicio mențiune cu referire la pedeapsa aplicabilă persoanei juridice.

Legea instituțiilor financiare, nr. 550/1995, cu modificările de până la 18.08.2017, care de la data intrării în vigoare a Legii privind activitatea băncilor, nr.202 din 06.10.2017, în temeiul alin.(5)

art.148 prevederile capitolelor I, II, III, III¹, IV, V, VI, VII și art.37⁹ din Legea menționată au fost abrogate.

În legea succesoare a Legii instituțiilor financiare – Legea privind activitatea băncilor, nr.202/2017, la art.3 al acesteia (Definiții), noțiunea de „administrator” nu se mai regăsește, fiind substituită, deductiv, prin noțiunea de „*organ de conducere*” – organele unei bănci care sunt numite în conformitate cu legislația aplicabilă și sunt împuternicite să stabilească strategia, obiectivele și orientarea generală ale băncii și care supraveghează și monitorizează procesul decizional de conducere și persoanele fizice care conduc în mod efectiv activitatea băncii și „*persoane care dețin funcții-cheie*” – membri ai personalului ale căror funcții le conferă o influență semnificativă asupra orientării băncii, însă care nu sunt membri ai organului de conducere. Printre persoanele care dețin funcții-cheie se pot număra conducătorii unor linii de activitate importante, ai sucursalelor, ai funcțiilor de suport și de control. Categoriile de persoane fizice care dețin funcții-cheie sunt determinate prin actele normative ale Băncii Naționale a Moldovei.

Pentru punerea în aplicarea a dispozițiilor Legii nr.202/2017 cu privire la structura organului de conducere și la persoanele cu funcții-cheie a fost adoptată Hotărârea BNM nr.292 din 29.11.2018 cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la cerințele față de membrii organului de conducere al băncii, al societății financiare holding sau holding mixte, conducătorii sucursalei unei bănci din alt stat, persoanele care dețin funcții-cheie și față de lichidatorul băncii în proces de lichidare, cea din urmă fiind succesoare a Hotărârii abrogate a BNM nr.134 din 01.07.2010 privind aprobarea exigențelor față de administratorii băncii.

Art.3 al Hotărârii BNM nr.292/2018 listează exhaustiv membrii organelor de conducere și a persoanelor cu funcții-cheie în cadrul băncii, precum: 1) membrii organului de conducere al băncii: a) membrii consiliului băncii; b) membrii organului executiv al băncii; 2) membrii organului de conducere al unei societăți financiare holding sau al unei societăți financiare holding mixte; 3) conducătorii sucursalei băncii din alt stat; 4) persoanele care dețin funcții-cheie: a) contabilul-șef, directorul financiar al băncii/sucursalei băncii din alt stat; b) conducătorii structurilor responsabile de activitatea de creditare pe principalele segmente de creditare – persoane juridice și/sau fizice (corporate și/sau retail) și care raportează direct unui membru al organului executiv; c) conducătorul funcției de audit intern; d) conducătorul funcției de administrare a riscurilor; e) conducătorul funcției de conformitate; f) conducătorii celor mai mari sucursale ale băncii, determinate astfel de către bancă în corespundere cu punctul 6; g) conducătorul structurii responsabile de activitatea de trezorerie și care raportează direct unui membru al organului executiv; h) conducătorii funcțiilor responsabile de domeniul tehnologiilor informaționale, achiziții și logistică, activități retail altele decât creditare (carduri, produse online), atragere sau plasare resurse financiare, la decizia băncii în

condițiile în care funcția conferă persoanelor respective o influență semnificativă asupra orientării băncii potrivit evaluării realizate conform punctului 5; 5) lichidatorul băncii în proces de lichidare.

Din șirul de dispoziții legale, în mod expres se regăsește termenul „administrator al băncii” în Regulamentul, cu caracter intern, cu privire la Comitetul de Conducere a “Băncii de Finanțe și Comerț” S.A. – „FinComBank”SA [217] (Cap.IV. Drepturi, Obligațiunile și responsabilitatea Comitetului de Conducere), pct.4.1 „Membrii Comitetului de Conducere sunt administratori cu statutul oficial de funcționar al Băncii”).

Abrogarea parțială a Legii privind instituțiile financiare și adoptarea Legii nr.202/2017, care în esență a păstrat același obiect de reglementare, a condus practic la caducitatea normei speciale de incriminare prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM [170, p.189]. Aceasta a survenit, dat fiind art.134¹³ CP RM, „[p]rin administrator al băncii, în sensul alin.(3) art.197 CP RM, se înțelegea persoana definită astfel prin Legea instituțiilor financiare nr.550-XIII din 21 iulie 1995”.

În doctrină întemeiat se invocă, pe marginea acestui subiect, Decizia Curții Constituționale a României nr.53 din 25.01.2012 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.30 alin.3 din Codul de procedură penală, precum și a dispozițiilor art.244-246, art.248 și 279 din Legea nr.297/2004 raportate la art.244 alin.(5) lit.a) pct.2 și lit.b) și alin.(7) lit.a) cu aplicarea art.276 lit.c) din Legea nr.297/2004 privind piața de capital, care enunță: „[P]e lângă normele penale generale, speciale, complete și de trimitere, se uzitează procedeul normelor de referire, care împrumută un element al ipotezei dintr-o altă normă, rămânând apoi legate de aceasta, astfel încât orice modificare a normei la care s-a făcut referire atrage automat modificarea normei de referire. [...]. O eventuală abrogare a vreuneia dintre normele de complinire atrage după sine inexistența infracțiunii corespunzătoare la data intrării în vigoare a dispoziției de abrogare” [237, p.190]. Conchidem că dezincriinarea unor fapte se poate realiza nu doar pe calea efectuării unor amendamente la legea penală, dar și prin abrogarea prevederilor normative extrapenale care complinesc normele penale de referire.

În rezultatul corelării tuturor dispozițiilor legale ce privesc noțiunea și statutul juridic al administratorului, reiese că administratorul băncii este persoana împuternicită prin mandat sau în temeiul dispozițiilor legale să administreze bunurile băncii cu un anumit scop și în interesul societății, având dreptul de reprezentare sau dreptul de a acționa în numele și pe contul acesteia, prin exercitarea unui drept de posesie limitat, ca urmare a restrângerii drepturilor de folosință și dispoziție în condițiile stabilite de lege și mandat.

Inter alia, în art.295 CP al României se face distincție între termenii „gestionar” și „administrator”. În doctrina penală română semantismul acestor termeni transpare din următoarea explicație: gestionarul vine în contact direct cu bunurile (date fiind atribuțiile lui legate de primirea, păstrarea sau eliberarea bunurilor), în timp ce administratorul are un contact posibil, virtual [90, p.289].

V. Păvăleanu susține că „administratorul nu are contact nemijlocit, direct cu bunurile. El dă dispoziții gestionarului să primească și să elibereze bunuri, dar gestionarul nu face acte de administrare, ci numai de gestionare” [199, p.363].

În următoarea speță din practica judiciară autohtonă, care are ca obiect răspunderea penală în temeiul alin.(4) art.191 CP RM, conturează calitățile de administrator și gestionar, determinând în mod tranșant trăsăturile subiectului infracțiunii, respectiv: „*Subiect al componenței de infracțiune nominalizate constituie persoana fizică care, în afară de cerințele generale ale răspunderii penale, trebuie să posede și calitatea de gestionar sau administrator în obligațiunea căruia intră și păstrarea bunurilor, adică persoana responsabilă material din cadrul organizației. În speță, persoana material responsabilă pentru integritatea bunurilor primăriei, în virtutea contractului de răspundere materială din 21.02.2011, este secretarul consiliului și nu primarul satului*” [80].

S. Brînza și V. Stati menționează: „Prin „administrator” se înțelege persoana care vine în contact direct cu bunurile altei persoane – datorită atribuțiilor sale legate de păstrarea, prelucrarea, vânzarea (livrarea), transportarea sau folosirea bunurilor. Dacă – fără a avea contact direct cu bunurile aparținând altei persoane – administratorul are dreptul de a da dispoziții cu privire la păstrarea, prelucrarea, vânzarea (livrarea), transportarea sau folosirea de bunuri, răspunderea i se va aplica în corespundere cu lit.d) alin.(2) art.191 CP RM” [28, p.922]. În rezultatul acestor interpretări înțelegem că administratorul băncii trebuie să aibă calitatea și de gestionar (de drept).

La identificarea subiectului infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM nu se poate face abstracție de prevederile art.45 și alin.(1) art.46 din Legea privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232/2016, potrivit căroră: „În cazul deteriorării semnificative a situației financiare a unei bănci sau atunci când se produc încălcări grave ale legislației, reglementărilor sau actelor constitutive ale băncii ori grave nereguli administrative și dacă alte măsuri luate în conformitate cu art.42-44 nu sunt suficiente pentru a pune capăt acestei deteriorări (...)”, precum și „În cazul în care Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate competentă, consideră că înlocuirea organului de conducere, astfel cum este prevăzută la art.45, este insuficientă pentru remedierea situației sau în cazul în care capitalul băncii este deținut în proporție de cel puțin 50% de persoane care nu dispun de permisiunea Băncii Naționale a Moldovei, dacă aceasta este obligatorie conform legii, Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate competentă, pe lângă măsurile prevăzute la art.139 și 141 din Legea privind activitatea băncilor, nr.202/2017, poate desemna unul sau mai mulți administratori temporari ai băncii (...)”.

Totodată, potrivit art.46 al Legii nr.232/2016: „Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate competentă, poate desemna orice administrator temporar, proporțional circumstanțelor date, fie pentru a înlocui temporar organul de conducere al băncii, fie pentru a conlucra temporar

cu organul de conducere al băncii și specifică acest lucru în decizia sa la momentul desemnării (alin.(2)). Respectiv, „Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate competentă, face publică pe pagina web oficială desemnarea oricărui administrator temporar, cu excepția cazului în care administratorul temporar nu deține competența de a reprezenta banca” (alin.(4)). În conformitate cu art.48 al Legii nr.232/2016, „rolul și funcțiile administratorului temporar sunt stabilite de Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate competentă, la momentul desemnării acestuia și pot include evaluarea poziției financiare a băncii, *conducerea activității sau a unei părți a activității băncii în vederea menținerii sau restabilirii poziției financiare a băncii (...)*. Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate competentă, specifică, la momentul desemnării administratorului temporar, *eventualele limite ale rolului și funcțiilor acestuia.*”

În consecința celor expuse, considerăm că în situațiile de intervenție timpurie în care este desemnat un administrator temporar, care are rolul doar de a conlucra cu organul de conducere al băncii, supuse planului de redresare, și care nu deține competența de a reprezenta banca, acesta din urmă nu întrunește particularitățile subiectului special al infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM. În conformitate cu alin.(1) art.58 al Legii nr.232/2016 „Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate de rezoluție, *întreprinde o acțiune de rezoluție* cu privire la o bancă numai în cazul în care consideră că sunt îndeplinite cumulativ condițiile următoare: a) Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate competentă, a determinat că banca intră sau este susceptibilă de a intra într-o stare de dificultate majoră. (...); b) având în vedere orizontul de timp și alte circumstanțe relevante, nu există nicio perspectivă rezonabilă potrivit căreia starea de dificultate majoră ar putea fi împiedicată, (...); c) acțiunea de rezoluție este necesară din perspectiva interesului public în sensul art.60.” Starea de dificultate majoră se evaluează în concordanță cu cerințele prevăzute la art.59 al Legii nr.232/2016. Astfel, în aceste circumstanțe, potrivit art.66 al Legii nr.232/2016, „Banca Națională a Moldovei, în calitate de autoritate de rezoluție, poate desemna un administrator special care să înlocuiască organul de conducere al băncii supuse rezoluției, caz în care face publică numirea acestuia pe pagina web oficială.” În temeiul art.67, „administratorul special dispune de toate competențele adunării generale a acționarilor și ale organului de conducere al băncii respective. Cu toate acestea, administratorul special nu poate exercita aceste competențe decât sub controlul Băncii Naționale a Moldovei, în calitate de autoritate de rezoluție.”

Continuând analiza ambianței comiterii infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii de către administratorul băncii, facem trimitere, deopotrivă, la Legea cu privire la lichidarea băncilor, nr.550/1995, care prevede cadrul de administrare a băncii în procesul de *lichidare silită* sau *benevolă* a băncii. În conformitate cu alin.(3) art.38¹ al legii citate, „odată cu retragerea licenței și inițierea procesului de lichidare silită a băncii, Banca Națională numește un lichidator (...)._(subli-

nierea ne aparține – *n.a.*.)” Potrivit alin.(1) art.38⁴, „lichidatorul are atribuții depline și exclusive de a conduce, a gestiona și a controla banca (în continuare – *gestiunea băncii*) și de a lua orice măsuri în vederea lichidării ei eficiente și obținerii sumei maxime din vânzarea activelor, (...)”.

Totodată, art.38¹⁶ al Legii nr.550/1995 prevede condițiile de lichidare benevolă a băncii, unde la alin.(1) se stipulează că „lichidarea băncii în baza hotărârii luate de acționari (lichidarea benevolă) se efectuează în modul prevăzut de actele legislative ce reglementează lichidarea societăților comerciale, ținând cont de prevederile prezentei legi”, iar alin.(1) art.38¹⁷ statuează asupra modului de lichidare benevolă, și anume: „După retragerea licenței și eliberarea permisiunii privind lichidarea benevolă, comisia de lichidare (lichidatorul [numit]) preia toate îndatoririle de administrare a patrimoniului și a operațiunilor băncii.

Așadar, în funcție de ambianța comiterii infracțiunii, putem identifica următoarele categorii de subiecți speciali ai infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM:

- în procesul de administrare (gestionare ordinară) a băncii – administratorul ordinar, desemnat în concordanță cu dispozițiile privind desemnarea și revocarea membrilor organelor de conducere, cuprinse în Legea privind societățile pe acțiuni, nr.1134/1997 și în art.40-42 ale Legii privind activitatea băncilor, nr.202/2017;

- în procesul de aplicare de către Banca Națională a Moldovei a măsurilor de prevenire a crizelor – administratorul temporar, desemnat de BNM în condițiile art.46-54 ale Legii privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232/2016;

- în procesul de aplicare de către Banca Națională a Moldovei a măsurilor de gestionare a crizelor – administratorul special, desemnat de BNM în condițiile art.66-71 ale Legii privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232/2016;

- în procesul de lichidare silită a băncii – lichidatorul băncii, desemnat de Banca Națională a Moldovei în condițiile art.38¹ și art.38² ale Legii cu privire la lichidarea băncilor, nr.550/1995;

- în procesul de lichidare benevolă – lichidatorul băncii, numit în condițiile art.38¹⁶ și 38¹⁷ ale Legii cu privire la lichidarea băncilor, nr.550/1995.

Odată cu diviziunea muncii și a responsabilităților profesionale s-a reușit și împărțirea răspunderii sociale și juridice. Asigurarea stabilității și prosperității sectorului financiar-bancar este sarcina conjugată a mai multor specialiști implicați, de aceea atribuirea răspunderii penale doar administratorilor reprezentanți nu va realiza acest deziderat. Promovarea și implementarea guvernantei corporative este una dintre principalele pârghii de a responsabiliza toți funcționarii bancari. Deci, este foarte important ca legiuitorul să contureze precis și clar profilul penal al subiectului infracțiunilor din domeniul bancar, în calitate de semn constitutiv obligatoriu al componenței de infracțiune prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM.

3.4. Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM

Dispoziția alin.(3) art.197 CP RM nu prevede în mod expres forma de vinovăție.

Legiuitorul nu a aplicat în cazul respectivei componente de infracțiune aceeași tehnică legislativă de incriminare specifică alin.(1) art.197 CP RM. Prin urmare, *prima facie*, luată aparte această variantă incriminatorie, ar trebui interpretată în sensul că se pedepsesc toate formele de distrugere sau risipire, intenționată și din imprudență, deoarece „unde legea nu distinge nici interpretul nu trebuie să facă distincție” (*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*) [62, p.194].

Pornind de la faptul că spre deosebire de vinovăție ca trăsătură esențială a infracțiunii (alin.(1) art.14 CP RM), vinovăția ca semn al laturii subiective a componentei infracțiunii prevăzută într-o normă concretă, va exista numai atunci când fapta prejudiciabilă va fi săvârșită în forma cerută de lege, considerăm că s-a admis o omisiune gravă în cazul normei de la art.197 alin.(3) CP RM, care poate conduce la aplicarea arbitrară a legii penale; respectiv, există riscul ca subiecții de aplicare în concret a legii penale să tragă la răspundere penală pentru fapta de distrugere sau risipire a bunurilor băncii, independent de forma de vinovăție.

Ținând cont de prevederile art.51 al Legii cu privire la actele normative [148], potrivit cărora „denumirea articolului exprimă succint obiectul de reglementare; Articolul are caracter unitar și conține una sau mai multe norme cu raport direct între ele și subordonate uneia și aceleiași idei”, putem afirma că identificarea conținutului laturii subiective a componentei de infracțiune specificată la alin.(3) art.197 CP RM este posibilă prin desprinderea acesteia din titlul art.197 CP RM și anume: „Distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor”. Însă, calificarea faptei se realizează, potrivit art.113 alin.(1) CP RM, prin determinarea și constatarea juridică a corespunderii exacte între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componentei infracțiunii, prevăzute de norma penală. Cu alte cuvinte, calificarea se face în baza dispoziției normei incriminatorii, nu însă în baza titulaturii articolului.

Conținutul laturii subiective a infracțiunilor de distrugere sau risipire a bunurilor băncii de către administratorul său nu este prevăzut în dispoziția normei de incriminare, dar determinarea cu precizie a acesteia are importanță la calificarea infracțiunii. În vederea aflării formei de vinovăție prezumate de legiuitor, apelarea la modalitățile tehnico-legislative de determinare a acesteia, de care face uz legiuitorul în general, cum ar fi tehnica deducerii vinovăției din semantismul termenilor utilizați de legiuitor, tehnica care recurge la determinarea prioritară a esenței faptei sau tehnica comparării sancțiunilor faptei de distrugere sau risipire a bunurilor băncii cu cele ale unor fapte similare, nu s-a adeverit a fi foarte productivă.

În demonstrarea ipotezei înaintate ne servesc următoarele raționamente. Din înțelesul noțiunilor operate în dispoziția normei de incriminare prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM (pe alocuri și acestea interpretabile, după cum am și menționat la analiza modalității normative „risipirea” bunurilor băncii), din natura faptelor în cauză, care de principiu sunt susceptibile de a fi comise atât din intenție, cât și din imprudență, confirmare a celor din urmă o găsim în art.134²⁰ CP RM (Neglijența în serviciu în domeniul bancar), dar și prin compararea sancțiunilor prevăzute la alin.(2¹) art.191 CP RM (Delapidarea averii străine săvârșită de administratorul unei bănci), art.239¹ CP RM (Gestiunea defectuoasă sau frauduloasă a băncii, a societății de investiții, a societății de asigurări), fie la art.335 CP RM (Abuzul de serviciu) ș.a., pe de o parte, și cea stabilită la alin.(3) art.197 CP RM, pe de altă parte, comparare prin care observăm că sancțiunea celei din urmă este una mai blândă; respectiv, nu putem, cu certitudine, determina forma de vinovăție a infracțiunilor în cauză.

În rezultatul cercetării efectuate, reieșind din ambianța comiterii infracțiunii și a subiectului special susceptibil de a o comite, reperăm că natura infracțiunii de risipire a bunurilor este una din sfera afacerilor și de aceea forma vinovăției comportă în sine un specific în reglementarea penală. În acest sens, profesorul A. Boroș subliniază că „infracțiunile din domeniul afacerilor sunt deseori infracțiuni omisive și constau într-o atitudine pasivă a anumitor persoane implicate în afaceri, persoane care, potrivit legii, aveau obligații de a face un anumit lucru, de a urma o anumită conduită” [16, p.12]. Sub aspectul urmării lor imediate, infracțiunile din domeniul afacerilor sunt cel mai adesea infracțiuni de pericol care pot conduce la crearea unei amenințări la adresa ordinii economice, financiare sau sociale, menționează același autor.

Este cert că subiectul infracțiunii este unul special ca urmare a statutului și a funcției pe care le deține în cadrul băncii. Pentru a i se acorda împuternicirile unui membru al unui organ de conducere sau o funcție-cheie în conducerea băncii, acesta trebuie să întrunească un șir de exigențe de adecvare colectivă și individuală, care rezidă în posedarea unor cunoștințe, competențe și experiență vaste în domeniul managementului bancar. Cerințele menționate sunt fixate în Hotărârea cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la cerințele față de membrii organului de conducere al băncii, al societății financiare holding sau holding mixte, conducătorii sucursalei unei bănci din alt stat, persoanele care dețin funcții-cheie și față de lichidatorul băncii în proces de lichidare, nr.292 din 29.11.2018 [119].

În egală măsură, aceleași exigențe sunt înaintate și față de administratorul temporar sau special, reieșind din alin.(4) art.46 și art.66 ale Legii nr.232/2016, și anume: aceștia „trebuie să dețină calificările, cunoștințele și capacitatea necesare îndeplinirii funcțiilor sale”.

În literatura de specialitate a dreptului afacerilor se susține că reglementarea penală a infracțiunilor din sfera dată comportă o particularitate distinctivă, în sensul că „forma de vinovăție se bazează pe *concepția normativistă* și nu clasică, psihologică, (...) astfel se consideră că însăși încălcarea unor reguli instituite în dreptul afacerilor evidențiază o vinovăție din partea făptuitorilor, care în calitate de agenți comerciali, economici trebuiau să cunoască și să respecte reglementările instituției” [16, p.12].

Independent de faptul că sunt înaintate o serie de obligații profesionale și de serviciu pentru administratorii de bancă, activitatea bancară este expusă la un șir de riscuri bancare cum ar fi: riscul operațional, de piață, de poziție, de concentrare, de conformitate, de lichiditate și altele (art.4 din Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncilor [117]) care îi sunt caracteristice, respectiv, elementul volitiv și intelectual este unul esențial, în condițiile în care abilitățile profesionale lacunare pot conduce la o risipire a bunurilor băncii din lipsă de acțiune, promptă sau necesară, lipsă de cunoștințe sau experiență suficientă în gestionarea patrimoniului bancar.

Aplicarea unei pedepse privative de libertate de până la 5 ani (ceea ce presupune că infracțiunea este mai puțin gravă – art.16 alin.(3) CP RM) nu are nicio justificare criminologică pentru fapta de risipire a bunurilor băncii din imprudență, cu atât mai mult că fundamentul incriminatoriu îl reprezintă o componentă de infracțiune formală. Diferențierea vinovăției este o condiție indispensabilă care stă la baza individualizării răspunderii penale și pedepsei penale în dependență de forma acesteia, imprudență sau intenție. Ținând seama de cele reliefate și invocate, insistăm asupra respectării principiului legalității legii penale, care trebuie să se exprime prin rigoare și claritate a formei de exprimare a vinovăției, în calitate și de criteriu obligatoriu pentru calificarea unei fapte drept infracțiune.

Totuși, ne putem prevala de un singur indiciu din norma de incriminare de la art.197 alin.(3) CP RM, care, în opinia noastră, ne ajută să stabilim forma și tipul de vinovăție. Astfel, având în vedere că componenta infracțiunii de la art.197 alin.(3) CP RM este formală, considerăm că faptele prejudiciabile pot fi comise doar cu intenție (directă sau indirectă): administratorul băncii în procesul de administrare a băncii își dă seama că săvârșește distrugerea sau risipirea bunurilor băncii și dorește ori admite să le săvârșească. Pledăm pentru recunoașterea comiterii infracțiunilor prevăzute la art.197 alin.(3) CP RM inclusiv cu intenție indirectă, deoarece intenția nu este dublată de un scop special. Astfel, dacă norma de incriminare în discuție prevedea un scop special, incontestabil aceasta ar reclama comiterea faptei prejudiciabile exclusiv cu intenție directă.

Infra ne vom referi succint la semnele secundare ale laturii subiective ale infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM. Or, conținutul laturii subiective a infracțiunii vizează trei semne: vinovăția, motivul și scopul, ultimele două atribuindu-se la semnele secundare.

Considerăm că fapta de *distrugere* sau *risipire* a bunurilor băncii poate fi săvârșită și în lipsa unui scop de cupiditate, dar cu prezența altor scopuri care derivă din motive de interes personal, din dorința de afirmare profesională sau ca adept al unei subculturi organizaționale, din tendința de răzbunare față de societate din varii motive morale, din alte interese materiale indirecte ș.a. Aceasta deoarece, scopul, ca de altfel și motivul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM nu are nicio relevanță la încadrarea juridico-penală.

Prin urmare, un lucru este cert. Semnul subiectiv „scopul infracțiunii” în cazul componenței de infracțiune prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM, în modalitatea normativă „risipirea bunurilor băncii”, are un caracter facultativ, iar după cum am menționat la analiza laturii subiective a componenței de infracțiune prevăzută la alin.(1) și (2) art.197 CP RM, și după cum se susține și în doctrina națională, infracțiunile de distrugere sau deteriorare a bunurilor nu fac parte din categoria celor care au scop de cupiditate. Momentul de derută apare în ipoteza diferențierii infracțiunii de delapidare a averii străine și risipirea bunurilor băncii, cea din urmă reprezentând o modalitate faptică a infracțiunilor prevăzute la alin.(2¹) art.191 CP RM. Din literatura de specialitate invocată *supra*, deducem că faptele de risipire, cât și cele de dispunere sau folosire ilegală a bunurilor băncii, pot avea o diversitate de scopuri și motive infracționale, și nu neapărat scopul de cupiditate. Așadar, care ar fi criteriul delimitativ pentru rezolvarea concurenței de norme la calificarea faptelor menționate? Or, este bine cunoscut că una dintre funcțiile ce le îndeplinește scopul infracțiunii este funcția de delimitare a unei infracțiuni de altele similare.

În literatura de specialitate franceză se menționează că „în dreptul penal al afacerilor, obsesia de a păstra responsabilitatea penală a managerului duce adesea la modificarea elementului legal, la dezvoltarea standardelor lacunare care sunt foarte des ilustrarea „unui sistem normativ deficitar” [113, p.36-37]. Orice restricție a libertăților dintr-un stat de drept trebuie să fie excepțională. Din această perspectivă, activitatea legislativă penală, care delimitează conturul libertăților, trebuie să se refere la niște criterii clare și transparente pentru a justifica intervenția în viața cetățenilor. „Deși nu este codificat în dreptul penal, principiul economiei există în dreptul francez și se referă (...) la principiul legalității penale” [113, p.41].

În cele din urmă, putem afirma că în dreptul penal pozitiv al Republicii Moldova incriminarea infracțiunilor de risipire a bunurilor nu corespunde criteriilor imputabilității penale și nici principiilor și regulilor de tehnică legislativă. În orice stat de drept, principiul legalității penale poruncește, în concepția sa pură, precizia și predictibilitatea, respectiv administratorul trebuie să posede o cunoaștere prealabilă a standardelor aplicabile acestuia pentru a preveni orice risc de derivă legală. Cu alte cuvinte, calitatea și precizia editorială a normei de drept penal trebuie să fie suficientă pentru a garanta predictibilitatea acesteia.

Cu privire la celălalt semn facultativ – motivul infracțiunii, relevăm că reieșind din materialitatea faptelor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM, infracțiunea poate fi comisă din interes material sau din alte interese personale, precum din răzulare (sursa răzbunării putând fi supărarea pe asociații băncii comerciale sau beneficiarii efectivi ai acesteia, a cărei esență o formează nu răul propriu-zis, dar egoismul bolnăvicios). Cu această ocazie, relevăm că bunăoară Curtea de Apel a Franței a ajuns să precizeze, într-o speță, că autorul deturnării [risipirii] este pedepsit fiindcă „nu contează că nu a obținut un beneficiu pecuniar direct din aceasta”, ceea ce ar sugera că un profit, cel puțin indirect sau extrapatrimonial, ar fi necesar pentru constituirea încălcării abuzului de încredere, respectiv, autorul conchide că „abuzul de încredere este mai aproape de infracțiunea de folosire abuzivă a bunurilor corporative pentru care știm că jurisprudența este satisfăcută de orice interes personal, patrimonial sau moral (sublinierea ne aparține – *n.a.*) [187].

Așadar, motivul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM, ca și scopul acestora rămâne a fi un semn facultativ fără relevanță juridico-penală.

Relevanța practică a identificării motivele infracțiunilor prevăzute la art.197 alin.(3) CP RM este una strict procesuală; or, nici art.76 CP RM și nici art.77 CP RM nu prevăd în calitate de circumstanțe atenuante sau agravante ce contribuie la individualizarea pedepsei vreun motiv specific infracțiunilor în cauză. În schimb, potrivit art.281 alin.(2) CPP RM, motivul infracțiunii trebuie neapărat să se conțină în ordonanța de punere sub învinuire.

3.5. Concluzii la Capitolul 3

În rezultatul analizei juridico-penale a infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM am conchis asupra următoarelor:

1. Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM este unul complex. *Obiectul juridic principal* îl formează relațiile sociale cu caracter patrimonial privind exercitarea legitimă a posesiei de drept limitat asupra bunurilor materiale ale băncii și *obiectul juridic secundar* îl formează relațiile sociale cu privire la administrarea (dispunerea, valorificarea și conservarea) cu bună-credință a bunurilor materiale încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop.

2. Modalitatea normativă prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM – „risipirea bunurilor” este susceptibilă de interpretări eterogene, ceea ce face dificilă dezvăluirea semnificației atribuite de legiuitor în conținutul infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM.

3. Risipirea bunurilor implică convențional două sensuri: *sensul primar*, constând în acte materiale sau acte juridice de conservare, care pot să se realizeze prin următoarele modalități factice: încălcarea condițiilor de păstrare fizică, de întreținere, mentenanță, de nereînnoire a stocurilor și altele asemenea care pot fi însumate ca încălcări ale normelor legale privind asigurarea integrității, funcționalității și utilizării după destinație a bunurilor băncii, transgresiuni care conduc la pierderea bunului sau la deprecierea acestuia; *sensul secundar*, care presupune acțiuni ilegale de irosire, folosire, vânzare, înstrăinare, cheltuire sau transfer către terți a acestora, săvârșită în interes material, fără a se asigura un echivalent corespunzător, fără ca bunul, obiect material, să fie găsit la făptuitor, acțiuni care au avut ca rezultat cauzarea unui prejudiciu material proprietarului sau altui deținător legal al acestei proprietăți; folosirea ilegală, în interes personal, a bunurilor care rămân în posesia legală a proprietarului, în condițiile în care făptuitorul beneficiază doar de valoarea de uz și intervertirea posesiei nu are loc.

4. Fapta prejudiciabilă înscrisă în dispoziția alin.(3) art.197 CP RM – „risipirea bunurilor”, în sensul primar redat, presupune o identitate cu aducerea în stare de neîntrebuințare a bunurilor, totală sau parțială, pe când în sensul secundar redat se pliază perfect pe fapta prejudiciabilă prevăzută la alin.(2¹) art.191 CP RM, astfel încât, risipirea bunurilor compare în calitate de modalitate faptică a infracțiunii de delapidare a averii străine, în expresia modalităților normative de dispunere sau folosire ilegală a bunurilor.

5. Având în vedere că alin.(3) art.197 CP RM reprezintă o variantă-tip de infracțiune, fiind independentă de condițiile de operare prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM, în cazul distrugerii sau risipirii bunurilor băncii făptuitorul va răspunde indiferent de valoarea daunei cauzate băncii în procesul de administrare. Lipsa cuantificării în alin.(3) art.197 CP RM a valorii daunei cauzate băncii ca efect al distrugerii sau risipirii bunurilor nu justifică pericolul social al numitelor fapte.

6. Pentru a opera răspunderea penală pentru distrugerea sau risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia este necesară prezența semnului secundar obligatoriu – ambianța infracțiunii. Acesta presupune, în mod alternativ: 1) procesul de administrare (gestionare ordinară) a băncii; 2) procesul de administrare în momentul aflării băncii sub măsuri de prevenire a crizelor sau de gestionare a crizelor, dispuse de BNM în concordanță cu Legea privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232/2016 și 4) administrarea în procesul de lichidare silită, dispusă de BNM, fie administrarea în procesul de lichidare benevolă a băncii, în corespundere cu Legea cu privire la lichidarea băncilor, nr.550/1995.

7. Victima infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM dispune de calitatea specială – bancă, în sensul art.3 din Legea privind activitatea băncilor, nr.202/2017. De principiu, Banca Națională a Moldovei nu poate figura în calitate de victimă a infracțiunii prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM, deoarece aceasta nu se încadrează în noțiunea legală de bancă comercială (societate comercială), în condițiile art.1 și art.13 ale Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr.845/1992, art.1 și art.4 ale Legii cu privire la Banca Națională a Moldovei, nr.548/1995.

8. Subiectul special al infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM trebuie să întrunească calitatea de administrator și gestionar al bunurilor băncii. Astfel, administratorul băncii este persoana împuternicită prin mandat sau în temeiul dispozițiilor legale să administreze bunurile băncii cu un anumit scop și în interesul societății, având dreptul de reprezentare sau dreptul de a acționa în numele și pe contul acesteia, prin exercitarea unui drept de posesie limitat asupra bunurilor băncii, ca urmare a restrângerii drepturilor de folosință și dispoziție în condițiile stabilite de lege și mandat.

9. Reieșind din ambianța infracțiunii, distingem patru categorii alternative de administratori ce pot compărea în calitate de subiecți speciali ai infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM: administratorul ordinar; administratorul temporar cu drept de reprezentare, desemnat de BNM în condițiile art.46-54 ale Legii privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232/2016; administratorul special, desemnat de BNM în condițiile art.66-71 ale Legii privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232/2016, și administratorul-lichidator al băncii, desemnat de BNM în corespundere cu dispozițiile alin.(3) art.38¹, alin.(1) art.38⁴ ale Legii cu privire la lichidarea băncilor, nr.550/1995.

10. Forma de vinovăție specifică infracțiunilor prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM se poate exprima în intenție directă sau indirectă.

11. Între alin.(2¹) art.191 CP RM, pe de o parte, și alin.(3) art.197 CP RM, pe de altă parte, nu se atestă concurența de norme în sensul art.116-118 CP RM, iar concursul de infracțiuni se exclude *per se*, avându-se în vedere principiul *ne bis in idem*. Numitele incriminări sunt rezultatul unei simple transpunerii în legea penală, fără să se asigure o legătură logico-juridică între dispozițiile pe care le conține, ceea ce generează incertitudine și insecuritate juridică.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele obținute, ca urmare a cercetării sistematice realizate, sub aspect dogmatic, exegetic și critic, privind răspunderea penală pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor prevăzute la art.197 CP RM, rezidă în:

1. Soluționarea *problemei științifice de importanță majoră* ce constă în optimizarea instrumentarului de interpretare a normelor penale prevăzute la art.197 CP RM și în adaptarea modelului legislativ de incriminare din perspectiva principiilor legalității și a evitării supraincriminării faptelor prejudiciabile (excluderea paralelismului juridic), toate acestea în vederea eficientizării procesului de calificare a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor și a mecanismului juridico-penal de apărare socială contra acestora.

2. Identificarea naturii juridice și a funcțiilor pe care le poate îndeplini distrugerea sau deteriorarea bunurilor în conținutul constitutiv și calificativ al infracțiunilor prevăzute în legea penală a Republicii Moldova.

3. Argumentarea oportunității apărării prin mijloace juridico-penale a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, precum și a lipsei temeiurilor sociale și de drept de reîncriminare a faptelor de distrugere sau deteriorare a bunurilor din imprudență în lipsa semnelor calificative agravante care implică aplicarea unor metode general periculoase, cum ar fi incendierea, explozia ș.a.

4. Relevarea conținutului și alcătuirii elementelor constitutive și a elementelor circumstanțiale agravante ale infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM.

5. Argumentarea caracterului ambiguu, pasibil de interpretări multiple al modalității normative prevăzute la alin.(3) art.197 CP RM – „risipirea”, care practic invalidează aplicarea acesteia.

6. Trasarea criteriilor de demarcație dintre infracțiunile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor înscrise în conținutul art.197 CP RM de unele fapte penale prevăzute la art. 165, 179, 186, 187, 188, 189, 192¹, 192², 247, 257, 259, 272, 278, 288, 323, 343, 349 CP RM ș.a. și nepenale similare.

7. Delimitarea obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, în special în ipoteza: distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor deținute în proprietate comună în devălmășie sau pe cote-părți; distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor care constituie obiectul unor drepturi reale de garanție etc.

8. Soluționarea problemelor referitoare la concurența de norme penale și concursul de infracțiuni, privite în raport cu calificarea faptei conform art.197 CP RM.

9. Demonstrarea, în baza studiului exegetic, că *de lege lata* există un paralelism juridic între alin.(2¹) art.191 CP RM și alin.(3) art.197 CP RM.

10. Identificarea deficiențelor tehnico-legislative de care suferă normele de incriminare prevăzute la art.197 CP RM.

11. Elaborarea modelului incriminator al art.197 CP RM, sub forma unui proiect de lege orientat spre înlăturarea deficiențelor tehnico-juridice ce vizează norma respectivă..

Generalizând asupra cercetării complexe realizate în demersul investigativ, invocăm următoarele **concluzii**:

1) În conținutul legal al infracțiunii *de lege lata*, distrugerea sau deteriorarea bunurilor, poate să îndeplinească următoarele funcții:

- **semn constitutiv al laturii obiective**, în care distrugerea sau deteriorarea bunurilor apare pe post de: faptă prejudiciabilă (cazul art.197 CP RM), metodă de comitere a infracțiunii sau urmare prejudiciabilă;

- **semn constitutiv al laturii subiective**, în care distrugerea sau deteriorarea bunurilor apare pe post de scop special;

- **semn calificativ al laturii obiective**, în care distrugerea sau deteriorarea bunurilor are funcția de circumstanță agravantă.

În funcție de entitatea distrugerii sau deteriorării intenționate a bunurilor, distingem alte două categorii de infracțiuni: infracțiuni de distrugere sau deteriorare a bunurilor materiale (cazul art.197 CP RM) și infracțiuni de distrugere sau deteriorare a bunurilor imateriale (Paragrafele 2.1.1.; 2.1.2.).

2) Incriminarea faptelor prejudiciabile de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor cu titlu de *nomen iuris* corespunde principiului „*ultima ratio*” în materie penală, iar acel ultim resort în protejarea proprietății din perspectiva ilicitului penal (în cazul art.197 CP RM), este tocmai pragul valoric al daunelor cauzate prin distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor (Paragraful 2.1.2.; Subcapitolul 3.2.).

3) Nu există premise socio-juridice de reîncriminare a faptelor de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor, așa cum acestea au fost stipulate în redacția art.198, existentă în Codul penal al Republicii Moldova din 18.04.2002 până la abrogare; or, gradul prejudiciabil al faptei (art.15 CP RM) de distrugere sau deteriorare din imprudență, în lipsa unor semne obligatorii ale laturii obiective, precum metoda de săvârșire a infracțiunii, nu întrunește criteriul de pericolozitate socială și interes social general caracteristic unei infracțiuni (Paragraful 2.2.2.).

4) Omisiunea de a particulariza legalmente caracterul fizic și caracterul juridic al bunurilor ce apar pe post de obiect material al infracțiunilor prevăzute la art.197 CP RM, ținându-se cont de

interpretarea sistemică a normelor (în special prin raportare la art.104 Cod contravențional) și variatele modele de incriminare aplicate în alte state în materia cercetată, ridică o polemică axată pe câmpul de acțiune al art.197 alin.(1) și alin.(2) CP RM și generează o incertitudine juridică (Paragraful 2.1.1.).

5) Modalitățile normative consacrate la alin.(1) art.197 CP RM nu acoperă toate situațiile ipotetice specifice fenomenului infracțional, care potențial pot afecta integritatea, substanța și/sau capacitatea de utilizare a bunurilor; or, aducerea în stare de neîntrebuințare, la fel ca și modalitățile cu caracter deschis legalmente consacrate la art.197 CP RM, poate condiționa imposibilitatea utilizării bunului, totală sau parțială, temporară sau permanentă, fără a leza substanța sau integritatea acestuia (Paragraful 2.1.2.).

6) Semnul estimativ calitativ – altă modalitate periculoasă (lit.a) alin.(2) art.197 CP RM) – nu se conciliază cu principiul legalității incriminării în varianta redacțională curentă, iar conținutul textului de lege de la lit.c) alin.(2) art.197 CP RM reclamă o inadvertență terminologică, ce creează confuzii referitoare la obiectul proiecției activității infracționale (Subcapitolul 2.3.).

7) Norma de incriminare prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM este afectată de un șir de deficiențe de ordin substanțial, funcțional și formal, ceea ce-i imprimă un caracter disfuncțional, fapt ce se confirmă și prin lipsa practicii judiciare privind aplicarea alin.(3) art.197 CP RM. *De lege lata*, se atestă un paralelism legislativ dintre alin.(2¹) art.191 CP RM și alin.(3) art.197 CP RM; or, în ipoteza de la alin.(3) art.197 CP RM risipirea (bunurilor băncii de către administrator) apare pe post de modalitate normativă a faptei prejudiciabile, iar în cazul prevăzut la alin.(2¹) art.191 CP RM – drept modalitate faptică a acțiunii prejudiciabile de dispunere sau folosire ilegală a bunurilor altei sau a altor persoane. În special, din cauza regimului sancționator aplicabil alin.(3) art.197 CP RM, care nu este proporțional gradului de pericol social al faptei, este recomandabilă păstrarea doar a alin.(2¹) art.191 CP RM. Până la o intervenție legislativă privind eliminarea suprapunerii textelor de lege de la alin.(2¹) art.191 CP RM și alin.(3) art. 197 CP RM, apelând la principiul *in dubio mitius*, potrivit căruia în cazul unei norme penale cu un conținut îndoielnic operează interpretarea cea mai favorabilă făptuitorului, risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia se va califica în temeiul alin.(3) art.197 CP RM (Subcapitolele 3.2.; 3.3.; 3.4.).

Contribuțiile personale ale autorului constau, în special, în: analiza detaliată a cadrului incriminator *de lege lata* și a celui extrapenal (de referință pentru art.197 CP RM); confirmarea argumentată a ipotezelor inițiale de cercetare precum că latura obiectivă nu acoperă întreg spectrul de modalități normative specifice infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.197 CP RM în raport cu posibilele modalități de a opera ale făptuitorilor; demonstrarea faptului că agravanta prevăzută la lit.a) alin.(2) art.197 CP RM este pasibilă de interpretări multiple, redacția căreia exprimă un semn

estimativ calitativ a cărei parametri delimitativi nu sunt suficienți pentru aplicarea corectă a acesteia în temeiul *ratio legis*-ului care a fundamentat-o; probarea faptului că modalitatea normativă „risipirea” bunurilor băncii, prevăzută la alin.(3) art.197 CP RM, indică asupra unui paralelism juridic cu norma de incriminare prevăzută la alin.(2¹) art.191 CP RM; reconceptualizarea modelului incriminator al art.197 CP RM, în concordanță cu cerințele de tehnică legislativă, tendințele vizând *modus operandi* al făptuitorilor și caracterul progresiv al urmărilor prejudiciabile.

Semnificația teoretică și valoarea practică a lucrării se justifică prin analiza complexă a temeiului real al răspunderii penale pentru faptele de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, precum și a temeiului juridic al răspunderii pentru infracțiunile corespunzătoare, constând în componentele de infracțiune prevăzută la art.197 CP RM, fiind relevate unele aspecte care au fost omise sau abordate trunchiat în literatura de specialitate. Teza de doctorat oferă soluții practice care vor contribui la rezolvarea controverselor legate de încadrarea juridică a faptelor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor; la elaborarea recomandărilor pentru practicienii dreptului menite să contribuie la soluționarea unor probleme de interpretare și aplicare a normelor penale cercetate, prin aceasta facilitând actul de înfăptuire a justiției. De asemenea, rezultatele demersului investigativ întreprins pot să-și găsească aplicare în procesul de instruire a studenților și masteranzilor facultăților de drept, dar și în procesul de formare continuă a procurorilor, judecătorilor și a altor persoane care contribuie la înfăptuirea justiției, precum și în procesul de legiferare.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele cercetării au fost examinate în cadrul ședinței Departamentului Drept penal al Facultății Drept a Universității de Stat din Moldova. De asemenea, rezultatele cercetării de față sunt reflectate în 11 publicații științifice. Dintre acestea, 3 sunt articole publicate în reviste științifice de categoria B, altele 6 sunt publicate în lucrările conferințelor naționale cu participare internațională, un articol este prezentat sub formă de teze la Conferința științifică internațională a doctoranzilor „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”, Ediția a IV-a, desfășurată la Chișinău, la 10 martie 2015 și un alt articol este prezentat în cadrul Conferinței științifice internaționale „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, Ediția a X-a, desfășurată la Cahul, la 07 iunie 2023.

Limitelor rezultatelor obținute și problemele rămase nerezolvate. Rezultatele obținute se rezumă la: a) cercetarea temeiului real al răspunderii penale pentru faptele de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, precum și a temeiului juridic al răspunderii pentru infracțiunile corespunzătoare, constând în componentele de infracțiune prevăzută la art.197 CP RM; b) elucidarea funcțiilor pe care le poate îndeplini distrugerea sau deteriorarea bunurilor în conținutul legal al infracțiunii *de lege lata*; c) efectuarea unei investigații juridico-penale a infracțiunilor

prevăzute la art.197 CP RM în coraport cu unele norme incriminatorii concurente. Reieșind din limitele enunțate, care se configurează pe specificul specialității alese, a fost acordată o atenție sumară: cercetării diacronice a răspunderii juridice pentru risipirea bunurilor băncii de către administratorul temporar desemnat de BNM în condițiile art.46-54 ale Legii privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232/2016, și administratorul special desemnat de BNM în condițiile art.66-71 ale Legii privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232/2016; analizei sistemului de pedepse aplicabil pentru infracțiunile de distrugere sau deteriorare a bunurilor din perspectiva respectării principiului proporționalității, oportunității și al uniformității; investigării premiselor socioeconomice și de politică penală în perspectiva reîncriminării infracțiunii de distrugere sau deteriorare din imprudență a bunurilor. Aceste segmente de cercetare vor fi investigate în perspectivă, care, la sigur, se vor regăsi în viitoarele studii științifice ale autorului.

În definitivă, în vederea înlăturării carențelor de care suferă prevederea de la art.197 CP RM, sunt formulate următoarele propuneri *de lege ferenda*: 1) Expunerea titlaturii art.197 CP RM într-o nouă redacție, și anume: „Distrugerea, deteriorarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare intenționată a bunurilor materiale străine”; 2) Expunerea dispoziției de la alin.(1) art.197 CP RM într-o nouă redacție, și anume: „Distrugerea, deteriorarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare intenționată a bunurilor materiale străine, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari”; 3) Completarea lit.a) alin.(2) art.197 CP RM cu următoarea sintagmă: „pentru viața, sănătatea sau bunurile mai multor persoane”, care va urma după cuvintele „prin o altă modalitate periculoasă”; 4) Completarea lit.c) alin.(2) art.197 CP RM cu cuvântul „bunurilor”, care va urma după sintagma „săvârșite asupra”; 5) Lit.d) alin.(2) art.197 CP RM devine lit.e), iar lit.d) alin.(2) art.197 CP RM va avea următorul conținut „care au cauzat daune în proporții deosebit de mari”; 6) Abrogarea alineatului (3) art.197 CP RM: „Distrugerea sau risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare, se pedepsește cu amendă în mărime de la 850 la 1350 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 8 ani.”; 7) Substituirea alineatului (3) art.197 CP RM abrogat cu un nou alineat având următoarea dispoziție: „Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2) care au condus la prăbușirea unei clădiri, edificiu sau construcții și la vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori la decesul a două sau a mai multor persoane din imprudență sau la un alt dezastru, se pedepsește cu închisoare de la 3 la 8 ani”; 8) Completarea dispoziției de la art.104¹ Cod contravențional cu sintagma „dacă fapta nu reprezintă o infracțiune”.

Implementarea acestor propuneri *de lege ferenda* ar conduce la augmentarea nivelului de claritate și previzibilitate a legii penale, ceea ce va determina prevenirea erorilor și arbitrarului în

aplicarea prevederilor art.197 CP RM, corespunzător ar tranșa polemicile doctrinare existente; la calificarea corectă a infracțiunilor, respectiv la aplicarea sancțiunilor penale cu respectarea principiului proporționalității dintre gravitatea faptei comise și pedeapsa aplicată; la diferențierea răspunderii penale și, *per ansamblu*, la prevenirea infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor – finalitate a tuturor eforturilor conjugate în materie de reglementare, interpretare și aplicare a legii penale.

Urmare a celor relevate, propunem următoarea redacție a art.197 CP RM:

„Articolul 197. Distrugerea, deteriorarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare intenționată a bunurilor materiale străine

(1) Distrugerea, deteriorarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare intenționată a bunurilor materiale străine, dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 1350 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de 240 de ore.

(2) Aceleași fapte:

a) săvârșite prin incendiere, explozie sau prin o altă modalitate periculoasă pentru viața, sănătatea sau bunurile mai multor persoane;

b) săvârșite din motive de prejudecată;

c) săvârșite asupra bunurilor unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către aceasta a obligațiilor de serviciu sau obștești;

d) care au cauzat daune în proporții deosebit de mari;

e) care au provocat din imprudență decesul persoanei,
se pedepsesc cu închisoare de până la 6 ani.

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2) care au condus la prăbușirea unei clădiri, edificiu sau construcții și la vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori la decesul a două sau a mai multor persoane din imprudență sau la un alt dezastru,

se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 8 ani.”

Avantajele acestor recomandări se evidențiază în următoarele domenii:

• **Domeniul legislativ:** Prin implementarea recomandărilor propuse s-ar asigura: 1) o diferențiere a răspunderii penale pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor din perspectiva cuantumului patrimonial al prejudiciului cauzat; 2) uniformizarea terminologiei consacrate în legea penală și în actele normative extrapenale de referință; 3) consecvența normelor juridico-penale în raport cu prevederile actelor normative extrapenale de referință; 4) prevenția generală a infracțiunilor de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor – finalitate a tuturor eforturilor conjugate în materie de reglementare, interpretare și aplicare a legii penale; 5) evitarea

paralelismelor juridice, dar și o acoperire juridico-penală în acord cu tendințele vizând *modus operandi* al făptuitorilor.

- **Domeniul jurisprudențial:** Implementarea recomandărilor înaintate ar conduce la augmentarea nivelului de claritate și previzibilitate a legii penale, ceea ce va determina prevenirea erorilor și arbitrarului în aplicarea prevederilor art.197 CP RM, precum și ar contribui la aplicarea sancțiunilor penale cu respectarea principiului proporționalității dintre gravitatea faptei comise și pedeapsa aplicată.

- **Domeniul economic:** Se va evita condamnarea Republicii Moldova la Curtea Europeană pentru încălcarea art.7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care garantează principiul *nullum crimen, nulla poena sine lege*, sub aspectul preeminenței dreptului, care presupune, *inter alia*, asigurarea legalității și a certitudinii juridice.

BIBLIOGRAFIA:

1. Anuarul statistic al Republicii Moldova, ediția 2022. Chișinău: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2022. 452 p. ISBN 978-9975-53-928-9. Disponibil: https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2022/12_AS.pdf
2. ARDELEAN, GR. *Drept Civil. Drepturi reale. Teoria generală a obligațiilor în reglementarea Codului Civil modernizat*. Chișinău: Cartea Militară, Tipogr. „Artpoligraf”, 2020. 460p. ISBN 978-9975-3366-3-5
3. BARBĂNEAGRĂ A., ALECU, GH., BERLIBA, V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu (Adnotat cu jurisprudența CtEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0
4. BARBĂNEAGRĂ, A. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: ARC, 2003. 836 p. ISBN 9975-61-291-1
5. BARBU, A., VLĂȘCEANU, A. *Noul Cod penal comentat prin raportare la Codul penal anterior*. București: Hamangiu, 2014. 1003 p. ISBN 978-606-678-932-5
6. BASARAB, M., PAȘCA V. (coord.) et al. *Codul penal comentat. Vol.II. Partea Specială*. București: Hamangiu, 2008. 1145 p. ISBN 978-973-1720-64-7
7. BELEIU, Gh. *Drept civil român: Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*. București: Șansa SRL, 1994. 446 p. ISBN 973-9167-27-6
8. BENGOTXEA, J. Ultima Ratio and the Judicial Application of Law [online]. In: *Oñati Socio-legal Series*, 2013, vol.3, no.1, pp.107-124 [citat:14.02.2023]. ISSN 2079-5971. Disponibil: <http://ssrn.com/abstract=2200875>
9. BENTHAM, J. *The theory of legislation*. (trad. R. Hildreth) [online]. London: Wertheimer, Lea and Co., 1864 [citat: 12.02.2023]. 472 p. Disponibil: https://books.google.md/books?id=wYYDAAAQAAJ&pg=PR11&hl=ro&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q=natural%20property&f=false
10. BERDILO, R. Legătura cauzală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile din cadrul infracțiunii prevăzute la art.146 din Codul penal. În: *Infracțiunea – Răspunderea penală – Pedepșa. Drept și Criminologie*. Ediția I. Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 259-269. ISBN 978-9975-158-12-1
11. BINDER, G.. *Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016. 424 p. ISBN 978-0195321203
12. BIRIȘ, I. *Valorile dreptului și logica intențională*. Arad: Servo-Sat, 1996. 209 p. ISBN 973-97561-5-8

13. BONILINI, G., CONFORTINI, M. *Codice Penale Commentato*. Ed. IV. Torino: Utet Giuridica, 2012. 3716 p. ISBN 978-88-598-0873-2
14. BORODAC, Al. *Manual de drept penal: Partea Specială: pentru învățământul universitar*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p. ISBN 9975-9788-7-8
15. BOROI, Al. *Drept Penal. Partea Specială. Conform Noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2011. 743 p. ISBN 978-973-115-788-7
16. BOROI, Al. (coord.) *Dreptul Penal al Afacerilor*. Ed. a 7-a. București: C.H. Beck, 2021. 586 p. ISBN 978-606-18-1043-7
17. BOROI, Al., ANGHEL, S. *Fișe de drept penal pentru admiterea în magistratură și avocatură*. Ed. a 5-a. București: Hamangiu, 2019. 640 p. ISBN 9786062712969
18. BOTEA, GH., MIRONESCU, A. *Drept civil. Drepturile reale principale*. București: Ed. Universitară, 2007. 488 p. ISBN 978-973-749-257-9
19. BRITIFFE, C. SK., The Roman Law of Damage. In: *Law Magazine and Law Review* 10, 1884, no.1, pp.47-72.
20. BRÎNZĂ, S. *Evoluția reglementărilor privind protecția penală a proprietății pe teritoriul Republicii Moldova*: Monografie. Chișinău: ARC, 2001. 448 p. ISBN 9975-61-179-6
21. BRÎNZĂ, S. Regimul de circulație a bunurilor în contextul studiului obiectului material al infracțiunilor contra patrimoniului. În: *Revista Națională de Drept*, 2004, nr.10, pp.2-7. ISSN 1811-0770
22. BRÎNZĂ, S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*: Monografie. Chișinău: Tipografia Centrală, 2005. 675 p. ISBN 9975-70-414-X
23. BRÎNZĂ, S. Considerații asupra obiectului infracțiunilor săvârșite prin distrugere sau tulburare de posesie prevăzute în legea penală a Republicii Moldova și a României. În: *Revista de științe penale*, Chișinău, 2006, an.II, pp.70-80. ISSN 1812-3392
24. BRÎNZĂ, S. Studiu asupra unor circumstanțe agravante ale infracțiunii de omor intenționat prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova. În: *Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași. Fascicula Drept, Științe economice, Științe Politice*, 2013, nr.12, pp.81-93. ISSN 2248-1079
25. BRÎNZĂ, S. Infracțiuni contra patrimoniului, săvârșite în lipsa unui scop special (art.193, 197 și 199 CP RM): aspecte teoretice și practice. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. „Seria “Științe sociale”, 2015, nr.11, pp.3-15. ISSN 1814-3199
26. BRÎNZĂ, S., ULIANOVSKI, X., STATI, V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Vol.II. Ed. a 2-a. Chișinău: Cartier juridic, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-325-8

27. BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea Specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1061 p. ISBN 978-9975-53-029-3
28. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p. ISBN 978-9975-53-469-7
29. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1297 p. ISBN 978-9975-53-470-3
30. BRÎNĂ, S., STATI, V. Problemele aplicării răspunderii pentru distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor (art.197 din Codul penal al Republicii Moldova) În: *Iscience.in.ua: Актуальные научные исследования в современном мире*, 2018, выпуск 7(39), ч.3, с.35-42. ISSN 2524-0986
31. BURUIANĂ, M., EFRIM, O., EȘANU, N. (coord.) *Codului civil al Republicii Moldova. Comentariu. Art.1-511*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2006. 815 p. ISBN 978-9975-78-465-8
32. CADOPPI, A., CANESTRARI, ST., VENEZIANI, P. *Codice Penale commentato con dottrina e giurisprudenza*. Milano: La Tribuna, 2011. 3101 p. ISBN 978-88-6132-338-4
33. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene: 2016/C 202/02. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*: C 202/389 din 7 iunie 2016.
34. CĂTĂNOAIE, A.L. *Considerații privind conținutul infracțiunii de delapidare*, © 2003-2023 [citat: 12.03.2022]. Disponibil: <http://www.juridice.ro/418261/consideratii-privind-continutul-infracțiunii-de-delapidare.html>
35. CERETTI, A., CORNELLI, R. *Proprietà e sicurezza. La centralità del furto per la comprensione del sistema penale tardo-moderno*. Torino: Giappichelli, 2007. 135 p. ISBN 978-88-348-7620-6
36. CERNOMOREȚ, S. Răspunderea penală pentru samavolnicie – experiența unor state europene. În: *Anuarul științific al IRIM*, vol.XI, 2012. pp. 212-223. ISSN 1857-1840
37. CIOBANU, L. O problemă importantă de drept penal. Despre delictul de distrugere. În: *Pandectele române*, 2016, nr.10, pp.117-125. ISSN 2286-0576
38. COCIUG, V., ANDRONIC, A. Funcționalitatea activelor bancare în menținerea stabilității băncii”. În: *Conferința științifică internațională consacrată celei de-a XXV-a aniversări a ASEM „25 de ani de reformă economică în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic*, Culegere de articole, vol.V, 23-24 septembrie, Chișinău, 2016, pp.10-16. ISBN 978-9975-75-839-0. Disponibil: https://ase.md/files/publicatii/epub/conf_09.16_vol5.pdf

39. Codul penal al R.S.S.M. din 24.03.1961. În: *Veștile*, 1961, nr.010. (abrogat prin Legea nr.1160 din 21.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128) Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=314072>
40. Codul penal al Republicii Moldova: Legea nr.985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129, art.1012.
41. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251.
42. Codul penal al României. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Romania-RO.html>.
43. Codul penal al României. Partea Specială (adnotat cu jurisprudență națională). Disponibil: <https://lege5.ro/App/Document/gezdgmbwgm4dm/codul-penal-adnotat-partea-speciala-jurisprudenta-nationala-2014-2020-editura-universul-juridic-2020-isbn-978-606-39-0476-9andrei-viorel-iugan?pid=487482594&expression=art253%20cod%20penal%20#p-487482594>
44. Codul penal al Austriei. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html>.
45. Codul penal al Croației. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Croatia-RO.html>.
46. Codul penal al Danemaricii. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html>.
47. Codul penal al Estoniei. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Estonia-RO.html>.
48. Codul penal al Italiei. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>.
49. Codul penal al Republicii Cehe. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>.
50. Codul penal al Republicii Franceze adoptat la 22.07.1992, în vigoare la 01.03.1994 (amendat prin Legea nr.2020-1672 din 24 decembrie 2020, art.30 (V)). Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>.
51. Codul penal al Republicii Letonia. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Letonia-RO.html>.
52. Codul penal al Slovaciei. Disponibil: <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html>.
53. Codul civil al Republicii Italiene. Regio Decreto, nr.262-XX din 16.03.1942. În: *Gazzetta Ufficiale*, 1942.

54. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86.
55. Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218 din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.78-84.
56. Codul muncii al Republicii Moldova, nr.154 din 28.03.2003 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.159-162.
57. COJANU, G. Acte de diversiune săvârșite prin incendieri în legea penală a Republicii Moldova și cea a României. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr.8, pp.48-52. ISSN 1811-0770
58. COJANU, G. *Răspunderea penală pentru actele de diversiune potrivit legislației Republicii Moldova și a României. Studiu de drept comparat: Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2014. 176 p.
59. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr.1.
60. COPEȚCHI, S., HADÎRCA, I. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 352 p. ISBN 978-9975-53-547-2
61. COSTE, A.I. Subiectul pasiv al infracțiunii și persoana vătămată prin comiterea acesteia. Analiză comparativă a celor două noțiuni din prisma constituirii ca parte civilă în procesul penal. În: *Revista Themis*, 2020, nr.2, pp.8-34. ISSN 2247-2592. Disponibil: <http://inm-lex.ro/wp-content/uploads/2020/12/1.Subiectul-pasiv-al-infracțiunii-Coste-Iustin-1.pdf>.
62. CRAIOVAN, I. *Metodologie juridică*. București: S.C. Universul Juridic, 2005. 256 p. ISBN 973-8446-59-7
63. CRIJANOVSKI, S. *Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj*. Chișinău: CEP USM, 2012. 274 p. ISBN 978-9975-71-096-1
64. Criminal Damage Act 1971, © Crown and database right [citat: 25.03.2023]. Disponibil: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/48/section/3>
65. D'ALBORA, G.J.-L. *Elementi di filosofia giuridico-penale* [online]. Trento: Università degli Studi di Trento, 2015 [citat: 12.12.2022]. ISBN 978-88-8443-615. Disponibil: <https://iris.unitn.it/retrieve/handle/11572/107013/16576/COLLANA%20QUADERNI%20%20VOL%20UME%2012%20%20GUZMAN%20FORNASARI%20MACILLO%2001.09.2015.pdf>
66. DAROVANNAIA, A., GOROBET, I. Globalizarea și impactul acesteia asupra sistemului bancar autohton. În: Culegerea de articole la *Conferința științifică internațională consacrată celei de-a XXV-a aniversări a ASEM „25 de ani de reformă economică în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic”* Chișinău, 23-24 septembrie 2016. Vol.V, pp.19-23. ISBN 978-9975-75-839-0. Disponibil: https://ase.md/files/publicatii/epub/conf_09.16_vol5.pdf.

67. DASCĂLU, V. Infrațiunile contra patrimoniului în legislația României . În: *Legea și viața*, 2012, nr.3, pp.36-40. ISSN 1810-309X

68. DE GIORGIO, M., GUAGLIANI, M., TOVANI, S. *I reati contro il patrimonio*. Torino: G. Giappicchelli Editore, 2010. 568 p. ISBN 978-88-348-9692-1

69. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 15.11.2016. Dosarul nr. 1a-1726/16. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/10e4259e-c8c1-e611-9a6d-005056a5d154

70. Decizia Colegiului judiciar penal al Curții de Apel Bălți din 15.03.2017. Dosarul nr.1a – 111/17. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7c70f047-701f-e711-80d3-0050568b2c1f.

71. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 20.09.2017. Dosarul nr.1a-297/2017. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/22e160b4-03bf-e711-80d6-0050568b4d5b.

72. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 08.05.2018. Dosarul nr.1a–103/19. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0f39f59c-fa75-e811-80d5-0050568b7027

73. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 18.09.2019. Dosarul nr.1a-226/2019. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7d7b39c3-e436-4d32-8953-6fe0335de201.

74. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 03.06.2020. Dosarul nr.1a-899/2018. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/038b94dd-5d4e-4e6b-acdd-341e84051231.

75. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 20.01.2021 Dosarul nr.1r-95/2020. Disponibil: https://cab.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/32884cd3-992e-49d0-b9fc-56115158fbd2.

76. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 12.02.2021. Dosarul nr.1a-2280/19. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f6514c65-8b20-42f2-bc55-54e0bcbe0b0b

77. Decizia Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 27.01.2016. Dosarul nr.1ra-288/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5668

78. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 29.09.16. Dosarul nr.4-1re-160/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1096

79. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 13.10.2016. Dosarul nr.4-1re-259/2016. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=1120
80. Decizia Plenului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 03.03.2021. Dosarul nr.1ra-786/2021 Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=18079
81. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 12.10.2021. Dosarul nr.1ra-805/2021. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=19763.
82. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 30.03.2022. Dosarul nr.1ra-40/2022. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=20900
83. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07.02.2023. Dosarul nr.1ra-861/22. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=22905
84. Decizia Curții Supreme de Justiție a României, Secția penală, nr.1222/1998. În: Ionescu, G., Ionescu, I. *Probleme de drept, 1990-2000*, pp.367-368.
85. Decizia Curții Supreme de Justiție a României, Secția penală, nr.1222/1998. În: *RDP*, 2000, nr.3, p.162.
86. Decizia penală a Curții de Apel Cluj nr.68/A/1998 (nepublicată).
87. Decizia penală a Curții de Apel Galați, Secția penală, nr.121 din 28.01.2015. Disponibil: www.rolii.ro.
88. Decizia penală a Curții de Apel Pitești, Secția penală, nr.468 din 24.09.2014. Disponibil: www.rolii.ro.
89. Decret legislativ nr.7 din 15.01.2016. În: *Gazzetta Ufficiale*. Serie Generali, 2016, no.17.
90. DIACONESCU, D., DUVAC, C. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. București: C.H. Beck, 2009. 1168 p. ISBN 978-973-115-541-8
91. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR)*. 5th ed. American Psychiatric Association. Washington: Ed. Amer. Psychiatric Pub. Inc., 2022. 1050 p. ISBN 978-0890425756
92. Dicționar englez de traducere a limbilor străine [online], Copyright WordHippo © 2023 [citat: 14.03.2022] Disponibil: <https://www.wordhippo.com/what-is/the-meaning-of/latin-word-3340e54bf80d72e1451ad8e9ac75c24ca4303fb5.html>

93. Dicționar explicativ al limbii ruse, © 2010-2023 [citată: 25.04.2022]. Disponibil: <https://slovar.cc/rus/ushakov/447258.html>
94. Dicționar juridic online, © 2023 LegeAZ.net [citată: 25.04.2022]. Disponibil: <https://legeaz.net/dictionar-juridic/act-de-dispozitie>
95. Dicționarul explicativ al limbii române, © 2004-2023 [citată: 15.04.2022]. Disponibil: <https://dexonline.ro/definitie/risipire>
96. Dicționarul explicativ rus online, © 2010-2023 [citată: 15.04.2022]. Disponibil: <https://slovar.cc/rus/ushakov/447258.html>
97. Dicționarul online Wiktionary [citată: 20.04.2022]. Disponibil: <https://en.wiktionary.org/wiki/administer>.
98. DIMATTEO, R. *Il diritto penale tra principio di extrema ratio e realtà di overcriminalization*: Teză de doctor. în drept și procedură penală, filozofia dreptului. Universitatea de studii din Trento, 2009-2010. 313 p. Disponibil: <https://theses.hal.science/tel-01874557/document>
99. DOBRINOIU, V., CONEA, N. *Drept Penal. Partea Specială. Vol.II. Teorie și practică judiciară*. București: Lumina Lex, 2002. 895 p. ISBN 973-588-514-X
100. DOBRINOIU, V., NEAGU, N. *Drept Penal. Partea Specială: Curs universitar*. București: Universul Juridic, 2014. 750 p. ISBN 978-606-673-463-9
101. DOBRINOIU, V., PAȘCU, I., HOTCA, M. A., GORUNESCU, M. și alții. *Noul Cod Penal comentat. Partea Specială*. Ed.II. București: Universul Juridic, 2014. 1150 p. ISBN 978-606-673-311-3
102. DONGOROZ, V. și colab. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea Specială*. Vol.III. București: Editura Academiei RSR, 1971. 676 p. ISBN 973-27-0997-9
103. DONGOROZ, V., KAHANE S., ANTONIU, G., BULAI, C., ILIESCU N., STĂNOIU, R. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea Generală*. Vol.II. Ed. a II-a. București: All Beck, 2003. 456 p. ISBN 973-655-321-3
104. DSC Risk Management Manual of Examination Policies [online]. USA: Federal Deposit Insurance Corporation, section 9.1 – Bank Fraud and Insider Abuse, [citată: 22.01.2023]. Disponibil: <https://www.fdic.gov/regulations/safety/manual/>
105. FIANDACA, G., MUSCO, E. *Diritto penale. Parte Speciale*. Vol.II, tomo secondo. *I delitti contro il patrimonio*. 5-a ed. Bologna: Zanichelli edit. S.p.a., 2007. 296 p. ISBN 978-8808064790
106. FIORE, S. *I reati contro il patrimonio*. Torino: UTET Giuridica, 2010. 464 p. ISBN 9788859800224

107. GAROFALO, R. *Criminologia: Studio sul delitto, sulle cause e sui mezzi di repressione* [online]. Firenze: Fratelli Bocca. Librai di S.M, 1885 [citat: 15.06.2022]. 495 p. Disponibil: https://books.google.md/books?id=GmvXjDswbbAC&printsec=frontcover&hl=ro&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
108. GENNARO, A.A. *L'art. 635 del Codice Penale (Il Danneggiamento)*. Napoli: Tipografia Portosalvo, 1939. 226 p.
109. Ghidul CtEDO privind art.7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, actualizat la 31 august 2018. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_7_ROM.pdf
110. Ghidul privind art.1 din Protocolul nr.1 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Protecția proprietății. Actualizat la 30 aprilie 2020. Disponibil: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_1_Protocol_1_ROM.pdf
111. GLADCHI, GH. Obiectul material al infracțiunii și victima infracțiunii. În: *Materialele Conferinței „Reabilitarea victimelor infracțiunii*, 22 octombrie 2021. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 70-76. ISBN 978-9975-159-02-9
112. GRAMA, M., BOTNARU, S., ȘAVGA, A., GROSU, V. *Drept penal. Partea generală*. Vol.I. 2012. 328 p. ISBN 978-9975-53-083-5
113. GUEZO, G.H.V. *Responsabilité pénale du dirigeant: regard critique* [online]. Droit. Droit privé / Sciences criminelles.Université d'Orléans, 2016 [citat: 02.02.2023]. 495 p. Français. NNT: 2016ORLE2091. Disponibil: <https://theses.hal.science/tel-01874557/document>
114. HAMANGIU C. *Codul general al României. Legi uzuale*. Vol.I. *Codul penal*. București: Librăria Leon Alcalay, 1914. 1092 p.
115. HARRIS, J.W. Property and Justice. In: *Clarendon Press*, Oxford, 1996. 416 p. ISBN 9780198259572
116. HENRY, N. *Administrație publică și afaceri publice*. Chișinău: Cartier, 2005. 1156 p. ISBN 9975-79-294-4
117. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei cu privire la aprobarea Regulamentului privind cadrul de administrare a activității băncilor, nr.322 din 20.12.2018 (în vigoare 04.04.2019). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.1-5.
118. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei referitor la aprobarea Regulamentului privind organizarea contabilității în băncile din Republica Moldova, nr.238 din 10.10.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.144-145.
119. Hotărârea Băncii Naționale a Moldovei cu privire la aprobarea Regulamentului cu privire la cerințele față de membrii organului de conducere al băncii, al societății financiare holding sau holding mixte, conducătorii sucursalei unei bănci din alt stat, persoanele care dețin funcții-cheie

și față de lichidatorul băncii în proces de lichidare, nr. 292 din 29.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.462-466.

120. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova, nr.55 din 14.10.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.118-119/64.

121. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind controlul constituționalității, nr.4 din 22.04.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.97-103.

Disponibil:
https://www.constcourt.md/public/files/file/Documente%20presa/Hotarare_Sesizarea_10a_22_aprilie_2013.pdf

122. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art.287 alin.(1) din Codul penal al Republicii Moldova, nr.25 din 12.08.2021. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2021, nr.212-218.

123. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea sistemului penitenciar și Planului de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, nr.1624 din 31.12.2003 (abrogată prin Hotărârea de Guvern nr.1462 din 30.12.2016). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr.13-15.

124. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la clasificarea situațiilor excepționale și la modul de acumulare și prezentare a informațiilor în domeniul protecției populației și teritoriului în caz de situații excepționale, nr.1076 din 16.11.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.227-230.

125. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind angajarea răspunderii asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.621 din 21.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 206-208.

126. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor, nr.23 din 28.06.2004. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2004, nr.8, p.5.

127. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor, nr.11 din 24.12.2012. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2013, nr.6.

128. Hotărârea Adunării Generale ordinare anuale a acționarilor BC "Moldova-Agroindbank" S.A. din 25.04.2019, procesul-verbal nr. 60.

129. IVAN, GH., IVAN, M.C. *Drept penal. Partea specială conform noului Cod penal*. București: C.H. Beck, 2013. 444 p. ISBN 978-606-18-0256-2

130. LATTANZI, G., LUPO, E. Et al. *Codice Penale. Rassegna di giurisprudenza e di dottrina*. Vol.V. *I delitti contro la pesona e i delitti contro il patrimonio*. Libro II. Art.575-649-bis. Milano: Giuffrè Francis Lefebvre, 2022. 1434 p. ISBN 9788828838227
131. Legea cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, nr.845 din 03.01.1992. În: *Monitorul Parlamentului Republicii Moldova*, 1994, nr. 2.
132. Legea cu privire la bani, nr.1232 din 15.12.1992. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1993, nr.3.
133. Legea cu privire la lichidarea băncilor, nr.550 din 21.07.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr.1.
134. Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei, nr.548-XIII din 21.07.1995. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.297-300.
135. Legea privind societățile pe acțiuni, nr.1134 din 02.04.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr.372-382.
136. Legea cu privire la proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale, nr.523 din 16.07.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr. 124-125.
137. Legea privind gospodăriile țărănești (de fermier), nr.1353 din 03.11.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2001, nr. 14-15.
138. Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule, nr.414 din 22.12.2006 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.44-48.
139. Legea privind modificarea și completarea unor acte legislative, nr.292 din 21.12.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.28-29.
140. Legea pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, nr.277 din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.41-44.
141. Legea privind executorii judecătorești, nr.113 din 17.06.2010. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.126-128.
142. Legea pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a sistemului liniilor telefonice anticorupție, nr.252 din 25.10.2013 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.276-280.
143. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr.180 din 25.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.238-246.
144. Legea privind redresarea și rezoluția băncilor, nr.232 din 03.10.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.343-346.
145. Legea cu privire la Depozitarul central unic al valorilor mobiliare, nr.234 din 03.10.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.343-346.

146. Legea privind activitatea băncilor, nr.202 din 06.10.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.434-439.
147. Legea contabilității și raportării financiare, nr.287 din 15.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.1-6.
148. Legea cu privire la actele normative, nr.100 din 22.12.2017 În: *Monitorul Oficial al R.Moldova*, 2018, nr.7-17.
149. Legea privind aprobarea Strategiei de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2018–2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de dezvoltare a societății civile pentru perioada 2018–2020, nr.51 din 23.03.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.157-166.
150. Legea privind delimitarea proprietății publice, nr.29 din 05.04.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.142-148.
151. Legea pentru modificarea unor acte normative, nr.111 din 21.04.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2020, nr.161-164.
152. Legea cu privire la condominiu, nr.187 din 14.07.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr.238-244.
153. Legea pentru modificarea unor acte normative, nr.247 din 29.07.2022. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr.267-273.
154. Legea României asupra cambiei și biletului la ordin, nr.58 din 1.05.1934. În: *Monitorul Oficial al României*, nr.100 din 1.05.1934.
155. Legea României privind apărarea împotriva incendiilor, nr.307 din 12.07.2006. În: *Monitorul Oficial al României*, 2006, nr.633.
156. Legea României privind Codul civil, nr.287 din 17 iulie 2009. Republicat: *Monitorul Oficial al României*, 2011, partea I, nr.409 (actualizat la 24.04.2023).
157. Legea României pentru modificarea și completarea asupra cambiei și biletului la ordin, nr. 180 din 14 iunie 2022. În: *Monitorul Oficial al României*, 2022, nr.582.
158. Legea Italiei pentru modificarea legii penale, nr.689 din 24.11.1981. In: *Gazzetta Ufficiale*, 1981, nr.329.
159. LUȚESCU, G. *Teoria generală a drepturilor reale*. București: Editura de Stat, 1947. 826 p.
160. LYLE THERESE, A., HILOTIN-LEE, J.D. Vandalism [online]. In: *FindLaw*. Thomson Reuters, © 2023 [citat 01.07.2022]. Disponibil: <http://criminal.findlaw.com/criminal-charges/vandalism.html>

161. MACARI, I. *Drept penal al Republicii Moldova. Partea generală*. Chișinău: CE USM, 2002. 398 p. ISBN 9975-70-190-6
162. MACARI, I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p. ISBN 9975-70-247-3
163. MANTOVANI, F. *Diritto Penale. Parte Speciale II. Delitti contro il patrimonio*. Padova: Cedam - Wolters Kluwer Italia S.r.l., 2012. ISBN 978-88-13 -31548-1
164. MARANI, S., FRANCESCHETTI, P. *I reati contro il patrimonio*. Padova: Cedam, 2006. 700 p. ISBN 88-13-26866-1
165. MARRA, G. *Extrema ratio ed ordini sociali spontanei. Un criterio di sindacato sulle fattispecie penali eccessive*. Torino: Ed. G. Giappichelli, 2018. 257 p. ISBN 978-88-921-1464-7
Disponibil: <https://discrimen.it/libri/extrema-ratio-ed-ordini-sociali-spontanei-un-criterio-di-sindacato-sulle-fattispecie-penali-eccessive/>
166. MASARONE, V. L'attuale posizione della vittima nel diritto penale positivo: verso un diritto penale "per tipo di vittima"?. In: *Archivio Penale*, 2017, no.3, 27 p. e-ISSN 2384-9479.
Disponibil: http://www.antonioacasella.eu/restorative/Masarone_2017.pdf.
167. MAZZANTINI, E. *Il sistema dei delitti contro il patrimonio: tipologie aggressive e scopi di tutela*: Tesi di dottorato di ricerca in scienze giuridiche, diritto e procedura penale. Firenze, 2013/2017. 488 p. Disponibil: <https://flore.unifi.it/retrieve/e398c37d-0b6c-179a-e053-3705fe0a4cff/Tesi%20dottorato%20Edoardo%20Mazzantini.pdf>
168. MCKINNEY, J.B. Concepts and Definitions, In: *J.B. McKinney and M. Johnstone, eds. „Fraud, Waste and Abuse in Government: Causes, Consequences, and Cures*. Philadelphia: Institute for the Study of Human Issues, 1986, pp.1-7. ISBN 0897270584
169. MONAGHAN, N. *Criminal Law Directions*. 4th edition. Oxford: Oxford University Press, 2014. 427 p. ISBN 9780198702283
170. **NEGRITU, L.** Cercul de subiecți pasibili de răspundere penală conform alin.(3) art.197 CP RM. În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”* (Chișinău, 07-08 noiembrie 2019). Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2019, pp.186-190. ISBN 978-9975-149-46-4
171. **NEGRITU, L.** Delimitarea infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art.197 CP RM) de infracțiunea de vandalism (art.288 CP RM). În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”* (Chișinău, 10-11 noiembrie 2015). Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 75-77. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/85864

172. **NEGRITU, L.** Distrugerea bunurilor în legislația penală a Republicii Moldova și a României: aspecte de drept comparat. În: *Revista de proprietate intelectuală, știință și educație „Intellectus”*, 2023, nr.1, pp.105-114. ISSN 1810-7079

173. **NEGRITU, L.** Elementele obiective ale infracțiunii de distrugere sau risipire a bunurilor băncii de către administrator. În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”* (Chișinău, 9-10 noiembrie 2017). Științe juridice. Chișinău: CEP USM, 2017, pp.67-70. ISBN 978-9975-71-924-7

174. **NEGRITU, L.** Examenul jurisprudențial în materia infracțiunilor prevăzute la art.197 din Codul penal al RM. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale „Perspectivele și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”*, Ediția a X-a. Partea I. Cahul: USC, 2023, pp.148-155. ISSN 2587-3563

175. **NEGRITU, L.** Fundamentarea juridică a criminalizării faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art.197 CP RM). În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”* (Chișinău, 28-29 septembrie 2016). Științe juridice. Vol.I. Chișinău: CEP USM, 2016, pp. 164-168. ISBN 978-9975-71-815-8

176. **NEGRITU, L.** Incriminarea faptei de distrugere sau risipire a bunurilor băncii: între necesitate și exces de incriminare. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2023, nr.3 (66), pp.22-29. ISSN 1857-2405

177. **NEGRITU, L.** Perspectiva etiologică a faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă. În: *Teze ale Conferinței științifice internaționale a doctoranzilor „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”*. Ed. a 4-a, (Chișinău, 10 martie 2015). Chișinău: Universitatea Academiei de Științe a Moldovei, 2015, p.173. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/72356

178. **NEGRITU, L.** Reflecții teoretico-aplicative privind etiologia conduitei distructive asupra bunurilor (lit.a) alin.(2) art.197 CP PM). În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare”* (Chișinău, 10-11 noiembrie 2014). Științe Sociale. Vol.II. Chișinău: CEP USM, 2014, pp.148-151. ISBN 978-9975-71-568-3

179. **NEGRITU, L.** Reincriminarea infracțiunii de distrugere sau deteriorare a bunurilor din imprudență: Argumente pro și contra. În: *Culegerea comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Realități și perspective ale învățământului juridic național”* (Chișinău, 01-02 octombrie 2019). Vol.II. Chișinău: CEP USM, 2019, pp.301-309. ISBN 978-9975-149-88-4

180. **NEGRITU, L.** Risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare: implicații juridico-penale. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2023, nr.2 (65), pp. 29-33. ISSN 1857-2405

181. NEGRU, B., OSMOCHESCU, N., SMOCHINĂ A. și al. *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Chișinău: ARC, 2012. 576 p. ISBN 978-9975-61-700-0

182. Nota informativă la Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative: nr.310 din 21.07.2014. Disponibil: <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/2413/anguage/ro-RO/Default.aspx>

183. Notă informativă cu privire la situațiile excepționale și incendiile care s-au produs în Republica Moldova pe parcursul lunilor ianuarie-septembrie 2018. Disponibil : http://dse.md/sites/default/files/pdf/3_SE%20septembrie%202018.pdf

184. OJOGA, M. *Garantarea realizării dreptului fundamental la proprietate de către autoritățile publice din Republica Moldova*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2022. 233 p.

185. OLARU, E., POPOV, T., DANDARA, A. *Pregătirea medicală a salvatorilor*: Curs universitar [online]. Chișinău: Tehnica-UTM, 2017 [citat: 14.03.2022]. Disponibil: http://repository.utm.md/bitstream/handle/5014/15353/Pregatirea_medicala_salvatorilor_DS.pdf?sequence=1

186. OLLARD, R. La fiducie: aspects de droit pénal. Dans: *Revue de sciences criminelles et de droit pénal comparé*, 2009, n°.3, pp.545-564. ISSN 0035-1733

187. OLLARD, R. [Jurisprudence penal] Du sens de l'évolution du délit d'abus de confiance. Dans: *La lettre juridique* [online], 2011, n°.462 [citat : 12.02.2023]. Disponibil : <https://www.lexbase.fr/article-juridique/5631094-jurisprudence-du-sens-de-l-evolution-du-delit-d-abus-de-confiance>

188. Ordinul Ministerului Finanțelor privind aprobarea Regulamentului privind inventarierea, nr. 60 din 29.05.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.166-169.

189. Ordinul Ministerului Finanțelor privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate, nr.118 din 06.08.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.177-181.

190. Ordonanța Curții Constituționale a Republicii Italia din 29.03.1989. In: *Gazzetta Ufficiale*: n°.114 del 27 aprile 1983. Disponibil: https://www.cortecostituzionale.it/actionSchedaPronuncia.do?param_ecli=ECLI:IT:COST:1983:99

191. PAGLIARO, A. *Principi di Diritto Penale: Parte Speciale. Delitti contro il patrimonio*. Milano: A. Giuffrè Editore, 2003. 536 p. ISBN 88-14-10371-2
192. PAONESSA, C. *Gli obblighi della tutela penale. La discrezionalità legislativa nella cornice dei vincoli costituzionali e comunitari*. Firenze: Edizioni ETS, 2009. ISBN 978-884672235-5
193. PAPANAGA, C. Infrațiunea deviată, infrațiunea progresivă, infrațiunea de obicei și infrațiunea complexă: forme ale unității de infrațiuni. În: *Studia Universitatis Moldaviae*. Seria Științe Sociale, 2022, nr.3(153), pp.108-113. ISSN 1814-3199
194. PASCARU, N. Analiza conceptului de „interes public” prin prisma legislației din Republica Moldova. În: Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 7-8 noiembrie 2020). Științe juridice și economice. Vol.I. Chișinău: CEP USM, 2020, pp.288-293. ISBN 978-9975-152-49-5
195. PASCARU, N. Analiza teoretico-practică a conceptului de „interes privat”. În: Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2021). Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2021, pp. 289-292. ISBN 978-9975-158-56-5
196. PASCU, I. Tâlhărie. Infrațiune continuată sau concurs de infrațiuni. În: *Revista de Drept penal*, 2004, nr.4, pp.49-52. ISSN 1223-0790
197. PASCU, I., GORUNESCU, M. *Drept penal. Partea specială*. București: Hamangiu, 2009. 776 p. ISBN 978-606-522-145-1
198. PAVLIUC, GH. *Răspunderea penală pentru amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească*: Monografie. Chișinău: CEP USM, 2015. 276 p. ISBN 978-9975-71-726-7
199. PĂVĂLEANU, V. *Drept penal special*. București: Universul Juridic, 2014. 620 p. ISBN 978-606-673-287-1
200. PEDRAZZI, C. *Diritto Penale. Scritti di parte speciale. Reati contro il patrimonio. Delitti contro la pubblica amministrazione*. Vol.II. Milano: Giuffrè Editore, 2003. 520 p. ISBN 88-14-10137-X
201. PEDRAZZI, C. *Inganno ed errore nei delitti contro il patrimonio*, Milano: Giuffrè Editore, 1955. 307 p.
202. PETRESCU, M.Ș. *Delapidarea*: Teză de doctor în drept. București, 2018. 239 p.
203. PILAT, S. *Vandalismul: analiza juridico-penală*: Autoreferat al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2018. 31 p.

204. PÎSLA, M. Strategiile și politicile Organizației Mondiale a Sănătății privind pregătirea și răspunsul la dezastre. În: *Analele Științifice ale USMF „N. Testemițanu”*, 2011, nr. 2(12), pp.256-260. ISSN 1857-1719. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/48.Strategiile%20si%20politicile%20organizatiei%20mondiale.pdf.
205. POALELUNGI, M., DOLEA, I., VÎZDOAGĂ, T. et al. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0
206. POPA, M.C. *Piețe de capital*. București: Hamangiu, 2020. 392 p. ISBN 978-606-27-1690-5
207. POPA, V. Personalitatea infractorului minor: concept, formare, clasificări. În: *Revista Națională de Drept*, 2017, nr.5. pp.51-58. ISSN 1811-0770
208. POPOV, R. *Subiectul infracțiunilor prevăzute în Capitolele XV și XVI din Partea Specială a Codului penal*. Chișinău: CEP USM, 2012. 315 p. ISBN 978-9975-71-307-8
209. POPPER, R. K.. *Societatea deschisă și dușmanii ei*. Vol.I. *Vraja lui Platon*. Vol.II. *Epoca marilor profeții: Hegel și Marx*. București: Humanitas, 2017. 783 p. ISBN 978-973-50-5815-9
210. Portalul Național al Instanțelor de Judecată (art.197 CP RM). Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești a Republicii Moldova, © 2023 [citată 17.06.2023]. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/hotaririle-instantei?Instance=All&Numarul_dosarului=&Denumirea_dosarului=&date=&Tematica_dosarului=197&Tipul_dosarului=3
211. PRIM, Q. *La gestion des biens d'autrui*: these de doc. Droit. France: Université de Bordeaux, 2021. 584 p. NNT: 2021BORD0260. Disponibil: <https://theses.hal.science/tel-03474116/document>
212. Protocolul nr.1 la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Paris la 20 martie 1952, ratificată de Republica Moldova la 12.09.1997. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol.I. Chișinău: Moldpres, 1998, pp.359-360.
213. Raport al Ministerului Afacerilor Interne, Inspectoratul General pentru situații de urgență, privind analiza indicilor statistici. *Incendiile. numărul de decedați, suma pagubei materiale și a bunurilor materiale salvate în urma acestora în Republica Moldova, pe parcursul lunilor ianuarie-aprilie ale anului 2023*. Disponibil: https://dse.md/sites/default/files/statistic_documents/5.Analiza_Incendii%202023_2.pdf.

214. Raport al Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova privind nivelul infracționalității pe anul 2022. Disponibil: https://statistica.gov.md/index.php/ro/nivelul-infracionalitatii-in-anul-2022-9478_60321.html

215. RASSAT, M.L. *Droit Pénal Spécial. Infractions de Code Pénal*. 8 éd. Paris: Dalloz, 2018. 1396 p. ISBN 978-2-247-17879-7

216. RĂTESCU, C.G. și colectivul. *Codul Penal „Carol al II-lea” adnotat*. Vol.III. *Partea Specială, II*. București: Socec, 1937.

217. Regulamentul cu privire la Comitetul de conducere a „Băncii de Finanțe și Comerț” S.A. Disponibil: <https://fincombank.com/files/info-pentru-actionari/regulamentele/reg-com-conducere-ro.pdf>

218. Rezoluția ONU nr.40/33 din 29 noiembrie 1985. „Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori” (Regulile de la Beijing). Disponibil:

[https://anp.gov.ro/wpcontent/uploads/sites/33/Documente%20utile%20pdf/Ansamblulregulilormini mealeNatiunilorUnitecuprivirelaadministrareajustitieipentruminori\(Regulile%20de%20la%20Beijing\).pdf](https://anp.gov.ro/wpcontent/uploads/sites/33/Documente%20utile%20pdf/Ansamblulregulilormini mealeNatiunilorUnitecuprivirelaadministrareajustitieipentruminori(Regulile%20de%20la%20Beijing).pdf).

219. SELEVESTRU, I. *Răspunderea penală pentru delapidarea averii străine*: Monografie. Chișinău: CEP USM, 2015. 311 p. ISBN 978-9975-71-698-7

220. Sentința Curții Supreme de Casație a Republicii Italia nr.5317 din 04.02.2015, secț.V. Disponibil: <https://renatodisa.com/corte-di-cassazione-sezione-v-sentenza-4-febbraio-2015-n-5317-si-configura-il-reato-di-bancarotta-per-dissipazione-se-la-vendita-di-merce-sottocosto-e-sistematica-non-invece-se-la-stessa-vendita/>

221. Sentința Curții Supreme de Casație a Republicii Italia nr.24024 din 01.04.2015, secț.V. Disponibil: <https://studiolegaleramelli.it/2020/05/11/il-punto-della-cassazione-sulla-bancarotta-fraudolenta-patrimoniale-per-dissipazione-e-la-causazione-del-fallimento-per-effetto-di-operazioni-dolose/>

222. Sentința Curții Supreme de Casație a Republicii Italia nr.9520 din 30.12.2019, secț.I. Disponibil: <https://www.brocardi.it/massimario/71969.html>

223. Sentința Judecătoriei Anenii Noi din 25.05.2017. Dosarul nr.1-48/17. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/EDF0F8D6-4141-E711-80D3-0050568B4AB5

224. Sentința Judecătoriei Chișinău din 09.08.2017. Dosarul nr.1rh-1/2017. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/0aeecad-f27c-e711-80d3-0050568b4c47

225. Sentința Judecătoriei Chișinău din 12.11.2017. Dosarul nr.1-543/17. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/FDB8A1FB-8BE6-E811-80D5-0050568B021B

226. Sentința Judecătorei Orhei din 22.02.2016. Dosarul nr.1-323/2014. Disponibil: https://jor.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/7f9248f6-6cd9-e511-86a1-005056a5fb1a
227. Sentința Judecătorei Orhei din 13 mai 2021. Dosarul nr.1-174/2020. Disponibil: https://cac.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/f6514c65-8b20-42f2-bc55-54e0bcbe0b0b
228. Sentința Judecătorei Râșcani din 3 iunie 2016. Dosar nr.1-33/16. Disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/46dec182-0e45-e611-a9ba-005056a5fb1a
229. Sentința Judecătorei Râșcani din 23.07.2018. Dosarul nr.1-163/2018. Disponibil: https://jhn.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/76429fdb-158f-e811-80d6-0050568b7027
230. Sentința Judecătorei Strășeni din 02.02.2018. Dosarul nr.1-397/2017. Disponibil: https://instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/8D6EA688-2808-E811-80D5-0050568B7027
231. SFERDIAN, I. *Drept civil. Drepturi reale principale. Studiu aprofundat*. București: Hamangiu, 2021. 1008 p. ISBN 978-606-27-1863-3
232. Sinteza raportului de investigație al companiilor Kroll și Steptoe & Johnson [online]. Disponibil: <https://www.bnm.md/ro/content/bnm-publicat-o-sinteza-detaliata-celui-de-al-doilea-raport-de-investigatie-al-companiilor> [citat: 24.04.2022]
233. STAKE, J.E. The Property ‘Instinct’. In: *Philosophical Transactions. Biological Sciences. Law and the Brain*. 2004, vol.359, no.1451, pp.1763–1774. ISSN 0962-8436. Disponibil: <http://www.jstor.org/stable/4142161>
234. STAN, A. Unitate sau pluralitate infracțională în noul Cod penal. Sporul obligatoriu de pedeapsă – un rău necesar sau o gravă eroare? În: *Revista Universul Juridic*. 2016, nr.12, pp.52-64. ISSN 2393-3445
235. STANBERRY, W., THOMPSON, F. Toward a Political Economy of Government Waste: First Step, Definitions”. In: *Public Administration Review*. Septembre-octobre 1995, no.55, pp.418-427. E-ISSN 1540-6210.
236. STASIAK, F. [Focus] *Le patrimoine des sociétés confronté au droit pénal*. Lexbase Pénal, ©2023 Lexbase SA, septembre, 2021 [citat: 10.02.2023]. Disponibil: <https://www.lexbase.fr/article-juridique/72428490-focus-le-patrimoine-des-societes-confronte-au-droit-penal>
237. STATI, V. Conotații tehnico-juridice ale răspunderii penale a administratorului băncii. În: *Rezumate ale comunicărilor la Conferința științifică națională cu participare internațională: Științe juridice*. Chișinău: CEP USM, 2018, pp.188-192. ISBN 978-9975-142-50-2
238. STATI, V., BRÎNZĂ, S. Escrocheria și delapidarea averii străine: efectele adoptării legii nr.179/2018. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Seria „Științe sociale”*. 2019, nr.3(123), pp.59-73. ISSN 1814-3199

239. STATI, V., POPOV, R. Unele precizări cu privire la înțelesul noțiunii „persoană publică” (alin.(2) art.123 CP RM). În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.4. pp.12-22. ISSN 1811-0770
240. Statutul Băncii comerciale „MOLDOVA-AGROINDBANK” S.A. [online]. Chișinău, 2019. Disponibil: <https://www.maib.md/storage/publication/109/statutul-bancii-12-12-2019.pdf>
241. STOICA, V., *Drept civil. Drepturile reale principale*. Ediția a 3-a. București: C.H. Beck, 2017. 560 p. ISBN 978-606-18-0667-6
242. TERZEA, V. *Noul Cod civil adnotat cu doctrină și jurisprudență*, Vol.I. Ediția a II-a. București: Universul Juridic, 2014. 1150 p. ISBN 978-606-673-285-7
243. The Treaty on European Union and the Treaty on the functioning of the European Union (consolidated versions): C 2016/ C202/ 01. In: *Official Journal of the European Union: C 202/1* din 07.06.2016.
244. TRAPANI, M. Creazione giudiziale della norma penale e suo controllo politico. In: *Archivio penale*, 2017, no.1, pp.1-90. ISSN 0004-0304. Disponibil: <http://www.archiviopenale.it/File/DownloadArticolo?codice=0675dd83-a30b-464f-9b21-9e78483fec3b& idarticolo=15085>
245. Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (versiunea consolidată) [online]. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene: C 326 din 26/10/2012* [cit.: 05.02.2022]. Disponibil: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>
246. Tratatul privind Uniunea Europeană (versiunea consolidată) [online]. În: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene: C326/13 din 26/10/2012* [cit.: 05.02.2022]. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0001.02/DOC_1&format=PDF
247. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts: nr.11997D. In: *Official Journal of the European Union: C 340*, 10.11.1997.
248. UDROIU, M. *Drept penal. Partea generală. Partea specială*. Ediția a 4-a. București: C.H. Beck, 2013. 672 p. ISBN 978-606-18-0138-1
249. ULIANOVSKI, X. Noțiunea și caracterizarea generală a infracțiunilor ecologice. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.10, pp.2-9. ISSN 1811-0770
250. URSU, V. Delimitarea infracțiunilor legate de insolvență de alte fapte penale sau ne penale conexe. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2021, nr.1(56), pp.39-44. ISSN 1857-2405. Disponibil: [https://doi.org/10.52277/1857-2405.2021.1\(56\).09](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2021.1(56).09)

251. VACCARI, E. *Overcriminalization and Prison Overcrowding: In Search for Effective Solutions*: Teză de doctor în jurisprudență, 2014. 143 p. Disponibil: <https://hdl.handle.net/1889/2561>
252. VASILOI, D. *Pericolul social al crimei și consecințele criminalității*: Teză de doctor în drept (criminologie). Chișinău, 2018. 206 p.
253. VIGANÒ, F., PIERGALINI, C. *Reati contro la persona e contro il patrimonio*. 2-a ed. Torino: G. Giappichelli Ed., 2015. 1006 p . ISBN 978-88-348-6275-9
254. ZAPOROJAN, I. Experiența legislativă a unor state din bazinul Mării Negre în contracararea infracțiunii de delapidare a averii străine. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis”*. Seria „Științe sociale”. 2007, nr.3, pp.207-211. ISSN 1814-3199
255. АГАЕВ Г.А., ЗОРИНА Е.А. Общественная опасность как основание криминализации уничтожения или повреждения чужого имущества по неосторожности. В: *Научно-аналитический журнал „Вестник Санкт-Петербургского университета Государственной противопожарной службы МЧС России”*, 2016, №1, с.107-113. ISSN 2218-130X. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/obschestvennaya-opasnost-kak-osnovanie-kriminalizatsii-unichtozheniya-ili-povrezhdeniya-chuzhogo-imuschestva-po-neostorozhnosti>
256. АНТОНЧЕНКО В.В. Криминальные пожары. В: *Научно-аналитический журнал „Вестник Санкт-Петербургского университета Государственной противопожарной службы МЧС России”*, 2015, №3, с.99-104. ISSN 2218-130X. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/kriminalnye-pozhary>
257. БАБУШКИН, Л.Л., НЕМЧЕНКО, С.Б. AND ШЕНШИН, В.М. Об усилении уголовной ответственности в сфере пожарной безопасности. В: *Правовая политика и правовая жизнь*, 2021, №2, с.225-233. ISSN 1608-8794. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-usilenii-ugolovnoy-otvetstvennosti-v-sfere-pozharnoy-bezopasnosti>
258. БЕЗВЕРХОВ, А.Г. *Имущественные преступления*. Самара: Самарский университет, 2002. 359 с. ISBN 5-86465-135-4
259. БЕЗВЕРХОВ, А.Г., ШЕВЧЕНКО, И.Г. *Ответственность за уничтожение и повреждение чужого имущества*: Учебное пособие. Самара: Универс групп, 2011. 219 с. ISBN 978-5-467-00233-0
260. БЕЛОКУРОВ, О.В. *Проблемы квалификации хищения вверенного имущества* [online]. Москва: ИГ «Юрист», 2003 [citat 12.03.2022]. 117 с. ISBN 5-94103-050-9. Disponibil: <http://www.yurclub.ru/docs/criminal/article64.html>

261. БУДАНОВ, С.А. Поджог как способ уничтожения или повреждения чужого имущества. В: *Пожарная безопасность: проблемы и перспективы*, 2013, №1 (4), с.60-63. ISSN 2411-3778. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/podzhog-kak-sposob-unichtozheniya-ili-povrezhdeniya-chuzhogo-imuschestva-1>

262. ВІННИК, О.М. *Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах*: Дисс. д-ра юрид. наук. КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2004. 631 с.

263. ВЛАДИМИРОВ, В.А., ЛЯПУНОВ, Ю.И. *Социалистическая собственность под охраной закона*. Москва: Юридическая литература, 1986. 224 с.

264. ГАУХМАН, Л.Д., МАКСИМОВ С.В. *Уголовная ответственность за преступления в сфере экономики*. Москва: ЮрИнфор, 1996. 290 с. ISBN 5-89158-004-7

265. ГЫРЛА, Л.Г., ТАБАРЧА, Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная*. Том 1. Кишинев: Cartdidact, 2010. 712 с. ISBN 978-9975-4158-1-1

266. ДОКШОКОВ, А.З. Растрата как вид хищения вверенного имущества [online]. В: *Общество: политика, экономика, право*, 2007, №1. ISSN 2071-9701. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/rastrata-kak-vid-hischeniya-vverennogo-imuschestva>

267. ЕЛИСЕЕВ, С.А. *Преступления против собственности*. Курс лекций. Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2018. 193 с. ISBN 978-5-94621-686-9

268. ЗАКОМОЛДИН, Р.В. О тройственности понятия «общественная безопасность» в нормах действующего УК РФ. В: *Материалы межрегиональной научной практической конференции „Проблемы российского законодательства: история и современность”*. Тольятти, 31 января – 1 февраля, 2005 г. Часть II. Самара, 2005, с.3-10. Disponibil: http://nutego.ucoz.com/index/o_trojstvennosti_ponjatija_quot_obshestvennaja_bezopasnost_quot/0-69

269. ЗАРУБИН, А.В. *Уголовно-правовая характеристика уничтожения или повреждения чужого имущества*: Учебное пособие [online]. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2015. 60 с. Disponibil: https://www.procuror.spb.ru/izdaniya/2015_01_02.pdf

270. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный)* / Под ред. А.И. Чучаева. 2-е изд., испр., доп. и перераб. Москва: ИНФРА-М, 2011. 1032 с. ISBN 978-5-16-004269-5

271. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* (научно-практический, постатейный) / Под ред. Н.Г. Кадникова. 6-е изд., перераб. и доп. Москва.: Юриспруденция, 2019. 1096 с. ISBN 978-5-9516-0828-4

272. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / Под ред. В.М. Лебедева. 12-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 2012. 1359 с. ISBN 978-5-9916-1576-1

273. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации* / [Борзенков Г.Н. и др.]; отв. ред. В.М. Лебедев. 13-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрайт, 2013. 1069 с. ISBN 978-5-9916-2356-8

274. КОРГУЛЕВ, А.Г. *Предмет преступления в современном уголовном праве: понятие, признаки, вопросы квалификации и законодательной регламентации*. Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2021. 30 с.

275. КОЧОИ, С.М. Об ответственности за умышленное уничтожение или повреждение чужого имущества (комментарий к ст.167 УК РФ). В: *Марийский юридический вестник*, 2001, vol.1. №1, с.69-75. ISSN 2221-6286. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/ob-otvetstvennosti-za-umyshlennye-unichtozhenie-ili-povrezhdenie-chuzhogo-imuschestva-kommentariy-k-st-167-uk-rf>

276. КРУГЛИКОВА, Л.Л. *Уголовное право России. Особенная часть*. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Вольтерс Клувер, 2004. 880 с. ISBN 5-466-00027-2

277. КУЗНЕЦОВ, А. Уничтожение или повреждение имущества: вопросы квалификации. В: *Материалы V-ой международной научной практической конференции „Современные проблемы уголовной политики”*. Под ред. А.Н. Ильяшенко, 2014, с.110-123. ISBN: 978-5-9266-0799-1

278. КУРБАТОВ, А.Я. *Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности*. Москва: ЮрИнфор, 2001. 211 с. ISBN 145-7 5-89158-052-7

279. ЛОПАШЕНКО Н.А. *Посягательства на собственность*: Монография. Москва: Норма, 2012. 528 с. ISBN 978-5-91768-226-6

280. МИРОНЧИК А.С. *Преступные уничтожение или повреждение чужого имущества: обоснованность криминализации, оптимизация законодательного описания, квалификация*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора юридических наук. Красноярск, 2009. 22 с.

281. НАБИЕВ, Ф.Ф. Сравнительный анализ зарубежного законодательства об ответственности за умышленное уничтожение (повреждение) имущества. В: *Вестник*

Уфимского юридического института МВД России, 2015, №4 (70), с.108-112. ISSN 1729-9187
Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/sravnitelnyy-analiz-zarubezhnogo-zakonodatelstva-ob-otvetstvennosti-za-umyshlennoe-unichtozhenie-povrezhdenie-imuschestva>

282. НАБИЕВ, Ф. Ф. *Уголовно-правовые и криминологические аспекты умышленных уничтожения или повреждения чужого имущества (на примере республики Башкортостан)*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Уфа, 2017. 23 с.

283. НАУМОВ, А.В. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Москва: Юристъ, 2000. 864 с. ISBN 5-7975-0190-2

284. Определение Конституционного Суда РФ, №323-О от 5.03.2013г., по жалобе гражданина Газаряна Сурена Владимировича на нарушение его конституционных прав ч.2 ст.167 Уголовного кодекса Российской Федерации. В: *Вестник Конституционного Суда РФ*, 2013, № 6.

285. ПАШУТИНА, О.С. Предмет вандализма: понятие и проблемы законодательного определения. В: *Проблемы экономики и юридической практики*, 2008, №2, с.123-125. ISSN 2541-8025. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/predmet-vandalizma-ponyatie-i-problemy-zakonodatelnogo-opredeleniya>

286. ПЛЮТИНА, Е.М. *Уничтожение или повреждение имущества. Проблемы квалификации и соотношения со смежными составами преступлений (по материалам судебной практики Краснодарского Края)*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Краснодар, 2005. 26 с.

287. ПОПОВ, А.Н., ЗИМИРЕВА, Л.А., ФЕДЬШИНА, П.В. *Объективная сторона состава преступления*: Учебное пособие. [Под общ. ред. А.Н. Попова]. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт (филиал) Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2015. 64 с. Disponibil: https://procuror.spb.ru/izdaniya/2015_01_04.pdf.

288. ПОСОХОВ, А.Ю. *Присвоение и растрата как формы хищения в малом предпринимательстве*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ростов-на-Дону, 2006. 24 с.

289. Постановление Пленума Верховного Суда РФ (ред. от 18.10.2012) о судебной практике по делам о нарушении правил пожарной безопасности, уничтожении или повреждении имущества путем поджога либо в результате неосторожного обращения с огнем, №14 от 05.06.2002. В: *Бюллетень Верховного Суда РФ*, 2002, №8.

290. Постановление Пленума Верховного Суда РФ о судебной практике по делам о мошенничестве, присвоении и растрате, №48 от 30 ноября 2017 г. (с изменениями,

внесенными постановлениями Пленума №22 от 29 июня 2021 г. и №38 от 15 декабря 2022 г.). В: *Российская газета. Федеральный выпуск*, 2017, №280(7446). Disponibil: <https://www.vsrif.ru/files/26106/>

291. СЕВРЮКОВ, А.П. Субъект присвоения и растраты. В: *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Право», 2012, вип. 18, с.129-132. ISSN 2307-3322

292. СЕМЕНЕНКО, Г.М. Криминологический анализ умышленных уничтожений или повреждений чужого имущества (по материалам Волгоградской области). В: *«Грамота»*. 2013, №10 (36), часть 2, с.174-178. ISSN 1997-292X. Disponibil: https://www.gramota.net/articles/issn_1997-292X_2013_10-2_45.pdf

293. СКЛЯРОВ, К.А. Проблемы разграничения вандализма (ч.1 ст.214 УК РФ) и уничтожения или повреждения памятников истории, культуры, природных комплексов или объектов, взятых под охрану государство. (ч.1 ст.243 УК РФ). В: *Наука и образование; хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление*, 2012, №3 (22), с.107-112. ISSN 2219-0279

294. СКЛЯРОВ, С.В. Квалификация преступлений против собственности с причинением значительного ущерба. В: *Имущественные отношения в РФ*, 2018, №8 (203), с.58-63. ISSN 2072-4098. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/kvalifikatsiya-prestupleniy-protiv-sobstvennosti-s-prichineniem-znachitelnogo-uscherba>

295. СТЕПАНОВ, М.В. Вопросы квалификации умышленного уничтожения или повреждения имущества. Юридическая наука и практика. В: *Вестник Нижегородской Академии МВД России*, 2013, №24, с.163-167. ISSN: 2078-5356. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-kvalifikatsii-umyshlennogo-unichtozheniya-ili-povrezhdeniya-imuschestva>

296. Судебная практика к Уголовному кодексу Российской Федерации / [Сост. Бородин С.В., Трусова А.И.]; Под общ. ред. В.М. Лебедева; Науч. ред. [и авт. предисл.] С.В. Бородин. Москва: Спарк, 2001. 1168 с. ISBN 5-88914-153-8

297. ТРОПИН, С.А. *Ответственность за хищение имущества, совершенное путем присвоения или растраты*: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 1991. 175 с.

298. Уголовный кодекс Российской Федерации, №3 63-ФЗ от 13.06.1996. Disponibil: <https://docs.cntd.ru/document/9017477>

299. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. Санкт-Петербург: Типография Второго Отделения Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1845. 898 с.

300. УСИК, Ю. Хищение путем присвоения либо растраты (ст.211 Уголовного кодекса Республики Беларусь). В: *Юрист*, 2008, №3, с.73-75. ISSN 2072-4160

301. ФАЙЗРАХМАНОВА, Л.М. (Лейсан Миннуровна). *Уголовная ответственность за уничтожение или повреждение чужого имущества по УК России*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Ижевск, 2002. 29 с.

302. ЧЕРНОУСОВА, А.В. К вопросу о трактовке квалифицированного состава умышленного уничтожения или повреждения имущества. В: *Вестник Томского государственного университета*, 2016, №405, с.190-193. ISSN 1561-7793. Disponibil: <http://vital.lib.tsu.ru/vital/access/manager/Repository/vtls:000532535>

303. ЧЕРНОУСОВА, А. В. К вопросу о снижении возраста уголовной ответственности за совершение преступления, предусмотренного ч.1 ст.167 УК РФ. В: *Правовые проблемы укрепления российской государственности*. Часть 78. Сборник статей. Посвящается 140-летию Томского государственного университета и 120-летию юридического образования в Сибири. Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2018, с.39-40. ISBN 978-5-94621-672-2. Disponibil: <https://core.ac.uk/download/pdf/287421918.pdf>

304. ЧЕРНОУСОВА, А.В. Проблемы определения значительности ущерба как последствия уничтожения или повреждения имущества. В: *Закон и Право*, 2019, №4, с.98-104. ISSN 2073-3313. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-opredeleniya-znachitelnosti-uscherba-kak-posledstviya-umyshlennogo-unichtozheniya-ili-povrezhdeniya-imuschestva>

305. ШЕВЧЕНКО, И.Г. Уничтожение, повреждение и ненасильственное хищение чужого имущества: проблемы законодательной регламентации. В: *Вестник Самарского государственного университета*, 2006, №10-3, с.179-186. ISSN 1810-5378. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/unichtozhenie-povrezhdenie-i-nenasilstvennoe-hischenie-chuzhogo-imuschestva-problemy-zakonodatelnoy-reglamentatsii>

306. ШИКАНОВ, А.А. Проблемы уголовной ответственности за посягательства на пожарную безопасности, связанной с уничтожением или повреждением имущества (ч.2 ст.167, ст.168 УК РФ). В: *Вестник Нижегородской Академии МВД России*, 2009, №2 (11), с.187-189. ISSN 2078-5356

307. ШИШКИН, Н.А. Особенности предмета преступлений, связанных с уничтожением или повреждением имущества (ст.ст.167 и 168 УК РФ). В: *Вестник Воронежского Института МВД России*, 2009, №2, с.9-15. ISSN 2071-3584

308. ШИШКИН, Н.А. Соотношение терминов „ущерб” и „размер” в составах преступлений предусмотренных в ст.167 и 168 УК РФ. В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2009, №10, с.175-176. ISSN 2073-0454

309. ШИШКИН, Н.А. Проблемы толкования термина «значительный ущерб» в составе умышленных уничтожения или повреждения имущества (ст.167 УК РФ). В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2009, №11, с.158-160. ISSN 2073-0454. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-tolkovaniya-termina-znachitelnyy-uscherb-v-sostave-umyshlennyh-unichtozheniya-ili-povrezhdeniya-imuschestva-st-167-uk-rf>

310. ЭРИАШВИЛИ Н.Д. Объективные признаки присвоения и растраты. В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2015, №9, с.227-236. ISSN 2073-0454. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/obektivnye-priznaki-prisvoeniya-i-rastraty>

311. ЮДИНА, У.С. К вопросу об уголовной ответственности за уничтожение или повреждение имущества. В: *Вестник экономической безопасности*, 2020, №4, с.84-88. ISSN 2414-3995. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-ob-ugolovnoy-otvetstvennosti-za-unichtozhenie-ili-povrezhdenie-imuschestva>.

312. ЮДИНА, У.С. *Дифференциация уголовной ответственности за уничтожение или повреждение чужого имущества*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2022. 26 с.

313. ЮДИНА, У.С. Особенности уголовной ответственности за уничтожение или повреждение чужого имущества. В: *Вестник Московского университета МВД России*, 2022, №1, с.339-345. ISSN 2073-0454. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-ugolovnoy-otvetstvennosti-za-unichtozhenie-ili-povrezhdenie-chuzhogo-imuschestva>

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata Negritu Ludmila, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat constituie rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Negritu Ludmila

20 martie 2024

CV AL AUTORULUI

Date personale: *NEGRITU Ludmila*

Data și locul nașterii: an.1986, or. Chișinău, Republica Moldova

Studii:

1993 – 2005 – Liceul „Dante Alighieri”, mun. Chișinău.

2005 – 2009 – Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept (licențiat în drept);

2009 – 2011 – Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept (master în drept);

2013 – Universitatea de Stat din Moldova, Modulul de Psihopedagogie (900 ore);

2013 – 2017 – Universitatea de Stat din Moldova, Specialitatea **554.01 – Drept penal și execuțional penal (studii de doctorat).**

Activitate profesională:

2012 – 2019 – Lector, Departamentul Drept penal, Facultatea Drept, Universitatea de Stat din Moldova;

2013 – 2015 – Consilier juridic, Organizația necomercială „Biroul Național al Asiguratorilor de Autovehicule”.

2010 – 2011 – Avocat stagiar pe lângă Biroul Asociat de Avocați „Vivat Ius”.

2008 – 2009 – Ajudor netitular al procurorului, Procuratura sect. Buiucani.

Cursuri de formare, seminare, conferințe:

1. Cursul de instruire pentru avocați și stagiați la tema „*Prezentarea unei cauze în fața instanței de judecată într-un proces penal*”, 22-24 martie 2010, Chișinău.

2. Conferința „*MoodleMoot Moldova 2014*”, 23 mai 2014.

3. Simpozionul Internațional „*Universul științelor*”, ed. a 5-a, 7 septembrie 2014.

4. Stagiere în cadrul Proiectului DAAD: „*Acorduri de Asociere ale Uniunii Europene cu țările Parteneriatului Estic*”, pe lângă Institutul de Drept Est-European al Universității din Kiel, semestrul de iarnă 2014-2015, Kiel, Germania.

5. Conferința Internațională francofonă a doctoranzilor în drept penal „*Protecția penală a drepturilor și libertăților fundamentale*”, a 2-a ed., Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, 5-8 noiembrie 2015, Iași, România.

6. Conferința Internațională „*Aplicarea pedepselor și discreția judiciară: cazul Republica Moldova*”, 2-3 iunie 2016, Chișinău.

7. Colocviul tinerilor penaliști francofoni „*Prevenirea și combaterea terorismului prin mijloace de drept penal*”, a 3-a ed., 14-17 decembrie 2016, Iași, România.

Domeniile de activitate științifică: Criminologie și Drept penal

Participări la foruri științifice:

1) Negritu L. *Reflecții teoretico-aplicative privind etiologia conduitei distructive asupra bunurilor (lit. a) alin. (2) art. 197 CP PM)*. În: Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2014), Științe Sociale, Vol. II. Chișinău: CEP USM, 2014, pp. 148-151.

2) Negritu L. *Cooperation in the Area of Justice, Freedom and Security in the Three Association Agreements in the Overview: Comparison between the AAs and with EU law*. In: The gathering of the International Conference „Legal Aspects of the EU Association Agreements with Georgia, Moldova and Ukraine in the Context of the EU Eastern Partnership Initiative”, Institute of East European Law of the University of Kiel, 19-20 dicembre 2014, Kiel, Germania. ISBN 978-3-8441-0509-4.

3) Negritu L. *Perspectiva etiologică a faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă*. În: Teze ale Conferinței științifice Internaționale a doctoranzilor „Tendințe contemporane ale dezvoltării științei: viziuni ale tinerilor cercetători”, Ed. 4, (Chișinău, 10 martie 2015). Chișinău: Universitatea Academiei de Științe a Moldovei, 2015, p.173.

4) Negritu L. *Delimitarea infracțiunii de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art. 197 CP RM) de infracțiunea de vandalism (art.288 CP RM)*. În: Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 10-11 noiembrie 2015), Științe juridice și economice. Chișinău: CEP USM, 2015, pp. 75-77.

5) Negritu L. *Fundamentarea juridică a criminalizării faptei de distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor (art.197 CP RM)*. În: Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 28-29 septembrie 2016), Științe juridice, Vol. I. Chișinău: CEP USM, 2016, Vol.1, SJ, pp. 164-168. ISBN 978-9975-71-815-8.

6) Negritu L. *Repere etiologice și instrumente diagnostice specifice comportamentului criminal violent*. În: Lucrările Conferinței naționale cu participare internațională „Devianță și criminalitate. Evoluție, tendințe și perspective”, (Bacău, 24-25 noiembrie 2016), Vol.II, ed. a 2-a. București: Universul Juridic, 2017, Vol.II, ed. a 2-a, pp.314-318. ISSN 2559-4915.

7) Negritu L. *Elementele obiective ale infracțiunii de distrugere sau risipire a bunurilor băncii de către administrator*. În: Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 9-10 noiembrie 2017), Științe juridice. Chișinău: CEP USM, 2017, pp. 67-70. ISBN 978-9975-71-924-7.

8) Negritu L. *Cercul de subiecți pasibili de răspundere penală conform alin.(3) art. 197 CP RM*. În: Rezumate ale comunicărilor Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin Cercetare și Inovare” (Chișinău, 07-08 noiembrie 2019), Științe Juridice și Economice. Chișinău: CEP USM, 2019, pp. 186-190. ISBN 978-9975-149-46-4.

9) Negritu L. *Reincriminarea infracțiunii de distrugere sau deteriorare a bunurilor din imprudență: Argumente pro și contra*. În: „Realități și perspective ale învățământului juridic național”, Conferință științifică națională cu participare internațională, 01-02 octombrie 2019: Culegerea comunicărilor. Vol. II. Chișinău: CEP USM, 2019, pp. 301-309. ISBN 978-9975-149-88-4.

10) Negritu L. *Examenul jurisprudențial în materia infracțiunilor prevăzute la art.197 din Codul penal al RM*. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației”, Ediția a X-a, desfășurată la 07 iunie 2023: Culegerea comunicărilor. Vol.X. Partea I. Cahul: USC, 2023, pp. 148-155. ISSN 2587-3563.

Articole publicate în reviste științifice:

1) *Distrugerea bunurilor în legislația penală a Republicii Moldova și a României: aspecte de drept comparat*. În: Revista de proprietate intelectuală, știință și educație „Intellectus”, 2023, nr.1, pp. 105-114.

2) *Risipirea bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare: implicații juridico-penale*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2023, nr.2 (65), pp. 29-33.

3) *Incriminarea faptei de distrugere sau risipire a bunurilor băncii: între necesitate și exces de incriminare*. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2023, nr.3 (66), pp. 22-29.

Lucrări științifice publicate la tema tezei de doctorat: 11 articole științifice.

Limbi cunoscute

Limba maternă: Româna

Limbi străine:

Italiana – independent (B2)

Rusa – independent (B2)

Engleza – independent (B1)

Franceza – independent (A2)

Date de contact:

Telefon: + 373 69 202 118

E-mail: ludmilanegrisor@gmail.com